კორნელი კეკელიძის სახელობის
საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი
KORNELI KEKELIDZE
GEORGIAN NATIONAL CENTRE OF MANUSCRIPTS

ქართული ხელნაწერი წიგნის მომხატველ ოსტატთა შემოქმედება (X-XIX სს.)

THE WORK OF PAINTERS OF THE GEORGIAN MANUSCRIPT BOOK (X-XIX CC.)

ელენე მაჭავარიანი
ELENE MACHAVARIANI

ია გაჩეჩილაძე
IA GACHECHILADZE

ქეთევან ტატიშვილი
KETEVAN TATISHVILI

ნათია ხიზანიშვილი
NATIA KHIZANISHVILI

თბილისი
TBILISI
2022

წიგნი გამოიცა შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფუნდამენტური კვლევების კონკურსში მოპოვებული გრანტის (FR-19-9031) ფარგლებში.
The book is published with the support of the Fundamental Research State Grant (FR-19-9031) program of Shota Rustaveli National Science Foundation of Georgia.

ტექსტი
ელენე მაჭავარიანი
ია გაჩეჩილაძე
ქეთევან ტატიშვილი
ნათია ხიზანიშვილი

რედაქტორი
ქეთევან ტატიშვილი

თარგმანი
მაია ქავთარია

დიზაინი
დათო მოსიაშვილი

ფოტო
ვასილ თარგამაძე
დიმიტრი გურგენიძე
მირიან კილაძე

TEXT
Elene Machavariani
Ia Gachechiladze
Ketevan Tatishvili
Natia Khizanishvili

EDITOR
Ketevan Tatishvili

TRANSLATION
Maia Kavtaria

DESIGN
Dato Mosiashvili

PHOTO
Vasil Targamadze
Dimitri Gurgenidze
Mirian Kiladze

ISBN 978-9941-9783-1-9

© კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, 2022
© KORNELI KEKELIDZE GEORGIAN NATIONAL CENTRE OF MANUSCRIPTS, 2022

მომხატველთა სახელების მოხსენიება მათი თავმდაბლობისა და მოკრძალების გამო ქართულ ხელნაწერთა ანდერძ-მინაწერებში იშვიათია. ძირითადად, ცნობილია გადამწერთა ანდერძები, რომლებშიც თხრობა ხშირად მიმდინარეობს მომგებლის პირით. დამკვეთი წინა პლანზე იყო წამოწეული, რადგანაც მის გემოვნებასა და შეძლებაზე იყო დამოკიდებული ხელნაწერის ლამაზად წერა თუ შემკობა.

ხელნაწერთა კოლოფონებში მხოლოდ რამდენიმე მომხატველის სახელია მითითებული, მაგალითად: ანდერძ-მინაწერებიდან ცნობილია ჯრუჭი I ოთხთავის მომხატველი თევდორე (H 1660, 940წ.); XIII საუკუნის ერთ-ერთ ოთხთავში (A 496) მათეს სახარების დამაგვირგვინებელი თავსამკაულის გასწვრივ მათე მხატვარია მოხსენიებული; თამარ მეფის მიერ კონსტანტინეპოლში დაკვეთილი ვანის სახარების მომხატველი მიქაელ კორესელია (A 1335 XII-XIII სს.); XIV საუკუნის ოთხთავის ანდერძში მომხატველად დასახელებულია ავგაროზ ბანდაისძე და ა. შ.

გადამწერი ხელნაწერის მოხატულობასაც ასრულებდა. გადამწერი-კალიგრაფი რომ მხატვრობაშიც განსწავლული იყო, ამას ადასტურებს კალიგრაფისა და მომხატველის ავგაროზ ბანდაისძის ანდერძი XIV საუკუნის „პარაკლიტონში“A 575.

შუა საუკუნეების ხელით გადაწერილი წიგნის შექმნაში მრავალი ოსტატი იღებდა მონაწილეობას. ხელნაწერი წიგნის შექმნა ან, როგორც ივ. ჯავახიშვილი მიუთითებდა, „წიგნის შემზადება“, მეტად რთული პროცესი იყო. იგი დახელოვნებულ ოსტატთა ერთობლივი შრომის შედეგი იყო. თითოეული ოსტატი ანდერძ-მინაწერებში შესაბამისი ეპითეტით მოიხსენიება. ეტრატის ანუ საწერი მასალის შემქმნელს „ეტრატაჲ“ ეწოდებოდა, გადამწერს – მწერალი, ამკინძავს – „მმოსველი“, ყდის მომჭედელს – „ოქრომქანდაკებელი“ ან ოქრომჭედელი, ქაღალდის დამამზადებელს – „მლესავი“.

რაც შეეხება მხატვრის ეპითეტებს, რამდენიმე შეიძლება დავასახელოთ. მხატვრის სახელწოდებები დროთა განმავლობაში იცვლებოდა. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ხელნაწერი წიგნის გამფორმებელი თავის თავს იშვიათად მოიხსენიებდა. როგორც ჩანს, მოკრძალებისა თუ თავმდაბლობის გამო ისინი თავიანთ სახელებს ხშირად მიფარვით გვამცნობდნენ – ორნამენტულ ხვეულებში აქსოვდნენ ან საიდუმლო დამწერლობით გამოსახავდნენ. მაგალითად, ჯრუჭის I ოთხთავის (H 1660, 936-940 ნნ.) თავფურცელზე ჯვრის გამოსახულების ზემოთ (1v) მოთავსებულია ასომთავრულით შესრულებული ორი მინაწერი თევდორე „კამარათამწერალისა“, რომელთაგან ერთი (მარჯვენა მხარეს) კრიპტოგრამულად არის დაწერილი და იკითხება სარკეში. „კამარათამწერალი“ მხატვარ თევდორეს ეწოდება იმიტომ, რომ მის მიერ შესრულებული მახარებელთა გამოსახულებანი და განკურნების სცენები კამაროვან ჩარჩოებშია მოთავსებული.

„წერა“ ზმნა ადრეულ ხანაში ფართო ცნების აღმნიშვნელი იყო. ტაძრის მომხატველებსაც „ტაძრის მწერალნი“ ეწოდებოდათ (სვანური მრავალთავი A 19, X ს). საინტერესოა, რომ ფერებით ხატვას დღესაც შემორჩა ტერმინი „ფერწერა“.

ჯრუჭი II ოთხთავში (XII ს. H 1667) ერთ-ერთ მინიატიურაზე (180v) ქრისტეს სავარძელზე მხატვრის, მიქაელის, წარწერა („ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ და დაიცევ“) ნუსხურით, ტექსტის მელნით, მცირე ზომის ასოებით შესრულებული, ძნელად გასარჩევია ორნამენტისაგან. ს. ბარნაველი წარწერაში მოხსენიებულ მიქაელს ხელნაწერის მოხატულობის ერთი ნაწილის შემსრულებლად მიიჩნევს [ბარნაველი 1958: 637].

XIII ს. ოთხთავში A 496 მათე მახარებლის თავსამკაულის გასწვრივ სტილიზებული მთავრული ასოებით წარწერაა შესრულებული: „მათე მხატვარი“.

თამარ მეფისეული ვანის ოთხთავის (XII-XIII სს. A 1335) ბოლოს ბერძენი მომხატველის მიქაელ კორესელის ანდერძია ბერძნულად, სადაც იგი „ოქროგთმწერლად“ მოიხსენიება: „ქ. ოქროთი მოიწერა ეს წიგნი მიქაელ ოქროგთმწერლის კორესელის მიერ“ (A 1335, 275v).

იენაშის ოთხთავში (XIII ს. დაცულია მესტიის ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მუზეუმში) იოანეს სახარების გრეხილ ორნამენტში ფერადი ასოებით ჩაქსოვილ ანდერძში იონა მოიხსენიება, როგორც „მოქმედი“ ანუ, როგორც სულხან-საბა ორბელიანი განმარტავს, „მქმნელი“ („შემქმნელი“) („ქრისტე, ძეო და სიტყუაო ღმრთისაო, შეუნდენ ფრიად ცნობილსა ამისსა მოქმედსა იონას“ (191r)). მოქმედის ტერმინით გადამწერიც და მომჭედველიც იწოდებოდა, მაგ.: დავით კურაპალატის ჯვრის ოსტატის წარწერაში ვკითხულობთ: „ასათ, ამის მოქმედი“ [მაჭავარიანი 2012:151-152].

XIV ს. ოთხთავის (H 2125) მომხატველის ავგაროზ ბანდაისძის ანდერძი მოთავსებულია ერთ-ერთი კამარის ქვემოთ (3v): „ესე ოთხნი მახარებელნი და ზემოდთ კამარანი დაიხატნეს ჴელითა ავგაროზ ბანდაჲსძისაჲთა, შენდობა ყავთ“ (2v).

XV ს. ოთხთავის (A 845) მახარებელთა გამოსახულებების შემსრულებული ანანია მიუთითებს: „ამისა მხატვარსა ანანიას შეუნდვნეს ღმერთმან“ (მათე მახარებლის მინიატიურის ზურგის მხარეს ნუსხურით, 9v).

მოგვიანო ხანაში მხატვართან ერთად იხმარება ტერმინი „ჴელოანი“, მაგალითად, ალექსი მესხიშვილი – გადამწერი და მომხატავი – საკუთარ თავს უწოდებს „ჴელოან მხატურის მღვდლის ძეს“ (იგულისხმება გრიგოლ მხატვარი).

XVII-XIX საუკუნეების საქართველოში ჩამოყალიბებულია დახელოვნებულ კალიგრაფთა საგვარეულო დინასტიები [ბერიძე 1967] (ბედისმწერლიშვილების, თუმანიშვილების, გაბაშვილების, მესხიშვილების, მიქაძეების). ამ საგვარეულოს წევრებს შორის შთამომავლობით გადადიოდა კალიგრაფიული ხელოვნება, ტექსტების მხატვრული გაფორმებისა და ასევე ისტორიული საბუთების შედგენისა და შესრულების ტრადიცია. ისინი, ძირითადად, სასულიერო პირები იყვნენ. მუშაობდნენ ასევე მდივანმწიგნობრებად ქართველ მეფეთა კარზე, ხელნაწერების გარდა ადგენდნენ და წერდნენ ისტორიულ საბუთებსაც. ამ დინასტიების წარმომადგენლები ცნობილი მხატვრებიც იყვნენ. მათ მიერ შესრულებული ხელნაწერი ტექსტები გამოირჩეოდა არა მარტო დახვეწილი კალიგრაფიული ხელოვნე-

ბით, არამედ გვერდების მხატვრული გაფორმებითაც. ტექსტს ამკობდნენ თავსამკაულებით, მთავრული ასოებით, მინიატიურებით, რომლებიც მაღალ მხატვრულ დონეზე იყო შესრულებული.

კალიგრაფ-მომხატველთა საგვარეულო დინასტიებიდან მრავალი ხელოვანი შეიძლება დავასახელოთ: ბედისმწერლიშვილები – იესე, ნათანაელი; გაბაშვილები – ზაქარია, ოსე, იოანე; თუმანიშვილები – ეგნატი, იესე, დავითი; მესხიშვილები – გრიგოლი, ალექსი, დავითი, სოლომონი, გიორგი, მიხეილი, ტარასი; [გაჩეჩილაძე 2011. ქუთათელაძე, 1959:17-20]; მიქაძეები – გაბრიელი, ნიკოლოზი, ზაქარია. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მესხიშვილები ანჩისხატის დეკანოზები იყვნენ, ხოლო მიქაძეები – სიონის ტაძრისა. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მამიდან შვილზე გადასული „ხელოვანება“ ადრეული ასაკიდან მჟღავნდებოდა. ალექსი მესხიშვილმა 17 წლის ასაკში გადაწერა ჟამნი (S 1096) [ჯაჭახიძე 2019:297-310].

ხელნაწერი წიგნის შექმნის რთულ პროცესში ხელოვან-ოსტატთა შორის გადამწერისა და მომხატველის მჭიდრო ურთიერთკავშირი უნდა აღინიშნოს. ზოგჯერ გადამწერი შეიძლება წიგნის მომხატველიც იყოს [მაჭავარიანი 1975:15-33].

აღსანიშნავია, რომ მოხატული ქართული ხელნაწერი წიგნების შექმნაში გადამწერს დიდი როლი ეკუთვნის [მაჭავარიანი 1995:229-23]. ეს, უპირველეს ყოვლისა, გამოიხატება იმაში, რომ მომგებლის მოთხოვნილებების შესაბამისად, გადამწერი მოხატული ხელნაწერის არქიტექტონიკას ქმნის. მხატვრული ანსამბლის შემადგენელი ელემენტების ჩამოყალიბებაში, კერძოდ, მათი ფორმატის, ტექსტთან ურთიერთობის, შემადგენელი ელემენტების ადგილის განსაზღვრაში გადამწერს დიდი როლი ენიჭება. გარდა ამისა, იგი განსწავლული იყო იკონოგრაფიული სქემების შერჩევაში. მრავალი მინიატიურით დასურათებულ ხელნაწერებში, როცა მინიატიურები ტექსტში იყო ჩართული შინაარსის შესაბამის ადგილებში, გადამწერს უნდა განესაზღვრა კომპოზიცია განთავსდებოდა ჰორიზონტალურად თუ ვერტიკალურად.

გადამწერის მხატვრად მიჩნევა მეტად შრომატევადი სამუშაოს შედეგია. რა თქმა უნდა, არის შემთხვევები, როდესაც კოლოფო-

ნები პირდაპირ გვაწვდის ცნობას იმის შესახებ, რომ გადამწერი და მხატვარი ერთი და იგივე ადამიანია (მაგ., იენაშის ოთხთავში იონა ერთ შემთხვევაში დასახელებულია როგორც გადამწერი, მეორე შემთხვევაში კი, როგორც მხატვარი. ავგაროზ ბანდაისძე, როგორც ანდერძებიდანაა ცნობილი, გადამწერიცაა და მხატვარიც. მან გადაწერა პარაკლიტონი (A 575) და მოხატა გიორგი თაბაურის მიერ გადაწერილი ოთხთავი (H 2125) კამარებითა და მახარებელთა გამოსახულებებით და ა.შ). თუმცა გადამწერისა და მხატვრის იდენტიფიკაციის საშუალებას, ძირითადად, საილუსტრაციო მასალა იძლევა. ეს კი შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, როცა ხელნაწერის მხატვრობა (ორნამენტები და მინიატიურები) მტკიცედაა დაკავშირებული ტექსტთან ან როცა გადამწერის ანდერძი მხატვრულად უკავშირდება შემკულობას. ზოგჯერ გვერდის მხატვრული კომპოზიცია – თავსამკაულები, საზედაო ასოები და ტექსტი – ერთიანობაშია გააზრებული: ორნამენტები ტექსტის არეშია შეჭრილი, სტრიქონები შემოწერენ მათ საერთო მონახაზს. ხშირად ტექსტში ცალკეული სიტყვები და სტრიქონები დაწერილია იმავე საღებავით, რომლითაც ნახატია შეფერილი. ყოველივე ეს მიუთითებს იმაზე, რომ გადამწერი ტექსტის მორთულობას თავად ასრულებს (მაგ.: მოქვის სახარება, ლარგვისის ზატიკი და ა.შ.) [მაჭავარიანი 2012:155-175]. როცა ცნობილია გადამწერის ანდერძი, ზემოაღნიშნული ნიშნების საფუძველზე, ორიგინალებზე მუშაობის შედეგად, შესაძლებელია გამოვლინდეს, გადამწერი მხატვარიც არის, თუ არა.

გადამწერ-მომხატველთა შორის გამოირჩევიან მხატვარ-დეკორატორები და მხატვარ-მინიატიურისტები. პირველ შემთხვევაში, ისინი ასრულებენ ორნამენტულ შემკულობას, მეორე შემთხვევაში, მინიატიურების შემსრულებლები არიან. გადამწერ-დეკორატორი ანდერძს ასრულებს ტექსტის ხელითა და ტექსტის მელნით და უკავშირებს ორნამენტულ ნახატს, რომლის კონტურებიც ასევე ტექსტის მელნითვეა შესრულებული. XIII ს. ხელნაწერის (A 136) თავფურცელზე ჯვრის ქვემოთ გრიგოლის ანდერძია: „ლოცვა ყავ ფრიად ცოდვილისა გლახ გრიგოლისათჳს“. მარტვილის ოთხთავის XI ს. ნუსხურით გადაწერილ ტექსტში გადამწერის, არსენის, ანდერძი –

“არსენი, უფალო, შეიწყალე“ – უკავშირდება პოსტამენტზე შედგმულ მოხატულ საზედაო ასო „დონს“ (170r), რომელიც მდიდრულად შემოსილ ხელს უჭირავს. იენაშის ხელნაწერში ფსალმუნის ტექსტი (იხ. ფსალ.103), რომელშიც ლაპარაკია ვეშაპზე, ჩაწერილია ვეშაპის გამოსახულებაშივე (125r), რომელიც ლუკას სახარების თავსამკაულში ნახევარწრიულ ზოლს ქმნის. იონა გადამწერმა მოხატვის პროცესში გაიაზრა შინაარსი და ვიზუალურად გამოხატა იგი. ანალოგიურ შემთხვევას ვხვდებით მოქვის ოთხთავში (Q 902, 1300 წ.), რომელშიც ოსტატმა ტექსტის შინაარსის შესაბამისად საზედაო ასოს მოხატულობა ვეშაპის მიერ იონას შთანთქმის სცენით გამოხატა (269v).

რაც შეეხება გადამწერ-მინიატიურისტებს, ე.ი. როცა გადამწერი მინიატიურებს ასრულებს, გამოვარჩევთ 1300 წლით დათარიღებული მოქვის ოთხთავის (Q 902) ოსტატ ეფრემს, ლარგვისის ზატიკის (A 25) ოსტატ ბარნაბას, ჯრუჭი II (H 1667) ხელნაწერის გადამწერს და ერთ-ერთ მომხატველს მიქაელს, XVII საუკუნის ვეფხისტყაოსნის (H 599) გადამწერს და მომხატველს მამუკა თავაქარაშვილს, რომელმაც თავისი პორტრეტი რამდენიმე მინიატიურაზე გამოხატა.

ამრიგად, ხელნაწერის მხატვრული და პალეოგრაფიული თავისებურებების შესწავლის საფუძველზე, გაირკვა რა შუა საუკუნეების წიგნის შემსრულებელთა – გადამწერსა და მხატვარს – შორის შრომის განაწილების საკითხი, საშუალება მოგვეცა მთელ რიგ შემთხვევაში მხატვარი და გადამწერი ერთ პიროვნებად მიგვეჩნია. გადამწერისა და მხატვრის იდენტიფიკაციის შედეგად კი ქართველ ოსტატთა გალერეას შეემატა მრავალი, დღემდე უცნობი მხატვრის სახელი.

ავგაროზ ბანდაისძე, ლარგვისის მონასტრის მოღვაწე

კალიგრაფი, მომხატველი, 1348-1365 წწ.

ავგაროზს გიორგი თაბაურთან ერთად გადაწერილი აქვს პარაკლიტონი A 575 (187r). ავგაროზს ეკუთვნის 1r-156v გვერდები. ხელნაწერი გადაწერილია ლარგვისის მონასტერში (154v). შეიცავს 250 ფურცელს, 33,5X23,5 სმ; დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ავგაროზის მიერ მოხატულია თავსამკაული, რომელიც აგვირგვინებს დასაწყისს. იგი П-ს ფორმისაა ტექსტის მთელ სიგანეზე. თავსამკაულს ავსებს მცენარეული ორნამენტი, რომელიც ტექსტის მელნითაა შესრულებული. თავსამკაულის ჩარჩო სინგურითაა შემოვლებული.

ავგაროზის შედგენილია ქსნის ერისთავთა საგვარეულო მატიანე „ძეგლი ერისთავთა“. შ. მესხიას აზრით, მარი ბროსეს არქივში აღმოჩენილი ორიგინალი ავგაროზის დაწერილია და მის მიერაა შესრულებული ამ ძეგლში ჩართული მისი თანამედროვე ქსნის ერისთავის ვირსელ III-ის (იოანე ერისთავის შვილის) პორტრეტი.

ანდერძი: (A 575): „ღირს ვიქმენ მე, არა ღირსი მწერალი ბანდაისძე, აღწერად წმიდისა ამის წიგნისა,... ვიწყე წერად დიდსა სიგლახაკესა და ეტრატის სიძვრესა და შფოთსა და უცალობასა შინა... ოდეს ვიწყე წერად, ყრმა ვიყავ და აქა მიმჯცოვნებულმან სრულ-ვყავ“ (154v). ერთერთ ანდერძში (155r) მიუთითებს, რომ „წყალობითა ღვთისათა“ მან მოძღვრის ათი ხელოვანება შეითვისა, მათ შორის, წერისა და მხატვრობის ჯელიც (ანდერძის ვრცელი ტექსტი იხ. ვ. ბერიძე, გვ.15).

A-II$_2$, გვ.176-191.

ბერიძე ვ., ძველი ქართველი ოსტატები, თბილისი, 1967, გვ.15-16.

* * *

გიორგი თაბაურის გადაწერილ (76r) ოთხთავში H 2125 ავგაროზ ბანდაისძეს შესრულებული აქვს მოხატულობა (ხელნაწერს შეუერ-

თდა H 2122 ოთხთავის ტექსტის 12 ფურცელი და ორი მახარებლის, ლუკასა და მათეს, მინიატიურები).

ხელნაწერი შეიცავს 154 ფურცელს, 28,4 X 19 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ავგაროზის შესრულებულია სამი კამარა (2r-v, 3v), თავსამკაულები (4r, 6r, 44v, 47r, 81v, 85r, 134r), მახარებელთა გამოსახულებანი (43v, 46v, 84v, 133v) და საზედაო ასოები.

წერის მანერა არ არის პროფესიულ დონეზე შესრულებული. ყურადღებას იპყრობს მახარებელთა ექსპრესიულად გადიდებული სახეები და ხელები, ნუშისმაგვარი თვალები. ნახატობა დამუშავებულია მსხვილი ხაზებით. კოლორიტში გამოყენებულია ყვითელი, სინგური, მონაცრისფრო ფერები. საღებავი თხელ ფენადაა დაფერილი. მინიატიურების ფონი ეტრატისაა. მხატვრობა ხალხური მიმართულების ხელნაწერთა ჯგუფს მიეკუთვნება.

ანდერძი: „ესე ოთხნი მახარებელნი და ზემოჲთ კამარანი დაიხატნეს ჴელითა ავგაროზ ბანდაჲსძისაჲთ, შენდობა ყავთ“ (2v). ანდერძი მიწერილია მათე მახარებლის მინიატიურის ქვემოთ.

H-V, გვ.79-80.

ვ. ბერიძე, გვ.16.

აზარია სუმბატიძე

კალიგრაფი, მომხატველი, XVI ს.

აზარიას შესრულებულია სახარება H 86 (146v).

ხელნაწერი შეიცავს 206 ფურცელს, 20,3X16, 2 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით, ტექსტი ნაკლულია. იწყება ლუკას სახარებით.

ხელნაწერი მოხატულია ლუკასა და იოანეს სახარებების დამაგვირგვინებელი თავსამკაულებით: ლუკასთან თავსამკაული (146v) Π-ს ფორმისაა, ხოლო იოანესთან (204r) გრეხილი ორნამენტული ზოლია. თავსამკაულები აგვირგვინებენ ტექსტის მარცხენა სვეტს. ნახატობა გამოყვანილია შავ ფონზე სინგურითა და დაუფერავი ქაღალდის ფერით.

ანდერძი: „წმიდაო ლუკაჲ, მეოხ მეყავ წინაშე ღმრთისა მე, სუმბატიძეს აზარიას“ (146v).

H – I, გვ.66-67.

ვ. ბერიძე, გვ.207-208.

ათანასე

კალიგრაფი, მომხატველი, X ს.

ათანასეს შესრულებულია სვინაქსარი A 840 (179r). ტექსტი გიორგი მთაწმიდელის რედაქციისაა. ხელნაწერი შეიცავს 195 ფურცელს, 29X22 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით. ხელნაწერი შემკულია მხატვრული საზედაო ასოებით. მათი მოხატულობა შესრულებულია ტექსტის მელნით. ორმაგი კონტური დასერილია სამკუთხედებითა და მართხკუთხედებით და შეფერილია წითელი და მწვანე საღებავების მონაცვლეობით.

ანდერძი: „დასრულდა განგებაჲ თუეთა წელიწადისათაჲ ჴელითა გლახაკისა და ფრიად ცოდვილისა ათანასესითა“ (179r).

თ. ჟორდანია ტ. III, გვ.51.

ვ. ბერიძე, გვ.19-20.

აკაკი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1504 წ., მუშაობდა სამცხის ათაბაგის კარზე.

აკაკის შესრულებულია ოთხთავი Q 920 (253v). მომგებელი: ყვარყვარე დიდისა და დედისიმედის ასული დედოფალთ-დედოფალი თამარი (253v). ხელნაწერი შეიცავს 264 ფურცელს, 15,2X10,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით. მთარგმნელია გიორგი მთაწმიდელი (251r).

ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულებით, მახარებელთა მინიატიურებითა და საზედაო ასოებით. მახარებელთა მინიატიურები, როგორც ჩანს, სხვა ოსტატის შესრულებულია. თავსამკაული სწორკუთხაა (12r, 81r, 125r, 195r). ნახატობა ფოთლოვან მოტივებთან დაკავშირებული წრეებია. საზედაო ასოები თავსამკაულებთან მჭიდრო კავშირშია. იოანეს სახარების ტექსტის დასაწყისი „ჯარის“

გარდა ისინი ჩამოზრდილნი არიან დაწერილი სვეტის მთელ სიგრძეზე. მათი კონფიგურაციაც შექმნილია ფოთლოვანი მოტივებით. კოლორიტში სჭარბობს ოქროსთან შეხამებული ლურჯი ფერი.

ანდერძი: „ამისსა მწერალსა აკაკის შეუნდოს ღმერთმან“ (253v).

Q-II, გვ.347-349.

3. ბერიძე, გვ.20.

N. Kavtaria, The Atabag Court and the Georgian Miniature Painting of the 15th-16th centuries, in *Le Sympozium International* Le Livre. La Romanie. L'Europe, Bucharest, 2012, p.178-190.

დ. კლდიაშვილი, ჯაყელთა კიდევ ერთი საგვარეულო მატიანე ქუთაისის ისტორიული მუზეუმიდან, საერთაშორისო კონფერენციის „ტაო-კლარჯეთი“ მასალები, თბილისი, 2010, გვ.216-233.

ამბროსი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVIII ს.

ამბროსის შესრულებულია „ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისანი“ A 338 (გვ.177). ხელნაწერი შეიცავს 250 ფურცელს, 33X9,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია იოანე დამასკელის მინიატიურით (1v) და მოხატულია თავსამკაულით (გვ.2).

თავსამკაულის გეომეტრიული ორნამენტი ოქროს ფონზეა შესრულებული. იოანე დამასკელი ფეხზე დგას ეკლესიის მოდელით ხელში. მინიატიურა ჩარჩოს გარეშეა. კოლორიტში ლურჯი და აგურისფერი საღებავებია გამოყენებული.

ანდერძი: „უფალო, შეიწყალე ცოდვილი ამბროსი“ (გვ.189).

A –I_4, გვ.49-50.

ანანია

მომხატველი, XV ს., სამცხის ათაბაგების კარზე მოღვაწე.

ანანიას მოხატულია ოთხთავი A 845 (გადაწერილია შავზაქარიას მიერ შავ მთაზე XI საუკუნეში).

ორი მახარებელი მათე და მარკოზი (9v, 93v) ხელნაწერში გვიან, XV საუკუნეშია ჩართული. შესრულებულია ქაღალდზე. მახარებლები მერხის წინ მჯდომარე პოზაში არიან მდიდრულ არქიტექტურულ ფონზე. გამოირჩევიან წაგრძელებული პროპორციებით. ჭარბად არის გამოყენებული სინგური. სახეები ფაქიზადაა შესრულებული. წერის მანერა ცხოველხატულია. საღებავები გაუმჭვირვალეა. კოლორიტში სჭარბობს სინგური.

ანდერძი: „ამისა მხატვარსა ანანიას შეუნდვნეს ღმერთმან“ (მათე მახარებლის მინიატიურის ზურგის მხარეს ნუსხურით, 9v).

Амиранашвили Ш., Грузинская миниатюра, Москва, 1966, ст. 33.

თ. ჟორდანია ტ.III, გვ.62.

ვ. ბერიძე, გვ.22-23.

N. Kavtaria, The Atabag Court and the Georgian Miniature Painting of the 15th – 16th centuries, in Le Sympozium International Le Livre. La Romanie. Bucharest, 2012, p.178-190.

ანდრია

კალიგრაფი, მომხატველი, XVI – XVII სს.

ანდრიას შესრულებულია კრებული S 4930. ხელნაწერი შეიცავს 531 ფურცელს, 24X18 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერის მოხატულობას წარმოადგენს თავსამკაული (179v) და მოხატული საზედაო ასოები.

ანდერძები შესრულებულია კრიპტოგრამულად: „ქრისტე, შეიწყალე ანდრია“ (358r, 460r).

S-VI, გვ.180-186.

ანნა, თავადის ავთანდილ ამილახვრის ქნეინა

კალიგრაფი, მომხატველი, 1825 წ.

ანნას შესრულებულია შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“ S 1727 (133v). ხელნაწერი შეიცავს 135 ფურცელს, 31x20 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი შემკულია მრავალი თავსამკაულით (1r, 3r, 7r, 12v, 13v, 23r, 25r და ა. შ.). თავსამკაულები ან სწორხაზოვანი ზოლია ან Π-ს ფორმა აქვს. ნახატი წარმოადგენს სტილიზებულ მცენარეულობას და შეფერილია მუქი მწვანე, შინდისფერი და ყვითელი საღებავებით.

ანდერძი: „აღვსწერე მე, თავადის ავთანდილ ამილახოროვის კნეინა ანნამ ესე ვეფხისტყაოსანი ძისა ჩემის თავადის ალექსანდრესათვის. ანნა“ (133v).

S-III, გვ.153-154.

ანტონ ხუციევი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1822-1824 წწ.

ანტონის შესრულებულია შაჰყულიანი დავითის „ეკლესიის ცხოვრება“ H 776 (1 r); გადაწერილია ხიზაბავრაში (1r). ხელნაწერი შეიცავს 340 ფურცელს, 34,5X22,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ტექსტის თითოეული გვერდი ჩასმულია ლითოგრაფიულად შესრულებულ ჩარჩოში. კიდეებზეც ლითოგრაფიულად შესრულებული ყვავილოვანი ორნამენტებით გამოხატულია მარგინალური ნიშნები. თავსამკაულები (1r, 3r, 6r, 22r, 168r, 171r) შესრულებულია ტექსტის მელნით გრაფიკულად. გამოყენებულია მცენარეული ორნამენტი მოყავისფრო საღებავით ოდნავ შეფერილი. დასაწყისში ანდერძი ჩაწერილია თაღოვან ჩარჩოში; კაპიტელზე დაყრდნობილი თაღედი კუთხეებში გუმბათოვანი ეკლესიის მოდელითაა აღნიშნული ან თავსამკაულები სწორკუთხა ფორმისაა (3r და 168v) ტექსტის მთელ სიგანეზე ან ოთხკუთხაა ცენტრში ამოკვეთილი ცარიელი სივრცით (6r, 22r, 171r) თავზე ყელიყელგადაჭდობილი ფრინველებით გამოხატული.

ანდერძი თაღოვან ჩარჩოშია ჩაწერილი: „აღიწერა ხელითა ხიზაბავრელი ტერ ანტონ ხუციოვის“ (1r).

H-II, გვ.163-164.

არსენი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1050 წ.

არსენის შესრულებულია მარტვილის ოთხთავის S 391 მეორე – ნუსხურით ნაწერი ტექსტი, კერძოდ, ლუკას და იოანეს სახარებები. მომგებელი ივანე ფარჯანიანი (145r, 152r, 165r, 170r, 193v). ხელნაწერი შეიცავს 193 ფურცელს, 23X19. გადაწერილია ეტრატზე. ტექსტის პირველი ნაწილი 141 ფურცლამდე დაწერილია X საუკუნეში ასომთავრულით. ხელნაწერის დასაწყისში წარმოდგენილი მათე და იოანე მახარებლების მინიატიურებიც X საუკუნითაა დათარიღებული.

არსენის მიერ შესრულებულია მოხატული მთავრული ასოები. მათი მოხატულობა შექმნილია გეომეტრიული, წნული ან სტილიზებული მცენარეული მოტივებით. კოლორიტი შედგება მწვანე, ყვითელი და ყავისფერი საღებავებით.

მთავრული „დონის" მოხაზულობა მდიდრული სამოსით დაფარულ ხელს უჭირავს (170r), რომლის ქვემოთ არსენის ანდერძია მიწერილი: „არსენი, უფალო, შეიწყალე".

S-I, გვ.489-490.

ვ. ბერიძე, გვ.128-129.

არსენი

კალიგრაფი, მომხატველი, XI ს.

არსენის შესრულებულია იოანე სინელის „კლემაქსი" A 285 (210r). ხელნაწერი შეიცავს 266 ფურცელს, 21,4X14 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულით (115v) და საზედაო ასოთი. თავსამკაული სწორხაზოვანი ზოლია, რომელიც შედგენილია ფოთლოვანი ორნამენტით შევსებული წრეებისგან და იკავებს ტექსტის მთელ სიგანეს. ასომთავრულით სინგურით შესრულებული დასათაურება იწყება მოხატული საზედაო ასოთი (115v).

ტექსტში გვხვდება მონოგრამებიც (109r, 157v, 185r და სხვ.). კოლორიტში გამოირჩევა მწვანე და შინდისფერი საღებავები. მხატვრობა შესრულებულია ეტრატის ფონზე.

ანდერძი: „ქრისტე, შეიწყალე არსენი“ (206r).
A-I_3, გვ.164-165.

არსენი

კალიგრაფი, მომხატველი, XII ს.

არსენის შესრულებულია ოთხთავი H 1707 (192r). მომგებელია ვარდან ავლეველი. ხელნაწერი შეიცავს 212 ფურცელს, 23X18სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია სამი კამარით (1v, 2v, 3v), თავსამკაულებით (9r, 56r, 93r, 105r), მახარებელთა გამოსახულებებით (8v, 55v, 92v, 149v) და საზედაო ასოებით.

არსენის მიერ შესრულებულია ორნამენტული შემკულობა, ხოლო მახარებელთა გამოსახულებანი სხვა, პროფესიონალი ოსტატის ნახელავია. თავსამკაულები Π-ს ფორმისაა. აგვირგვინებენ ტექსტის მარცხენა სვეტს. შექმნილი არიან წრეებისა და მათი დამაკავშირებელი მცენარეული ორნამენტებისგან. კამარების ზედანიც მცენარეული მოტივებითაა შევსებული.

საზედაო ასოები მხოლოდ სახარების ტექსტის დასაწყისშია. მათი არქიტექტონიკა იქმნება ადამიანთა გამოსახულებებით. იოანეს სახარების დასაწყისში ასო „პარი“ სიუჟეტური ინიციალია. ასო „პარის“ კონფიგურაციას ვხვდებით საუკუნეების მანძილზე (იხ. XII ს. გელათის ოთხთავი Q 908, მატენადარანში დაცული XIII ს. ქართული ოთხთავი და XVI საუკუნის ოთხთავი A 401). რაც შეეხება „წილის“, „დონის“, „ვინის“ მოხაზულობებს, ისინი ასევე განმეორებული არიან XVI საუკუნის A 401 ოთხთავში.

ანდერძი: „აღმაწერია წმიდაჲ ესე ოთხთავი მლოცველსა მათსა უნდოსა არსენის“ (192r).

H-IV, გვ.136-137.

ვ. ბერიძე, გვ.23-24.

აღათონ ბერი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1791 წ.

აღათონის შესრულებულია მცირე სჯულისკანონი A 12 (გვ.120).

ხელნაწერი შეიცავს 101 ფურცელს, 21,5X 17სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. მთარგმნელი ეფთვიმე ათონელი (გვ.120). ხელნაწერს დასაწყისში ამკობს თავსამკაული (გვ.1). იგი სწორხაზოვანი ფორმისაა, ტექსტის მთელ სიგანეზე განთავსებული. თავსამკაულს ყვავილოვან-ფოთლოვანი ორნამენტი ავსებს.

ანდერძი: „წმიდაო მამაო ევთიმი, ქრისტეს წინაშე მეც მომიხსენე მჩხაპავი ამისი, ყოვლად სულით გლახაკი ბერი აღათონ“ (გვ.120).

A-I$_1$, გვ.46-47.

ბარბარა მაჭავარიანი

კალიგრაფი,მომხატველი, XIX ს.

ბარბარას შესრულებულია კრებული H 500 (16 r-v და 103v). ხელნაწერი შეიცავს 120 ფურცელს, 10,5X9 სმ. დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერის თითოეული გვერდი ჩასმულია ყვავილოვანი ან გეომეტრიული მოტივებით შედგენილ ჩარჩოში, რომელიც შესრულებულია ყავისფერი საღებავით ქაღალდის ფონზე. როგორც ჩანს, ყდაში ჩასმის დროს კიდეები ჩამოჭრილია.

ანდერძი: „ყოვლად წმიდაო დედოფალო, შეეწიე და შეიწყალე დამწერი ამა თარგმნისა ცოდვილი და მხევალი შენი მაჭავარიანის ასული ბარბარა“ (103v).

H-I, გვ.361-362.

ბარნაბა

კალიგრაფი, მომხატველი, XV ს.

ბარნაბას შესრულებულია ზატიკი A 25 (18r), მომგებელი ქსნის ერისთავი შალვა (1r, 18r, 19r, 134v).

ხელნაწერი შეიცავს 338 გვერდს, 25, 8 X20 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერის შემკულობას წარმოადგენს თავსამკაული ტექსტის დასაწყისში და მინიატიურები. ნაწილი მინიატიურებისა ჩართუ-

ლია ტექსტში. ისინი გვერდის ნახევარს იკავებენ. თავსამკაული კიდეებშემოკეცილი სწორკუთხა ზოლია. იგი შექმნილია ეტრატის ფონზე ლურჯ-წითელი ზოლებით, შექმნილია ლენტისებრი მოტივი.

ხელნაწერში 7 მინიატიურაა განთავსებული: 1. თომას ურწმუნოება (18r), 2.მენელსაცხებლე დედანი და იოსებ არიმათიელი (37v), 3. განრღვეულის განკურნება (59v), 4. ქრისტე და სამარიტელი ქალი (86v), 5. შობითგან ბრმის განკურნება (120v), 6. ამაღლება (134v), 7. ნიკეის კრება (146r).

განმარტებითი წარწერები შესრულებულია სინგურით, ასომთავრულით. მინიატიურების კოლორიტისათვის დამახასიათებელია მუქი ლურჯი ფონი. სამოსელი შესრულებულია ლურჯი, წითელი, ყავისფერი საღებავებით. შარავანდედები ყვითელი ფერისაა. საფერწერო ტექნიკა მრავალშრიანია.

ანდერძი: „უცბად მჩხრეკელსა ბარნაბას შეუნდვენ, უფალო ღმერთო, ფრიად ცოდვილსა“ (18r).

A-I$_1$, გვ.86-88.

ვ. ბერიძე, გვ.33-34.

ი. ჭიჭინაძე, ლარგვისის ზატიკის მხატვრული გაფორმება, თბილისი, 2018.

ხახვიაშვილი ც., ლარგვისის ზატიკში ასახული ნიკეის მსოფლიო საეკლესიო კრება, მრავალთავი, 24, თბილისი, 2015, გვ.187-205.

ხევსურიანი ლ., ზატიკის ორი ძველი ქართული რედაქცია, ქრისტიანული არქეოლოგიური ძიებანი, I, თბილისი, 2008, გვ.223-348.

ბასილი მალუშისძე, ეტრატაᲐ

კალიგრაფი. მომხატველი, 1028-1031 წწ.

ბასილი წარმოშობით სამხრეთ საქართველოდან იყო. იგი ზაქარია მამამთავრის ანდერძში (A 648, 72r) მოხსენიებულია სულიერ შვილად. ბასილი მუშაობდა კონსტანტინოპოლში, ხორას მონასტერში (ამჟამად კახრიე ჯამი) და ზაქარიას დავალებით ასრულებდა ხელნაწერებს. ბასილი ანდერძებში მოხსენიებულია როგორც“უც-

ბად მჩხრეკალი“ (A 1, 75r), როგორც „უცბად მწერალი“ (A 96, 72v), „ეტრატაჲ“-ს ეპითეტით (A 648, 72r ; A 96, 72v). როგორც ჩანს, იგი ეტრატის – საწერი მასალის დამამზადებელიც იყო.

ბასილის მიერ კონსტანტინოპოლში შესრულებულია 4 ხელნაწერი: გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებანი (A 1), ორი მცირე სჯულისკანონი (A 96, S143) და სვინაქსარი (A 648). ათონის ღვთისმშობლის სახელობის ივერიის მონასტერში „გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებანის“ (A 92) გადაწერაში მიიღო მონაწილეობა ერთ-ერთი გადამწერის ზაქარია მირდატის ძის გარდაცვალების გამო. მცირე სჯულისკანონი A 96 დაკვეთილია გრიგოლ მთაწმიდელის მიერ, დანარჩენი 4 ხელნაწერი ზაქარია, სვინგელოზის, მამამთავრის მიერაა დაკვეთილი. ბასილის მიერ შესრულებულ ხელნაწერთა მონაცემები ასახულია სქემაში.

სვინაქსარი (A 648) მოხატულია წმინდანთა გამოსახულებებითა და ქრისტეს ცხოვრების ამსახველი კომპოზიციებით. ბასილის მიერ შესრულებულად უნდა ჩაითვალოს დანარჩენ ხელნაწერებში თავსამკაულები. თავსამკაულები სწორხაზოვანი ან ასო П-ს ფორმისაა. ისინი შემკული არიან მცენარეული მოტივებით დაკავშირებული წრეებით. შინდისფერ ან ოქროსფერ ფონზე ნახატობა ულტრამარინითაა, ძირითადად, გამოყვანილი. ათონზე შესრულებულ ხელნაწერში თავსამკაული ჯვრის სახის ორნამენტებითაა შევსებული. სვინაქსარში (A 648) ბასილის მიერ შესრულებულია მხატვრული საზედაო ასოები მთელ გვერდზე წარმოდგენილ ანდერძში (ანდერძი დაწერილია ბასილის მიერ. ანდერძის ტექსტი მომგებლის პირითაა გადმოცემული).

A 648 სვინაქსარი შეიცავს 72 ფურცელს (შემორჩენილია ხელნაწერის ერთი მეექვსედი), 27 X21 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

თ. ჟორდანია ტ.II, გვ.132.

Алибегашвили Г., Художественный принцип иллюстрирования грузинской рукописной книги XI – начала XIII веков, Тбилиси, 1973.

ელ. მაჭავარიანი, ქართული ხელნაწერები (დამწერლობისა და შემკულობის საკითხები), თბილისი, 2012, გვ.241.

* * *

გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებანი (A 1) შეიცავს 454 ფურცელს, 28,5X21 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით. ანდერძი შემორჩენილია 1739 წელს გადაწერილ ხელნაწერში A 16.

A –I_1, გვ.7-17.

ვ. ბერიძე, გვ.34-36.

* * *

A 92 გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებანი შეიცავს 430 ფურცელს, 26,5X21 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

A –I, გვ.326-332.

ვ. ბერიძე, გვ.88.

* * *

A 96 მცირე სჯულისკანონი შეიცავს 132 ფურცელს, 21 X16,5. დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

A –I, გვ.393-396.

ვ. ბერიძე, გვ.36-37.

S 143 მცირე სჯულისკანონი შეიცავს 204 ფურცელს, 19 X15 დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

S –I, გვ.152-154.

ბასილი მალუშისძის მიერ შესრულებულ ხელნაწერთა მონაცემები

N	მთარგმნელი	გადამწერი	წელი	გადაწერის ადგილი	დამკვეთი
A 92 გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებანი	ეფთვიმე 106v 144v 165v 182v 196r	ზაქარია მირდატის ძე 106v 165v 182v 255r ზაქარია, არსენი და ბასილი 284vბასილი 360v	[1028]	მთაწმიდა, ღვთისმშობლის მონასტერი 284v	ზაქარია მამამთავარი 284v 360v
A 648 სვინაქსარი	[ეფთვიმე]	ბასილი ეტრატაჲ 72r	1030 72r	კონსტანტინეპოლი [ხორას მონასტერი]72r	ზაქარია ვალაშკერტელი 10r, ზაქარია „ივერიელი“ 71r
A 1 გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებანი	ეფთვიმე 75r 95r 124v 149r 175v და სხვ.	ბასილი უცბად მჩხრეკალი 75r 95r 124v 149r 175v 257r 373v 496v 552v 700v 794v	1031 (იხ. A 16, 279r)	კონსტანტინეპოლი [ხორას მონასტერი]	ზაქარია მამამთავარი, ბანელი, სვინგელოზი 75r 95r 124v 149r 175v257r 373v 496v 552v 700v 794v
A 96 მცირე სჯულისკანონი	ეფთვიმე 99v	ბასილი უცბად მწერალი, ეტრ(ა)ტაჲ 72v; ბასილი ეტრ(ა)ტაჲ მალუშისძე 182v	1031 182v	კონსტანტინეპოლი [ხორას მონასტერი] 182v	გრიგოლ მთაწმიდელი 99v 182v
S 143 მცირე სჯულისკანონი	ეფთვიმე 9r 133v 163v	ბასილი 176v	-	კონსტანტინეპოლი [ხორას მონასტერი]	წმიდა ზაქარია მამამთავარი, ვალაშკერტელი 94r

ბეგთაბეგი, მდივანი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1680 წ.

ბეგთაბეგის მიერ შესრულებულია შოთა რუსთაველის პოემა „ვეფხისტყაოსანი“ H 54 (262r-263r). მომგებელია მეფე გიორგი XI (262r-263r).

ხელნაწერი შეიცავს 263 ფურცელს, 44,5X30 სმ., დაწერილია ქაღალდზე იშვიათი სილამაზის მხედრულით.

ხელნაწერის თითოეული გვერდი შემკულია ორნამენტული აშიებით. ფართო აშიები გვერდს სამი მხრიდან უვლის, ხოლო ყუის მხარეს ვიწრო ზოლის სახითაა. „ვეფსისტყაოსნის“ სხვა ხელნაწერებისგან განსხვავებით, სადაც აშიები ცალკეა დამზადებული და შემდეგ შეწებებულია ტექსტის გვერდებთან, ბეგთაბეგისეულ ხელნაწერში აშია და ტექსტი ერთ საერთო ფურცელზეა შესრულებული. ერთმანეთისგან ტექსტი და აშია გამოყოფილია ფერადხაზოვანი ზოლებით.

აშიები მდიდრულად შემკულია ყვავილოვან-ფოთლოვან მოტივებში ჩართული ცხოველთა და ფრინველთა გამოსახულებებით. თითოეული გვერდი ერთმანეთისგან განსხვავებული მოტივებითაა შემკული. დეკორი ოქრომელნითაა შესრულებული, რაც ხელნაწერს საზეიმო ხასიათს ანიჭებს. უნდა აღინიშნოს, რომ ბეგთაბეგი თანიაშვილად არის მიჩნეული, ხოლო შ. ამირანაშვილთან მარტიროზაშვილად.

ანდერძი: „სახელითა ღმრთისათა აღვასრულე... მე ფრიად ცოდვილმან და სახელით ოდენ მდივანმან და საქმითა ყოველთა მწიგნობართა უნარჩავესმან ბეგთაბეგ“ (263r).

H –I, გვ.42-45.

ვ. ბერიძე, გვ.97-99.

ვეფხისტყაოსანი. ხელნაწერი მემკვიდრეობა, ბ. კუდავას რედაქტორობით, თბილისი, 2013.

ბედისმწერლიშვილები

ბედისმწერლიშვილების გვარის წარმომადგენლები, კერძოდ, იესე და ნათანაელი, კალიგრაფ-მომხატველები იყვნენ, ხოლო ფარემუზი – კალიგრაფი (ვ. ბერიძის მითითებით, ისინი ძმები უნდა ყოფილიყვნენ). დამკვეთნი იყვნენ ვახტანგ VI-ის ოჯახთან დაახლოებული პირები, კერძოდ, ყაფლანიშვილ-ორბელიანთა გვარის წევრები. ბედისმწერლიშვილის გვარის წარმომადგენლები ისტორიული დოკუმენტების გადამწერებიც იყვნენ.

ბედისმწერლიშვილი იესე, მთავარდიაკონი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1669-1673 წწ.

იესეს შესრულებულია კრებული A 179 (244r). ხელნაწერი შეიცავს 289 ფურცელს, 20X14 სმ., დაწერილია ცისფერ ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია საბა განწმედილის მინიტიურით (253r). საბა წარმოდგენილია ფეხზე მდგომი. მინიატიურა იკავებს მთელ გვერდს. შესრულებულია გრაფიკულად შავი საღებავით. საბას ხელში ჯვარი უჭირავს. განმარტებითი წარწერაა მხედრულით „საბა ღირსი".

A-I$_2$, გვ.289-291.

ვ. ბერიძე, გვ.39.

იესეს შესრულებულია ქვეშის სახარება A517 1673 წელს (311v-312r). მომგებლები არიან მოლარეთუხუცესი ასლან ბარათიან-ორბელიშვილი და მისი მეუღლე დიასამიძის ასული თამარ. მათ მიერ ხელნაწერი შეწირულია ფიტარეთის ღვთისმშობლის ეკლესიისთვის (273v-274v).

ხელნაწერი შეიცავს 316 ფურცელს, 13X9,6 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია 10 კამარით (3r-6v) და სამი თავსამკაულით (35r, 117r, 164r). ისინი შევსებულია ყვავილოვანი ორნამენტით. ხელ-

ნაწერს დართული აქვს 15 მინიატიურა, რომლებიც მთელ გვერდს იკავებენ. 15 მინიატიურა და ჭედური ყდა, როგორც ჩანს, სომეხი ოსტატის შესრულებულია.

ანდერძი: „ქრისტე, შეიწყალე მწერალი იესე, ამინ“ (159v).

A II_2, გვ.87-89.

3. ბერიძე, გვ.39.

იესეს შესრულებულია ოთხთავი S 1247 (70v). მომგებელია მდივანბეგი ვახტანგ ორბელი (113v, 229v). ხელნაწერი შეიცავს 262 ფურცელს, 13,5 X10 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულებით (1r, 71r, 146r, 183r). ტექსტის თითოეული გვერდი ჩართულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. თავსამკაულები სწორკუთხა ფორმისაა. ისინი იკავებენ ტექსტის მთელ სიგანეს და ტექსტთან ერთად ფერადხაზოვან ჩარჩოში არიან გაერთიანებული, მხატვრობას ქმნიან ფოთლოვანი ორნამენტები, რომლებიც შესრულებულია მწვანე და წითელი საღებავებით.

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე ამა წიგნის მწერალი იესე, ამინ“ (70v).

S-II, გვ.119-120.

3. ბერიძე, გვ.39.

იესეს შესრულებულია ფარემუზ ბედისმწერლიშვილთან ერთად კურთხევანი H 1742 (316r) ქართლის მთავარეპისკოპოსის ნიკოლოზ ჩხეიძის დაკვეთით 1664 წელს.

ხელნაწერი შეიცავს 334 ფურცელს, 21,5X16 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერის პირველი გვერდი ფერადხაზოვან ჩარჩოშია მოთავსებული. ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულით (1r), რომელიც წარმოადგენს სტილიზებული მცენარეული მოტივებით შედგენილ კვანძოვანი ხლართებით დაკავშირებულ ოვალთა მწკრივს. ნახატი მწვანე და ყავისფერი საღებავების მონაცვლეობითაა შექმნილი. ზოგიერთი ადგილი შინდისფერითაა დაფერილი, ფონი ლურჯია.

ანდერძი: „ამისსა მწერალსაჲ ფარემუზს და იესეს შეუნდოს ღმერთმან“ (316v).

H-IV, გვ.174-176.

3. ბერიძე, გვ.39.

იესეს ფარემუზთან ერთად გადაწერილი აქვს „მარხვანი“ Q 663 (140v-141r). ხელნაწერში ფარემუზის გადაწერილია მხოლოდ 3 ფურცელი გვ.315-316.

Q-II, გვ.141.

იესეს შესრულებულია Ad-1689 საბუთი – ქართლის კათალიკოზის წყალობის სიგელი, მაღალაძეებისთვის ბოძებული.

ბედისმწერლიშვილი ნათანაელი

მდივანბეგი, კალიგრაფი, მომხატველი, 1674 – 1691წწ.

ნათანაელის მიერ შესრულებულია ჟამნი H 1755 (125v). მომგებელი ვახტანგ ორბელიშვილი (ყაფლანის მესამე ვაჟი), სულხან-საბა ორბელიანის მამა. ვახტანგ ორბელიანს ცოლად ჰყავდა ზაალ ერისთავის ასული თამარი. მათი ერთ-ერთი შვილი იყო სულხან-საბა ორბელიანი. ხელნაწერი შეიცავს 125 ფურცელს, 13X9 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. ხელნაწერი შემკულია მინიატიურებით: ღვთისმშობლის შობა (52r), წმინდანები: ბარბარე, საბა, ნიკოლოზი (57v), შობა (60r), ნათლისღება (65r), ხარება (69r), იოანე ნათლისმცემლის მიცვალება (71v), წმ. პეტრე და პავლე ეკლესიის მოდელით ხელში (74r), ფერისცვალება (76v), ღვთისმშობლის მიცვალება (78v), წმ. ანტიფა (86v). მინიატიურები ჩართულია ვარაყიან ჩარჩოში. ასომთავრულით და ნუსხურით შესრულებულია განმარტებითი წარწერები; მინიატიურები ძლიერ დაზიანებულია. სქელი საღებავები ბევრ ადგილას ატკეცილია.

ანდერძი: „მე, ყოვლად ცოდვილმან... ბედისმწერლიშვილმან ნათანაელ წმიდაჲ ესე და შემკობილი ჟამნი... აღვასრულე ბრძანებითა ბატონის ვახტანგისითა ცოდვათა მათთა შესანდობელად და სადღეგრძელოთ“ (125v).

H-IV, გვ.185-186.

3. ბერიძე, გვ.40.

ნათანაელის შესულებულია ფსალმუნი H 16 (191v). 1691 წ. დამკვეთი ლუარსაბ მეფის თანამეცხედრე რევაზ ერისთავის ასული

მარიამი (211v). ხელნაწერი შეიცავს 212 ფურცელს, 9,8X7,5 სმ., დაწერილია ნუსხურით. ხელნაწერი დასაწყისში შემკულია თავსამკაულით, რომელიც სპარსულ სტილშია შესრულებული. ოქროსფერ ფონზე ფაქიზი ხაზებით გამოხატულია ყვავილოვანი ორნამენტი. ტექსტის ყოველი გვერდი ჩართულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში.

ანდერძი: „ჴელ ვჰყავ მე, ყოველთა კაცთა უნარჩევესმან ბაღდადიძემან ბედისმწერლიშვილმან მღვდელმან ნათანაელ წმიდა ესე დავითი აღწერად...“ (191v).

H-I, გვ,10-11.

ვ.ბერიძე, გვ.40.

გაბაშვილები

გაბაშვილთა გვარის წარმომადგენლები XVIII საუკუნის ქართული კულტურის თვალსაჩინო მოღვაწეები არიან. შეიძლება დავასახელოთ ზაქარია და მისი შვილები: იოანე, იოსები, ოსე და ბესარიონი (ბესიკი-პოეტი), ასევე ოსეს ვაჟი იოანე. ზაქარია, ოსე და იოანე დახელოვნებული კალიგრაფები და მომხატველებიც არიან.

გაბაშვილი (გაბაონი) ზაქარია, მოძღვარი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1707-1783 წწ.

ზაქარიას შესრულებულია ჟამთა წირვა Q 331 (113v-114r). ხელნაწერი შეიცავს 160 ფურცელს, 28X18 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია მღვდელთმთავრების – იოანე ოქროპირის (15v), ბასილი დიდის (70 v) და გრიგოლ ღვთისმეტყველის (101 v) – გამოსახულებებით. ფიგურებს მთელი გვერდი უკავიათ. მათი სამოსი მორთულია ოქროსფერი ქაღალდის ამობურცული აპლიკაციებით. ჩარჩოს გასდევს რელიეფური ღილაკები.

ანდერძი: „ზახარია ყოვლად უღირსმან ხუცეს-მოძღვარმა... გაბაონმან... აღვსწერენ წმიდანი ესე ჟამნი...“ (113v).

Q –I, გვ.349-350.

ვ. ბერიძე, გვ.53.

გაბაშვილი (გაბაონი) ოსე, მოძღვრის ზაქარიას ძე, დეკანოზი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1822 წ.

ოსეს შესრულებულია „სწავლანი კეთილმსახურებანის“ A 301 პირველი ნაწილი (1r-104v). დამკვეთია იმერთა დედოფალი ანნა, ორბე-

ლიანთა ასული (104v). ხელნაწერი შეიცავს 239 ფურცელს, 20X16,5სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი შემკულია ოსეს შესრულებული კოსმა და დამიანეს გამოსახულებებით (1v). მინიატიურა მთელ გვერდს იკავებს.

ანდერძი: „აღუწერე მე, ზაქარია მოძღურის ძემან, პროთოიერმან ოსე გაბაონმან“ (104v).

A-I$_4$, გვ.3-9.

ვ. ბერიძე, გვ.53.

ოსეს შესრულებულია მეტაფრასი (1815წ.) H 1425 (139v). ხელნაწერი შეიცავს 140 ფურცელს, 32X 22 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. შესრულებულია საჩხერეში.

ხელნაწერის დეკორი გამოხატულია ფურცლის თავისუფალ არეზე ჩიტისა (13r) და ცხოველთა (5v) გამოსახულებებით. ისინი შესრულებულია გრაფიკულად შავი მელნით. აბზაცების დასაწყისი აღნიშნულია დიდი ზომის მოხატული მთავრული ასოებით, მაგ.: ტექსტის დასაწყისში ასო „დონის“ წრეში ჩახატულია ადამიანის სახე.

ანდერძი: „აღვსწერე წმიდაჲ ესე მეტაფრასი... მე, ზაქარია მოძღურის ძემან, გაბაონმან ოსე, დეკანოსმან...“ (139 v).

H-III, გვ.362-364.

გაბაშვილი იოანე ოსეს ძე, ჯუარის მონასტრის დეკანოზი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1749 წ.

იოანეს შესრულებულია ტიბიკონის A 122 ერთი ნაწილი 7r-76r (76r). დამკვეთია კათალიკოსი ანტონ I. ხელნაწერი შეიცავს 418 ფურცელს, 28,5X21 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია ბოლოსამკაულებით: 7v, 13v, 14r, 16r და ა.შ.

ანდერძი: „განსრულდა...ბრძანებითა საქართველოს პატრიარქისა ანტონისათა, ხელითა ჩემ უღვაწისა ჯუარის მონასტრის დეკანოზის იოანესითა...“ (76r).

A-I$_2$, გვ.100-101.

გაბრიელი

კალიგრაფი, მომხატველი, X ს.

გაბრიელის შესრულებულია ოთხთავი S 405 (45v).ხელნაწერი შეიცავს 162 ფურცელს, 28,5X23,2 სმ., დაწერილია ეტრატზე ასომთავრულით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულებით (46r, 116r) და საზედაო ასოებით. თავსამკაულები Π – ს ფორმისაა. ნახატობას ქმნის ყვავილოვანი განშტოებებით დაკავშირებული წრეები. საზედაო ასოები შემკულია ფოთლოვანი მოტივებით. მსგავსი მოტივები გამოყენებულია ქარაგმებისთვის. საზედაო ასო ზოგჯერ შედგმულია პოსტამენტზე (41v, 115v, 132v). კოლორიტული გამა შედგენილია შინდისფერი და ლურჯი საღებავებით. ორნამენტული ფონი ოქროთია დაფერილი სინგურის სარჩულზე.

ანდერძი: „წმიდაო მახარებელო მარკოზ, მეოხ მეყავ წინაშე ქრისტესა. ლოცვა ყავთ, მონანო ქრისტესნო, გაბრიელისთჳს“ (45v).

აღნიშნულ ოთხთავს შეუერთდა გაბრიელის მიერვე შესრულებული A 359, რომელიც მსგავსი მოხატულობის საზედაო ასოებითაა შემკული.

S-I, გვ.507-508.

ვ. ბერიძე, გვ.57.

გაბრიელი

კალიგრაფი, მომხატველი, X ს.

გაბრიელის შესრულებულია წყაროსთავის ოთხთავი A 98 (67v). ხელნაწერი შეიცავს 216 ფურცელს, 22x19 სმ., დაწერილია ეტრატზე ასომთავრულით.

ხელნაწერი შემკულია 8 კამარით (5r-8v) და მახარებელთა მინიატიურებით (3v-4r). კამარების არქიტექტონიკა წარმოადგენს სვეტებზე დაყრდნობილ ორ ან სამთაღოვან ზედანს. თაღედების საფუძვლებიდან ამოზრდილია მცენარეულობა ბროწეულებით. მახარებლები წარმოდგენილი არიან წყვილ-წყვილად ორ გაშლილ ფურცელზე ხელნაწერის დასაწყისში. მახარებლები ფეხზე დგანან

ფრონტალურ პოზაში წიგნებით ხელში. შესრულების მანერა გრაფიკულია ტექსტის მელნით და აქა-იქ შეფერადებული ყვითელი, წითელი და მონაცრისფრო-მწვანე საღებავებით. ფონი შეუფერავი ეტრატია.

ანდერძი: „უფალო იესუ ქრისტე, შეიწყალე მონაჲ შენი გაბრიელ“ (67v).

A-I, გვ.448-449.

ვ. ბერიძე, გვ.55.

გაბრიელ პატარაი

კალიგრაფი, მომხატველი, X ს.

გაბრიელის შესრულებულია პარხლის მრავალთავი A 95 (590v-591r) პარხალში. ხელნაწერი შეიცავს 655 ფურცელს, 45,5 X33,5 სმ. დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით. ხელნაწერი შეიცავს შუშანიკისა და აბო თბილელის მარტვილობებს. ხელნაწერის დედანი გაბრიელ პატარაიმ მოიძია იშხნის მონასტერში.

ხელნაწერი შემკულია დიდი ზომის მხატვრული მთავრული ასოებით.

ანდერძი: „სული გაბრიელ პატარაჲსა მოიჴსენეთ წმიდათა ლოცვათა თქუენთა“ (590v-591r).

A-I$_1$, გვ.361-393.

ვ. ბერიძე, გვ.59-60.

გაბრიელი

კალიგრაფი, მომხატველი, XIII ს.

გაბრიელის შესრულებულია იოანე ოქროპირის ჟამისწირვა (გრაგნილი) A 922. გრაგნილის ტექსტი დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით ორივე მხარეს (იგი სამკეფიანია).

გრაგნილი მოხატულია ტექსტის დასაწყისში იოანე ოქროპირის – ავტორის გამოსახულებით და საზედაო ასოებით. იოანე ოქროპირის მინიატიურა თავსამკაულის როლს ასრულებს. იგი ფეხზე დგას

გრაგნილით ხელში და ჩართულია დეკორატიულ ჩარჩოში, რომელიც შედგება წნული ორნამენტისაგან. დიდი საზედაო ასოები მოხატულია ტექსტის მარცხენა მხარეს თავისუფალ არეზე. მცენარეული განშტოებებისაგან შედგენილი საზედაო ასოების შემკულობაში ჩართულია ჩიტების, ცხოველების გამოსახულებანი, ადამიანთა სახეები და ერთ შემთხვევაში – მშვილდოსანი. მხატვრობა ტექსტის მელნითაა შესრულებული. შეფერადებულია სინგურით.

ანდერძი: „ამათსა მჩხაბავსა გაბრიელსა შეუნდენ ღმერთმან, ამინ“ (ანდერძი მოთავსებულია გრაგნილის ტექსტის დასაწყისში).

თ. ჟორდანია ტ. III, გვ.195.

ლ. ოსეფაშვილი, წმიდა ბასილი დიდის ჟამისწირვის გრაგნილის მხატვრულ-დეკორატიული გაფორმება, თბილისი, 2017.

გაბრიელი

კალიგრაფი, მომხატველი XV ს.

გაბრიელის შესრულებულია ოთხთავი A 580 (121v). ხელნაწერი შეიცავს 427 ფურცელს, 9,5X6,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია მახარებელთა მინიატიურებით (მარკოზი 103v, ლუკა 185v, იოანე 310v) და თავსამკაულებით (104v, 105r, 107r, 186r, 190r, 312r).

ანდერძი: „ღმერთო, მიშუელე სულითა საბრალოსა გაბრიელს, ამენ“ (121v).

A-II$_2$, გვ.208-209.

გაბრიელი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1639 წ.

გაბრიელის მიერ შესრულებულია ოთხთავი A 514 (162r). ტფილელი მთავარეპისკოპოსის ელისე საგინაშვილის შეკვეთით (162r). ხელნაწერი შეიცავს 163 ფურცელს, 28,5X20 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. ტექსტი ყოველ გვერდზე ჩართულია ფერადხა-

ზოვან ჩარჩოში. ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულებით (2r, 7r, 31r, 64r), ხოლო მინიატიურები სხვა უცნობი ოსტატის მიერაა შესრულებული.

ანდერძი: „აღვწერენ წმიდანი ესე სახარებანი ფრიად ცოდვილმან და კეთილისა საქმისა არა ღირსმან გაბრიელ“ (162r).

A-II$_2$, გვ.46-47.

გაბრიელი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVII-XVIII სს.

გაბრიელის შესრულებულია ჟამისწირვა A 123 (96r). ხელნაწერი შეიცავს 122 ფურცელს, 195X15 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერის თითოეული სვეტი ჩასმულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. ხელნაწერი შემკულია თავსართებით (1r, 54r, 80r), ბოლოსამკაულებით (12r, 107v) და მინიატიურებით. მინიატიურებზე გამოსახული არიან მღვდელმთავრები: იოანე ოქროპირი (12v), ბასილი დიდი (53v) და გრიგოლ ღვთისმეტყველი (79v). მღვდელმთავრები ფეხზე დგანან არქიტექტურის ფონზე. მათ ხელში უჭირავთ ასომთავრულით ნაწერი გაშლილი წიგნები. მინიატიურის ზედა მხარე ოქროთია დაფერილი, ქვედა – მწვანე საღებავით. ძირითადად, გამოყენებულია მონაცრისფრო და მოღვინისფრო ფერები.

ანდერძი: „ქრისტე, შეიწყალე ამისი მწერალი გაბრიელი“ (96r).

A-I$_2$, გვ.101-103.

გაბრიელ საგინაშვილი, მღვდელ-მონაზონი,
დავით გარეჯის იოანე ნათლისმცემლის მონასტრის ბერი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1719 წ.

გაბრიელის შესრულებულია ოთხთავი Q 85 (171v). ხელნაწერი შეიცავს 182 ფურცელს, 14X9,5. დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. ხელნაწერი გადაწერილია დავით გარეჯას იოანე ნათლისმცემლის მონასტერში (171v). მომგებლები მამა ხარიტონი და ბესარიონ ორბელისძე (171v).

ხელნაწერი მოხატულია მახარებელთა გამოსახულებებით: მათე (2v), მარკოზი (40v), ლუკა (71v), იოანე (120v).

ანდერძი: „მე, ყოველთა მონაზონთა უცოდვილესმან და უღირსსა მღდელობისასა გაბრიელს საგინაშვილს... აღვწერე წმიდაჲ ესე სულთა განმანათლებელი სახარებაჲ“ (171v).

Q-I, გვ.98.

ვ. ბერიძე, გვ.199.

გაბრიელ ხუცეს-მონაზონი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1793 წ.

გაბრიელის შესრულებულია „მარგალიტი“ Q 725 გარეჯის ნათლისმცემლის მონასტერში (158v). ხელნაწერი შეიცავს 158 ფურცელს, 16,5X11სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი მოხატულია აყვავებული ჯვრის გამოსახულებით თავფურცელზე (1v) და საზედაო ასოებით. ქვედა წაგრძელებული მკლავით ჯვარი შესრულებულია გრაფიკულად ტექსტის მელნით. ორი საზედაო ასო ტექსტის დასაწყისშია შავი და სინგურით მოხატული.

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე უღირსი ხუცეს-მონაზონი გაბრიელ“ (158v).

Q-II, გვ.184-185.

გაბრიელი, მღვდელ-მონაზონი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVIII ს.

გაბრიელის შესრულებულია „წამებული გარეჯელი მამები“ A770 (16v). ხელნაწერი შეიცავს 15 გვერდს, 20X18 სმ., დაწერილია ცისფერ ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერის დასაწყისში თაღოვანი მოჩარჩოების ქვეშ გამოხატული არიან გარეჯელი მამები (1v), რომლებიც შაჰ-აბასმა აწამა. წინა პლანზე წარმოდგენილია სამი წვეროსანი ბერი მთელი ტანით. მათ უკან 11 ბერია განთავსებული თავსაბურავების ზედა ნაწილითა

და ყვითელი ფერის შარავანდედებით. ფიგურები შეფერადებულია ყავისფერი და შავი საღებავებით.

ანდერძი: „ესე შესხმა წმიდათა ღირსთა მოწამეთა გარესჯის უდაბნოში... მე, მღვდელ-მონაზონმა პატარა გაბრიილ, დავაწერინე და ნათლისმცემლის მონასტრისათჳს შემიწირავს“ (163v). ანდერძი, როგორც ჩანს, დამკვეთისაა.

თ. ჟორდანია ტ. II, გვ.217.

გასპარ ბაღდასარაშვილი, მუშრიბი (მწიგნობარი)

კალიგრაფი, მომხატველი, 1671 წ.

გასპარის შესრულებულია შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“ A 737 (269r). ანდერძში გასპარს მითითებული აქვს, რომ გადაწერის დროს ღვთის წყალობით მას შეეძინა ვაჟი დავითი.

ხელნაწერი შეიცავს 269 ფურცელს, 34,2X23სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ტექსტის თითოეული გვერდი მოთავსებულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. მოხატულია ხელნაწერის პირველი გვერდი. ტექსტს აგვირგვინებს Π-ს ფორმის თავსამკაული, ხოლო თვით ტექსტი მოფენილია წვრილ-წვრილი ფაქიზად შესრულებული ფერადოვანი ყვავილებით. თავსამკაული შესრულებულია სპარსულ სტილში, რაზედაც მიუთითებს კოლორიტი (ულტრამარინისა და ოქროს შეხამება), გაუმჭვირვალე საღებავები და საფერწერო ტექნიკა.

თ. ჟორდანია ტ. II, გვ.198-202.

გერონტი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVIII-XIX სს.

გერონტის შესრულებულია ღვთისმშობლის დაუჯდომელი A 1083 (66r).

ხელნაწერი შეიცავს 70 ფურცელს, 8,4X7,2 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით. ხელნაწერის თითოეული გვერდი ჩართულია ყვავილოვან ორნამენტულ აშიაში. ხელნაწერში ორჯერ არის გამო-

სახული ღვთისმშობელი. თავფურცელზე (2v) იგი მთელ გვერდს იკავებს. ღვთისმშობელი არქიტექტურის ფონზე მთელი ტანითაა გამოსახული ვედრების პოზაში. თვით ხელნაწერში (22v) ღვთისმშობელი ტექსტის დასაწყიშია წარმოდგენილი. გამოსახულებანი ცისფერ ფონზე შინდისფერი და აგურისფერი საღებავითაა აღნიშნული.

გადამწერისა და მხატვრის გერონტის სახელი ირკვევა 66r-ზე ღვთისმშობლის გამოსახულების ქვემოთ მინაწერის მიხედვით.

A-IV, გვ.45-46.

გიორგი

მომხატველი, 968 წ.

გიორგის მიერ მოხატულია იოვანე საფარელის მიერ გადაწერილი ხელნაწერი „იოანე ოქროპირის ცხოვრება“ H 2124 968 წელს ხარიტონის ლავრაში. მომგებელი ხუცესი მიქელ ფანასკერტელი. ხელნაწერი შეწირულია სინის მთას (255r, 256r). ხელნაწერის პირველ გვერდზე საზედაო ასოები შესრულებულია გადამწერის იოვანე საფარელის მიერ.

იოანე ოქროპირის, როგორც ავტორის, გამოსახულება ხელნაწერის თავფურცელზეა წარმოდგენილი (1v). იოანე ოქროპირი წარმოდგენილია ფეხზე მდგომი მარცხენა ხელში წიგნით ხელში, ხოლო მარჯვენა ხელი მაკურთხებელია. ნახატობა ყავისფერი მელნითაა შესრულებული და აქა-იქ შეფერადებულია სინგურით.

ანდერძი: იოანე ოქროპირის მინიატიურის ქვემოთ იოვანე საფარელის მინაწერია ასომთავრულით: „წმიდაო იოვანე, შეიწყალე გიორგი“ (1v). როგორც ჩანს, გადამწერი მიმართავს იოანე ოქროპირს.

H-V, გვ.77-79.

გიორგი ჩიჯაური

კალიგრაფი, მომხატველი, X ს.

გიორგის მიერ შესრულებულია ე.წ. კალის ლექციონარი (ჩამოტანილია სვანეთიდან) Q 1653. ხელნაწერი შეიცავს 236 ფურცელს,

32X29 სმ., დაწერილია ეტრატზე ასომთავრულით. მომგებელია მიქაელი (94r).

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულით (94r), რომელიც ტექსტის მარჯვენა სვეტშია ჩართული. თავსამკაული სამ ზოლადაა დაყოფილი. ზედა ორ ხაზს ქმნიან ტეხილი ორნამენტული მოტივები, სადაც წარმოდგენილია ფრინველთა გამოსახულებანი, ხოლო ქვედა ზოლი ლომისა და მგლის შერკინებას გამოხატავს. ნახატობა შესრულებულია გრაფიკულად ტექსტის მელნით და შეფერილია სინგურით. ჩიტების გამოსახულებანი ამკობენ მთავრულ ასოებს. ერთ-ერთი მათგანი ჩახაზულია ასო „დონის“ წრიულ მოხაზულობაში.

ანდერძები: „უფალო, შეიწყალე მჩხრეკალი გიორგი“ (91r, ტექსტის ხელით, სინგურით);

„... დაესრულა კანონი საზამთროჲ ჴელითა ჭიქაურისაჲთა“ (94r).

გიორგი ხუცეს-მონაზონი

კალიგრაფი, მომხატველი 1083 წ.

გიორგის შესრულებულია კრებული A 584 (229r). ხელნაწერი შეიცავს 265 ფურცელს, 15X10 სმ., დაწერილია ეტრატსა და ქაღალდზე ნუსხურით. მთარგმნელები ეფთვიმე და გიორგი მთაწმიდელები.

ხელნაწერის კიდეებზე 231v-233v გამოსახულია სინგურითა და ტექსტის მელნით შემკული ჯვრები.

ტარასი არქიმანდრიტს (მესხიშვილს) შეუწირავს ხელნაწერი ქვათახევის ღვთისმშობლის მონასტრის ბიბლიოთეკისათვის (249r).

ანდერძი: „... აღვწერე... მე, უღირსმან გიორგი ხუცესმონაზონმან“ (229v).

A-II$_2$, გვ.212-216.

გიორგი დოდისი, ხუცეს-მონაზონი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1156 წ.

გიორგის შესრულებულია სვინაქსარი H 1661 (338v) იერუსალიმის

ჯვრის მონასტერში. ხელნაწერი შეიცავს 340 ფურცელს, 25X18 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია ჯვრის გამოსახულებით (3v) და თავსამკაულით (4v). ჯვრის გამოსახულება იკავებს მთელ გვერდს. იგი შედგმულია კვარცხლბეკზე და ჩასმულია ჩარჩოში. ჯვარს ქმნის ორნამენტული წნული ნახატობა შესრულებული ტექსტის ყავისფერი მელნით. აქა-იქ გამოსჭვივის სინგურის წერტილები. თავსამკაული სწორხაზოვანი ზოლია. იგი შეიცავს ეტრატის ფონზე სინგურით შექმნილ ყვავილოვან ნახატობას.

ანდერძი: „დაიწერა... ჴელითა უცბად მჩხრეკალისა ფრიად უღირსისა ხუცეს მონაზონისა გიორგი დოდისითა“ (338v).

H-IV, გვ.82-86.

ვ. ბერიძე, გვ.71-72.

გიორგი ბერი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1213-1216 წწ.

გიორგის შესრულებულია ოთხთავი H 1791 (151v). გადაწერილია სირიაში კილიკიელი სომხების მიერ ანტიოქიის 1216 წელს მეორედ აღების შემდგომ.

ხელნაწერი შეიცავს 153 ფურცელს, 21X15სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია ორი თავსამკაულით (21r, 153r). პირველი მათგანი Π-ს ფორმისაა და იკავებს თითქმის ნახევარ გვერდს. ნახატობა შექმნილია სტილიზებული მცენარეული მოტივით დაკავშირებული წრეების რიგით. ცენტრში ჯვარია აღმართული. მეორე თავსამკაული მოთავსებულია დაწერილი სვეტის მარცხენა მხარეს. კოლორიტში გვხვდება შინდისფერი, სინგური და შავი საღებავები. მთავრული ასოები შექმნილია წვრილი ღეროებით და სტილიზებული ყვავილოვანი მოტივებით. მათში ზოგჯერ ფრინველთა გამოსახულებებია ჩართული.

ანდერძი: „ლოცვა ყავთ გიორგი ბერისათჳს“ (151v).

H-IV, გვ.218.

ვ. ბერიძე, გვ.69.

გიორგი ბუხისძე

კალიგრაფი, მომხატველი, XIII ს.

გიორგის მიერ შესრულებულია A 138 ოთხთავი. ხელნაწერი სულ შეიცავს 257 ფურცელს, 24,5X19 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

შემკულია თავსამკაულებითა და საზედაო ასოებით. თავსამკაულები (3r, 63r, 105r, 175r) აგვირგვინებენ სახარების ტექსტებს, მათ გვერდის თითქმის ნახევარი უკავიათ. ნახატი შექმნილია მცენარეული ხვეულებით, რომლებიც შეჭრილია ტექსტში. საზედაო ასოები სახარების ტექსტის დასაწყისშია. ისინი გაერთიანებული არიან შესაბამის თავსამკაულთან და გვერდის თავისუფალ არეზე არიან ჩამოზრდილნი. საზედაო ასოები რთული აგებულებისაა. ნახატი შესრულებულია ეტრატის ფონზე და შეფერილია ცისფერი და სინგური საღებავებით.

ანდერძი: „ბუხისძესა გიორგის შეუნდვნეს ღმერთმან“ (62v).

A-I_2, გვ.162-163.

გიორგი დვალი

კალიგრაფი, მომხატველი, XIIIს.

გიორგის შესრულებულია ე.წ. ლაბეჭინის ოთხთავი (ლეჩხუმი) A 1563 (243v). ხელნაწერი შეიცავს 275 ფურცელს, 22X18,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია მახარებელთა გამოსახულებებით: მათე (3v), მარკოზი (71v), ლუკა (117v) და იოანე (191v).

მახარებლები მათე, მარკოზ და ლუკა გამოსახული არიან სამუშაო პროცესში მერხის წინ მჯდომარე პოზაში. იოანე მახარებელი ბუნების ფონზეა პროხორესთან ერთად.

ანდერძი: „დაიწერნეს ჴელითა დვალ გიორგისითა, შეუნდვნეს ღმერთმან მწირსა და ცოდვილს“ (243v).

A-V, გვ.77-79.
3. ბერიძე, გვ.83-84.

გიორგი ხუცი

კალიგრაფი, მომხატველი, XIII ს.

გიორგის მიერ გადაწერილია ორი ოთხთავი H 1870 (98v) და A 18 (185r). ოთხთავი H 1870 შეიცავს 98 ფურცელს, 24,5X18,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით. ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულებით, რომლებიც გიორგის მიერაა შესრულებული, ხოლო მინიატურა იოანე მახარებლისა (163r) – უცნობი პროფესიონალი ოსტატის მიერ.

ოთხთავი A 18 შეიცავს 211 ფურცელს, 22 X16,2 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით. მათეს (1v), მარკოზის (62v), ლუკას (94v) მინიატიურები და თავსამკაულები (2r, 63r, 95r, 186r) შესრულებულია გიორგი ხუცის მიერ. გიორგის მიერ შესრულებული მახარებელთა მინიატიურები კომპოზიციური გადაწყვეტით მეტად საინტერესოა. ისინი ბაძავენ H 1870 ოთხთავის პროფესიონალი ოსტატის მიერ შესრულებულს: მოთავსებულნი არიან ეტრატის ფონზე ჩარჩოს გარეშე. ნახატებზე სავარძელი და სამუშაო მაგიდა გაერთიანებულია ხის ვიწრო ზოლებით. განმარტებითი წარწერები ასომთავრულით სინგურითაა შესრულებული.

გიორგის მიერ მოხატული თავსამკაულები ორივე ხელნაწერში ტექსტის მარცხენა სვეტს აგვირგვინებენ. სწორკუთხა ფორმის თავსამკაულები შექმნილია ვაზისებრი მოტივით. გამოსახულებანი ეტრატის ფონზე გამოყვანილია ტექსტის მელნით და აქა-იქ შეფერილია სინგურით. სინგურითაა შესრულებული სათაური და საზედაო ასოები. A 18 ოთხთავის ბოლოს დართულია 10 კამარა (207r-211 v), რომლებიც სხვა ოსტატის მიერაა შესრულებული.

გიორგის ანდერძები:

H 1870: „გიორგი ამის წიგნისა აღმწერელი“ (98v).

H-IV, გვ.252.

A 18: „დაიწერა წმიდაჲ ესე სახარებაჲ განმანათლებელი ყოვლისა სოფლისაჲ ჴელითა გიორგი ხუცისაჲთა“ (185 r).

A-I_1, გვ.58.

3. ბერიძე, გვ.74.

გიორგი მგალობელი

კალიგრაფი, მომხატველი, XV ს.

გიორგის შესრულებულია კონდაკი H 510. კონდაკი წარმოადგენს გრაგნილს, რომელიც 6 კეფისგან (ნაწილისგან) შედგება, 330X20,7სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

გრაგნილი დასაწყისში შემკულია გუმბათოვანი თავსამკაულით, რომელშიც ჩახატულია ბასილი დიდისა და იოანე ოქროპირის გამოსახულებანი მთელი ტანით.

გრაგნილის სათაურის ზემოთ გიორგის ანდერძია: „ამის მწერალსა გიორგი მგალობელს... შეუნდოს ღმერთმან“.

H-II, გვ.7-8.

ლ. ოსეფაშვილი, წმიდა ბასილი დიდის ჟამისწირვის გრაგნილის მხატვრულ-დეკორატიული გაფორმება, თბილისი, 2017.

გიორგი მწერალი

კალიგრაფი, მომხატველი, XV-XVI სს.

გიორგის შესრულებულია ოთხთავი A 1691 (51r). ხელნაწერი შეიცავს 226 ფურცელს, 20X14,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია მახარებელთა გამოსახულებებით (2v, 53v, 88v, 149v). იოანე მახარებელი პროხორესთან ერთადაა გამოსახული ბუნების ფონზე, დანარჩენი სამი მახარებელი სამუშაო მერხის წინ მჯდომარე პოზაშია. მათე მახარებლის წინაშე გამოსახულია ანგელოზი, რომელიც სამუშაო მერხის სადგამზე დამაგრებულ წიგნზე მიუთითებს. ილუსტრაციები შესრულებულია ცისფერი, ღვინისფერი, ყვითელი და ნარინჯისფერი საღებავებით. კონტურის მონახაზები სქელია. თავების დასაწყისში თავსამკაულების მოსახატავად თავისუფალი ადგილებია დატოვებული.

ანდერძი: „გიორგის მწერალსა შეუნდვნეს ღმერთმან, ამინ“ (51r).

A-V, გვ.162-163.

ვ. ბერიძე, გვ.72.

გიორგი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVI ს.

გიორგის შესრულებულია გულანი A 1526 (209v). ხელნაწერი შეიცავს 281 ფურცელს, 26X17 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. მომგებელი გიორგი გურიელი.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულებით: 1v, 166v, 175r, 209r). სამი თავსამკაული აღდგენილ ფურცლებზეა მიხატული: 142r, 265r, 270r.

გვხვდება ასო Π-ს ფორმის თავსამკაული (1r), ბოლოსამკაულები (289r, 290r).

ანდერძი: „ქრისტე, შეიწყალე ამისი მწერალი გიორგი“ (209v).

A-V, გვ.63.

გიორგი დეკანოზი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVII ს.

გიორგი დეკანოზის შესრულებულია კრებული S 1163. შეიცავს 167 ფურცელს, 15,4X10,4 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

თავსამკაულები: 4v, 37r, 41r, 76r, 116r, 130r, 137r, 167v.

თავსამკაულები სწორხაზოვანი, ასო Π-ს ფორმისა ან სწორკუთხედია.

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე გიორგი, ამინ“ (4 v).

S-II, გვ.61-63.

გიორგი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVIII ს.

გიორგის შესრულებულია გულანი H 1714 (286r). მომგებლები არიან მამია და გიორგი გურიელები (173v, 286r). ხელნაწერი შეიცავს 719 ფურცელს, 18,5X15 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულით (1v) და მრავალრიცხოვანი მინიატიურებით, რომლებიც საკმაოდ დაზიანებულია. ხელმეორედ ყდაში ჩასმის დროს მათი კიდეები შემოჭრილია. მინიატიურები შესრულებულია ტექსტის მელნით. კოლორიტში სჭარბობს ნარინჯისფერი, წითელი, ნაცრისფერი.

ანდერძი: „ქრისტე ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ამისი მუშაკი გიორგი“ (286r).

H-IV, გვ.145-148.

გიორგი გიორგის ძე, მდივანი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVIII-XIX სს.

გიორგის შესრულებულია პარაკლიტონი Q 63 (134v). მომგებლები გრიგოლ დადიანი და მისი თანამეცხედრე მეფის ასული ნინო (134v). გადაწერილია თაკვერში (ლეჩხუმში). ხელნაწერი შეიცავს 136 ფურცელს, 22,5X19 სმ. დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია 8 თავსამკაულით. ზოგი თავსამკაული ტექსტის ორივე სვეტს აგვირგვინებს (1r, 37v, 88r), ნაწილი მარჯვენა (20v, 52v, 70r, 104v) ან მარცხენა სვეტს (120r). მოხატულობა ყვავილოვანი მოტივებითაა შექმნილი. ჩახვეული სათაურები ასომთავრულით სინგურითაა შესრულებული. რამდენიმე საზედაო ასო სწორკუთხა ჩარჩოშია ჩართული თავების დასაწყისში, რამდენიმე ასო მხატვრულადაა გაფორმებული (37v, 88r, 120r).

ანდერძი: „აღიწერა წიგნი ესე... ჴელითა მდივანი გიორგის ძე მდივანი გიორგისათა“ (134v).

Q-I, გვ.82-83.

ვ. ბერიძე, გვ.70.

გიორგის გადაწერილია ასევე „ტიმოთე გაბაშვილის მიმოსვლა“ H1014 ოდიშში (110r). მომგებელია გრიგოლ დადიანი (110r). ხელნაწერი შეიცავს 110 ფურცელს, 23, 5 X19 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი შეიცავს მეფეებისა და ფილოსოფოსების გამოსახულებებს. მეფეები (მირიან მეფე (94v), ვახტანგ გორგასალი (95r), ბა-

გრატ კურაპალატი (96r)) ფეხზე დგანან ხელებაპყრობილნი გვირგვინით თავზე. წარწერები მხედრულითა და ასევე რუსული მთავრული ასოებითაა შესრულებული. ფილოსოფოსებიდან წარმოდგენილი არიან არისტოტელე (105v) და პლატონი (106r). ისინი წელს ზემოთ არიან გამოსახულნი. პლატონს თავზე დაფნის გვირგვინი ადგას.

ანდერძი: „აღიწერა ჴელითა მდივანი გიორგის ძე მდივანი გიორგისათა“ (110r).

H-III, გვ.11-12.

გიორგის შესრულებულია ვახტანგ VI-ის „სამართლის წიგნთა კრებული“ Q 703 (193r). ხელნაწერი შეიცავს 193 ფურცელს, 34X20,7 სმ.,დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულებით (1r, 96v, 111v, 114r, 119v და ა.შ.), ბოლოსამკაულებით (8v, 132v, 165r) და საზედაო ასოებით. თავსამკაულები ფოთლოვანი ორნამენტითაა შექმნილი. საზედაო ასოებში გამოირჩევა ასო „დონი“ ყელიყელგადაჭდობილი გედების გამოსახულებებით (127v).

ანდერძი: „დაიწერა ჴელითა მდივანი გიორგისძე, მდივანი გიორგი პროთონოთარისათა“ (193r).

Q-II, გვ.171-172.

გრიგოლი

მომხატველი, XI ს.

გრიგოლის მოხატულია იოანე ოქროპირის „მათეს სახარების თარგმანება“ A 136 (1v); გადამწერი ხუცესმონაზონი ეგნატი, რომელმაც ხელნაწერი წყაროსთავის ეკლესიას შესწირა (392r). ხელნაწერი შეიცავს 394 ფურცელს, 36X24 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია თავფურცელზე ჯვრის გამოსახულებითა (1v) და თავსამკაულით ტექსტის დასაწყისში (2r). ჯვარი ქვედა წაგრძელებული მკლავით შედგმულია კვარცხლბეკზე, ზედა სამი მკლავი სწორკუთხა ფორმისაა. ჯვარი ჩართულია ჩარჩოში. სვე-

ტებზე დაყრდნობილია სწორკუთხა ზედანი, რომელიც თაღოვანი მოხაზულობისაა შიდა მხარეს.

თავსამკაული Π-ს ფორმისაა, ტექსტის მთელ სიგანეზე გაშლილი. ჩარჩო და თავსამკაული შედგება ვაზისებრი ორნამენტისაგან. შესრულებულია გრაფიკულად ტექსტის ყავისფერი მელნით ეტრატის ფონზე და აქა-იქ შეფერილია სინგურით.

ანდერძი: „ლოცვა ყავ ფრიად ცოდვილისა გლახ გრიგოლისათჳს“ (1v).

ანდერძი მიწერილია ჯვრის გამოსახულების ქვემოთ ტექსტის მელნით.

A-I$_2$, გვ.159-160.

გრიგოლი

კალიგრაფი, მომხატველი, XV ს.

გრიგოლის შესრულებულია „საკითხავნი დღესასწაულთანი“ H 1760 (225v) პეტრიწონში. მომგებელია მახარებელი, ოქროჲყმაჲს ძე (225r). გრიგოლის გადაწერილია ხელნაწერის 225 ფურცელი. ხელნაწერი შეიცავს 365 ფურცელს, 29,5X20,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია ვიწრო ორნამენტული ზოლით თავების დასაწყისში (7r, 11v, 18r, 134v, 147v, 158r, 183v, 192v). ზოგიერთი მათგანი ბოლოსამკაულის როლსაც ასრულებს. ვაზისებრი მოტივი გამოყვანილია შეუფერავი ქაღალდის საშუალებით შავ და უმეტესად სინგურის ფონზე.

ანდერძი: „დაიწერნეს ესე დღესასწაულთა საკითხავნი... ჴელითა მდაბლისა გრიგოლისითა“ (225r).

H-IV, გვ.189-195.

ვ. ბერიძე, გვ.76.

გრიგოლი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1538 წ.

გრიგოლის შესრულებულია მარხვანი H 1698 (131v) აწყურის მონა-

სტერში. მომგებელია ქაიხოსრო ფანასკერტელი-ციციშვილი. ხელნაწერი შეიცავს 193 ფურცელს, 40X27 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულით (1r), რომელიც ძალიან დაზიანებულია და საზედაო ასოებით. თავსამკაული Π-ს ფორმისაა. შექმნილია სიმეტრიულად განლაგებული ვარდულებით. შესრულებულია ეტრატის ფონზე გრაფიკულად შავი მელნით და აქა-იქ შეფერადებულია სინგურითა და მომწვანო-მოყვითალო საღებავებით. ვარდულებს გარს უვლის გრეხილი ან ყვავილოვანი მოტივებით შექმნილი ზოლები. საზედაო ასოები რთული აგებულებისაა. ისინი დანაკვთულია სინგურის კონტურებით.

ანდერძი: „დაიწერა ჴელითა ფრიად ცოდვილისა გრიგოლისითა სამცხეს, აწყურისა ღმრთისმშობლისა სამკვდრებელსა“ (131v).

H-IV, გვ.122-123.

ვ. ბერიძე, გვ.76.

დავითი

კალიგრაფი, მომხატველი, XI ს.

დავითის შესრულებულია იოანე ოქროპირის „მათეს სახარების თარგმანება“ A-88 (112v). დამკვეთი მთავარმამაჲ ბასილი (243r). ხელნაწერი შეიცავს 512 ფურცელს, 42,5X31სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია ბოლოსამკაულებით (29r, 328r, 351v, 368r და ა.შ.) და მოხატული მთავრული ასოებით.

ანდერძი: „ქრისტე, შეიწყალე დავით“ (112v).

A-I_1, გვ.310-314.

დავით აბაშიძე

კალიგრაფი, მომხატველი, 1810 წ.

დავითის შესრულებულია „იბაკონი ღმრთისმშობლისანი“ A 907.

ხელნაწერი შეიცავს 69 ფურცელს, 10,7X8 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია მრავალი მინიატიურით. ისინი სახარების ტექსტის შინაარსს ასახავენ.

ანდერძი „მე, დავით აბაშიძემ, დავსწერე ნამდვილიდამ გარდმოწერით“ (59v).

თ, ჟორდანია ტ.III, გვ.162.

დიმიტრი, მღვდელი

კალიგრაფი, მომხატველი, XV ს.

დიმიტრის შესრულებულია ოთხთავი H 2903 (131r), ხელნაწერი შეიცავს 232 ფურცელს, 8,5X7 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია კამარებით (3r-6r), თავსამკაულებით (1r, 56r, 97r), თავბოლოსამკაულით (161v) და ბოლოსამკაულით (54v). კამარები შესრულებულია გრაფიკულად. ზედანი ნალისებური თაღედია. თავსამკაულები აგვირგვინებენ ტექსტის მარცხენა სვეტს. მათი შესრულების ტექნიკა სპარსული ხელნაწერებისათვის დამახასიათებელ თავისებურებებს იმეორებს.

ანდერძი: „გავაკეთე წმიდა და სულთა განმანათლებელი ოთხთავი ესე მე, მწერალმან მღვდელმან დიმიტრი“ (131r).

H-VI, გვ.277-278.

დოსითე

კალიგრაფი, მომხატველი, X-XI სს.

დოსითეს შესრულებულია კრებული A 397 (111v). ხელნაწერი შეიცავს 224 ფურცელს, 26X19,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულებით (43r, 111r, 166r, 199r) და საზედაო ასოებით. ორნამენტული ნახატი წარმოადგენს სტილიზებულ მცენარეულ მოტივს. კონტურები შესრულებულია ტექსტის მელნით და შეფერილია მწვანე ფერითა და სინგურით. საზედაო ასოები ასევე გრფიკულადაა შესრულებული სინგურითა და ტექსტის მელნით.

ანდერძი: „ჴელითა ფრიად ცოდვილისა დოსითესითა“ (165v).

A-I$_4$, გვ.178-183.

ელისაბედი, თავად იოანე ჯანდიერის ასული, რამაზ რუსიშვილის ცნეინა

კალიგრაფი, მომხატველი, 1853 წ.

ელისაბედის შესრულებულია კრებული „მამათა ცხოვრებანი“ H 286 (გვ.421).

ხელნაწერი შეიცავს 212 ფურცელს, 34X21 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულით (გვ.193).

ანდერძი: „აღიწერა ესე წმიდათ მამათ-ცხოვრება ...ჴელითა თავადის ჯანდიეროვის იოანეს ასულის, ცნეინა რამაზ რუსი[ე]ვის ელისაბედისათა“ (გვ.421).

H-I, გვ.208-212.

ეფთვიმე

კალიგრაფი, მომხატველი, 978-988 წწ.

ეფთვიმეს შესრულებულია მიქაელთან ერთად მიქაელ მოდრეკილის საგალობელთა კრებულის S 425 ერთი ნაწილი. კერძოდ, 137r-171v გვერდები ეფთვიმეს ეკუთვნის. ხელნაწერი შეიცავს 272 ფურცელს, 37,5X29,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ეფთვიმეს მიერ შემკულია მის მიერ გადაწერილი ტექსტი საზედაო ასოებითა და თავსამკაულებით (41v, 56v, 167r). საფერწერო ტექნიკით ეფთვიმეს მხატვრობა ჩამოუვარდება მიქაელისას. ტექსტი არ არის ნევმირებული ე.ი. არ შეიცავს სანოტო ნიშნებს.

ანდერძი: „უფალო, შეიწყალე ეფთჳმე ცოდვილი მწარედ“ (269r-ს ქვემო კიდეზე ასომთავრულით არის მიწერილი).

S-I, გვ.544-567.

პავლე ინგოროყვა, გიორგი მერჩულე, თბილისი, 1954.

ეფთვიმე

კალიგრაფი, მომხატველი, X ს.

ეფთვიმეს შესრულებულია „საწელიწდო სახარება“ H 1704 (6v). ხელნაწერი შეიცავს 183 ფურცელს, 15X12 სმ., დაწერილია ეტრატზე ასომთავრულით.

ხელნაწერი მოხატულია საზედაო ასოებითა და თავსამკაულებით (38v, 84v, 132v). ერთ-ერთი თავსამკაული (38v) П-ს ფორმისაა, ხოლო დანარჩენი სწორკუთხა ორნამენტული ზოლის სახით გარს უვლის სათაურის ტექსტებს, ისინი ოქრომელნით მთავრული ასოებით არის შესრულებული. ნახატს ქმნის ერთმანეთთან დაკავშირებული ყვავილოვანი ორნამენტებით შევსებული წრეები. კონტური ლურჯი ფერისაა და აქა-იქ შეფერილია მწვანე საღებავით. ფონი სინგურის სარჩულზე დაფერილია ოქროთი.

ანდერძი: „ქრისტე, შეიწყალე ეფთჳმე“ (6v).

H-IV, გვ.128-129.

ეფთვიმე

კალიგრაფი, მომხატველი, XVIII ს.

ეფთვიმეს შესრულებულია „წმინდა მარინეს ცხოვრებისა და წამების ციკლი“ A 543 (189r). ხელნაწერი შეიცავს 195 ფურცელს, 6X7,8. დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მრავალი მინიატიურითაა დასურათებული:

9r, 13v, 14r, 17r, 24r, 26r, 28v, 29r, 34r, 35r, 39r, 43r, 45r, 51v, 53r, 56r, 59r, 66v, 82v, 83r-v, 84r, 87r, 90v, 93r, 96r, 99v,100r,101v,102r, 108r, 118v, 121r, 122v, 123r, 131v, 132r, 168v, 177v. მინიატიურები ჩართულია ტექსტში. ტექსტი და კომპოზიციები გაერთიანებულია წითელ-ხაზოვანი ჩარჩოთი. გამოსახულებანი მოთავსებულია ყვითელ ან მწვანე ფონზე. კოლორიტში ჭარბობს წითელი ფერი.

ანდერძი: „ამის აღმწერელს ეფთჳმის... შენდობასა მიბრძანებდით“ (189r).

A-II_2, გვ.132-134.

ეფრემი

კალიგრაფი, მომხატველი, XIII-XIV სს.

ეფრემის შესრულებულია ოთხთავი A 305 (38v). ხელნაწერი შეიცავს 122 ფურცელს, 23 X19 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულით (116v), რომელიც სწორხაზოვანი ფორმისაა.

ანდერძი: „მადლო ოთხთავნისაო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი ეფრემ“ (38v).

A-I_4, გვ.15-16.

ეფრემი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1300 წ.

ეფრემის შესრულებულია მოქვის ოთხთავი Q 902 (103r, 325v, 326v). მომგებელი დანიელ მოქვის მთავარეპისკოპოსი (326r). შესრულებულია მოქვში ღვთისმშობლის სახელობის ეკლესიაში. ტექსტი გიორგი მთაწმიდელის რედაქციისაა. ხელნაწერი შეიცავს 329 ფურცელს, 30x23,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია 10 კამარით (3r-7v), თავსამკაულებით (13r, 106r, 162r, 255r), მახარებელთა გამოსახულებებით (12v, 105v, 161v, 254v), ხუთასზე მეტი დიდი ზომის მოხატული მთავრული ასოთი და ქრისტეს ცხოვრების ამსახველი ტექსტში ჩართული 156 მინიატიურით. რამდენიმე მინიატიურას მთელი გვერდი უკავია. აღსანიშნავია, რომ ღვთისმშობლის გამოსახულება ტექსტის შინაარსის დამასურათებელი მინიატიურების გარდა, ოთხგზის (გენეალოგიაში, ლუკა მახარებელთან, მიძინების სცენაში და მომგებლის, დანიელ ეპისკოპოსის, წინაშე) გვხვდება. ეს აიხსნება იმით, რომ მოქვის ტაძარი ღვთისმშობლის სახელობისაა. მხატვრობის ტექნიკა მრავალშრიანია. კოლორიტში გამოირჩევა მარგალიტისფერი ცისფერი. მინიატიურები დახატულია ფურცლოვან ოქროზე, რის გამოც ამჟამად საღებავები მრავალ ადგილას ატკეცილია.

ანდერძი: „ქრისტე, ძეო და სიტყუაო ღმრთისაო, მილხინე ფრიად ცოდვილსა ეფრემს“ (103r).

Q-II, გვ.312-315.

Амиранашвили Ш., Грузинская миниатюра, Москва, 1966, ст.25.

ვ. ბერიძე, გვ.85-86.

ი. ჭიჭინაძე, მოქვის ოთხთავის გაფორმების მხატვრული პრინციპები, თბილისი, 2004.

ზაქარია მონაზონი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1696 წ.

ზაქარიას შესრულებულია ოთხთავი H 1030 (303v). ხელნაწერი შეიცავს 336 ფურცელს, 9,5X7 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. შესრულებულია დავით გარეჯის უდაბნოში იოანე ნათლისმცემლის მონასტერში (303v). თარგმნილია გიორგი მთაწმიდელის მიერ.

ხელნაწერი დასურათებულია მახარებელთა გამოსახულებებით: მათე (13v), მარკოზი(94v), ლუკა (150v), იოანე (240v).

ანდერძი: „დაიწერა წმიდანი ესე ოთხთავნი სულთაჲ განმანათლებელი... ჴელითა ფრიად ცოდვილისა და ყოვლად უღირსისა მონაზონისა ზაქარისითაჲ“ (303r-304r).

H-III, გვ.29-30.

ვ. ბერიძე, გვ.89-90.

ზაქარია გაგუნოვი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1829 წ.

ზაქარიას შესრულებულია „ვეფხისტყაოსანი“ H 288 (104v). ხელნაწერი შეიცავს 106 ფურცელს, 31,6X20,4 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი მოხატულია მრავალი თავსამკულით. ისინი სწორხაზოვანი ფორმისაა. გამოყენებულია ფოთლოვანი მოტივები (3r, 28r, 31r, 33v, 34r, 39v, 41v, 48v, 51r), წნული (13r, 14r, 60r, 64r, 69v, 73v, 75r), გეომეტრიული ელემენტები (27r) ან ყვავილოვანი ორნამენტები (52r, 79v, 89v, 91v, 104r). ნახატობა გამოყვანილია ტექსტის მელნით და სინგურით.

ანდერძი: „განსრულდა, დიდება ღმერთსა, ამბავი ესე სამთა მეფეთა, რომელ არს ვეფხისტყაოსანი, ჴელითა დიაჩოქი ზაქარია გაგუნოვისათა“ (104r).

H-I, გვ.213.

ზოსიმე ვალელი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1514 წ.

ზოსიმეს შესრულებულია ვალეს ოთხთავი A 401(171v). მომგებლები არიან სფჳრიდონ და მისი ძე იორამ (271v). ხელნაწერი შეიცავს 295 ფურცელს, 21,2X16 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია კამარებით (4v-7v), თავსამკაულებით (13r, 82r, 132r, 214r), საზედაო ასოებით. მახარებელთა გამოსახულებანი სხვა ოსტატის მიერაა შესრულებული. თავსამკაულები ტექსტის მთელ სიგანეზეა გამოხატული და წვრილი მცენარეული ორნამენტით ლურჯ ფონზე ოქრომელნითაა შესრულებული. საზედაო ასოები აგვირგვინებენ სახარების ტექსტს დასაწყისში. ისინი შედგებიან ადამიანთა ფიგურებისაგან. ისინი იმეორებენ ჯრუჭის II, ვანის, H1707, გელათის ოთხთავების ასოების კონფიგურაციას, მაგალითად, ასო „პარი“ XII ს. გელათის ოთხთავის იოანეს სახარების დასაწყისში წარმოდგენილ ანძაზე ასული ფიგურებით შედგენილ მოხაზულობას.

ანდერძი: „ზოსიმეს ვალელსა და მისთა მიცვალებულთა შეუნდოს ღმერთმან“ (271v).

A II_1, გვ.3-4.

ზოსიმე კოჭობაიძე

კალიგრაფი, მომხატველი, XVI ს.

ზოსიმეს შესრულებულია პარაკლიტონი A 1522 (167r). ხელნაწერი შეიცავს 375 ფურცელს, 30,5x21 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. მომგებელია ქეთევან ბატონიშვილი (167r).

ხელნაწერს ახლავს ორი თავსამკაული. ისინი ლენტისებრი წნულითაა გამოხატული. პირველი ყავისფერი საღებავითაა მოხაზული,

მეორე წითელი და ყავისფერითაა შესრულებული (ხელნაწერის მინაწერში მოხსენიებულია ქაღალდის მლესავი პეტრე (167r)).

ანდერძი: „ამისსა მწერალსა კოჭობაიძეს ზოსიმეს შეუნდვნეს ღმერთმან“ (167r).

A-V, გვ.57-58.

ვ. ბერიძე, გვ.51.

ზოსიმე

კალიგრაფი, მომხატველი, XVI-XVII სს.

ზოსიმეს შესრულებულია პარაკლიტონი H 617 (34v). ხელნაწერი შეიცავს 92 ფურცელს, 27X20 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულებით. გრეხილი ორნამენტი გამოყვანილია სინგურითა და შავი მელნით ქაღალდის ფონზე.

ანდერძი ტექსტის ხელით: „უდებო ზოსიმე, გულსმოდგინე იყავ საქმესა ამას“ (34v).

H-II, გვ.93-94.

ზოსიმე ორბელისძე

კალიგრაფი, მომხატველი, 1727 წ.

ზოსიმეს (სულხან-საბას ძმა) შესრულებულია სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონი H 1035 (272r) მოსკოვში (267r, 272r). ხელნაწერი ძლიერ ნაკლულია, რესტავრირებული. ხელნაწერი შეიცავს 273 ფურცელს, 33 X22 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ლექსიკონის თითოეული თავის დასაწყისი ასო ანბანური თანმიმდევრობით არის მხატვრულად გაფორმებული. ასოები შესრულებულია მხედრული დასახელებით. ასოები დიდი ზომისაა და გრაფიკულად შავი მელნითაა გამოხატული.

ანდერძი: „აღიწერა... ლექსიკონი ესე ჴელითა ორბელის.ძის ზოსიმესითა“ (272r).

H-III, გვ.33-34.

ზოსიმე ორბელიანის შესრულებულია აგრეთვე სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონი Q 953 (272v) მოსკოვში 1728 წელს (272v). მომგებელი სახლთუხუცესი დიმიტრი ორბელიანი (საბას ძმა).

ხელნაწერი შეიცავს 282 ფურცელს, 30 X20 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით. ტექსტი ნაკლულია. ლექსიკონის თითოეული დასაწყისი ასო ანბანური თანმიმდევრობით გრაფიკულად სინგურით არის მოხატული, მაგალითად, ფრინველთა თავებით: „განი“, „ზენი“, ყვავილოვან-ფოთლოვანი ორნამენტით: „დონი“, „ე მერვე“, „თანი“, „ინი“, სიუჟეტური შინაარსისაა (ჯვარზე შემოხვეული გველი) „ენი“. რამდენიმე ასო არ არის მოხატული.

ანდერძი: „სრულ იქმნა სიტყჳს კონა ესე წიგნი, რომელ არს ლექსიკონი... ჴელითა... ზოსიმე ორბელიანისათა“(272v).

Q-II, გვ.360-361.

თევდორე კამარათამწერალი

მომხატველი, 936 წ.

ოთხთავი (ჯრუჭი I) H 1660 გადაწერილია 936 წელს გაბრიელ მღვდლის მიერ შატბერდის მონასტერში (291 r-v) გრიგოლ მირდატის ძის დაკვეთით (227v, 291v). ხელნაწერი მოხატულია ოთხი წლის შემდგომ თევდორეს მიერ. იგი თავის თავს ანდერძში უწოდებს „კამარათამწერალს“ (1v). ხელნაწერი შეიცავს 297 ფურცელს, 26X21 სმ., დაწერილია ეტრატზე ასომთავრულით.

ხელნაწერი მოხატულია თავფურცელზე გამოსახული კვადრიფოლიუმით (ოთხყურა ჯვრით (1v)), კამარებით (2r-5v), მახარებელთა გამოსახულებებით (6v, 92v, 144v, 227r) და 4 კომპოზიციით. მათესთან შემხვედრ ფურცელზე შეთავსებულია ღვთისმშობელი ყრმითურთ (7r), მარკოზთან – ბრმის განკურნება (93r), ლუკასთან – ეშმაკეულის განკურნება (143r) და იოანესთან – განრღვეულის განკურნება (228v). წერის მანერა გრაფიკულია. ფონი დაუფერავი ეტრატია, კოლორიტში გამოირჩევა ოქროსა და ყავისფერი საღებავები. ქრისტეს შარავანდედები ოქროთია დაფერილი. საღებავები აკვარელისებრია.

ანდერძები:

„ქრისტე, შეიწყალე ამათ კამარათა მწერალი თევდორე“ (1v, თავფურცელზე ოთხყურა ჯვრის გამოსახულების ზემოთ ასომთავრულითაა დაწერილი მარცხენა მხარეს);

„ქრისტე, შეიწყალე თევდორე“ (წარწერა თავფურცელზე იკითხება სარკეში მარჯვნიდან მარცხნივ).

H-IV, გვ.81-82.

ვ. ბერიძე, გვ.101-103.

ელ. მაჭავარიანი, გადამწერსა და მხატვარს შორის შრომის განაწილების საკითხისათვის მოხატული ხელნაწერის შექმნის დროს, ქართული ხელნაწერები (დამწერლობისა და შემკულობის საკითხები), თბილისი, 2012, გვ.155-175.

თეოდორე

კალიგრაფი, მომხატველი, XI ს.

თეოდორეს შესრულებულია კრებული A 142 (42r, 102r). მომგებელია გრიგოლ ერისთავთ-ერისთავი (102r). გადაწერილია საკვირველ მთაზე სვიმეონის სამყოფელში (53r-v). ხელნაწერი შეიცავს 266 ფურცელს, 19X12 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულით (102 r). იგი სწორხაზოვანი ზოლია. გამოყვანილია ვაზისებრი ორნამენტით, ეტრატის ფონზე ტექსტის მელნით, სინგურით, ხოლო ეკლოვანი შვერილები ჩასმულია მწვანე ფერის ჩარჩოში.

ანდერძი: „უფალო, შეიწყალე სული თეოდორესი“ (102r).

A-I_2, გვ.175-177.

თუმანიშვილები

თუმანიშვილთა საგვარეულოს წარმომადგენლები საქართველოს მეფეთა კარის მდივან-მწიგნობარნი იყვნენ. ცნობილი არიან კალიგრაფები და მხატვრები – ეგნატი ბაინდურის ძე და მისი შვილები იესე და დავითი.

თუმანიშვილი ეგნატი ბაინდურის ძე,
ერეკლე II-ისა და გიორგი XII-ის კარის მდივანი

კალიგრაფი და მომხატველი, 1770 წ.

ეგნატის მიერ შესრულებულია ოთხთავი H 395 (6v). ხელნაწერი შეიცავს 235 ფურცელს, 27,5X 19 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი შემკულია თავბოლოსამკაულებით (72v, 115r, 180v, 228v).

ანდერძი: „ჴელ ვჰყავ წიგნსა ამას... იესო ქრისტესაგან ბრძანებულისა წმინდის სახარებისა აღწერად, მე, უღირსმან და კაცთა უნარჩევესმან თუმანიშვილმან... ეგნატიმ“ (6v).

H-I, გვ.297-298.

ვ. ბერიძე, გვ.111.

თუმანიშვილი იესე ეგნატის ძე, მდივანი

კალიგრაფი, მომხატველი, XIX ს.

იესეს მიერ შესრულებულია „ქილილა და დამანა“ H 387 (2r). ხელნაწერი შეიცავს 280 ფურცელს, 33X21 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი მოხატულია ბოლოსამკაულით (182v).

ანდერძი: „არამცირედი შრომა მიმიდია ამ წიგნის აღნუსხვითა... უმორჩილესი მონა და მოსამსახურე თავადი იესე თუმანოვი“ (2r).

H-I, გვ.286.

ვ. ბერიძე, გვ.111.

თუმანიშვილი დავით ეგნატის ძე, მდივანი

კალიგრაფი, მომხატველი, XIX ს.

დავითს მრავალი ხელნაწერი აქვს გადაწერილი და მოხატული. რამდენიმე ხელნაწერი გადაწერილი აქვს დავით რექტორთან (ალექსი მესხიშვილის ვაჟთან) ერთად. ჩვენ დავითის შესრულებულ რამდენიმე ხელნაწერს განვიხილავთ.

დავითის მიერ შესრულებულია „სამართლის წიგნები" H 382 (295r) თბილისში. ხელნაწერი შეიცავს 295 ფურცელს, 33,5X21 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი შემკულია საზედაო ასოებით, რომლებიც შედგებიან ცხოველთა, ფრინველთა და ადამიანთა გამოსახულებებისგან.

ანდერძი: „დაესრულა... ჴელითა.. მდივნის იგნატის ძის თავადის დავით თუმანოვისაგან" (295r).

H-I, გვ.281-283.

ვ. ბერიძე, გვ.111.

დავითის შესრულებულია კათალიკოს ანტონ I-ის „წყობილსიტყვაობა" H 383 (103r). ხელნაწერი შეიცავს 125 ფურცელს, 32X19, 6 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი შემკულია მრავალი თავბოლოსამკაულით.

ხელნაწერის თავფურცელზე წარმოდგენილია ანტონ I-ის გამოსახულება (4v), აგურისფერ ფონზე ნახევარი ტანით, იგი მაკურთხებელი მარჯვენით არის გამოსახული.

ანდერძი: „მე აღმწერელმან ამა წიგნისამან თავადმან დავით ეგნატი მდივნის ძემ დავხატე, რაოდენ ძალ-მედვა" (4v).

H-I, გვ.283-284.

დავითის შესრულებულია კრებული H 392 (27r) 1820 წელს. ხელნაწერი შეიცავს 60 ფურცელს, 27,5X20,6 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი დასურათებულია 7 მომაკვდინებელი ცოდვის გამოსახულებით:

1. ამპარტავნება (ფარშევანგი) 29r

2. ნათესავთ აღრევა 31r

3. ნაყროვანება 33r

4. მცონარება (სიზარმაცე) 35r

5. მრისხანება (ლომი) 37r

6. შური 39r

7. ანგარება (მგელი) 41v

იხ. თავსამკაულები 10r, 43v. ხელრთვა 43v.

ანდერძი: „სრულ იქმნა გამოკრებული ღვთისმეტყუელება... ჴელითა მდივნის ეგნატის ძის თავადის დავით თუმანოვისათა“ (27r).

H-I, გვ.292.

დავითის შესრულებულია მოსე ხონელის „ამირანდარეჯანიანი“ H 384 (4v) 1824 წელს თბილისში. ხელნაწერი შეიცავს 113 ფურცელს, 32,5X20სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი მოხატულია 33 საბრძოლო საჭურვლის გამოსახულებით ტექსტის დასაწყისში ერთ გვერდზე (2r). თითოეულ საჭურველს თავისი დასახელება ახლავს. ისინი გრაფიკულად შესრულებული არიან.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულით (5r), რომელიც ყვავილოვანი ორნამენტებით არის შედგენილი. კონტურები შესრულებულია ტექსტის მელნით გრაფიკულად. ბოლოსამკაულები (53v, 66r, 85r, 105r, 113r) ასევე ყვავილოვანი ორნამენტებითაა წარმოდგენილი.

ხელნაწერს ახლავს შინაარსის დამასურათებელი მინიატიურები. თითოული კომპოზიცია მთელ გვერდს იკავებს. მინიატიურების ფონი მწვანე საღებავითაა დაფერილი, კოლორიტში ძირითადად აგურისფერია გამოყენებული.

მინიატიურებია: 1) მეფე აბესალომმა იხილა კედელზე გამოსახული ამირან-დარეჯანიანის ასული (6r), 2) ბადრი იამანისძისაგან შავის ჭაბუკის სიკვდილი (14r), 3)ამირან-დარეჯანიანისაგან ციხეს შეღწევა (15r).

ანდერძი: „... სრულ იქმნა ქალაქს ტფილისს... ჴელითა... მდივნის ეგნატის ძის თავადის დავით თუმანოვისათა“ (4r-v).

H-I, გვ.284.

ვ. ბერიძე, გვ.111.

დავითის შესრულებულია „ლეილმაჯნუნიანი“ H 397 (57v) თბილისში. ხელნაწერი შეიცავს 60 ფურცელს, 22X18 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი შემკულია თავბოლოსამკაულებით (1r, 5r, 7v, 13r, 57r, 59r) და მოხატულია მინიატიურებით.

ხელრთვა დავითისა იხ. 1v.

ანდერძი: „ჩემით დავხატე... მხატვრობისთვისცა რაიცა ძალ-მედუა, ის შრომა დავჰსდევ... ჴელითა ... თავადის დავით თუმანოვისათა“ (57v).

H-I, გვ.300.

იაკობი

კალიგრაფი, მომხატველი, XII-XIII სს.

იაკობის შესრულებულია ოთხთავი A 516 (316r-v). ხელნაწერი შეიცავს 316 ფურცელს, 24X17 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით. მომგებელია მანა დედოფალთ-დედოფალი მაჯატლის ძის ივანეს ასული და გლონისთავის ძის სარგისის მეუღლე (316v).

ხელნაწერი შემკულია მახარებელთა გამოსახულებებით (10v, 86v, 141v, 232v), რვა კამარით (3r-6v), თავსამკაულებით (7r, 11r, 87r, 142r, 230r, 232r, 297r), ბოლოსამკაულით (137v) და მოხატული საზედაო ასოებით.

კამარების სწორკუთხა ზედანი სტილიზებული ყვავილოვანი ორნამენტითაა შევსებული, კოლორიტში გამოირჩევა ლურჯი და აგურისფერი. მოხატული საზედაო ასოები შედგენილია ღეროებით და ნრეებით, შეფერადებულია ყვითელი, შინდისფერი და იასამნისფერი საღებავებით. თავსამკაულები П-ს ფორმისაა. ტექსტის მარცხენა სვეტს აგვირგვინებენ. მახარებლები მათე, მარკოზ და ლუკა სამუშაო პროცესში სამუშაო მერხის წინ მჯდომარენი არიან. იოანე პროხორესთან ერთად ბუნების ფონზეა. ფონი ოქროსია.

ანდერძი: „სრულ იქმნა წმიდაჲ ესე ოთხთავი ჴელითა ფრიად ცოდვილისა იაკობისითა“ (316v).

A-II$_2$, გვ.85-87.

იესე კარგარეთელი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVII სს.

იესეს შესრულებულია სადღესასწაულო H 1018 (გვ.529).

ხელნაწერი შეიცავს 367 ფურცელს, 28X20 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია 10 თავსამკაულით. თავსამკაულები სწორხაზოვანი ან П-ს ფორმისაა (იხ. 12, 61, 91, 123, 159, 195, 230, 266, 271, 702 გვერდები). ისინი აგვირგვინებენ ტექსტის მარცხენა სვეტს. ნახატობა შექმნილია გრეხილი ან წნული ორნამენტული მოტივებით და შესრულებულია წითელი და შავი მელნით.

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი ამისი მჩხრეკალი იესე კარგარეთელი“ (გვ.529).

H-III, გვ.16-17.

ვ. ბერიძე, გვ.139.

ივანე საფარელი

კალიგრაფი, მომხატველი, 968 წ.

ივანე საფარელის მიერ შესრულებულია „იოანე ოქროპირის ცხოვრება“ H 2124 (256r). გადაწერილია პალესტინაში ხარიტონწმინდის ლავრაში ხუცეს მიქელ ფანასკერტელის დაკვეთით და შეწირულია სინის მთას (255r-256v). ხელნაწერი შეიცავს 257 ფურცელს, 15X12 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერის შემკულობას წარმოადგენს იოანე ოქროპირის გამოსახულება და მოხატული საზედაო ასოები. მინიატიურის ქვემოთ ივანეს მიერ შესრულებული მინაწერია: „წმიდაო, შეიწყალე გიორგი“. მინიატიურის მხატვრობა განსხვავდება საზედაო ასოებისგან. როგორც ჩანს, მინიატიურა გიორგის მიერაა შესრულებული.

ივანე საფარელის მიერ შესრულებული საზედაო ასოები თავების დასაწყისშია (2r, 5v). გეომეტრიული ხასიათის საზედაო ასოები მოგვაგონებენ იოანე ჯიბისძის სვინაქსარის, მიქაელ მოდრეკილის ხელნაწერთა მთავრულ ასოებს.

ანდერძი: „სრულ ჰყავ საქმე ესე ჴელითა ჩემ ცოდვილისა... ივანე საფარელისაჲთა“ (255r).

H-V, გვ.77-79.

ვ. ბერიძე, გვ.117-119.

ივანე ჯიბისძე

კალიგრაფი, მომხატველი, XI ს.

ივანეს მიერ შესრულებულია სვინაქსარი H 2211. გადაწერილია შავ მთაზე. მომგებელია მისი ბიძა დავით ჯიბისძე. ისინი საქართველოდან, შატბერდის მონასტრიდან იყვნენ გადასულნი შავ მთაზე (450v, 452v). ხელნაწერი შეიცავს 452 ფურცელს, 22X17 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია 12 თავსამკაულით და საზედაო ასოებით. თავსამკაულები (30v, 59v, 88r, 132v, 173v, 186r, 211r, 231r, 268r, 296v, 326r, 357r) აგვირგვინებენ ტექსტის თავების დასაწყისს. ორი თავსამკაულის გარდა (211r და 326r), ყველა ბოლოსართის როლსაც ასრულებს. ყოველ თავსამკაულს სდევს სინგურით ასომთავრულით შესრულებული ვრცელი სათაური, რომელიც, თავის მხრივ, მოხატული საზედაო ასოთი იწყება. თავსამკაულები მცენარეული მოტივებისგანაა შექმნილი, საზედაო ასოები კი გეომეტრიული სახისაა. კოლორიტი შედგება მწვანე, წითელი, ლურჯი და შეუფერავი ეტრატისგან. ივანე აგრძელებს სამხრეთ საქართველოს სამწერლობო კერებში შემუშავებულ მხატვრულ ტრადიციას.

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი ივანე“ (317r).

H-V, გვ.151.

იოანე – გერმანე

კალიგრაფი, მომხატველი, X ს.

იოანეს შესრულებულია კრებული A 35 (26v). ხელნაწერი შეიცავს 331 ფურცელს, 25,5X19,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით. ხელნაწერის მომგებელია ილარიონ იშხნელი (27v).

ხელნაწერი შემკულია საზედაო ასოებით. ასოს ტანი ზიგზაგებითაა დასერილი. წრიული მოხაზულობები ფარგლითაა შემოვლებული. ნახატობა ტექსტის მელნითაა და აქა-იქ შეფერილია მწვანე და შინდისფერი საღებავებით.

ანდერძი: „იოანე გერმანემ გადავწერე“ (26v).

A-I_1, გვ.104-109.

იოანე

კალიგრაფი, მომხატველი, XII ს.

იოანეს შესრულებულია ოთხთავი A 27 (191v). ხელნაწერი შეიცავს 210 ფურცელს, 21,5X16,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულებით (1v, 81v), დიდი ზომის ინიციალებით და მარკოზ მახარებლის მინიატიურით (47v). თავსამკაული დასაწყისში ასო Π-ს ფორმისაა, იგი წნული მოტივისაგან არის შედგენილი და შავი კონტურითაა შესრულებული. მეორე თავსამკაული დაუდევრად არის შესრულებული მწვანე ფონზე სინგურით. შედგენილია სტილიზებული მცენარეულობით. საზედაო ასოებს ორნამენტული ხვეულები ახლავთ. მახარებლის მინიატიურა დაზიანებულია. იგი სამუშაო მერხის წინ მჯდომარეა სამუშაო პროცესში.

A –I_1, გვ.91-92.

იოანე მელაითა

კალიგრაფი, მომხატველი, XII –XIII სს.

იოანეს მიერ შესრულებულია დაბა ახდილაში ოთხთავი H 1782 (170v). ხელნაწერი შეიცავს 261ფურცელს, 22,5X17 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით. ყდა მოჭედილია საბა სამკაულელის მიერ (175v).

ხელნაწერი შემკულია მახარებელთა გამოსახულებებით (3v, 58v, 104v, 174v). მათე, მარკოზ და ლუკა სხედან სამუშაო პროცესში სამუშაო მაგიდასთან, ხოლო იოანე პროხორესთან ერთად გამოსახულია

ბუნების ფონზე. სახარების ტექსტის დასაწყისში თავსამკაულები (4r, 59r, 105r, 174r) სწორხაზოვანი ორნამენტული ზოლებია, რომლებიც აგვირგვინებენ სახარების ერთ მარცხენა სვეტს. თავსამკაული ასევე ამკობს ევსებიოსის წერილს (1r). მახარებელთა მინიატიურები მოწითალო ფერებშია გადაწყვეტილი. წერის მანერა ცხოველხატულია. საღებავები სქელი, გაუმჭვირვალეა.

ანდერძი: „უფალო ღმერთო, მოიჯსენე წყალობით ამის მწერალი ფრიად ცოდვილი იოანე მელაძთა“ (170v).

H-IV, გვ.211-212.

ვ. ბერიძე, გვ.127-128.

იოანე

კალიგრაფი, მომხატველი, XIII ს.

იოანეს შესრულებულია იოანე ოქროპირის ჟამისწირვა A 194 (8v, 11v). ხელნაწერი შეიცავს 194 ფურცელს, 31,5X21,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულით (3r) და მინიატიურით (51v). თავსამკაული ასო Π-ს ფორმისაა. შედგენილია წნული მოტივით, რომელიც სინგურის ფონზე ეტრატის ფერითაა გამოხატული.

მინიატიურაზე გამოსახული არიან წმ. ბასილი და წმ. იოანე ოქროპირი. ისინი ფეხზე დგანან გრაგნილით ხელში. მათ შორის კვარცხლბეკზე შედგმული ჯვარია, რომელიც წნული ორნამენტითაა შედგენილი. იგი სამყურა ფორმისაა. ილუსტრაცია აქა-იქ შეფერადებულია სინგურით.

ანდერძი: „ამის მწერალსა იოანეს შეუნდვეს ღმერთმან“ (8v).

A-I$_2$, გვ.331-333.

იოანე

მომხატველი, 1560 წ.

იოანეს მოხატულია ტიპიკონი A 1353 (120v, 237r). ხელნაწერი შეიცავს 250 ფურცელს, 21,5x16 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. გადაწერილია ზაქარიას მიერ (109r).

ხელნაწერის პირველ გვერდზე (1v) წითელი მელნით გრაფიკულად გამოხატულია ხელი, რომელსაც უჭირავს კალამი, 53r-ზე შესრულებულია პატარა ორნამენტი, ხოლო 76v-ს კიდეზე ქვემოთ ორი სახეა გამოხატული.

ანდერძი: „ქრისტე ღმერთო, შეიწყალე მხატვარი იოანე“ (120v).

A-IV, გვ.439-440.

იოანე პატარიძე

კალიგრაფი, მომხატველი, XVII ს.

იოანეს მიერ შესრულებულია ჟამნ-გულანი H 381 (85r, 108v). მომგებელი ფირან მხეიძე (203v). ხელნაწერი შეიცავს 559 ფურცელს, 21X14 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია მრავალი თავსამკაულით: 4v, 55v, 61v, 64v, 85r, 99r, 135r, 154r, 161v, 199r და ა.შ. ნაწილი სწორხაზოვან გრეხილ ორნამენტს მოიცავს, ნაწილი წნული ორნამენტისაა, ზოგს П-ებრი ფორმა აქვს. გრეხილი და წნული თავსამკაულები შესრულებულია შავი საღებავითა და სინგურით ქაღალდის ფონზე.

ანდერძი: „ამის უცებად მჩხრეკელს იოანეს პატარიძეს შეუნდოს ღმერთმან“ (108v).

H-I, გვ.280-281.

იოანე ავალიშვილი, ქვათახევის წინამძღვარი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1609 წ.

იოანეს შესრულებულია „იბაკონი ღვთისმშობლისანი“ H 284 (137v-138r).

ხელნაწერი შეიცავს 138 ფურცელს, 9X6,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. მომგებელია დედოფალთ-დედოფალი ქეთაონ (137v-138r).

ხელნაწერის ყოველ გვერდზე ტექსტი ფერადხაზოვან ჩარჩოშია. ტექსტის ბოლოს სტრიქონები სოლისებურად განლაგებულია და ჩარჩოებით მათ მოხაზულობას იმეორებს (იხ. 61v, 107v).

ანდერძი: „აღიწერა წმიდაჲ ესე წიგნი... ჴელითა ფრიად ცოდვილისა ქუათაჰევის წინამძღვრისა ავალისშვილისა იოანესითა“ (137r-138r).

H-I, გვ.200-201.

იოანე

კალიგრაფი, მომხატველი, XVII – XVIII სს.

იოანეს შესრულებულია ოთხთავი H 324 (362r). ხელნაწერი შეიცავს 381 ფურცელს, 6,4X4,5. დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულებით (1r, 2r, 93r, 147r, 300r). მათი მხატვრობა აღმოსავლურ სტილშია შესრულებული. ყვავილოვანი ორნამენტული მოტივები ფაქიზი ხაზებითაა აღნიშნული. კოლორიტში გამოყენებულია ოქროს და ფირუზისფერის შეხამება. საღებავები სქელია, გაუმჭვირვალე.

ანდერძი: „ქრისტე, შეიწყალე ცოდვილი იოანე“ (362r).

H-I, გვ.235-236.

იოანე მთავარდიაკონი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1733 წ.

იოანეს შესრულებულია „ქართველ წმინდანთა ცხოვრება“ A 170 (49r, 217v, 250v) თბილისის სიონის ტაძარში. ხელნაწერი შეიცავს 251 ფურცელს. 29X20,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულით (1r). დასაწყისი გვერდი ჩართულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში.

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე... მთავარდიაკონი იოანე“ (250v).

A-I$_2$, გვ.258-266.

ვ. ბერიძე, გვ.129-130.

იოანეს მიერ შესრულებულია 1739 წელს სადღესასწაულო A 409 (423v). ხელნაწერი შეიცავს 427 ფურცელს, 20,5X15,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია ტექსტის დასაწყისში თავსამკაულით (1r) ტექსტის სვეტების გასწვრივ. თავსამკაული ტექსტთან ერთად ჩა-

რთულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. ნახატობა ოქროთია დაფერილი. მთავრული ასო „თანი“ მეორე აბზაცის დასაწყისში არღვევს ჩარჩოს ფარგლებს და მარცხენა მხარეს თავისუფალ არეზეა გასული.

ანდერძი: „დაესრულა .... ჴელითა მთავარდიაკონის იოანესითა“ (423v).

A-II$_1$, გვ.20-28.

იოანე ბერი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1791 წ.

იოანეს შესრულებულია საგალობლები A 1363 (29v). ხელნაწერი შეიცავს 31 ფურცელს, 21X16,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი ტექსტის დასაწყისში მოხატულია თავსამკაულითა და საზედაო ასოთი (1r). თავსამკაული Π-ს ფორმისაა. მასში ხვეული ასომთავრულით სინგურით ჩაწერილია სათაური. თავსამკაულის ცენტრში აღმართულია ლარნაკი, საიდანაც ამოზრდილია ყვავილოვანი განშტოებანი, შეფერილი მწვანე და შინდისფერი საღებავებით. ტექსტი იწყება მხედრული „ანით“, რომელსაც ახლავს ბიბლიური კომპოზიცია „ვეშაპის მიერ იონას შთანთქმა“. ნახატი ყავისფერი მელნით გრაფიკულადაა გამოხატული.

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე მწერლობაში გამოუცდელი ამ მცირის წიგნის დამწერი ცოდვილი... ბერი იოანე“ (29v).

A-IV, გვ.447-448.

იოვაკიმე, ხელმწიფის კარის დეკანოზი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1691წ.

იოვაკიმეს შესრულებულია ოთხთავი A 850 (გვ.189). ხელნაწერი შეიცავს 193 ფურცელს, 30X21 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულებით თავების დასაწყისში. ისინი აგვირგვინებენ ტექსტის მარცხენა სვეტს. თავსამკაულით მო-

ხატულია მარკოზის (65r), ლუკას (97r) და იოანეს (144r) სახარების ტექსტები. დასაწყისი გვერდები ჩასმულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. თავსამკაულები სპარსულ სტილშია შესრულებული. მუქ მწვანე ფონზე ფოთლოვანი ორნამენტი ოქროთია გამოყვანილი. მახარებელთა გამოსახულებანი სხვა ოსტატის მიერაა შესრულებული.

იოვანე ბერაი, დიაკონი

კალიგრაფი, მომხატველი, 973 წ.

იოანეს შესრულებულია პარხლის ოთხთავი A 1453 (112v, 236r). ხელნაწერი შეიცავს 259 ფურცელს, 23X20 სმ., დაწერილია ეტრატზე ასომთავრულით. გადაწერილია შატბერდში და შეწირულია პარხლის ეკლესიას (238r).

ხელნაწერი შემკულია ბოლოსამკაულებით (70v, 112v, 186r). ტექსტის ბოლოს სამკუთხედად განლაგებული სტრიქონები ამთავრებენ. ისინი წარმოადგენენ ვიწრო ორნამენტულ ზოლებს, რომლებიც შექმნილია ტეხილი ხაზებით ან ყვავილოვანი მოტივებით.

როგორც გვიანი ხანის ნუსხურით შესრულებული მინაწერებიდანაა ცნობილი (იხ. A-V, გვ.1 და 3), სახარება დამუხლა და ნუსხურით შეადგინა საძიებლები სიონის დეკანოზმა ნიკოლოზ მიქაძემ 1744 წელს ვახუშტი აბაშიძის (ვახტანგ VI-ის სიძის) ბრძანებით (70v, 259v). ვახუშტი აბაშიძეს ხელნაწერი ტყვეობიდან გამოუხსნია. ნიკოლოზმა ასევე აღადგინა ხელნაწერის 7 ფურცელი ნუსხურით და შეამკო ტექსტის დასაწყისი თავსამკაულით მისთვის დამახასიათებელი მხატვრული მანერით. სათაური შესრულებულია ჩახვეული ასომთავრულით სინგურით.

ანდერძი: „უფალო იესუ ქრისტე, ცხოველთა და მკუდართა მეუფეო, შეიწყალე იოვანე ბერაი, მწერალი ამისი“ (236r).

A-V, გვ.1-3.

ვ. ბერიძე, გვ.120-121.

იოვანე ბერაის მიერ შესრულებულია შატბერდის კრებული S 1141 973-976 წწ. შატბერდის მონასტერში (105v, 234r). ხელნაწერი შეიცავს 287 ფურცელს, 28X22 სმ., (1v-126r დაწერილია ასომთავრულით, ხოლო 126v-286v – ნუსხურით).

სათაურები შესრულებულია სინგურით.

ანდერძი: „ქრისტე, შეიწყალე ბერაჲ მწერალი“ (234v).

S-II, გვ.36-40.

ვ. ბერიძე, გვ.121.

იოვანე მელი

კალიგრაფი, მხატვარი, XI ს.

იოვანემ შეასრულა აგიოგრაფიულ-ასკეტიკური კრებული A 1104 (90v). ხელნაწერი შეიცავს 341 ფურცელს, 24,3X18 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით. თარგმნილია ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერ (298v).

ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულებით 4r, 28v, 91r, 155r, 233r. ისინი Π-ს ფორმის არიან. ორნამენტი შესრულებულია მეტად ფაქიზი შინდისფერი ხაზებით. წრეებსა და ოვალებში ჩართულია ყვავილოვან-ფოთლოვანი ორნამენტი. საზედაო ასოებიც შინდისფერითაა გამოხატული. კონტური ზიგზაგებითაა დატეხილი ან ფოთლოვანი ხვეულებითაა შემკული.

ანდერძი: „წმიდანო ღმრთისანო,... გლახაკისა იოვანე მელისათვის ლოცვა ყავთ, რომელმან დავწერე ამათ წმიდათ ცხორებაჲ“ (90v).

A-IV, გვ.84-86.

ვ. ბერიძე, გვ.131-132.

იოვანე ტატანელი

კალიგრაფი, მომხატველი, XI ს.

იოანეს მიერ შესრულებულია ურბნისის ოთხთავი A 28 (5r, 67v, 105v, 108v, 173v). ხელნაწერი შეიცავს 222 ფურცელს, 19,5X14,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ასომთავრულით და ნუსხურით, თარგმნილია ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერ.

ხელნაწერი შემკულია 5 კამარით (1r-3r) და მრავალრიცხოვანი მხატვრული ინიციალით. მხატვრობა ხალხური ტრადიციების მატა-

რებელია. კამარის მხატვრობაში ხეზე ჭრის დეტალებია ჩართული. ინიციალებში დეკორის მრავალი დეტალია გამოყენებული: ლარნაკების, ჩიტების, ხელის გამოსახულებანი. კოლორიტში გამოირჩევა შაბიამნისფერი და შინდისფერი.

ანდერძი: „წმიდანო ღმრთისანო, მოიჴსენეთ სული იოვანე ტატანელისაჲ“ (67v).

A-I$_1$, გვ.92-96.

ვ. ბერიძე, გვ.130.

კვირიკე

კალიგრაფი, მომხატველი, XI ს.

კვირიკეს შესრულებულია იოანე ოქროპირის „მათეს სახარების თარგმანება“ A 89 (119r, 324v, 438v). ხელნაწერი შეიცავს 439 ფურცელს, 28X16 სმ., დაწერილია ეტრატზე (პალიმფსესტი) ნუსხურით, ქვედა ფენა ასომთავრულით.

XI საუკუნის თავსამკაულებია (134v, 214r, 221r, 256r, 272r და ა.შ.) და მოხატული მთავრული ასოები.

ანდერძი: „ლოცვა ყავთ კჳრიკესთჳს, მამანო“ (119r, სინგურით სათაურთან).

A-I$_1$, გვ.314-316.

კლემენტოსი

კალიგრაფი, მომხატველი, XII ს.

კლემენტოსის შესრულებულია ოთხთავი H 325 (91r, 162v). ხელნაწერი შეიცავს 238 ფურცელს, 20,5X 18,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით. მომგებელია ანტონ ქუთათელი (91r, 162v, 236v).

ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულებით (52r, 94r, 163r). ისინი П-ს ფორმისაა და აგვირგვინებენ ტექსტის მარცხენა სვეტს. თავსამკაულებს ქმნიან ყვავილოვან-ფოთლოვანი ან ვაზისებრი მოტივები. შესრულებულია სინგურით. სათაურები თავსამკაულში ჩაწერილია სინგურით ხვეული ასომთავრულით, სახარების პირველ გვერდზე მთავრული ასოები დაწინწკლულია.

ანდერძი: „ადიდე, ქრისტე ღმერთო ჩემო,...მთავარეპისკოპოსი ანტონი ქუთათელი, რომლისა ბრძანებითა იწერების წმიდაჲ ესე ოთხთავი ჴელითა ფრიად ცოდვილისა კლემენტოსისითა“ (162v).

H-I, გვ.236.

ლაზარე

კალიგრაფი, მომხატველი, XVI-XVII სს.

ლაზარეს შესრულებულია „საწელიწდო საკითხავები“ A 1341 (1r). მომგებელი „მროველი, პატრონი დიონოსი“. ხელნაწერი შეიცავს 390 ფურცელს., 29,5X19,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია დასაწყისში ვაზისებრი ორნამენტით, რომელიც გრაფიკულად არის გამოყვანილი წითელი მელნით და ორმაგ ზოლად მიჰყვება ტექსტს. საზედაო ასოებიც ასევე გრაფიკულად წითელი მელნითაა შესრულებული.

ანდერძი: „ამა წიგნის მწერალი ლაზარე შეიწყალე, ქრისტე“ (1r, ანდერძი ჩაწერილია თავსამკაულის ორმაგ ორნამენტულ ზოლებს შუა მხედრულით).

A-IV, გვ.419.

მათე მხატვარი

კალიგრაფი, მომხატველი, XIII ს.

მათეს სახელი მოთავსებულია მათეს სახარების თავსამკაულის მარჯვენა მხარეს. იგი მთავრულ ასოთა ვერტიკალური წყობითაა გამოწერილი: მათე მხატვარი. ხელნაწერი A 496 შეიცავს 190 ფურცელს, 25,5X20 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

მათეს შესრულებულია კამარები, თავსამკაულები და მინიატიურები. ოთხთავში ორი კამარაა შემორჩენილი (1v და 2r). სწორკუთხა ფორმის ზედანი ეყრდნობა სვეტებს. ნახატს სტილიზებული ყვავილები ქმნიან. თავსამკაულები (4r, 44r, 77r, 127r) Π-ს ფორმისაა და აგვირგვინებენ ტექსტს მთელ სიგანეზე. ნახატობა ერთიანი მონახაზით გაერთიანებულია ჩარჩოსთან. შესრულებულია ეტრატის

ფონზე შინდისფერი ან ყავისფერი მონახაზებით. მახარებელთა გამოსახულებანი (3v, 43v, 76v, 126v) ორნამენტირებულ ჩარჩოშია ჩართული, რომელსაც არღვევენ სამუშაო მერხი და მახარებელთა ფეხის სადგამი.

ანდერძი: „მათესა მხატვარსა და დედა-მამათა მისთა შეუნდვენ ღმერთმან, ამინ“ (4r).

A-II$_1$, გვ.239-241.

მათე

კალიგრაფი, მომხატველი, XVI ს.

მათეს შესრულებულია სახარება A 289 (188v). ხელნაწერი შეიცავს 234 ფურცელს, 31,5X20,8 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულითა (1v) და დიდი ზომის მთავრული ასოებით. თავსამკაული წვრილი გრეხილი ზოლია. შავ ფონზე აქა-იქ სინგურითაა შეფერილი. საზედაო ასოები გაფორმებულია სინგურით ან ტექსტის მელნით.

ანდერძი: „ღმერთო და ტკბილო სახარებაო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი ამ სახარების მწერალი მათე“ (188v).

A-I$_3$, გვ.169-170.

მამუკა თავაქარაშვილი, მდივანი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1646 წ.

მამუკას შესრულებულია შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“ H 599 (252r). მომგებელია ოდიშის მთავარი ლევან დადიანი. მამუკა იყო იმერეთის მეფის ალექსანდრეს მდივანი და მან ხელნაწერი შეასრულა ლევან დადიანის კარზე ტყვეობის დროს (267v). მამუკამ ტყვეობაში 23 წელი გაატარა.

ხელნაწერი შეიცავს 267 ფურცელს, 27X19 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი დასურათებულია 39 მინიატიურით. მინიატიურებს მთელი გვერდი უკავიათ. ილუსტრაციები საინტერესოა სიუჟეტური

და ეთნოგრაფიული თვალსაზრისით. წერის მანერა გრაფიკულია. მხატვრობა შესრულებულია ტექსტის მელნით და დაფერილია აკვარელისებრი საღებავებით. სურათის ფონი მოყვითალო-ყავისფერ ტონებშია გადაწყვეტილი. კოლორიტში გამოყენებულია ძირითადად ლურჯი, ნარინჯისფერი საღებავები. უნდა აღინიშნოს, რომ ქართულ სამინიატიურო ხელოვნებაში მამუკას ავტოპორტრეტი გამონაკლისს წარმოადგენს. ხელნაწერში მან საკუთარი თავი სამჯერ გამოხატა.

ანდერძი: „ტყვეობაშიდ ვწერდი“(267v).

მეორე ანდერძი მამუკას დართული აქვს ავტოპორტრეტის გამოსახულებაზე: „ქ. ღმერთო, შემინდევ ცოდვანი... აქა ამისი მწერალი მდივანი მამუკა სწერს“ (252r).

H-II, გვ.51-52.

ვ. ბერიძე, გვ.93-97.

ლევან II-ის ბრძანებით მამუკას გალექსილია „უთრუთიან-ზააქიანი“ S1594 (148v) 1647 წელს. ხელნაწერი შეიცავს 148 ფურცელს, 31X20,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი დასურათებულია 69 მინიატიურით. უმეტესობა მთლიან გვერდს იკავებს, ნაწილი ტექსტშია ჩართული. კომპოზიციები ბრძოლის ან ურთიერთშერკინების სცენებს წარმოადგენენ. მინიატიურები ყავისფერ ფერებშია ძირითადად მოხატული.

ანდერძი: „ქ. აქა გათავდა ეს წიგნი ბრძანებითა ხელმწიფის დადიანის ბატონის ლევანისათა და ხელითა მამუკა თავაქალაშვილისათა“ (148v).

S-III, გვ.51.

მანოელ ინანიკიშვილი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1575 წ.

მანოელის შესრულებულია მარხვანი Q 657 (379v). მომგებელი მღვდელთ-მთავარი იერემია მაწყუვრელი (379v). ხელნაწერი შეიცავს 390 ფურცელს, 28,2X19 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია ჯვრის გამოსახულებით (355v) და ბოლოსართით (77v). ჯვარი შედგმულია პოსტამენტზე. შესრულებულია ყავისფერი მელნით და შეფერადებულია სინგურით. ბოლოსართი სწორკუთხა ფორმისაა, ყვავილოვანი განშტოებებით შემკული.

ანდერძი: „დაიწერა ჴელითა ფრიად ცოდვილისა...ინანიკიშვილისა მანოელისაჲთა“ (379v).

Q-II, გვ.114-115.

მანოელ ჩარკვიანი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1818 წ.

მანოელის მიერ შესრულებულია შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“ H 403 (გვ.449). ხელნაწერი მან გადაწერა ვახტანგ VI-ის სტამბაში ნაბეჭდი „ვეფხისტყაოსნიდან“. ხელნაწერი შეიცავს 226 ფურცელს, 38X20,3 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით. ტექსტი გამართულია დავით რექტორის მიერ.

ხელნაწერი შემკულია მინიატიურებით, თავსამკაულებით (1r, 10r) და ბოლოსამკაულებით (47r, 55r). თავსამკაულები რუსული П-ს ფორმისაა. ისინი შევსებულია ყვავილოვანი ორნამენტით. ტექსტის დასაწყისი ფერადხაზოვან ჩარჩოშია ჩასმული.

მინიატიურები მთელ გვერდს იკავებენ: 1. ასმათისა და ტარიელის შეხვედრა (150r), 2. ტარიელისა და ფრიდონის შეხვედრა (150r). მინიატიურები ჩარჩოს გარეშეა.

ანდერძი ეკუთვნის დავით რექტორს: „მანოელ ჩარკვიანის მიერ აღწერილი, სტამბის ვეფხისტყაოსნიდამ გარდმოწერილი“ (გვ.449).

H-I, გვ.303.

მარიამ ბატონიშვილი – ერეკლე I-ის ასული,
ედიშერ ჩოლოყაშვილის მეუღლე

მომხატველი, 1714-1716 წლები.

სამი დიდი ზომის ხელნაწერი – გულანი მოხატულია მარიამ ბატონიშვილის მიერ: A 366, A 379, A 380. გადაწერილია სხვადასხვა გადამწერის მიერ.

გულანი A 366, 1714 წ.

შეიცავს 219 ფურცელს, 44X32 სმ., დაწერილია ნუსხურით. გადამწერი მგალობელი დემეტრე, მდივან მგალობლის ძე (216v), მომგებლები ალავერდელი ნიკოლოზი, ჩოლოყაშვილი ედიშერი და მისი მეუღლე მარიამ ბატონიშვილი (216v).

გულანი მოხატულია თავსამკაულებით (1r, 54v, 107r, 155v). თავსამკაულები სამთაღოვანია, რომლებშიც ჩახვეული ასომთავრულით სინგურით სათაურია ჩაწერილი. თავსამკაულის მოხაზულობა შედგება წვრილი გრეხილი ორნამენტისაგან შეუფერავ ეტრატზე. თუ თავსამკაული განთავსებულია ტექსტის გასწვრივ, მას გვერდის ნახევარზე მეტი უკავია.

ანდერძი: „მეოხ მეყავ, დიდებულო გიორგი, მშრომელსა ასომთავრულისა ამის ბატონიშვილს მარიამს“ (54v).

A-I_4, გვ.94-97.

გულანი A 379 1716 წ. გადამწერია ზაქარია ჭალაიშვილი (198v). შეიცავს 199 ფურცელს, 44X32 სმ. დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. დამკვეთები ალავერდელი ნიკოლოზ და ბატონიშვილი მარიამ-მაკრინა (198v).

მოხატულია თავსამკაულებით (1r, 75r, 115v, 155v).

ანდერძი: „დიდებულო გიორგი, შემწე მექმენ მშრომელსა ამ ასომთავრულისაჲ ბატონის შვილს მარიამს“ (75r).

A-I_4, გვ.104-106.

გულანი A 380 შეიცავს 198 ფურცელს, 44X30 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. გადამწერი მახარებელია (61r, 71v). შემკულია თავსამკაულებით (1r, 40r, 101r, 146v).

ანდერძი: „წმიდაო გიორგი, შემიწყალე მშრომელი ამისი ბატონისშვილი მარიამ, მაკრინად ჴმობილი“ (49r).

A-I_4, გვ.106-108.

მარკოზ ბერი

კალიგრაფი, მომხატველი, XV-XVI სს.

მარკოზის შესრულებულია კურთხევანი A 504 (18v). ხელნაწერი

შეიცავს 211 ფურცელს, 20X14,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია ბოლოსამკაულებით (91r, 102r) და საზედაო ასოებით (8r, 10r, 12r, 12v და ა.შ.).

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე მარკოზ ბერი, მწერალი, ამინ“ (18v).

A-II$_2$, გვ.8-10.

მაქსიმე

კალიგრაფი, მომხატველი, XIV ს.

მაქსიმეს შესრულებულია კრებული A 146 (15v, 65r, 90r). ხელნაწერი შეიცავს 112 ფურცელს, 18X13,5სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულებით (5v, 15v, 34v, 50v, 57r, 61r, 65r, 90r, 108v, 110v) და 4 მინიატიურით.

თავსამკაულები წარმოადგენენ გრეხილ ორნამენტულ ზოლს და აგვირგვინებენ ტექსტის მარცხენა სვეტს. შესრულებულია ტექსტის შავი მელნით და შეფერილია სინგურით, მინიატიურები ჩარჩოს გარეშეა. მხატვრობა შესრულებულია გრაფიკულად ტექსტის მელნით და აქა-იქ შეფერილია სინგურით. მინიატიურებია: 1. მამა დოროთეოსი და იოანე წინასწარმეტყველი (56v), 2. წმ. ეფთვიმე, მაქსიმე აღმსარებელი სასულიერო პირთან ერთად (64v), 3. ბერის გამოსახულება წიგნით ხელში (72r), 4. წინასწარმეტყველნი (104r).

ანდერძი: „მაქსიმეს, ცოდვილსა, შეუნდვნეს ღმერთმან“ (15v).

A-I$_2$, გვ.199-200.

მახარებელი

კალიგრაფი, მომხატველი, XII-XIII სს.

მახარებელის მიერ შესრულებულია მცირე გულანი A 304 (234r). ხელნაწერი შეიცავს 267 ფურცელს, 20X15,7 სმ., დაწერილია ეტრატსა და ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულით (148 r), რომელიც წარმოდგენილია წნული ორნამენტის სახით.

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე მახარებელი“ (234r, ტექსტის მელნით, ნუსხურით).

A-I$_4$, გვ.14-15.

მახარებელი

კალიგრაფი, მომხატველი, XV ს.

მახარებელის შესრულებულია ზაზა ფანასკერტელის სამკურნალო წიგნი Q 877 (177r, 219v). მომგებელი და ავტორ-შემდგენელი მკურნალი ზაზა ფანასკერტელი (177r). ხელნაწერი შეიცავს 684 ფურცელს, 36,3X25 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულით (177r), რომელიც ასო Π-ს ფორმისაა. იგი შედგენილია წნული ორნამენტით და შესრულებულია შავი და წითელი მელნით. ხელნაწერის თავისუფალ არეზე ოთხკუთხა ფორმის წნული ორნამენტის პატარა დეტალებია (215r, 220r, 222v), ერთ შემთხვევაში ჯვარი უკავია ხელს (223r).

ანდერძი: „ქრისტე, შეიწყალე მჩხრეკალი ამისი უღირსი მახარებელი, ამინ“ (177r).

Q-II, გვ.281-286.

მელქისედეგ სამსონისძე

კალიგრაფი, მომხატველი, 1520 წ.

მელქისედეგის შესრულებულია ოთხთავი H 1721 (4v). მომგებელია მერაბ კალმახელი.

ხელნაწერი შეიცავს 326 ფურცელს, 12X9 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია კამარებით, თავსამკაულებით (11r, 90r, 143r, 224r), მახარებელთა გამოსახულებებით (10v, 89v, 142v, 223v). თავსამკაულები აგვირგვინებენ ტექსტის მარცხენა სვეტს. ისინი შევსებულია მცენარეული ორნამენტებით, რომლებიც შესრულებულია

ოქროს ფონზე ლურჯი და მწვანე საღებავებით. ოქრომელნით შესრულებულია სათაურები და სახარების დასაწყის გვერდზე მარტივი მთავრული ასოები.

ანდერძი: „დიდებაჲ ღმერთსა სრულმყოფელსა..., რომელმან ღირს მყო... აღწერად მე, არა ღირსი ესე მელქიზედეგ“ (4v).

H-IV, გვ.154-155.

მესხიშვილები

მესხიშვილთა გვარის წარმომადგენლებმა ჩამოაყალიბეს კალიგრაფიული სკოლა. ისინი არა მარტო მთარგმნელები, ლიტერატორები, არამედ შესანიშნავი კალიგრაფები და მომხატავები იყვნენ. მესხიშვილები წარმოშობით მესხეთიდან ყოფილან. პეტრე მესხი თავისი ოჯახით გადმოსახლებულა მესხეთიდან თბილისს. დომენტი კათალიკოსმა პეტრეს კანდელაკის ადგილი უბოძა ანჩისხატის ეკლესიაში. პეტრეს შთამომავალნი კი ანჩისხატის დეკანოზები იყვნენ. საგვარეულოს ცნობილ კალიგრაფებად და მომხატავებად შეიძლება დავასახელოთ: პეტრეს შვილი გრიგოლი, გრიგოლის ძე ალექსი, ალექსის შვილები სოლომონი, დავით რექტორი და გიორგი, გიორგის შვილი მიხეილი, სოლომონის შვილი ტარასი.

მესხიშვილთა საგვარეულო დინასტიის წარმომადგენელთა შესახებ იხილეთ: ვ. ბერიძე, ძველი ქართველი ოსტატები, თბილისი, 1967, გვ.154-166; ია გაჩეჩილაძე, ქართულ ხელნაწერთა ამაგდარნი, თბილისი, 2011; რ. კაჭახიძე, დეკანოზ ალექსი მესხიშვილის მოხატული ხელნაწერი წიგნები, მრავალთავი 26, თბილისი, 2019, გვ.297-310; ლ. ქუთათელაძე, სულხან-საბა ორბელიანის მინიატიურული პორტრეტი და მისი შემსრულებელი ალექსი მესხიშვილი, საბჭოთა ხელოვნება N 10, თბილისი, 1959 წ., გვ.17-20; ლ. ქუთათელაძე, სიტყვის კონის სათაური ასოები, დროშა, N 11, 1959 წ., გვ.7-8; ძველი ანჩისხატის ტაძარი ქ. ტფილისში/ისტორიული მიმოხილვა მღ. პ. კარბელაშვილისა, ტფილისი, 1902.

მესხიშვილი გრიგოლი, დეკანოზი

მომხატველი XVIII ს.

გრიგოლი ხშირად მოიხსენიება თავისი ძის ალექსი მესხიშვილის ანდერძებში, როგორც „ტფილურთა მოქალაქე ქმნილი და ჴელოანი

მხატვრის გრიგოლ მღვდლის დეკანოზის ძე" (იხ. ტიბიკონი A 899, 535 r).

გრიგოლის მოხატულია ალექსის მიერ 17 წლის ასაკში გადაწერილი ხელნაწერი ჟამნი S 1096 (ალექსი მაშინ დიაკვანი იყო). ხელნაწერი შეიცავს 344 ფურცელს, 13,8X9,2 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

გრიგოლის სახელი ამოიკითხა ხელოვნებათმცოდნე როსტომ კაჭახიძემ საიდუმლო სერობის მინიატიურაზე (321r), დაქარაგმებით შავი მელნით მხედრული ასოებით ჩაწერილია „გ~ი".

გრიგოლის შესრულებულია ზოდიაქოს ნიშნები და სახარებისეული კომპოზიციები. მინიატიურები რესტავრირებულია. ამჟამად მათ ფონად გამოყენებულია ცისფერი ქაღალდი.

ზოდიაქოს ნიშნებია: სასწორი (147r), ღრიანკალი (170v), მშვილდოსანი (193r), თხის რქა (216v), თევზები (242v), ვერძი (257v), კურო (263r), ტყუპები (267v), კირჩხიბი (277r), ლომი (285r), ქალწული (295r), მერწყული (231v).

მინიატიურებს უკავიათ მთელი გვერდი ან გვერდის ნახევარი: ღვთისმშობლის დაბადება (154r), ნათლისღება (234v), მირქმა (249v), ხარება (261v), ფერისცვალება (297v), ღვთისმშობლის მიძინება (300v), ლაზარეს აღდგინება (320v), იერუსალიმს შესვლა (321v), საიდუმლო სერობა (323v), ჯვარცმა (324r), გარდამოხსნა (324v), აღდგომა (325v), ქრისტე მოწაფეების წინაშე (326v), მოციქულთა კრება (328r), ამაღლება (329v), სულიწმიდის მოფენა (330v), ყოველნი წმინდანნი (331v).

მინიატიურები წარმოდგენილია ოქროს ფონზე და ფერადებითაა შესრულებული. გამოირჩევა ყავისფერი, ღვინისფერი საღებავები. ზოდიაქოს ნიშნები გრაფიკულადაა გამოხატული.

ალექსის, როგორც გადამწერის, ანდერძში მითითებულია: „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ალექსი, მხატვრის შვილი. მე, ალექსიმ, დიაკონმან ჩვიდმეტის წლისამან დავჩხაბე ჟამნი ესე" (216r).

S –I, გვ.641-642.

მესხიშვილი ალექსი, ანჩისხატის დეკანოზი

ჯელოანი, მწერალ-მწიგნობარი, მგალობელი, კალიგრაფი, მომხატველი, XVIII ს.

ალექსის შესრულებულია სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონი S 4748 (214v). ხელნაწერი შეიცავს 244 ფურცელს, 22X16,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ალექსის მოხატულია თავფურცელი სულხან-საბა ორბელიანის პორტრეტით და ლექსიკონის ანბანური რიგის აღმნიშვნელი თითოეული მხედრული ასო-ნიშანი. ხელნაწერის დასაწყისში ჩახვეული მხედრულით წარმოდგენილია სათაური. დიდი ზომის ასოები სინგურითაა შესრულებული. ანბანური რიგის აღმნიშვნელი დიდი ზომის ასო-ნიშნები შესრულებულია სინგურით. მათი კონფიგურაცია შედგება ფოთლოვანი ორნამენტებისა და ფრინველთა თავების კომბინაციით. იშვიათად გამოყენებულია ცხოველთა ან ადამიანთა გამოსახულებანი. ზოგიერთი ასოს (იხ. სანი და ხანი) ვერტიკალში ჩაწერილია ალექსის სახელი.

ლექსიკონის თავფურცელზე სულხან-საბა წარმოდგენილია მთელი ტანით. იგი გამოსახულია ბერის სამოსით, ჯვრებიანი ოლარით. მარცხენა გაწვდილ ხელში უკავია ხელნაწერი წარწერით, ხოლო მარჯვენა ხელში უჭირავს ბატის ფრთის კალამი. სურათის მარჯვენა ზედა მხარეს ხატის სახით გამოსახულია ღვთისმშობელი ყრმითურთ. ნახატი შესრულებულია ძირითადად თამბაქოსფერი, მწვანე ფერებით. გამოყენებულია შავი და წითელი საღებავები.

ანდერძი: „დაიწერა ჯელითა მხატვრის ძის ალექსისათა. მონისა ღვთისა ჯელოვანისა მწერალ-მწიგნობარ-მგალობელისა“ (214v).

S –VI, გვ.98-100.

ალექსი მესხიშვილის შესრულებულია „წმიდათა ცხოვრება“ H 2077 1736 წელს (334v). ხელნაწერი შეიცავს 335 ფურცელს, 29,8X20,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. სათაურები და დასაწყისი ასოები გამოხატულია ასომთავრულით სინგურით.

ხელნაწერი მოხატულია 24 მინიატიურით. წმინდანები განთავსებული არიან 6 გვერდზე. თითოეულ გვერდზე 4 წმინდანის გამოსახულებაა (226r-231r). ისინი ჩარჩოებში არიან ჩართულნი. პირველ სამ

ფურცელზე 13 ასურელი მამაა: იოანე ზედაზნელი, შიო მღვიმელი, ისე წილკნელი, სტეფანე ხირსელი, იოსებ ალავერდელი, ზენონ იყალთოელი, ანტონ მარტყოფელი, დავით გარეჯელი, აბიბოს ნეკრესელი, თადეოზ სტეფანწმიდელი, ისიდორე სამთავნელი, მიქაელ ულუმბოელი. შემდეგ გვერდზე არიან ილარიონ ქართველი, პეტრე იბერიელი, არჩილ მეფე, ლუარსაბ მეფე, წმ. ელიზბარი, წმ. შალვა, წმ.ბიძინა, წმ. აბო თბილელი, წმ. კონსტანტინე, წმ. დავითი, წმ. შუშანიკი, წმ. ქეთევანი.

გამოსახელებებს ახლავს წარწერები მხედრულით, შავი მელნით. თითოეული გამოსახულება ფეხზე დგას ხშირად ფრონტალურ პოზაში. ისინი დგანან მწვანე ზოლზე. გამოსახულნი არიან წამოსასხამით. საღებავები გამქვირვალეა.

ანდერძი: „წმიდანო მოწამენო, მეოხ მეყუენით ცოდვილს მწერალს მხატვრის ძეს დეკანოზს ალექსის“ (213r).

ანდერძი: „ცოდვილი ესე და ყოვლად უბადრუკი და გლახაკი მონა ცათა მეფისა ჴელოან მხატურის მღვდელის ძე მღდუელი დეკანოზი ალექსი... აღვწერე ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდათა და ქართველთა მანათობთა“ (334v).

H-V, გვ.44-47.

ალექსის შესრულებულია ოთხთავი H 1666 1743 წელს (145r). შეიცავს 170 ფურცელს, 25X17,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია მახარებელთა გამოსახულებებით (4v, 41r, 68v, 116v) და თავსამკაულებით (5r, 42r, 69r, 117r). მახარებლები შრომის პროცესში არიან გამოსახულნი სამუშაო მაგიდასთან მჯდომარენი. თავსამკაულებს გუმბათოვანი ფორმა აქვთ. შუა ამოკვეთილ არეში სათაურებია ასომთავრულით ჩაწერილი. თავსამკაულებს მარჯვენა მხარეს, გვერდის თავისუფალ არეზე, მთელ სიგრძეზე ორნამენტული ნახატობა ახლავთ. თითოეული დაწერილი სვეტი ფერადხაზოვან ჩარჩოშია ჩართული.

ანდერძი: „იესო ტკბილო, უოხე სულსა ჩემსა ფრიად ცოდვილსა მწერალსა ამისსა მხატვრის ძესა ალექსის“ (145r).

H-IV, გვ.93-94.

ალექსის შესრულებულია ტიბიკონი A 399 1756 წელს (534r). ხელნაწერი შეიცავს 537 ფურცელს, 21X16 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ალექსის მოხატულია თავსამკაულები, რომელთა ნახატობა ოქრომელნითაა შესრულებული (337r, 339r, 340r, 342r, 343r-350v, 363v-400r, 402v, 406r, 408v-485r).

ანდერძი: „წერად ამისა ჴელ-ვყავ... ტფილურთა მოქალაქე ქმნილის, ჴელოანის მხატვრის გრიგორ მღუდლის დეკანოზის ძემან ანჩისხატის დეკანოზმან, უღირსმან მღვდელმან ალექსიმ“ (534r).

A-I$_4$, გვ.185-191.

ალექსი მესხიშვილის მიერ 17 წლის ასაკში გადაწერილია ჟამნი S 1096 (იგი მაშინ დიაკონი იყო), რომელიც მისი მამის გრიგოლის მიერაა მოხატული. იგი ამის შესახებ მიუთითებს ანდერძში: „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ალექსი, მხატვრის შვილი. მე, ალექსიმ, დიაკონმან ჩვიდმეტის წლისამან დავჩხაბე ჟამნი ესე“ (216r).

ალექსი მესხიშვილი ასევე მოღვაწეობდა სიონის დეკანოზ ნიკოლოზ მიქაძესთან ერთად. ალექსიმ გადაწერა დიდი ზომის სადღესასწაულო (A 1454), რომელიც ნიკოლოზ მიქაძემ მოხატა.

ალექსი დიდ ყურადღებას აქცევდა ტექსტის კომპოზიციურ განლაგებას მხატვრული თვალსაზრისით: ტექსტის დაწერილ სვეტებს სვამდა ფერადხაზოვან ჩარჩოში, სოლისებურად განალაგებდა ტექსტის ბოლო სტრიქონებს. ალექსი ისტორიული საბუთების გადამწერიც იყო. ქანის ასო-ნიშნით აღნიშნული ტექსტის დასაწყისს იგი მხატვრულად აფორმებდა.

ი. გაჩეჩილაძე, ქართულ ხელნაწერთა ამაგდარნი: მწიგნობარ-კალიგრაფი ალექსი მესხიშვილები, თბილისი, 2011, გვ.41-51.

მესხიშვილი დავითი, რექტორი

კალიგრაფი, მომხატველი 1745-1824 წწ.

დავით რექტორი ალექსი მესხიშვილის ვაჟი, სოლომონის ძმაა. იგი იყო ლიტერატორი, კომენტატორი, პედაგოგი, კათალიკოს ანტონ I-ის მოწაფე. მოღვაწეობდა ერეკლე II-ის მეფობის ბოლო

ათეულ წლებში. 1770 წელს ერეკლემ დავითი თელავის სემინარიის რექტორად დანიშნა. დავითმა სემინარია მნიშვნელოვან კულტურულ ცენტრად აქცია. მან კომენტარებით შეავსო საბას ლექსიკონი Q 404. დავითი ცნობილია ხელრთვებით, რომლებიც შესრულებულია ჩახვეული მხედრულით.

დავით რექტორის შესრულებულია აღაპიტ დიაკონის „სამეფო ტომარი" H 156. ხელნაწერი შეიცავს 42 ფურცელს, 15,3X10 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი მოხატულია მინიატიურით, რომელზედაც გამოსახულია აღაპიტ დიაკონი ბერძენთა იმპერატორის იუსტინიანეს წინაშე მუხლმოდრეკილი (1r). აღაპიტ დიაკონი იუსტინიანეს უძღვნის სამეფო ტომარს ანუ ქარტას. ხელნაწერი რუსულიდან ქართულად თარგმნა მოსკოვში გაიოზ არქიმანდრიტმა 1776 წელს.

H –I, გვ.109-110.

დავით რექტორის შესრულებულია კრებული S 954 დ (გვ.43). ხელნაწერი შეიცავს 37 ფურცელს, 8,7X5,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი შემკულია სათნოებათა და ცოდვათა ილუსტრაციებით, ასევე ყოველი თავის დასაწყისი ზოდიაქოს ნიშნითაა გამოხატული.

ანდერძი დაწერილია 43-ე გვერდზე. მთელ გვერდს იკავებს ასო „დონის" მოხატული გამოსახულება, რომელსაც ახლავს გაშლილი ხელის გამოსახულება. ხელისგულზე ასომთავრულით დავითის ანდერძია: „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი დავით".

S-I, გვ.626.

დავით რექტორი, როგორც მხატვარი, ცნობილია ამჟამად დაკარგული სურათის „ცხოვრების კიბის" ავტორად. ია გაჩეჩილაძის წიგნში „ქართულ ხელნაწერთა ამაგდარნი" მითითებულია „დროებაში"დაბეჭდილი იოვანე მესხიშვილის წერილი. მას უნახავს ეს სურათი.

სურათზე „კიბე ცხოვრებისა" გამოხატული ყოფილა (შეიცავდა 10 თაბახს კედელზე ჩამოსაკიდად) ორგვარი კიბე 80 საფეხურით. კიბე შემკული ყოფილა ერთმანეთზე გადახლართული ვაზის ფოთლებით. კიბის ძირს შენიშვნაში წლოვანების მიხედვით იხსნებოდა

კაცის თვისება და მიდრეკილება, რომელიც კიბეზე ასვლისას თუ ჩამოსვლისას ემატებოდა ან აკლდებოდა ამ თვისებებს.

ი.გაჩეჩილაძე, ქართულ ხელნაწერთა ამაგდარნი: მწიგნობარ-კალიგრაფი ალექსი მესხიშვილები, თბილისი, 2011, გვ.70-85.

მესხიშვილი სოლომონი, ანჩისხატის დეკანოზი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVIII ს.

სოლომონი იყო ალექსი მესხიშვილის ვაჟი, დავით რექტორის ძმა.

სოლომონის შესრულებულია მცირე ლოცვანი H 319 თბილისში (100r). ხელნაწერი შეიცავს 100 ფურცელს, 10X7 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერის სათაურები შესრულებულია ჩახვეული ასომთავრულით სინგურით. ტექსტის სვეტები და ანდერძი ჩასმულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულით (54v), რომელიც გამოყვანილია ტექსტის მელნით. თავსამკაული ტექსტის მთელ სიგანეზეა გაშლილი. კოლორიტში ჭარბობს მწვანე ფერი.

ხელნაწერს დასაწყისში დართული აქვს მაცხოვრის სქემატური გამოსახულება (1v). 53v-ზე წარმოდგენილია ღვთისმშობელი ყრმითურთ და 70v-ზე – იოანე ნათლისმცემლის მოკვეთილი თავი ლანგარზე. მინიატიურებს ახლავთ წარწერები მხედრულით.

ანდერძი: „აღიწერა მცირე ესე ლოცვანი... ჴელითა ჩემ ცოდვილისა სიონელის სოლომონისითა“ (100r).

H-I, გვ.233-234.

ვ. ბერიძე, გვ.160-162.

სოლომონის შესრულებულია სახარება Q 268 1770 წელს (182r). ხელნაწერი შეიცავს 182 ფურცელს, 29,5X20 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულებით (2r, 44r, 150v).

ანდერძი: „ვიმუშაკე... მე, ყოვლად უღირსმან ანჩისხატის დეკანოზის ალექსის ძემან სოლომონ დიაკონმან“ (182r).

Q-I, გვ.277-278.

ი.გაჩეჩილაძე, ქართულ ხელნაწერთა ამაგდარნი: მწიგნობარ-კალიგრაფი ალექსი მესხიშვილები, თბილისი, 2011, გვ.53-69.

მესხიშვილი გიორგი, ანჩისხატის დეკანოზი
(ალექსი მესხიშვილის ძე)

კალიგრაფი, მომხატველი, 1773 წ.

გიორგის შესრულებულია ბესარიონ ორბელიშვილის „გრდემლი" A 298 (170v). ხელნაწერი შეიცავს 173 ფურცელს, 22X16 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერში სათაური და საზედაო ასოები შესრულებულია მთავრულით (1r, 13v, 16r, 19r, 22v, 24v, 25r, 29r, 40v, 43r, 45r, 50v, 55r, 58v, 69r, 71v და სხვა). სათაური რამდენიმე სტრიქონს შიცავს.

ანდერძი: „აღვწერე წიგნი ესე ყოვლად უღირსმან ანჩისხატის დეკანოზმან გიორგიმ" (170v).

A-I$_3$, გვ.198-200.

მესხიშვილი მიხეილი,
ალექსი მესხიშვილის შვილიშვილი

კალიგრაფი, მომხატველი, გარდაიცვალა 1786 წელს.

მიხეილის შესრულებულია სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონი S 4618 (გვ.827).

ხელნაწერი შეიცავს 830 გვერდს, 19,5 X14,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ლექსიკონის სათაური ასოები მოხატულია ადამიანთა, ფრინველთა, ცხოველთა გამოსახულებებითა და ყვავილებით. კოლორიტში გამოირჩევა ღია მწვანე, შინდისფერი და ნარინჯისფერი საღებავები.

ანდერძი: „დავშუცრ წერითა ლექსიკონისათა, მიხეილ" (გვ.827).

S-VI, გვ.52-53.

მესხიშვილი აჰრონი (არონი), მთავარდიაკონი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVIII ს.

აჰრონის შესრულებულია „ქართველ წმინდანთა ცხოვრება" H 1672 (201r, 490 v). ხელნაწერი შეიცავს 492 ფურცელს, 20X14 სმ. დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით თბილისში (490 v) 1740 წელს.

ხელნაწერი მოხატულია სწორკუთხა ფორმის თავსამკაულით (3r), რომელიც ყვავილოვანი ორნამენტითაა შევსებული. ცენტრში ჯვარია ჩახატული. ნახატობა შეფერადებულია შინდისფერი და თეთრნარევი მომწვანო საღებავით. საღებავები აკვარელისებრი გამჭვირვალობისაა.

ანდერძი: „მამაო წმიდაო გიორგი, მეოხ და მფარველ მეყავ წინაშე ქრისტესა ცოდვილს არონს“ (201r).

მეორე ანდერძში იგი მოხსენიებულია, როგორც აჰრონ (490 v).

H-IV, გვ.101-105.

მესხიშვილი ტარასი, სოლომონის ძე
(ალექსის შვილიშვილი), ქვათახევის არქიმანდრიტი,
მწერალი, ბიბლიოფილი, მთარგმნელი,
სახარების შესანიშნავი მკითხველი

კალიგრაფი, მომხატველი, XIX ს.

ტარასი მესხიშვილი სოლომონის ძე (ალექსის შვილიშვილი), მწერალი, ბიბლიოფილი, მთარგმნელი, სახარების შესანიშნავი მკითხველი, კალიგრაფი, მომხატველი იყო. იგი იყო ქვათახევის ტაძრის არქიმანდრიტი. გარდაიცვალა 1876 წელს. დასაფლავებულია ქვათახევის ტაძარში.

ტარასი არქიმანდრიტი დიდ ყურადღებას აქცევდა ქართული ანბანის ასო-ნიშნების მხატვრულად გაფორმებას. მას შესრულებული აქვს სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონში მხედრული მხატვრული მთავრული ასოები ანბანური რიგით. იგი თავისი პაპის, ალექსის, შესრულებულ ასოებს ბაძავდა.

ტარასის შესახებ ცნობები და მის მიერ შესრულებული ხელნაწერების ჩამონათვალი იხილეთ ვახტანგ ბერიძის, ია გაჩეჩილაძის ნაშრომებში, ხოლო ტარასის მხატვრული ასოების შესახებ – 1883 წელს გამოცემულ ალბომში „ტარასი არქიმანდრიტის მიერ შესრულებული მხედრული ასოები“, ლ. ქუთათელაძის, ბენო გორდეზიანის, მურმან ურუშაძის ნაშრომებში.

ტარასი არქიმანდრიტს შესრულებული აქვს ფერადებით მხედრული ასოებით წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოები-

სათვის აბრევიატურა, რომელიც დაბეჭდილია ღია წერილის ბარათებზე.

ტარასის შესრულებულია სულხან-საბა ორბელიანის „სიტყვის კონა“ A 288 1816 წელს (3v-4r). ხელნაწერი შეიცავს 303 ფურცელს, 34,5X22სმ., დაწერილია მოცისფრო ქაღალდზე მხედრულით. ხელნაწერი გადაწერილია საბას ლექსიკონის დავით რექტორისეული (ტარასის ბიძის) ნუსხიდან (Q 401).

ტარასის მოხატულია ლექსიკონის სათაური ასოები ანბანური თანმიმდევრობით. საზედაო ასოები დიდი ზომისაა, ისინი შესრულებულია სინგურით მხედრულით. მათი მონახაზები ხშირად დამთავრებულია ცხოველთა ან ფრინველთა თავებით და გამდიდრებულია მცენარეული ხლართებით. საზედაო ასოები ტარასიმ შეასრულა თავისი პაპის, ალექსის, ნამუშევრის მიბაძვით. ამასთანავე, ალექსის მიბაძვით ასო-ნიშნის „მანის“ და „ხარის“ ვერტიკალურ ნაწილში მხედრულით შავი მელნით ჩაწერა: „ტარასი“, „ხელითა ტარასისათა“.

ანდერძი: „მარიამ,... მიოხე წინაშე ძისა შენისა დღესა მას დიდსა განკითხვისასა, ფრიად ცოდვილსა ტარასის“ (291r-v). ანდერძი შესრულებულია მხატვრულად, ხვეული ასოებით.

A-I_3, გვ.167-169.

ტარასი არქიმანდრიტის მიერ შესრულებულია „გვირგვინი“ A 341 (11r) 1809 წელს. ხელნაწერი შეიცავს 178 ფურცელს, 16,5X10 სმ., დაწერილია ლურჯ ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერის თავფურცელზე წარმოდგენილია გვირგვინი და ჯვარი (1v). ნახატი შეფერადებულია შინდისფერი და ყვითელი საღებავებით.

ანდერძი: „აღმიწერია წიგნი ესე და აწ მოხუცებულობასა შინა შემიწირავს ქვათახევის ღვთისმშობლისათვის და ნუვინ გამოსწირავს. 1860 წელსა, არხიმანდრიტი ტარასი“ (11r).

A-I_4, გვ.51-52.

ტარასი არქიმანდრიტის შედგენილია წერის დედნები – S 3398 და S 5127, რომელთა ყდებზე ფანქრით მინაწერია, რომ შედგენილია ტარასი არქიმანდრიტის მიერ. ორივე ხელნაწერი ერთსა და იმავე

ტექსტს შეიცავს. გადაბმის ნესები ძალიან ჰგავს ტარასის მამის, სოლომონის, მიერ შესრულებულ ნიმუშებს.

S 3398, S –V, გვ.48 და S 5127 S-VII, გვ.91-92.

მიქაელ მოდრეკილი, შატბერდის მონასტრის მოღვაწე

კალიგრაფი, მომხატველი, 978-988 წწ.

მიქაელმა შეადგინა და ნაწილობრივ გადაწერა საგალობელთა კრებული – იადგარი S 425. დამცველთია დავით კურაპალატი. ხელნაწერი შეიცავს 272 ფურცელს, 37,529,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით. საგალობელთა შემგროვებელია იოანე მტბევარი, ტბეთის ეპისკოპოსი (24v, 25r, 38v, 39r). ტექსტის დიდი ნაწილი გადაწერილია მიქაელ მოდრეკილის მიერ, ხელნაწერში იგი ხშირად იხსენიება (23r, 24r, 49r, 56r, 84v, 262v). მისი ხელითაა შესრულებული 1r-136v გვერდები, რომლებსაც ანონიმ გადამწერს მიაკუთვნებდნენ და ასევე ტექსტის ბოლო ნაწილიც 172r-262v. ეფთვიმეს გადაწერილია 137r-171v.

მიქაელის კალიგრაფიული ნუსხურით გადაწერილი ტექსტის ბოლო სტრიქონები ხშირად დამთავრებულია ე.წ. ყვავის კლანჭებით (ასოთა წაგრძელებული მოხაზულობით). ტექსტს ახლავს სინგურით შესრულებული სანოტო ნიშნები. აბზაცების დასაწყისები მოხატულია დიდი ზომის მთავრული ასოებით და იმავე სტილში შესრულებულია თავბოლოსამკაულებით (გვ.44, 48, 112, 245, 263, 285, 408). მიქაელს ეკუთვნის მინიატიურა ბასილი კესარიელისა და იოანე მტბევარის გამოსახულებით გვერდის თავისუფალ არეზე (60r). მიქაელის დახვეწილი მხატვრობა შეფერილია აკვარელისებრი გამჭვირვალობის საღებავებით. ფერები ნათელია. კოლორიტში გამოირჩევა სინგური, ყვითელი, ცისფერი საღებავები.

ანდერძი: „იესუ ქრისტე, ადიდენ სულითა მამაჲ მიქაელ“ (23r).

S-I, გვ.544-567.

მიქაელი, მწირი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1048 წ.

მიქაელის შესრულებულია ოთხთავი H 1741 (80v). გადაწერილია

იერუსალიმს წმინდა გეთსამანიაში, მომგებელი სტეფანე ხუცეს პალავრელი (296v). მიქაელი წარმოშობით მცხეთელი ყოფილა. ხელნაწერი შეიცავს 243 ფურცელს, 22x16,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერის დასაწყისში (1v) წარმოდგენილია ჯვარი. მახარებლის მინიატიურა (2r), რომელიც შესრულებულია ქაღალდზე, მოგვიანო ხანისაა. იგი სხვა ოსტატის ნახელავია. სამყურა ფორმის ჯვრის გამოსახულება ქვედა წაგრძელებული მკლავით პოსტამენტზეა შედგმული. ნახატი შესრულებულია ტექსტის მელნითა და სინგურით. ჯვარი ჩარჩოშია ჩასმული. ზედა ნაწილი სამყურა ფორმისაა. ლურჯი და წითელი საღებავები შეხამებულია ოქროსთან. საზედაო ასოები რთული აგებულებისაა. მათი კონფიგურაცია შედგება წრეების, სამყურა დეტალებისა და ორმაგი ხაზებისგან.

ანდერძი: „მე საწყალი მწირი მიქაელ გევედრები ლოცვასა“ (80v).

H-IV, გვ.173-174.

ვ. ბერიძე, გვ.166.

მიქაელი

კალიგრაფი და მომხატველი, XII ს.

მიქაელის მიერ შესრულებულია გრიგოლ ღვთისმეტყველის კრებული A87 (112v). ხელნაწერი ორი გადამწერის მიერაა შესრულებული. თითოეული გადამწერი თავის ტექსტს ამკობს საზედაო ასოებით. ცნობილია მიქაელის სახელი, რომლის მიერ შესრულებულია ხელნაწერის პირველი ნაწილი (112v). ხელნაწერი შეიცავს 416 ფურცელს, 36X24,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით. ხელნაწერის მომგებელია ბაგრატ აფხაზთა მეფის ასული მარიამ (1r, 228r, 356r).

ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულით ტექსტის დასაწყისში (1r) და საზედაო ასოებით. მიქაელი ხმარობს სქელ, გაუმჭვირვალე საღებავებს. მთავრული საზედაო ასოები რთული აგებულებისაა. მათი კონფიგურაცია შექმნილია წრეების, სამყურა დეტალებისა და

ორმაგი ხაზებისაგან. მთავრულ თან-ში ჩაწერილია მომგებლის, მარიამის, სახელი (228r, 358r).

ანდერძი: „მიქაელს შეუნდვენ ღმერთმან“ (112v).

A-I$_1$, გვ.300-309.

მიქაელი

კალიგრაფი, მომხატველი, XII ს.

მიქაელი XII ს. ჯრუჭის II ოთხთავის H 1667 გადამწერი და მრავალ დამსურათებელთაგან ერთ-ერთი საუკეთესო ოსტატია. ჯრუჭის II ოთხთავი შეიცავს 278 ფურცელს, 24,5X18,6 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

მოხატულია კამარებით, თავსამკაულებით, საზედაო ასოებით და დასურათებულია 334 მინიატიურით. რ. შმერლინგი ხელნაწერში 4 ძირითად მხატვარს გამოარჩევს. ს. ბარნაველი მიქაელს შემდეგი მინიატიურების შესრულებას მიაკუთვნებს: წყალმანიკიერის განკურნებას (168v), უძღები შვილის იგავს (172r-v), 10 კეთროვანის განკურნებას (176r), ქრისტეს საუბარს ფარისევლებთან (176v), ყრმების კურთხევას (179r), ბრმა ბარტიმეოსის განკურნებას (180r). იგი მიქაელს მიიჩნევს ასევე დაუფერავი ინიციალების ოსტატად. მიქაელის მხატვრობა ხასიათდება ნათელი ფერებით, მინიატიურები ოქროსფერ ფონზეა. კოლორიტში გამოირჩევა სინგური, ლურჯი, ფონი პატარა ბუჩქებითა და წითელი ყვავილებითაა დაწინწკლული.

ანდერძი: „ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ და დაიცევ“ (ერთ-ერთ მინიატიურაზე, კერძოდ, „მებაჟეთა უფროსის მდიდარი ზაქეს მოქცევის“ კომპოზიციაში (180v) ქრისტეს სავარძლის ორნამენტულ მხატვრობაში ტექსტის მელნითაა ჩაწერილი. ამოიკითხა ს. ბარნაველმა).

H-IV, გვ.94-95.

ბარნაველი, ს. ჯრუჭის მეორე კოდექსის ორი წარწერა, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე. – თბილისი, 1958. ტ.21. – გვ.635-639.

ვ. ბერიძე, გვ.167-168.

მიქაელ კორესელი

მხატვარი, XII-XIII სს.

მიქაელი ბერძენი მხატვარია, რომელმაც მოხატა თამარ მეფის მიერ დაკვეთით იოანეს მიერ გადაწერილი ოთხთავი A 1335 კონსტანტინოპოლის მახლობლად რომანას ხეობაში. ხელნაწერი შეიცავს 274 ფურცელს, 29X21 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მდიდრულად არის შემკული მახარებელთა გამოსახულებებით (9v, 81v, 131v, 210v), თავსამკაულებით (10r, 82r, 131r, 211r), კამარებით (3r-v, 4r-v) და მხატვრული საზედაო ასოებით, სახარების ტექსტის დასაწყისში მინიატიურებით. აღსანიშნავია წმ. ევსებიოსის და წმ. კარპიანეს (1v), თავფურცელი ქრისტე მახარებლებს შორის (8v) და 4 კომპოზიცია ქრისტეს ცხოვრებიდან, რომელთაგან თითოეული მახარებლის მინიატიურას ერთვის მეორე იარუსად. ხელნაწერის მხატვრობა ბერძენი ოსტატის მიერ შესრულებულია ბიზანტიური წიგნის ხელოვნებისათვის დამახასიათებელი წერის მანერით.

A-IV, გვ.407-410.

ვ. ბერიძე, გვ.123-125.

ელ. მაჭავარიანი, ვანის ოთხთავის დეკორაციული მორთულობა, ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, თბილისი, 1960, გვ.135-144.

მიქაძეები

მიქაძეების ოჯახში XVII საუკუნიდან თბილისის სიონის ტაძრის დეკანოზობა მემკვიდრეობით გადადიოდა. მიქაძეების საგვარეულოს წარმომადგენლები ცნობილი კალიგრაფები და მომხატავები იყვნენ. ამ ხელობას ისინი მემკვიდრეობით გადასცემდნენ. იესე დეკანოზის შვილები იყვნენ გაბრიელი (დაბ. 1687 წელს) და ოსე (1698-1758 წწ.). გაბრიელის შვილები იყვნენ ნიკოლოზი (1720-1760 წწ.), ზაქარია – ამბროსი ნეკრესელის სახელით ცნობილი (1728-1812 წწ.) და იოანე (1750-1801 წწ.).

ნიკოლოზისა და ამბროსი ნეკრესელის მიერ შესრულებული ხელნაწერების ჩამონათვალი იხილეთ: ვ. ბერიძე, გვ.174-186.

მიქაძე გაბრიელ იესეს ძე – თბილისის სიონის ტაძრის დეკანოზის შვილი, მთავარდიაკონი (დაბადებული 1687 წ.)

კალიგრაფი, მომხატველი, XVII ს.

გაბრიელის მიერ შესრულებულია „საღვთისმსახურო წიგნი“ A 866. ხელნაწერი შეიცავს 121 ფურცელს, 30X22 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. ხელნაწერის რედაქტორია რუისის ეპისკოპოსი ნიკოლოზ ორბელიშვილი, რომელმაც ხელნაწერი რუისის ღვთისმშობლის ტაძარს შესწირა.

ხელნაწერის თითოეული გვერდი ჩასმულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულით და მხატვრული საზედაო ასოებით. ტექსტის დასაწყისში (1r) გამოსახულია ქერუბიმი, რომელსაც ყვავილის რტო უჭირავს. თავსამკაული სწორხაზოვანი ზოლია. იგი შევსებულია მცენარეული ორნამენტებით დაკავშირებული წრეების რიგით. წრეებში ჩახატულია ყვავილოვანი მოტივები. მთავრული ასო შედგენილია ფრინველთა გამოსახულებებისაგან.

ანდერძი: „ფრიად კრძალვით მშრომელი და აღმწერელი წიგნისა ამის... სიონის დეკანოზის შვილი გაბრიელ მთავარდიაკონი“ (121r).

A-III, იბეჭდება.

მიქაძე ამბროსი ნეკრესელი (ერისკაცობაში ზაქარია), სიონის დეკანოზის გაბრიელის შვილი და ნიკოლოზის უმცროსი ძმა, 1728-1812 წწ.

ამბროსის შესრულებულია მრავალი ხელნაწერი. იგი ასევე დაუფლებული იყო ხელნაწერი წიგნის მხატვრულ გაფორმებას.

ამბროსის შესრულებულია ძლისპირნი და ღვთისმშობლისანი A 338 (გვ.189). ხელნაწერი შეიცავს 250 ფურცელს, 133,5X9,5 სმ, დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია იოანე დამასკელის მინიატიურით (1v).

ანდერძი: „უფალო, შეიწყალე ცოდვილი ამბროსი“ (გვ.189).

A-I$_4$, გვ.49-50.

ამბროსის შესრულებულია იოანე ოქროპირის „თარგმანება მათეს თავის სახარებისა“ A 280 (404v).

ხელნაწერი შეიცავს 404 ფურცელს, 32,8X21,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით (1r-46v) და მხედრულით (47r-404v).

ნუსხურით გადაწერილ ტექსტს ახლავს თავსამკაული. ტექსტი იწყება „ჯან“ ასო-ნიშნით, რომლის კონფიგურაცია იქმნება წმ. გიორგის გამოსახულებით, რომელიც გმირავს შუბით გველეშაპს. მარცხენა მხარეს საზედაო ასოს უფლის მაკურთხებელი ხელი ახლავს. თავსამკაული ფერადი საღებავებითაა შესრულებული.

საცავი ფურცლის verso მხარეს გამოსახულია ჯვარი, რომელიც შედგმულია პოსტამენტზე.

ანდერძი: „ცოდვილი ბერი წილკნელი ამვროსი“ (404v).

A-I$_3$, გვ.157.

ვ. ბერიძე, გვ.185.

მიქაძე ნიკოლოზი, სიონის ტაძრის დეკანოზი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVIII ს.

ნიკოლოზს მრავალი ხელნაწერი აქვს შესრულებული (მისი ნაშრომების ჩამონათვალი იხ. ვ. ბერიძე, გვ.175-182). ნიკოლოზმა დეკანოზობა მიიღო 1753-1755 წლებში. იგი 1748-1753 წლებში ცხოვრობდა მოსკოვში.

ნიკოლოზის მოხატულია ალექსი მესხიშვილის გადაწერილი სადღესასწაულო A 1454 (465v). მომგებელია ვახუშტი აბაშიძე (ვახტანგ მეფის სიძე, ანნა ბატონიშვილის მეუღლე). ნიკოლოზის მიერ მოხატულ მინიატიურებზე იგი ყველგან არის მოხსენიებული. ჩარჩოში ქვემოთ გამოყოფილია მხედრულით შავი მელნით მინაწერი: „შეიწყალე აბაშიძე ვახუშტი“.

სადღესასწაულო A 1454 შეიცავს 467 ფურცელს, 32X22 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ნიკოლოზის მიერ შესრულებულია თავსამკაულები და 93 მინიატიურა, რომლებიც შეიცავენ წმინდანთა გამოსახულებებსა და სახარებისეულ კომპოზიციებს. ხელნაწერი ტექსტი ფერადხაზოვან ჩარჩოშია ჩართული.

თავსამკაულები იკავებენ გვერდის თითქმის ნახევარს. ისინი მდიდრულადაა შემკული ყვავილოვანი ორნამენტებით. თავსამკაულთა შუაში ამოკვეთილ გუმბათის ფორმის ცარიელ არეში ჩაწერილია ჩახვეული ასომთავრულით სათაური. თავსამკაულებში სათაურის ზემოთ წრიულად ამოკვეთილ არეში ზოდიაქოს ნიშანია გამოხატული: სასწორი (3r), კირჩხიბი(32r), თევზის ხახიდან ამოზრდილი მშვილდოსანი (55r), თხის რქა (83v), ქალწული (129r), თევზები (177v). ყოველი თავის დასაწყისს ამკობს მოხატული საზედაო ასო.

მინიატიურები წმინდანთა გამოსახულებებითა და ახალი აღთქმის სიუჟეტებით წარმოდგენილია გვერდის თავისუფალ არეზე მარჯვენა მხარეს. მინიატიურები ძალიან პატარა ზომისაა. გამოსახულებები ოქროს ფონზეა ფერადებით შესრულებული. კომპოზიციები ახალი აღთქმიდან შემდეგია: ლაზარეს აღდგინება, იერუსალიმს შესვლა, ქრისტე მოციქულებს შორის, ფერხთა ბანა, ქრისტე გეთსიმანიის ბაღში, ქრისტეს ვნებანი, ჯოჯოხეთის წარმოტყვევნა.

ანდერძი: „აღიწერა წმიდაჲ ესე და შემოკლებული სადღესასწაულო... ჴელითა სიონის დეკანოზის შვილის ნიკოლოზისათა“ (465v).

A-V, გვ.3-4.

ვ. ბერიძე, გვ.178.

რ. კაჭახიძე, სიონის დეკანოზ ნიკოლოზ მიქაძის გადაწერილი და მოხატული ხელნაწერები (სადიპლომო ნაშრომი ხელოვნებათმ-

ცოდნეობის მაგისტრის ხარისხის მოსაპოვებლად, ხელნაწერის უფლებით), თბილისი, 2017.

ნიკოლოზის შესრულებულია ლიტურგიკული კრებული A 347 (76r) 1743 წელს. დამკვეთია ანტონ კათალიკოსი. ხელნაწერი შეიცავს 105 ფურცელს, 15,5X10,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ტექსტის თითოეული სვეტი ჩართულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულებით (3r, 10r, 39r, 56v, 68v, 77r, 82r, 90r). ისინი აგვირგვინებენ ტექსტის ორივე სვეტს და გაერთიანებული არიან ფერადხაზოვან ჩარჩოსთან. თავსამკაულთა შუაში ამოკვეთილია სამკუთხა ფორმის თავისუფალი არე, რომელშიც მთავრულით ჩაწერილია სათაური. თავსამკაულები ყვავილოვან-მცენარეული ორნამენტებითაა შევსებული. ზოგიერთი თავსამკაული სწორხაზოვანი ფორმისაა. ერთ-ერთი თავსამკაულის შუაში (56v) ჯვარია აღმართული, რომლის ქვემოდან ურჩხულებია. კოლორიტში გამოყენებულია ლურჯი და შინდისფერი საღებავები.

ნიკოლოზის მიერ შესრულებულ ხელნაწერში აღსანიშნავია ტექსტის მხატვრულად გაწყობა: სტრიქონების წყობა რომბებად, სამკუთხედებად, წრეებად. საინტერესოა, ერთ-ერთ გვერდზე ნიკოლოზის ხელრთვაა (76r).

ნიკოლოზის გარდაცვალების შემდეგ ტარასი არქიმანდრიტის (ალექსი მესხიშვილის შვილიშვილის) მინაწერია 2r-ზე, სადაც ტარასი თავის თავს მოიხსენიებს, როგორც „გლახაკ ბერს“.

ნიკოლოზის ანდერძი: „ყოვლად ნმიდაო ქალწულო, შემწე მეყავ დღესა განკითხვსასა მწერალსა ამისსა ნიკოლაოზს“ (76r).

A-I$_4$, გვ.64-66.

ვ. ბერიძე, გვ.180.

ნიკოლოზის შესრულებულია „დოგმატიკონი“ H 601 (გვ.76). ხელნაწერი შეიცავს 267 ფურცელს, 30,2X20,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

მომგებელია მეფეთ-მეფე თეიმურაზი (76v). ხელნაწერს სამი გადამწერი ჰყავს: ნიკოლოზი (გვ.3-76), იოანე მღვდელი (გვ.77-214) და ოსე (გვ.215-531).

ხელნაწერის მოხატულობა ნიკოლოზს ეკუთვნის. ჯვარცმის კომპოზიცია (67r) შესრულებულია ტექსტის მელნით გრაფიკულად.

ჯვრის საფუძველში ადამის თავის ქალაა განთავსებული. ნიკოლოზი ტექსტის დასასრულს მხატვრულად აფორმებს. ტექსტის ორი სვეტის შემხვედრი სტრიქონები სოლისებურადაა განლაგებული (66v).

ანდერძი: „ადიდეს უფალმან ორსავე შინა ცხოვრებასა ღვთივ გვირგვინოსანი მეფე ჩვენი თეიმურაზ, რომლისა ბრძანებითა აღვწერე სიონის დეკანოზის შვილმან ნიკოლოზ თავიდგან, ვიდრე აქამომდე“ (გვ.76).

H-II, გვ.54-59.

3. ბერიძე. გვ.178.

ნიკოლოზის შესრულებულია ლოცვანი H 1061 1742 წელს (244v). ხელნაწერი შეიცავს 245 ფურცელს, 9X5,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერის თითოეული გვერდი ჩართულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულებით (2r, 50r, 58r, 80r, 88r, 214r, 227r) და თავბოლოსამკაულებით (216r, 244r). სათაურები შესრულებულია ხვეული მთავრული ასოებით სინგურით. ნახატობა შესრულებულია მწვანე და ოქროსფერი საღებავებით. ოქრო დროთა განმავლობაში გადაქექილია. თავსამკაულები ასო Π-ს ფორმისაა. ღვთისმშობელი ჩვილედით ჩაწებებულია (213r).

ანდერძი: „დედოფალო ყოველთა დამბადებელისაო! ოდეს განიკითხვდეს ძე შენი ყოველთა ადამიერთა, მაშინ შემიწყალე მწერალი წიგნისა ამის მთავარდიაკონი ნიკოლოზ“ (244v).

H-III, გვ.56-57.

ნიკოლოზის შესრულებულია „მარგალიტი“ H 1246 მოსკოვში (103r). ხელნაწერი შეიცავს 225 ფურცელს, 15X10 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია მრავალი თავსამკაულით: 1r, 9r, 114r, 165r, 190r, 204r. ისინი შესრულებულია ნაბეჭდი წიგნების მიბაძვით. თავსამკაულები შედგენილია ყვავილოვანი მოტივებით. ტექსტის ბოლო სტრიქონები გაწყობილია სოლისებურად.

ანდერძი: „უღირსმან სიონის დეკანოზმან ნიკოლოზ აღვწერე ქალაქსა მოსკოს“ (103r).

H-III, გვ.188-190.

აღსანიშნავია ნიკოლოზ სიონის დეკანოზის შემოქმედებითი

ურთიერთობა ალექსი ანჩისხატის დეკანოზთან. ალექსის მიერ გადაწერილი სადღესასწაულო H 1454 ნიკოლოზის მოხატულია. გარდა ამისა, ნიკოლოზმა მონაწილეობა მიიღო იოანე ბერაის მიერ 973 წელს გადაწერილი პარხლის ოთხთავის (A 1453) განახლებაში. პარხლის ოთხთავის გვიანი ხანის მინაწერებიდან ცნობილია, რომ მან განაახლა ოთხთავის პირველი გვერდი თავსამკაულით. საძიებლები შეადგინა 1747 წელს ვახუშტი აბაშიძის ბრძანებით (70v, 259v).

ნიკოლოზ მიქაძე, როგორც ცნობილია, ქმნიდა დასაბეჭდად საჭირო წიგნების ტექსტების არქიტექტონიკას, რითაც მესტამბეებს უადვილებდა საქმიანობას.

მიქელი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1054 წ.

მიქაელის შესრულებულია ოთხთავი S 962 (264r). ხელნაწერი შეიცავს 266 ფურცელს, 14,5X11,4 სმ., დაწერილია ეტრატზე ასომთავრულით ორ სვეტად.

ხელნაწერი შემკულია 6 კამარით (1r-3v), ევსებიოსის წერილის დეკორატიული ჩარჩოთი (4r-v), თავსამკაულით (133r), ბოლოსამკაულებით (82r, 130v, 204r, 265r), ჯვრის გამოსახულებებით (84v, 131v), საზედაო ასოებით და ორი მახარებლის გამოსახულებით (85v, 132r). აკლია მათესა და იოანეს მინიატიურები. ორნამენტული ნახატობა ყვავილოვანი მოტივებითაა შექმნილი. ჯვრის გამოსახულება, რომელიც მათეს სახარების ტექსტის მარცხენა სვეტის ბოლოსაა (84v), გრეხილ ორნამენტს წარმოადგენს, ხოლო ლუკას სახარების წინ (131v) წნული ზოლებითაა შექმნილი. მახარებელთა გამოსახულებანი ძლიერ დაზიანებულია, ისინი სამუშაო მერხის წინ სამუშაო პროცესში არიან გამოსახულნი. კოლორიტში ძირითადად აღინიშნება თეთრაშერეული ცისფერი საღებავი. მწვანე და წითელი გაუმქვირვალე საღებავები ოქროსთანაა შეხამებული.

ანდერძი: „ლოცვა ყავთ მიქელისთჳს“ (264r).

S-I, გვ.626-627.

ვ. ბერიძე, გვ.173-174.

ნ. ქავთარია, S 962 ოთხთავის გაფორმება, კულტურის ისტორიის საკითხები, N 5, თბილისი, 1998, გვ.72-78.

მიქელი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVII ს.

მიქელის მიერ შესრულებულია 1681 წელს დაუჯდომელი H 98 (61r). მომგებელი ნიკოლოზ კათალიკოსი (ამილახვარი).

ხელნაწერი შეიცავს 87 ფურცელს, 20X14 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ტექსტის ყოველი გვერდი ჩასმულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. შემკულია თავსამკაულებით (2r, 53r) და 72 მინიატიურით.

მინიატიურათა ნაწილი მთელ გვერდს იკავებს, ნაწილი ჩართულია ტექსტში. წერის მანერა ცხოველხატულია.

მომგებლის ანდერძი: „შევამკევ და დავახატინე მე ამილახორის შვილმან კათალიკოზმან პატრონმა ნიკოლოზ... ჴელითა მიქელისათა“ (61r).

H-I, გვ.72-73.

ვ. ბერიძე, გვ.186.

ნ. გიორგობიანი, ღვთისმშობლის დაუჯდომელის დასურათების ისტორიისათვის შუა საუკუნეების საქართველოში, საქართველოს სიძველენი, N 4-5, თბილისი, 2003, გვ.237-252.

მიქელის მიერ ასევე გადაწერილია ანჩისხატის გულანის A 30 ერთი ნაწილი 1681 წელს. ხელნაწერი გადაწერილია საბასთან და აბელთან ერთად. მიქელის გადაწერილია 153v-ს ჩათვლით. ხელნაწერი შეიცავს 345 ფურცელს, 35X24 სმ., თვით გულანის სრული ტექსტი სამ ნაწილადაა აკინძული A 30, A31 და A 32 ხელნაწერების სახით. გულანის დამკვეთია კათალიკოსი ნიკოლოზ ამილახვრის ძე (250v). დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

მიქელის მიერ დაწერილი ტექსტი შემკულია 8 მინიატიურით:

1. მჯდომარე ოდიგიტრია (2r)
2. ჯვრის ამაღლება (30r)
3. იოანე ღვთისმეტყველი (55r)
4. წმ. კოზმა და დამიანე (125r)
5. სამი ყრმა ცეცხლოვან სახმილში(214r)
6. მოგვთა თაყვანისცემა (236v)
7. წმ. ბასილი (251r)
8. ნათლისღება (274r)

მინიატიურები მკაცრი და ლაკონური კომპოზიციური წყობით გამოირჩევიან. მათ ფორმათ – მოდელირება ახასიათებთ. ისინი მონუმენტურ მხატვრობასთან ამჟღავნებენ კავშირს.

ყველა ანდერძი ეკუთვნის მომგებელს.

A-I$_1$, გვ.97-99.

ვ. ბერიძე, გვ.186.

Ф. Девдариани, Миниатюры Анчисхатского Гулани, Тбилиси, 1990.

Флер Девдариани, Анчисхатский Гулани-иллюстрированный кодекс XVII века: (К вопросу о связи памятников монументальной и миниатюрной живописи позднего средневековья) IV междунар. симпозиум по груз. искусству ; АН Груз. ССР. Ин-т ист. груз. искусства им. Г. Н. Чубинашвилми, 1983.

ნავკრატიოზ ციმცაძე

კალიგრაფი, მომხატველი, XVI-XVII სს.

ნავკრატიოზის მიერ შესრულებულია ოთხთავი H 1031 (246r). ხელნაწერი შეიცავს 270 ფურცელს, 9,5X6,6 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ტექსტის დასაწყისში მათეს სახარება მოხატულია თავსამკაულით, რომელიც აგვირგვინებს დაწერილ ორ სვეტს. თავსამკაული П-ს ფორმისაა. შევსებულია გრეხილი ორნამენტით. წითელ ფონზე გრეხილი ზოლი შეუფერავადაა დატოვებული. ტექსტში, როგორც ჩანს, მოსახატავად თავისუფალი ადგილებია დატოვებული. მინიატიურებზე გადამწერის ხელით მიწერილია მითითებანი: „გარდამოხსნა“ (69v), „აღდგომა“ (70v).

ანდერძი: „ამის მწერალსა ნავკრატიოზს ცოდვანი მისნი შეუნდევ, ღმერთო“ (246r).

H-III, გვ.31.

ვ. ბერიძე, გვ.230.

ნიკიფორე ბერი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1854 წ.

ნიკიფორეს მიერ შესრულებულია ნახარებოს მონასტერში ანტონ

ჭყონდიდელის ქადაგებანი H 77 (123v). ხელნაწერი შეიცავს 123 ფურცელს, 34,5X21 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ლამაზი მხედრულით.

ხელნაწერი მხატვრულადაა გაფორმებული საზედაო ასოებით (ი, ა, ო, ბ, მ ასოები რთული აგებულებისაა). ისინი შესრულებულია ტექსტის მელნით და დანაკვთულია მცენარეული ორნამენტებით, არწივის გამოსახულებებით. მოხაზულობა შეჭრილია ტექსტში.

ანდერძი: „აღიწერა... ჴელითა... უნდოის იერომონახის ნიკიფორე ბერისათა“ (123v).

H-I, გვ.62.

ნიკოლოზი

კალიგრაფი, მომხატველი, XIII ს.

ნიკოლოზის შესრულებულია ოთხთავი A 1459 (140v). ხელნაწერი შეიცავს 194 ფურცელს, 24X20 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულებით: 1r, 55r, 88r, 142r და საზედაო ასოებით.

ცალკეული სახარება გამოყოფილია ასო Π-სებრი ფორმის თავსამკაულით, რომელიც ტექსტის მარცხენა სვეტს აგვირგვინებს. ნახატი წარმოადგენს გრეხილ ორნამენტულ მოტივს. იგი შეუფერავი ეტრატითაა გამოხატული შავ ფონზე. თავსამკაულის აქეთ-იქით ყვავილოვანი განშტოებანია. ტექსტში ხშირია სინგურით ან ტექსტის მელნით შესრულებული საზედაო ასოები და მონოგრამები. ტექსტის დასაწყისი აქცენტირებულია რთული აგებულების ინიციალით. მისი აგებულება შედგება რგოლებისა და ღეროებისგან. 150-ე გვერდზე სამი ასოსგან შედგენილი მონოგრამაა.

ანდერძები:

„ამისა მწერალსა ნიკოლოზს შეუნდვენ, უფალო ღმერთო...“ (54v).

A-V, გვ.6-7.

ვ. ბერიძე, გვ.191.

ნიკოლოზ ჩაჩიკაშვილი, მღვდელი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1763 წ.

ნიკოლოზის შესრულებულია ჟამნი S 4549 (გვ.1116). ხელნაწერი

შეიცავს 1181 გვერდს, 16, 1X10, 2 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია ილუსტრაციებით: შობა (გვ.126), მირქმა (გვ.289), შეუსმელი ბარძიმი (გვ.956).

ანდერძი: „ქრისტე ღმერთო, აცხოვნე სული ცოდვილის მღდელის ნიკოლოზისა, რათა ვადიდო სახელი თქვენი“ (გვ.1149).

S-VI, გვ.13-23.

ნიკოლოზის შესრულებულია ასევე სჯულისკანონი S 4963 (გვ.421) 1757 წელს. ხელნაწერი შეიცავს 258 ფურცელს, 10,5X7,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. დაწერილია თეიმურაზ მეფის და მისი ძის კახთა მეფის ერეკლეს დროს (გვ.421). ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულით (გვ.445).

ანდერძი: „დაიწერა ესე რჩულის კანონი ჴელითა ჩემ ცოდვილისა ჩაჩიკაშვილის მღვდლის ნიკოლოზისათა“ (გვ.421).

S-VI, გვ.269-271.

ნიკოლოზ იეროდიაკონი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1799 წ.

ნიკოლოზის შესრულებულია გაბრიელ მცირის „სამოთხის ყვავილი“ A 414 (195v).

ხელნაწერი შეიცავს 198 ფურცელს, 17X10,5 სმ., დაწერილია ცისფერ ქაღალდზე მხედრულით. ნიკოლოზს ხელნაწერი შეუწირავს შუამთის ხახულის ღვთისმშობლის მონასტრისთვის (195v).

თავფურცლის მეორე მხარეს გულის ფორმის ლარნაკიდან ამოზრდილია ყვავილოვანი ორნამენტი. ყვავილები შეფერადებულია შინდისფერი, ცისფერი და ყვითელი ფერის აკვარელისებრი საღებავებით. კონტურები ტექსტის მელნითაა შემოხაზული. სათაურები სინგურით ხვეული მთავრული ასოებითაა შესრულებული. ლარნაკს გარშემო ასომთავრულით სინგურით შესრულებული წრიული ზოლი ადგას.

ანდერძი: „ჩემის ჴელით წერილია სულისა ჩემისა საოხად... შემწირველი ბერი ნიკოლოზ“ (195v).

A-II$_1$, გვ.33-34.

ნიკოლოზ ენისელთ მოურავის ძე

გადამწერი, მხატვარი, XVIII ს.

ნიკოლოზის შესრულებულია კონდაკი A 398 (116v). მომგებელი – ამბა ნიკოლოზ ალავერდელი (116v). გადაწერილია გარეჯის უდაბნოს წმ. დოდოს მონასტერში (116v). ხელნაწერი შეიცავს 116 ფურცელს, 28X20 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

30v-დან ტექსტის თითოეული სვეტი ჩასმულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. სათაურები შესრულებულია დიდი ზომის მთავრული ასოებით (1r, 23r, 37r). სინგურით დაწერილი ასოები ოქროთია დაფერილი.

ანდერძი: „ნიკოლოზ, ძემან ენისელთ მოურავისამან... დავწერე კონდაკი ესე“ (116v).

A-I$_4$, გვ.183-185.

ნიკოლოზ ბერი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1801წ.

ნიკოლოზის მიერ შესრულებულია სოლაღაშვილი გერონტის „ნაცვალსიტყვაობა (სიმეტნე)“ H 296 (94v). ხელნაწერი შეიცავს 99 ფურცელს, 20X17 სმ., დაწერილია ცისფერ ქაღალდზე მხედრულით.

ნიკოლოზის მიერ შესრულებულია თავბოლოკაზმულობანი (3r, 5r, 8r, 9r, 43v, 59r, 61r). ნახატი მხატვრული თვალსაზრისით მდარეა. შავი ფერის მელნით გამოყვანილია გრეხილი ორნამენტი ცისფერ ან მოყვითალო ფონზე. სათაურები ხვეული ასომთავრულითაა შესრულებული. ტექსტის ბოლო სტრიქონები სოლისებურადაა განლაგებული.

ანდერძი: „აღვასრულეცა ძალითა ღვთისათა მე ყოვლად უღირსმან ბერმან ნიკოლოზმან“ (94v).

H-I, გვ.216-218.

ნიკოლოზ

კალიგრაფი, მომხატველი, XIX ს.

ნიკოლოზის შესრულებულია შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაო-

სანი“ H 2055 (4r). ხელნაწერი შეიცავს 197 ფურცელს, 31X19; დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით (ქვირნიშანი 1820 წლისაა).

პირველ გვერდზე ორნამენტირებულ ჩარჩოში ადამიანის სახეა ჩაწერილი. ჩარჩოზე სამი ადამიანის გამოსახულებაა წარწერით: სარწმუნოება – სიყვარული, იმედი. ტექსტს უძღვის ავტორის აკროსტიქიანი ლექსი (4v), რომელიც ეძღვნება კნეინა ელენას.

ტექსტის თითოეული გვერდი ჩასმულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. აქეთ-იქით გამოსახულია ადამიანთა, ცხოველთა, ურჩხულთა გამოსახულებანი, 13v – მძინარე ვენერა, 6 v – ადამი და ევა. „ვეფხისტყაოსნის“ ტექსტის დასურათებიდან წარმოდგენილია 7v-ზე ტარიელი ხმლით ხელში, შოთა რუსთაველია გამოსახული 8 v-ზე. მას წიგნი უჭირავს, რომელზედაც წერია: „მე რუსთველი ხელობად ვიქმ საქმესა ამად არი“. 89 v-ზე გამოსახულია ავთანდილი ცხენით. გამოსახულებათა შესრულება მდარეა. მხატვრობა ძირითადად შავი მელნით არის შესრულებული და შეფერილია აკვარელისებრი სხვადასხვა ფერის საღებავით.

გადამწერის მიერ შეთხზული ტექსტები განთავსებულია 3v-4r-ზე.

H-V, გვ.31-32.

ნიკრაი

კალიგრაფი, მომხატველი, XII-XIII სს.

ნიკრაის შესრულებულია იოანე სინელის „კლემაქსი“ H 1669 (171v). მთარგმნელი ეფთვიმე ათონელი. ხელნაწერი შეიცავს 223 ფურცელს, 36,5X29., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია დიდი ზომის მთავრული ასოებით, მათი მოხაზულობა შესრულებულია გრაფიკულად, ორნამენტებით გამდიდრებულია. ნიკრაის შესრულებულია წვრილი ნუსხურით ტექსტის თავისუფალ არეზე კომენტარები. კომენტარები თავისი განლაგებით ჩაწერილია ადამიანის, არწივის, მამლის, გველეშაპის გამოსახულებებში.

ანდერძი: „სულსა ნიკრაისასა შეუნდვენ უფალმან ღმერთმან“ (171v).

H-IV, გვ.96-97.

ვ. ბერიძე, გვ.193-194.

თ. ჯოჯუა, XII საუკუნის გარეჯელი კალიგრაფი ნიკოლოზ ნიკრაი და მის მიერ გადაწერილი ორი ხელნაწერი (Ven.4 და H 1669), ახალგაზრდა მეცნიერთა I რესპუბლიკური სამეცნიერო კონფერენციის შრომები, თბილისი, 2003, გვ.202-206.

პავლე სიონის მღვდელი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1733 წ.

პავლეს შესრულებულია ოთხთავი A 728. ხელნაწერი შეიცავს 218 ფურცელს, 7X5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულით და მახარებელთა გამოსახულებებით: მათე (2v), მარკოზ (58v), ლუკა (93v) და იოანე (152v). თავსამკაული სპარსულ სტილშია. მახარებელთა გამოსახულებიდან მათე, მარკოზ და ლუკა სამუშაო მერხის წინ სხედან, იოანე, პროხორესთან ერთად, ბუნების ფონზეა გამოსახული.

თ. ჟორდანია ტ.II, გვ, 189-190.

პავლე ოსეფის ძე

კალიგრაფი, მომხატველი, XIX ს.

პავლეს მიერ 1837 წელს შესრულებულია „სირინოზიანი" H 281 სოფელ ახმეტაში (70v).ხელნაწერი შეიცავს 169 ფურცელს, 32X19 სმ. დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერი შემკულია თავბოლოსამკაულებით (38v, 43r, 43v, 56v, 102r, 104v და სხვ.). სწორკუთხა ფორმის თავსამკაულები ზოგჯერ ოვალურად არის შუაში ამოკვეთილი. გვხვდება მცენარეული და გეომეტრიული ორნამენტები. ნახატი შესრულებულია ტექსტის მელნით და შეფერადებულია მწვანით და მუქი შინდისფრით.

ანდერძი: „დაიწერა პავლე ოსეფიჩისა მიერ" (70v).

H-I, გვ.197.

პეტრე მგალობელი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVII-XVIII სს.

პეტრე მგალობელის მიერ შესრულებულია გულანი A 104 (150r).

ხელნაწერი შეიცავს 608 გვერდს, 17,5X12 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. ხელნაწერი A 125 გულანის ნაწილი ყოფილა.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულებით (46r, 55r, 64r, 72r, 81r, 88v, 96v, 104v, 441r). თითოეული გვერდი ჩასმულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. 45v-ზე წარმოდგენილია აღდგომის კომპოზიცია. თავსამკაულები ოქროთი და ფერადი საღებავებითაა შესრულებული.

ანდერძი: „უღირსი პეტრე მგალობელი და მწერალი შეიწყალე, ქრისტე"(150r).

A –I_2, გვ.12-23.

პეტრეს მიერ შესრულებულია გულანი A 125 (393v). ხელნაწერი შეიცავს 437 ფურცელს, 17,5X11,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. ხელნაწერის თითოეული გვერდი ჩასმულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. ტექსტი დაწერილია წვრილი კალიგრაფიული ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულებით: 1r, 78r, 90r, 107r, 111r, 115r, 120r, 125r, 130r, 135r, 140r. თავსამკაულები A104 გულანის სტილშია. ხელნაწერში გვხვდება შემდეგი კომპოზიციები: ხარება (77v), საიდუმლო სერობა (89v), ქრისტე სავარძელში (110v), ყრმა ქრისტეს გამოსახულება მედალიონში, აქეთ-იქით ანგელოზების გამოსახულებებით (114v), ღვთისმშობელი ყრმით, აქეთ-იქით იოანე ღვთისმეტყველისა და იოანე ნათლისმცემლის გამოსახულებებით (124v), წმიდა პეტრე და პავლე ეკლესიის მოდელით (129v), ჯვარცმა (134v).

ანდერძი:„ქრისტე, აცხონე მგალობელი პეტრე, ამისი მწერალი" (393v).

A –I_2, გვ.109-117.

პორფირი ბერი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1796 წ.

პორფირის შესრულებულია კრებული H 211 (250v). ხელნაწერი შეიცავს 252 ფურცელს, 20,3X15 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერის დასაწყისში გამოსახულია მიტრა (1v), რომელიც

შესრულებულია შავი და შინდისფერი საღებავებით. სათაურები ჩახვეული ასომთავრულითაა. ტექსტის დაბოლოებანი ზოგიერთ გვერდზე სოლისებურადაა დამთავრებული (200r, 202r, 232v). ასომთავრულით ნაწერი სტრიქონები ჩარჩოსავით უვლის ტექსტს.

ტექსტის ბოლოს დართულია გადამწერის (ბერი პორფირის) ეპისტოლე მშობელთა მიმართ (249v-250v).

H-I, გვ.148-149.

რომანოზ არაგვის ერისთავის გიორგის ძე,
მიტროპოლიტი XVIII ს.

კალიგრაფი, მომხატველი, XVIII ს.

რომანოზის შესრულებულია „კლემაქსი" A149 (გვ.643). ხელნაწერი შეიცავს 363 ფურცელს, 19X14,2 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერში გვხვდება იოანე სინელის გრაფიკული გამოსახულება. ორგან წარმოდგენილია სათნოების კიბე (გვ.6 და გვ.644), რომელთაგან ერთი გრაფიკულად ტექსტის მელნითაა გამოხატული. მეორე შემთხვევაში სათნოების კიბე შეფერილია მწვანე საღებავით.

ანდერძი; „ქრისტე, აცხოვნე ცოდვილი მღვდელ-მონაზონი რომანოზ ერისთავის ძე" (გვ.643).

A-I_2, გვ.204-206.

რომანოზის შესრულებულია „წინწილი ღაღადებისა" 1745 წელს მოსკოვში A 150 (გვ.22, 24). ხელნაწერი შეიცავს 540 ფურცელს, 18,8X15 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით. რომანოზი კრებულის შემდგენელიცაა.

ხელნაწერს ერთვის რომანოზის ავტოპორტრეტი. იგი მთელ გვერდს იკავებს. რომანოზი ზის სავარძელში მაგიდასთან. ნახატი მუქი ფერებითაა შესრულებული: შავი, ყავისფერი და ლურჯი საღებავებით.

ანდერძი: „მე, ცოდვილმან ქართლის მიტროპოლიტმან რომანოზ, არაგვის ერისთავს გიორგის ძემან, მონაზონმა და უღირსმა ბერმან, ესე წიგნი შევკაზმე და მოვმართე"(გვ.22).

A-I_2, გვ.206-211.

როსტომ იოსელიანი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1822 წ.

როსტომის შესრულებულია ვახტანგისეული „ქართლის ცხოვრება“ S 5316 რიაზანში (გვ.698). ხელნაწერი შეიცავს 712 ფურცელს, 34X21,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

პირველ გვერდზე წარმოდგენილია მინიატიურა, რომელზედაც გამოხატული არიან თარგამოსი და მისი ვაჟები: მოვაკან, ბარდოს, ქართლოს, ჰაოს და სხვ. 52-ე გვერდზე გამოსახულია წმ. ნინოსა და მირიან მეფის მინიატიურები, 674-ე გვერდზე – თავსამკაული, 703-ე გვერდზე – საქართველოს რუკა.

ანდერძი: „გარდიწერა ჴელითა როსტომ იოსელიანისათა“ (გვ.698).

S-VII, გვ.240-241.

საბა კუტი

კალიგრაფი, მომხატველი, 978 წ.

საბას შესრულებულია კრებული H 1346 (208r), შემმოსველი იოანე (208r). მთარგმნელი ეფთვიმე. შესრულებულია ოლიმბოს მთაზე კრანიას ლავრაში (209r). ხელნაწერი შეიცავს 210 ფურცელს, 17,5X12,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია იოანე ღვთისმეტყველის მინიატიურით (1v), თავსამკაულებით (2r, 60r), ბოლოსამკაულით (208r) და საზედაო ასოებით.

იოანე ღვთისმეტყველის გამოსახულებას მთელი გვერდი უკავია. იგი ფეხზე დგას მამა ღმერთისაკენ მავედრებელი ხელებით მიმართული. ტანისამოსი მოწითალო აგურისფერია, ხოლო წამოსასხამი შეუფერავი ეტრატია.

თავსამკაულები სწორკუთხა ფორმისაა, მთელ გვერდზე გაშლილი. თავსამკაულში ჩაწერილია სათაურები ოქრომელნით სინგურის სარჩულზე. ბოლოსამკაული ვიწრო ორნამენტული ზოლია, ფოთლოვანი მოტივით შექმნილი.

ანდერძი: „ქრისტე, შეიწყალე საბა, ამისი მწერალი“ (208r).

H-III, გვ.292-293.

საბა, მიქაელ, გაბრიელ, ივანე 1035 წ.

რამდენიმე გადამწერის მიერაა შესრულებული ბასილი დიდის „თარგმანებაი ფსალმუნთა“ A 135. გადაწერილია შატბერდში. მომგებელი დავით ჯიბისძე (255r-256v). ხელნაწერი შეიცავს 257 ფურცელს, 20X13 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია მრავალრიცხოვანი მოხატული მთავრულით, ინიციალებით, რომლებიც გეომეტრიული ხასიათისაა. მათი ღერო დასერილია პარალელური ან დიაგონალური ხაზებით.

ანდერძი: „დავწერე ჴელითა სულიერთა ძმათა ჩემთაჲთა საბასითა, მიქაელისითა და გაბრიელისათა და გავასრულე ჴელითა შვილისა ჩემი ივანესითა“ (255r-256v).

A-I$_2$, გვ.154-157.

საბა

კალიგრაფი, მომხატველი, XIV ს.

საბას შესრულებულია ოთხთავი A 505 ა (167r). ხელნაწერი შეიცავს 199 ფურცელს, 23X18,4 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია ბოლოსამკაულით – ჯვრის გამოსახულებით (78v), რომელიც ორ სვეტად დაწერილი ტექსტის მარჯვენა მხარესაა წარმოდგენილი შუა დაგრძელებული მკლავით. ორმაგი კონტურის მქონე მკლავები სამკუთხედებად არის დანაწევრებული და შეფერადებული სინგურისა და ყვითელი ფერების მონაცვლეობით.

ანდერძი: „წმინდანო ღმრთისანო, ვინცა მიემთხუვნეთ წმიდასა ამას სახარებასა, ცოდვილსა საბაჲსთჳს ლოცვა ყავთ“ (167r).

A-II$_2$, გვ.10-11.

საბა დეკანოზი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVI-XVII სს.

საბას შესრულებულია სახარება H 1275 (31r, 77r). ხელნაწერი შეიცავს 106 ფურცელს, 28,7X20,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულებით (31r, 80r). ისინი П-ს ფორმისაა, შემკულია ჩიტების გამოსახულებებით. ნახატობა გა-

მოყვანილია სინგურის ფონზე მწვანე ფერითა და სინგურით. საზედაო ასოები გეომეტრიული ხასიათისაა.

პირველი ანდერძი მარკოზის სახარების თავსამკაულშია ჩაწერილი: „წმიდაო მარკოზ, შეიწყალე საბა“ (31r, ანდერძი შესრულებულია მწვანე მელნით).

მეორე ანდერძი წარმოდგენილია მარკოზის სახარების ტექსტის ბოლოს: „წმიდაო მარკოზ, შემიწყალე მწერალი ამისი დეკანოზი საბაჲ“ (71r).

H-III, გვ.209.

საბა მღვდელი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVII ს.

საბას შესრულებულია ფსალმუნი H 1112 (149v). დამკვეთი თბილელი ეპისკოპოსი იოსებ საყაძე (150v). ხელნაწერი შეიცავს 159 ფურცელს, 11,5X8 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ტექსტის თითოეული გვერდი ჩასმულია მოვარაყებულ ჩარჩოში. თავფურცელზე (7v) წარმოდგენილია ტახტზე მჯდომარე დავით წინასწარმეტყველი. მას გვირგვინი ადგას და ხელში გრაგნილი უჭირავს ნუსხური ტექსტით. თავსამკაული წარმოდგენილია ტექსტის დასაწყისში (8r). იგი სწორკუთხა ფორმისაა ტექსტის მთელ სიგანეზე. გეომეტრიული სახის ორნამენტი გამოყვანილია ოქროსა და ლურჯი ფერით. გარშემო აგურისფერი ზოლია. დავითის მინიატურა ძალიან დაზიანებულია. იგი ასევე მოვარაყებულ ჩარჩოშია ჩასმული. ფონი ლურჯი ფერისაა.

ანდერძი: „აღვსწერე წმიდაჲ ესე დავითნი მე, ფრიად ცოდვილმან მღვდელ წოდებულმა და არა ღირსმან საბამან“ (149v).

H-III, გვ.99-100.

ვ. ბერიძე, გვ.198.

საყვარელ ნაშიძე

მომხატველი, XV ს.

საყვარელ ნაშიძის მოხატულია ოთხთავი Q 5 (123v). ხელნაწერი შეიცავს 293 ფურცელს 12,2X9,5. დაწერილია ეტრატზე მხედრულით. ვ. ბერიძეს საყვარელ ნაშიძე გადამწერლადაც მიაჩნია.

საყვარელ ნაშიძის მიერ შესრულებულია მარკოზ მახარებლის გამოსახულება (123v). ნახატი შესრულებულია კალმით ესკიზურად. გამოყენებულია მწვანე, სინგური, ყავისფერი. სურათის ჩარჩო სინგურითაა.

ანდერძი მიწერილია მარკოზ მახარებლის სურათის ქვემოთ: „მარკოზ მახარებელო, მეოხ ეყავ საყვარელს ნაშიძეს" (123v).

Q-I, გვ.10.

ვ.ბერიძე, გვ.189-190.

სერაპიონ სანიკიძე, მღვდელი

კალიგრაფი, მომხატველი, XVI-XVII სს.

სერაპიონის შესრულებულია კონდაკი H 1448 (18v). ხელნაწერი შეიცავს 18 ფურცელს, 20,5X14 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი დასაწყისში შემკულია თავსამკაულით (1r), რომელიც წარმოადგენს წნულ ორნამენტს. ნახატობა შესრულებულია შავ ფონზე სინგურით და გამოყვანილია შეუფერავი ქაღალდის ფონით. თავსამკაული ცენტრში შემკულია ჯვრით, რომლის ორივე მხარეს ჩიტების გამოსახულებებია.

H-III, გვ.380.

სვიმეონ გროღაშვილი

კალიგრაფი, მომხატველი, XV ს.

სვიმეონის შესრულებულია ოთხთავი S 5313 (236v), მომგებელი მოძღუართ-მოძღუარი იოვაკიმე (236v). ხელნაწერი შეიცავს 259 ფურცელს, 14X10,5 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია თავსამკაულითა და საზედაო ასოთი მათეს სახარების დასაწყისში (1r). თავსამკაული ასო Π-ს ფორმისაა, მხატვრობა შესრულებულია სქელი, გაუმჭვირვალე საღებავებით. საზედაო ასო „წ"-ს კონფიგურაციას ქმნის პოსტამენტზე შედგმული ქალის ფიგურა.

ვრცელი ანდერძი დაწერილია იამბიკოს სახით და მასში მოხსენიებული არიან გადამწერი და მომგებელი (236v).

S-VII, გვ.238.

სვიმონ, მოძღვრის შვილი

კალიგრაფი, მომხატველი, XV-XVI სს.

სვიმონის შესრულებულია კონდაკი H 1438 (35r). ხელნაწერი შეიცავს 45 ფურცელს, 12X8,5სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით.

ტექსტი დასაწყისში (1v) შემკულია Π-ს ფორმის თავსამკაულით. იგი გრეხილი მოტივითაა შექმნილი და შესრულებულია ტექსტის მელნით. ტექსტი შემკულია სინგურით შესრულებული დიდი ზომის მთავრული ასოებით.

ანდერძები: „მოძღვრის შვილსა შეუნდოს ღმერთმან“ (35r) და „სვიმონს შეუნდოს ღმერთმან“ (36r).

H-III, გვ.374.

სიდონია, „მხევალი ღმრთის“

კალიგრაფი, მომხატველი, XIX ს.

სიდონიას შესრულებულია „ავგაროზი“ H 2061 (21r). ხელნაწერი შეიცავს 21 ფურცელს (მრგვლად აჭრილი), 8,5X7 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით. ტექსტი ჩასმულია წრიულ ჩარჩოში.

ავგაროზის ეპისტოლეს ტექსტი შემკულია აყვავებული ჯვრის გამოსახულებით პირველ გვერდზე და ხელთუქმნელი ხატის გამოსახულებით (11r). ნახატობა ტექსტის მელნითაა შესრულებული.

ანდერძი: „წმიდისა ამის ეპისტოლის მადლო, დაიცევ და აკურთხე მსასოებელი შენი მჴევალი ღმრთის სიდონია“ (21r).

H-V, გვ.36.

სფირიდონი

მომხატველი, 1816 წ.

ხელნაწერის A 181, რომელიც არის ბასილი დიდის „ითიკა“, გადამწერია იოსტოს ანდრონიკაშვილი (239v). ეს ხელნაწერი შეიცავს 289 ფურცელს, 20,5 X33 სმ., დაწერილია ცისფერ ქაღალდზე მხედრულით.

სფირიდონის მოხატულია ბასილი დიდის მინიატიურა (1v).

მინაწერი ბასილი დიდის პორტრეტზე: „ვასილი დიდი. სფირიდონის მიერ მორჩილისა. აცხოვნე უფალმან“ (1v).

A-I$_2$, გვ.291-292.

ფილიპე მღვდელი

კალიგრაფი, მომხატველი, XIII-XIV სს.

ფილიპეს შესრულებულია სვინაქსარი H 1367 (227v). ხელნაწერი შეიცავს 227 ფურცელს, 29X23,5 სმ., დაწერილია ეტრატზე ნუსხურით. მომგებელია ჭარმაულის ასული სევდაოზ (227v).

ხელნაწერი დასაწყისში შემკულია თავსამკაულით, რომელიც აგვირგვინებს ტექსტის მარცხენა სვეტს. იგი ფართე ზოლია, წნული ორნამენტით შექმნილი. კონტური შესრულებულია ტექსტის მელნით და შეფერადებულია მწვანე, ყვითელი და ყავისფერი საღებავებით. ცენტრში ამოზრდილია ფოთლოვანი განშტოებანი ჯვრისებრი ფორმებით.

ანდერძი: „სრულ იქმნა წმიდაჲ ესე სჳნაქსარი... ჴელითა... მღდელის ფილიპესითა“ (227v).

H-III, გვ.326-327.

ფოფა

კალიგრაფი, მომხატველი, XIII ს.

ფოფას შესრულებულია იოანე ოქროპირის „თარგმანება იოანეს სახარებისა“ A 101 (131r). ხელნაწერი შეიცავს 311 ფურცელს, 32X25 სმ., დაწერილია ქაღალდზე ნუსხურით.

ხელნაწერი შემკულია ბოლოსამკაულებით (290r, 291r) და მხატვრულად შემკული მთავრული ასოებით (69v, 147r, 154v და ა.შ). ბოლოსამკაულები წერტილებითაა გამოხატული.

ანდერძი: „წმიდაო იოანე მახარებელო, მეოხ ექმენ ფოფასა“ (131r).

A-I$_2$, გვ.5-10.

ქაიხოსრო ბატონიშვილი

კალიგრაფი, მომხატველი, 1700-1708 წწ.

ქაიხოსროს შესრულებულია ირანში გადაწერილი კრებული S 4979 (90v).

ხელნაწერი შეიცავს 244 ფურცელს, 11X7 სმ., დაწერილია ქაღალდზე მხედრულით.

ხელნაწერის თითოეული გვერდი ჩასმულია ფერადხაზოვან ჩარჩოში. ხელნაწერი მოხატულია თავსამკაულებით (90r, 96r, 109r, 158r). ხელნაწერის რამდენიმე გვერდი ფოთლოვანი ორნამენტებით შექმნილი აშიებითაა შემკული (92v-93r, 95v-96r, 108v-109r, 157v-158v). სათაურების თავსამკულთა ნახატობა ოქრომელნითაა შესრულებული. მხატვრობა სპარსულ სტილშია. თავსამკაულები სწორკუთხა ფორმისაა და აგვირგვინებენ ტექსტს მთელ სიგანეზე.

ანდერძი: „ქრისტე ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ქაიხოსრო ბატონიშვილი“ (90v).

S-VI, გვ.291-292.

The colophons of Georgian manuscripts rarely mention the names of the painters due to their humility and modesty. Mostly are known the colophons of the scribes where the narration is done by the commissioner, who was always fronted, as the exquisite calligraphy and embellishment of the manuscript depended on his taste and wealth.

Only few names of painters are known from the colophons of the manuscripts, e.g.: Tevodore is known as the painter from the colophon of Jruchi I Gospels (H 1660, 940); In one of the Gospels of the 13thc. (A496) the name of the painter Mate is mentioned along the head-piece adorning the Gospel of Matthew; the Vani Gospels, commissioned by King Tamar and illuminated by Mikael of Koresi in Constantinople (A1335 12-13th cc.); Avgaroz Bandaisdze is specified as a painter in the colophon of the 14thc. Gospels, etc.

The scribe also served as the illuminator of the manuscript. The fact that the scribe-calligrapher was a skilled painter is proved with the colophon of the calligrapher and painter Avgaroz Bandaisdze in the 14thc. Parakletike A 575.

In the Middle Ages several masters took part in producing the hand written books. Creating a manuscript book or, as Iv. Javakhishvili pointed out "making a book" was a quite difficult process. It was the result of the coordinative work of skilled craftsmen. Each master was referred with an appropriate epithet in the colophon. The creator of the parchment or writing material was called "Etratai (the parchment maker),", the scribe-writer, the binder – "Clother", the cover maker – "goldsmith", the paper maker – "paper cutter".

As for the artist's epithets, a few can be named. Over the times the artist's names have changed. It should be emphasized that the manuscript illuminators rarely referred to themselves. It seems that because of modesty or humility, they often concealed their names – weaving them in

ornamental spirals or hide them in secret scripts. E.g.: on the frontispiece of Jruchi I Gospel (H 1660, 936-940) above the cross (1v) there are two inscriptions done in Asomtavruli by Tevdore "Canon table-writer", one of which (on the right side) is cryptographically written and read in a mirror. The "canon table-writer" is attached to the artist Tevodore because the images of the Evangelists and the healing scenes executed by him are placed in the arched frames.

The verb "to write" was a broad concept in ancient times. The mural painters were also called "the church writers" (Homiliary from Svaneti A 19, 10thc.). Interestingly enough, that the term "painting" in Georgian translation still means "painting in colors".

On one of the miniatures (180v) of Jruchi II Gospels (12thc. H1667) there is an inscription of the artist Mikael, hidden in Christ's throne, "Christ, have mercy on Mikael and protect him." The colophon in Nuskhuri, with text ink is written in small letters, hardly distinguishable from the ornament. S. Barnaveli considers Mikael, mentioned in the inscription, to be the painter of some of the miniatures from the codex [Barnaveli 1958: 637].

In the Gospels A 496 of the 13thc., the inscription is found along the head-piece of Matthew the Evangelist, done in stylized capital letters: "Mate, the Painter".

At the end of Vani Gospels (12-13th cc. A 1335) possessed by King Tamar, the colophon of the Greek painter Michael of Koresi is done in Greek, where he referred to himself as a "writer with gold": "This codex was scribed in gold by Michael of Koresi the writer with gold" (A 1335, 275v).

In Yenashi Gospels (13th c. preserved at the Historical-Ethnographic Museum of Mestia) in a colophon woven in colored letters in a twisted ornament of the Gospel of John, Iona is mentioned as "maker" or as Sulkhan-Saba Orbeliani explains, "creator" ("maker, designer, writer, author"): ("Christ, son and the word of God forgive Ionah, who is known for making this" (191r). The word "maker" denoted a scribe and a goldsmith, e.g.: in the inscription of the master of the cross of David Curopalates is written: "Asat, the maker of this" [Machavariani 2012: 151-152].

The colophon of Avgaroz Bandaisdze, the painter of the 14th c. Gospels (H2125), is placed below one of the canon tables (3v): "These four Evangelists and the canon tables above were painted by the hand of Avgaroz Bandaisdze, forgive him" (2v).

Anania, who executed the images of the Evangelists from the Gospels (A 845), points out: "Forgive God, Anania, the painter of this" (on the back of the miniature of Matthew the Evangelist, in Nuskhuri, 9v).

Later, the term "artist" was used along with the painter, e.g.: Alexi Meskhishvili – a scribe and painter – calls himself "an artist, the son of a painter priest" (meaning the artist Grigoli).

The ancestral dynasties of skilled calligraphers were established in Georgia in the 17-19th cc. [Beridze 1967] (The Bedismtserlishvilis, The Tumanishvilis, The Gabashvilis, The Meskhishvilis, The Mikadzes). The calligraphic art, the tradition of artistic decoration of texts as well as the compilation and execution of historical documents were passed down through the descendants of these families. They were mostly ecclesiastic figures. They also worked as secretaries, scribes at the court of Georgian kings; besides the manuscripts they also compiled and copied historical documents. Representatives of these dynasties were also famous artists. The manuscript texts executed by them were distinguished not only by exquisite calligraphic art, but also by the artistic decoration of the pages. The texts were embellished with head-pieces, capital letters, miniatures, that were done at a high artistic level.

From the ancestral dynasties of calligraphers and painters many artists can be named: The Bedismtserlishvilis – Iesse, Nathanael; The Gabashvilis – Zakaria, Osse, Ioane; The Tumanishvilis – Egnati, Iesse, David; The Meskhishvilis – Grigoli, Alexi, David, Solomon, Giorgi, Mikheil, Tarasi; [Gachechiladze 2011. Kutateladze, 1959: 17-20]; The Mikadzes – Gabriel, Nikoloz, Zakaria. It should be noted that the Meskhishvilis were the archpriests of Anchiskhati, and the Mikadzes were the archpriests of the Sioni Church. And what is noteworthy, the art passed from father to son was revealed from an early age. Alexi Meskhishvili copied Holorologion (S 1096) at the age of 17 [Kachakhidze 2019: 297-310].

In the comprehensive process of creating a manuscript book, a close relationship between the scribe and the artist should be noted. Sometimes a scribe can also be a book painter [Machavariani 1975: 15-33].

It is noteworthy that the scribe had a great role in the creation of the illuminated Georgian manuscript books [Machavariani 1995: 229-23]. This is manifested primarily in the fact that the scribe creates the architectonics of the illuminated manuscript according to the demands of the commissioner. The scribe's role is inestimable in designing the constituent elements of an artistic ensemble, in particular in determining their format, their layout along the text, and the place of their details. In addition, he was well educated in the selection of iconographic schemes. In illustrated manuscripts when the miniatures were inserted in the text at the appropriate places, the scribe had to determine whether the composition would be placed horizontally or vertically.

Considering a scribe as an artist is the result of a labor intensive work. There are cases when the colophons directly inform us that the scribe and the artist is one and the same person (e.g.: in the Yenashi Gospels, in one case Ionah is named as a scribe and in the other as an artist. Avgaroz Bandaisdze is known from the colophons as a scribe and an artist. He copied Parakletike (A575) and illuminated the Gospels copied by Giorgi Tabauri (H2125) with canon tables and the images of the Evangelists etc.). However, the identification of the scribe and the artist is mainly set by the illustrative materials. This is even possible when the manuscript painting (ornaments and miniatures) is tightly related to the text or when the scribe's testament is artistically linked to the embellishment. Sometimes the artistic composition of the page – head-pieces, initial letters and text – create a unity: the ornaments are penetrated into the text area, the lines surround their common outline. Often certain words and lines in a text are written in the same color as the drawings. These all indicate that the scribe illuminates the text himself (e.g., the Gospels of Mokvi, the Pentekostarion of Largvisi, etc.) [Machavariani 2012: 155-175]. When the colophon of the scribe is known, based on the above mentioned signs, as a result of working on the originals, it can be proved whether the scribe is also an artist or not.

Among the scribe-painter artist-decorators and artists of miniature are distinguished. In the first case they perform ornamental adornment and in the second case they are executors of the miniatures.

The scribe-decorator executes the colophons by hand of the text in text ink and connects it to the ornamental drawing, the contours of which are also done with text ink. There is Grigoli's colophon under the cross on the frontispiece of the manuscript from the 13th c.: "Pray for the great sinner poor Grigoli". The testament of Arsen, the scribe of Martvili Gospels in Nuskhuri from 11thc., "Lord, have mercy on Arsen", is connected with the initial letter "D" (170r) held by a richly clad hand and erected on the pedestal. In the Yenashi manuscript, the text of the psalm (see Psalm 130), where a whale is mentioned, is inscribed in the image of the whale itself (125r), forming a semicircular stripe in the head-piece of the Gospel of Luke. Iona, the scribe realized the content of the text during the drawing process and visualized it. A similar case is found in the Mokvi Gospels (Q 902, from 1300), where the master painted the initial letter according to the content of the text with the scene of Jonah swallowed by the big fish (whale) (269v).

As for the scribe-miniaturists, i.e. when the scribe executed the miniatures, we distinguish Eprem, master of the Mokvi Gospels (Q 902) of 1300; Barnaba, master of the Largvisi Pentekostarion (A 25); Mikael, the master of Jruchi II (H1667) and the artist Mamuka Tavakarashvili, the scribe and painter of "the Knight in the Panter's Skin" dating back to the 17th c., who expressed his portrait in several miniatures.

Thus, the study of the artistic and paleographic characteristics of the manuscript revealed the question of distribution of labor between the medieval book executors – the scribe and the artist – allowing us in many cases to consider the artist and the scribe as one person. As a result of the identification of the scribe and the artist, the names of many hitherto unknown artists were added to the gallery of Georgian masters.

Avgaroz Bandaisdze, the figure from the Largvisi Monastery

Calligrapher, painter, 1348-1365.

Avgaroz together with Giorgi Tabauri has copied Parakletike A 575 (187r). Folios 1r-156v are completed by Avgaroz himself. The manuscript was executed at Largvisi Monastery (154v). The Codex written on parchment, in Nuskhuri, contains 250 folios, 33.5 x 23.5 cm.

The П-shaped head-piece, painted by Avgaroz crowns the beginning and stretches over the entire width of the text. The adoration is complemented with a floral ornament executed in the text ink. The frame of the head-piece is drawn with cinnabar.

Avgaroz compiled the family chronicle of the Ksani principality "The History of the Dukes (Dzegli Eristavta)". According to Sh. Meskhia, the original version, found in the archive of Marie Brosset, was written by Avgaroz and a portrait of his contemporary Ksani ruler, Virshel III (son of Ioane Eristavi) inserted in the chronicle was also done by him.

A-II_2, p. 176-191.

Colophon: (A575): "I, not a worthy scribe Bandaisdze, have been deemed worthy to write this holy book... I started writing in great poverty and dearth of parchment and in blunder and being tied up... once I set about writing the book I was a youth and I completed it hoary" (154v). In one of the colophons (155r) he indicates that "by the grace of God" he improved the ten arts of the master, including hands of writing and painting (for a detailed text of the colophon see V. Beridze, p. 15).

A-II_2, p. 176-191.

Beridze V., Old Georgian Masters, Tbilisi, 1967, p. 15-16.

* * *

In the Gospels H 2125, copied by Giorgi Tabauri (76r), Avgaroz Bandaisdze executed the paintings (12 folios and the miniatures of two

Evangelists, St. Luke and St.Matthew, were added to the manuscript from the Gospel H 2122).

The manuscript, written on parchment, in Nuskhuri, contains 154 folios, 28.4 x 19 cm.

Avgaroz executed three canon tables (2r-v, 3v), head-pieces (4r, 6r, 44v, 47r, 81v, 85r, 134r), figures of the Evangelists (43v, 46v, 84v, 133v) and initial letters.

The manner of execution is not performed at a professional level. Attention is drawn to the expressively enlarged faces and hands, almond-shaped eyes of the Evangelists'. The drawing is processed with bold lines. Yellow, cinnabar, gray is used in the coloring. The paint is in a thin layer. Natural parchment color is used for the background of the miniatures. Painting belongs to the group of folk manuscripts.

Colophon: "These four Evangelists and the upper canon tables were painted by the hand of Avgaroz Bandaisdze, mercy on him" (2v); The colophon is written below the miniature of St.Matthew, the Evangelist.

H-V, p. 79-80.

V. Beridze, p.16.

Azaria Sumbatidze

Calligrapher, painter, 16th c.

Azaria executed the Gospels H 86 (146v).

The manuscript contains 206 folios, 20.3 x 16,2 cm. Written on paper, the text is missing. The Gospel of Luke opens the text.

The manuscript is decorated with head-pieces crowing the Gospels of Luke and John: the head-piece in the Gospel of Luke (146v) is П-shaped, and the one from the Gospel of John (204r) is a twisted ornamental band. The head-pieces adorn the left column of the text. The drawing is done on a black background with cinnabar and in the natural color of paper.

Colophon: "Saint Luke, intercede before God, me Sumbatidze Azaria" (146v).

H – I. p. 66-67.

V. Beridze, p. 207-208.

Atanase

Calligrapher, painter, 10th c.

The Synaxarion A 840 (179r) was copied by Atanase. The text is edited by George the Athonite. The manuscript contains 195 folios, 29 x 22 cm. and is written on parchment in Nuskhuri. The codex is decorated with artistic initial letters in text ink. The double contour is desected with triangles and rectangles and filled with alternating red and green colors.

Colophon: "The calendar was completed by the hand of Atanase, the miserable and the great sinner" (179r).

T. Jordania T. III, p. 51.

V. Beridze, p. 19-20.

Akaki

Calligrapher, painter, scribe at the court of Atabag family, Samtskhe, 1504.

Akaki executed the Gospels Q 920 (253v). Commissioner: Queen of the Queens Tamar (253v), the daughter of Qvarqvare the Great and Dedisimedi. The manuscript contains 264 folios, 15.2 x 10.5 cm., is written on parchment in Nuskhuri. It is translated by George the Athonite (251r).

The manuscript is decorated with head-pieces, miniatures of the Evangelists and initial letters. The miniatures of the Evangelists seem to have been executed by other master. The head-piece is rectangular (12r, 81r, 125r, 195r). The drawing is a circle related to the leaf motifs. The initial letters are closely related to the head-pieces. Except ჴ (kh) at the beginning of the text of the Gospel of John, they are involved along the entire length of the written column. Their configuration is also designed with leaf motifs. In coloring blue color combined with gold dominates.

Colophon: "God forgive, Akaki, the writer of this" (253v).

Q-II, p. 347-349.

V. Beridze, p.20.

N. Kavtaria, The Atabag Court and the Georgian Miniature Painting of the 15th – 16th centuries, in Le Sympozium International Le Livre. La Romanie. L'Europe, Bucharest, 2012, p.178-190.

Kldiashvili D.,The Commemorative Chronicle of the Atabags of Samtskhe from Kutaisi Museum, Materials of the International Conference "Tao-Klarjeti," Tbilisi, 2010, p.216-233.

Ambrose

Calligrapher, painter, 18th c.

Ambrose executed "The Hirmologion and the Hymns to the Mother of God" A 338 (p. 177). The manuscript contains 250 folios, 33 x 9.5 cm. It is written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with a miniature of John of Damascus (2r) and adorned with head-pieces (p.2).

The geometric ornament of the head-piece is executed on a gold background. John of Damascus stands with a model of a church in his hands. The miniature is frameless. Blue and terracotta paints are used in the coloring.

Colophon: "Lord, have mercy on the sinful Ambrose" (p. 189).

$A-I_4$, p. 49-50.

Anania

Painter, figure at the court of the Atabag family, Samtskhe. 15th c.

Anania illuminated the Gospels A 845. (Copied by Shavzakaria on the Black Mountain in the 11th century).

The two Evangelists Matthew and Mark (9v, 93v) are inserted in the manuscript of the late 15th century.They are depicted on the paper. The seated Evangelists are presented in front of the desk on a rich architectural

background. They are distinguished by elongated proportions. Cinnabar is used excessively. The faces are delicately modelled. The manner of rendering picturesque. Paints are opaque. Cinnabar predominates in coloring.

Colophon is inserted at the back of the miniature of the Evangelist Matthew, in Nuskhuri: "God forgive the artist of this Anania" (9v).

Amiranashvili 1966: Amiranashvili Sh., Georgian Miniatures, Moscow, 1966.

T. Jordania T. III, p. 62.

V. Beridze, p.22-23.

N. Kavtaria, The Atabag Court and the Georgian Miniature Painting of the 15th – 16th centuries, in Le Sympozium International Le Livre. La Romanie. Bucharest, 2012, p.178-190.

Andria

Calligrapher, painter, 16-17th cc.

Andria executed the collection S 4930. The manuscript contains 531 folios, 24 x 18 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is adored with head-piece (179v) and decorated initial letters.

The colophons are performed cryptographically: "Christ, have mercy on Andrew" (358r, 460r).

S-VI, p.180-186.

Anna, the spouse of Prince Avtandil Amilakhvari

Calligrapher, painter, 1825.

Anna executed "The Knight in the Panther's Skin" by Shota Rustaveli S 1727 (133v). The manuscript contains 135 folios, 31x20 cm, written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with various head-pieces (1r, 3r, 7r, 12v, 13v, 23r, 25r, etc.), that are either linear or П-shaped. The painting is a stylized vegetation and is colored with dark green, burgundy and yellow paints.

Colophon: "I, the spouse of the Prince Avtandil Amilakhvari, Princess Anna copied "the Knight in the Panther's Skin" for my son Alexander. Anna" (133v).

S-III, p. 153-154.

Anton Khutsiev

Calligrapher, painter, 1822-1824.

Anton completes "Church Life" H 776 (1 r) by Shahqulian David; copied in Khizabavra (1r). The manuscript contains 340 folios, 34.5 x 22.5 cm., written on paper in Mkhedruli.

Each page of the text is inserted in a lithographically executed frame. Marginal marks with floral ornaments on the edges are also executed lithographically. Head-pieces (1r, 3r, 6r, 22r, 168r, 171r) are done graphically in text ink. Floral ornaments are slightly colored with brownish paint. In the beginning the colophon is written in an arched frame; The arcade based on the capital in the corners is marked with the domed church, or the head-pieces are rectangular (3r and 168v) across the entire width of the text, or rectangular with a blank space cut out in the center (6r, 22r, 171r) with intertwined birds on the top.

The colophon is inscribed in an arched frame: "Copied by the hand of Ter Anton Khutsiov, from Khizabavra" (1r).

H-II, p.163-164.

Arsen

Calligrapher, painter, 1050.

Arsen copied the second text of Martvili Gospels executed in Nuskhuri S 391, namely, the Gospels of Luke and John. Commissioner – Ivane Parjanian (145r, 152r, 165r, 170r, 193v). The manuscript contains 193 folios, 23 x 19 cm., written on parchment. The first part of the text up to 141 folios was written in Asomtavruli in the 10th century. The miniatures of the Evangelists Matthew and John are inserted at the beginning of the manuscript also dated back to the 10th century.

The painted initial letters are executed by Arsen. They are created with geometric, braided or stylized floral motifs. The coloring consists of green yellow and brown paints.

The outline of D in Asomtavruli is held by the hand covered with a luxurious robe (170r), below which Arsene's colophon is written: "Lord, have mercy on Arsen."

S-I, p.489-490.

V. Beridze, p.128-129.

Arsen

Calligrapher, painter, 11th c.

Arsen executed Climacus by John Sinaites A 285 (210r). The manuscript contains 266 folios, 21.4 x 14 cm., is written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with a head-piece (115v) and an initial letter. The head-piece is a linear stripe composed of circles filled with leaf ornament and occupies the entire width of the text. Decorated initial letter with cinnabar in Asomtavruli (115v) begins the title.

There are also monograms in the text (109r, 157v, 185r, etc.). The colors are green and burgundy. The drawing is done on the background of parchment.

Colophon: "Christ, glorify Arsen" (206r).

A-I_3, p. 164-165.

Arsen

Calligrapher, painter, 12thc.

Arsen executed the Gospels H 1707 (192r). The commissioner was Vardan of Avlevi. The manuscript contains 212 folios, 23 x 18 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with three canon tables (1v, 2v, 3v), head-pieces (9r, 56r, 93r, 105r), images of the Evangelists (8v, 55v, 92v, 149v) and initial letters.

The ornamental decoration is done by Arsen, while the images of the Evangelists are the work of other, professional master. The head-pieces are П-shaped. They crown the left column of the text. Their drawing is created with circles and floral ornaments connecting them. The top of the canon tables is also filled with floral motifs.

The initial letters are only at the beginning of the Gospel text. Their architectonics is created with the human images. The letter "ჳ" (Р) at the beginning of the Gospel of John is depicted as historiated initial. We find the configuration of the letter "Р"(ჳ) over the centuries (see. Gelati Gospels Q 908 of 12th c., Georgian Gospels of the 13th c. preserved in Matenadaran and the Gospels of 16th c. A 401). As for the loops of "TS"(ⷖ), "D"(ⷫ), "V"(ვ) they are also repeated in codex A 401 from the 16th c.

Colophon: "...who ordered to copy these Holy Gospels by the hand of inferior Arsen, who prays for them" (192r).

H-IV, p.136-137.

V. Beridze, p.23-24.

Aghaton, the Monk

Calligrapher, painter, 1791.

Aghaton copied the Minor Nomocanon A 12 (p. 120). The manuscript contains 101 folios, 21.5 x 17 cm., is written on paper in Nuskhuri. It is translated by Euthymius the Athonite (p. 120). The manuscript is embellished with a head-piece at the beginning (p. 1). Linear in shape it is stretched across the entire width of the text. The head-piece is complemented by a floral-leaf ornament.

Colophon: "The Holy Father Euthymius, before Christ, commemorate me, the scriber of this, a poor in soul, monk Aghaton" (p. 120).

A-I_1, p. 46-47.

Barbara Machavariani

Calligrapher, painter, 19th century.

Barbara executed the collection H 500 (16 r-v and 103v). The manuscript contains 120 folios, 10.5X9 cm., written on paper in Mkhedruli.

Each page of the manuscript is inserted in a frame of floral or geometric motifs. The drawing is done with brown paint on the background of a paper. The edges as it appears are cut off when bound.

Colophon: "All the Holy Queen, give help and have mercy on the writer of this translation, your sinful maid of God, Barbara, daughter of Machavariani" (103v).

H-I, p.361-362.

Barnaba

Calligrapher, painter, 15th c.

The Pentecostarion A 25 copied by Barnaba (18r) and commissioned by the ruler of Ksani principality, Shalva (p. 239).

The manuscript contains 338 folios, 25, 8 x 20 cm., written on parchment, in Nuskhuri.

The adoration of the manuscript consists of the head-piece at the beginning of the text and the miniatures. Some of the miniatures are inserted into the text: they occupy half of the page. The head-piece is a rectangular stripe with folded edges. It is designed with blue-red stripes on the background of parchment, a ribbon like motif is achieved.

The manuscript contains 7 miniatures: 1. The Incredulity of St.Thomas (18r), 2. The Myrrh-bearing women and Joseph of Arimathea (37v), 3. The Healing of the Paralytic (59v), 4. Christ and the Samaritan Woman (86v), 5. The Healing of the Man Born Blind (120v), 6. The Ascension (134v), 7. The Council of Nicaea (146r).

Explanatory inscriptions are made in cinnabar, in Asomtavruli. For the miniatures dark blue background is characteristic. The garments are done in blue, red, brown colors. Halos are yellow. There is multi-layered painting technique used.

Colophon: "Lord forgive, great sinner, ignorant scribbler, Barnaba" (18r).

A-I, p. 86-88.

F. Beridze, p. 33-34.

I. Chichinadze, Artistic Decoration of Largvisi Pentecostarion, Tbilisi, 2018.

Khakhviashvili 2015: Khakviashvili Ts., Ecumenical Council of Necaea reflected in Largvisi Pentecostarion, Mravaltavi, Historical-Philological Research, N24, Tbilisi, 2015, p.187-205.

Khevsuriani 2008: Khevsuriani L., Two Old Georgian Redaction of Pentecostarion, Christian Archaeological Researches, I, Tbilisi, 2008, p.223-348.

Basili Malushisdze, Etratai (Parchment maker)

Calligrapher, painter, 1028-1031.

Basili was from South Georgia. Zakaria the High Priest (A 648, 72r) in his testament mentioned Basili as his spiritual son. Basili's activities proceeded in Constantinople, at the Monastery of Chora (now Kariye Mosque) and by order of Zakaria he copied the manuscripts. In the colophons Basili is mentioned as "ignorant scribbler" (A 1, 75r), as "ignorant writer" (A 96, 72v), with the epithet "Etratai" (A 648, 72r; A 96, 72v). Apparently, he was also the maker of the writing material – parchment.

Basili executed 4 manuscripts in Constantinople: the works of Gregory the Theologian (A 1), two Minor Nomocanons (A 96, S143) and Synaxarion (A 648). He also participated in copying "The Works of Gregory the Theologian" (A 92) at the Iviron Monastery of the Mother of God at the Mount Athos due to the death of one of the scribes, Zakaria, son of Mirdati. Minor Nomocanon A 96 was commissioned by Grigol the Athonite, the other 4 manuscripts were commissioned by Zakaria Synkellos, the High Priest. The manuscripts executed by Basil are listed in the table.

The Synaxarion (A 648) is decorated with images of saints and compositions depicting the life of Christ. The head-pieces in the other manuscripts are considered to be executed by Basil. The head-pieces are rectilinear or П-shaped. They are decorated with circles connected with floral motifs. The paintings on burgundy or gold backgrounds are mostly done in ultramarine. The head-pieces from the manuscript of the Mount

Athos is filled with cross-shaped ornaments. In the Synaxarion (A 648) Basili made the artistic initial letters in the colophon presented on the whole page (the colophon was written by Basili himself. The text of the colophon is presented by the name of the commissioner).

The Synaxarion A 648 contains 72 folios (only one-sixth of the manuscript is preserved), 27 x 21 cm., written on parchment in Nuskhuri.

T. Jordania Vol. II, p. 132.

G. Alibegashvili, The Artistic Principle of the Illustration of the Georgian Manuscript Books 11th – Beginning of the 13th Centuries, Tbilisi, 1973.

E. Machavariani, Georgian Manuscripts (Issues of Writing and Decoration), Tbilisi, 2012, p. 241.

* * *

„Works of Gregory the Theologian" (A 1) contains 454 folios, 28.5X21 cm, written on parchment in Nuskhuri. The colophon is preserved in manuscript A 16, copied in 1739.

A –I_1, p. 7-17.

V. Beridze, p. 34-36.

* * *

A 92 "Works of Gregory the Theologian" contains 430 folios, 26.5X21 cm, written on parchment in Nuskhuri.

A –I, p. 326-332.

V. Beridze, p. 88.

* * *

A 96 The Minor Nomocanon contains 132 folios, 21 X16.5 cm., written on parchmentin Nuskhuri.

A –I, p. 393-396.

V. Beridze, p. 36-37.

S 143 The Minor Nomocanon contains 204 folios, 19 X15 cm., written on parchment in Nuskhuri.

S –I, p. 152-154.

Data of manuscripts executed by Basili Malushisdze

N	Translator	Copier	year	Place of Coping	Commissioner
A 92 Works of Gregory the Theologian	Euthymius 106v 144v 165v 182v 196r	Zakaria, son of Mirdati 106v 165v 182v 255r Zakaria, Arsen and Basil 284v Basil 360v	[1028]	Mount Athos, Monastery of the Mother of God 284v	Zakaria the High Priest 284v 360v
A 648 Synaxarion	[Euthymius]	Basili, Etratai 72r	1030 72r	Constantinople [Chora Monastery] 72 r	Zakaria of Valashkerti 10 r, Zakaria of Iveria 71 r
A 1 Works of Gregory the Theologian	Euthymius 75r 95r 124v 149r 175v etc.	Basil, ignorant scribbler 75r 95r 124v 149r, 175v257r373v 496v 552v 700v 794v	1031 (see A 16, 279r)	Constantinople [Chora Monastery]	Zakaria, of Bana, the high Priest Synkellos 75r 95r 124v 149r 175v257r 373v 496v 552v 700v 794v
A 96 Minor nomocanon	Euthymius 99v	Basili, ignorant writer, Etratai72v; Basil Malushisdze, Etratai182v	1031 182v	Constantinople [Chora Monastery] 182v	Grigol the Athonite 99v 182v
S 143 Minor nomocanon	Euthymius 9r 133v 163v	Basil 176v	-	Constantinople [Chora Monastery]	St. Zakaria, the high Priest of Valashkerti 94r

Begtabeg, the Secretary

Calligrapher, painter, 1680

Begtabeg executed Shota Rustaveli's poem "The Knight in the Panther's Skin" H 54 (262r-263r). The commissioner was King George XI (262r-263r).

The manuscript contains 263 folios, 44.5 x 30 cm., written on paper in Mkhedruli of rare exquisite writing.

Each page of the manuscript is decorated with ornamental margins. Wide margins surrounded the edges of three sides of the page and there is a narrow band at the backbone. Unlike other manuscripts of "the Knight in the Panther's Skin", where the margins are made separately and then glued to the pages of the text, in Begtabeg's manuscript the margins and the text are executed on the same sheet, colored-linear stripes separate the text and the margins from each other.

Margins are richly decorated with images of animals and birds embedded in floral-leaf motifs. Each page is decorated with different motifs. The decor is made of gold-ink, which makes festive character of the manuscript. It should be noted that Begtabeg is considered to be Taniashvili, while Sh. Amiranashvili mentions him as Martirozashvili.

Colophon: "In the name of God I have executed... I the great sinner, and in the name of only a secretary, Begtabeg and the most skilful of all scribes" (263r).

H –I, p. 42-45.

V. Beridze, p.97-99.

Man in the Panter's Skin. Heritage of Manuscripts, ed.by B.Kudava, Tbilisi, 2013.

THE BEDISMTSERLISHVILIS

Representatives of the Bedismtserlishvili family, namely Iesse and Nathanael, were calligraphers and painters, and Faremuz was only a calligrapher (according to V. Beridze, they must have been brothers). The commissioners were the persons close to Vakhtang VI's court, in particular, members of the Kaplanishvili-Orbeliani family. Representatives of Bedismtserlishvili's family were also the scribes of historical documents.

Bedismtserlishvili Iesse, the Archdeacon

Calligrapher, painter, 1669.

Iesse executed the Collection A 179 (244r). The manuscript contains 289 folios, 20x14 cm., written on blue paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with a miniature of Sabbas the Purified (253r). Sabbas is represented standing. The miniature takes up the entire page. The drawing is done graphically with black paint. Sabbas holds a cross in his hand. The explanatory inscription states "worthy Sabbas" in Mkhedruli.

A-I_2, p. 289-291.

V. Beridze, p.39.

Iesse executed the Gospels A 517 in 1673 (311v-312r). The commissioners were the Chief-Royal-Treasurer Aslan Baratian-Orbelishvili and his wife Tamar, the daughter of Diasamidze. The manuscript was donated by them to the Church of the Mother of God in Pitareti (273v-274v).

The manuscript contains 316 folios, 13 x 9,6 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with 10 canon tables (3r-6v) and three head-pieces (35r, 117r, 164r). They are filled with floral ornaments. The manuscript is accompanied by 15 miniatures on entire pages. 15

Miniatures and repoussé book cover seems to have been executed by an Armenian master.

Colophon: "Christ, have mercy on the writer Iesse, Amen" (159v).

A II_2, p. 87-89.

V. Beridze, p.39.

Jesse executed the Gospels S 1247 (70v). The commissioner was the Secretary Vakhtang Orbeli (113v, 229v). The manuscript contains 262 folios, 13.5 x10, written on paper in Nuskhuri. The manuscript is decorated with head-pieces (1r, 71r, 146r, 183r). Each page of text is inserted in colored-linear frame. The head-pieces are rectangular in shape. They occupy the entire width of the text and are inserted with the text in a colored frame, creating a drawing of foliage ornaments done in green and red paints.

Colophon: "God, have mercy on the scribe of this book, Iesse, Amen" (70v)

S-II, p. 119-120.

V. Beridze, p. 39.

With Faremuz Bedismtserlishvili Iesse executed the Euchologion H 1742 (316r) commissioned by the Archbishop of Kartli Nikoloz Chkheidze in 1664.

The manuscript contains 334 folios, 21.5 x 16 cm, written on paper in Nuskhuri.

The first page of the manuscript is inserted in a colored-linear frame. The manuscript is decorated with a head-piece (1r) representing a stylized plant motifs created by a row of ovals connected by knotted tangles. The painting is achieved by alternating green and brown paints. Some places are painted in burgundy, the background is blue.

Colophon: "God forgive the scribes Faremuz and Iesse" (316v).

H-IV, p.174-176.

V. Beridze, p.39.

Iesse, along with Faremuz, copied The Triodion Q 663 (140v-141r). Only 3 pages of the manuscript are done by Faremuz p. 315-316.

Q-II, p.141.

Iesse executed the document Ad-1689 – the Deed of Mercy of the Catholicos of Kartli, given to the Maghaladzes.

Bedismtserlishvili Nathanael

Chief-Secretary, calligrapher, painter, 1674.

The Horologion H 1755 (125v) is executed by Nathanael. The commissioner was Vakhtang Orbelishvili (third son of Kaplan), father of Sulkhan-Saba Orbeliani. Vakhtang Orbeliani married Tamar, the daughter of Zaal Eristavi. One of their children was Sulkhan-Saba Orbeliani. The manuscript contains 125 folios, 13X9 cm, written on paper in Nuskhuri. The manuscript is decorated with miniatures: The Birth of the Mother of God (52r), Saints: Barbara, Sabbas, Nicholas (57v), The Nativity (60r), The Epiphany (65r), The Annunciation (69r), The Death of John the Baptist (71v), St. Peter and St. Paul with the model of the church in their hands (74r), The Transfiguration (76v), The Dormition of the Mother of God (78v), St. Antiphae (86v). The miniatures are inserted in the gilded frame. Explanatory inscriptions are made in Asomtavruli and Nuskhuri; The miniatures are badly damaged. Thick paints are desquamated in many places.

Colophon: "I, the great sinner... Bedismtserlishvili, Nathanael executed this Holy and adorned Horologion... under the order of Lord Vakhtang to forgive their sins and for their blessing" (125v).

H-IV, p.185-186.

V. Beridze, p. 40.

Nathanael executed the Psalter H 16 (191v), 1691. The commissioner was Mariam (211v), daughter of Revaz Eristavi, the spouse of King Luarsab. The manuscript contains 212 folios, 9.8 x 7.5 cm., written in Nuskhuri. The manuscript at the beginning is decorated with head-piece done in Persian style. The floral ornament is expressed by delicate lines on a golden background. Each page of text is embedded in a colored-linear frame.

Colophon: "I, the most skilful of all men, son of Baghdadi, the priest Nathaniel, Bedismtserlisvili completed this Psalter..." (191v).

H-I, p. 10-11.

V. Beridze, p.40.

David

Calligrapher, painter, 11th c.

David executed "the Commentaries on the Gospel of Matthew" by John Chrysostom A-88 (112v). The commissioner was the high priest Basil (243r). The manuscript contains 512 folios, 42.5 x 31 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with end-pieces (29r, 328r, 351v, 368r, etc.) and illuminated capital letters.

Colophon: "Christ, have mercy on David" (112v).

A-I_1, p. 310-314.

David Abashidze

Calligrapher, painter, 1810.

David executed "Upakoi – Hymn to the Mother of God" A 907. The manuscript contains 69 folios, 10.7 x 8 cm, written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with numerous miniatures. They illustrate the scenes from the Gospels text.

Colophon: "I, Davit Abashidze, copied from the original" (59v).

T. Jordania T.III, p.162.

Dimitri, the Priest

Calligrapher, painter, 15thc.

Dimitri executed the Gospels H 2903 (131r), the manuscript contains 232 folios, 8.5 x 7 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with canon tables (3r-6r), head-pieces (1r, 56r, 97r), head- and end-pieces (161v) and end-pieces (54v). The canon tables are executed graphically. The arcade is given in a shape of a horseshoe. The head-pieces adorn the left column of the text. The technique of their execution repeats the features characteristic of Persian manuscripts.

Colophon: "I the scribe and the priest Dimitri have done this Holy and enlightening of souls Gospel" (131r).

H-VI, p. 277-278.

Dosite

Calligrapher, painter, 10-11th cc.

Dosite executed the Collection A 397 (111v). The manuscript contains 224 folios, 26 x 19.5 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with head-pieces (43r, 111r, 166r, 199r) and initial letters. The ornamental painting is a stylized floral motif. The contours are done in text ink and colored in green and cinnabar. The initial letters are also graphically executed in cinnabar and text ink.

Colophon: "by the hand of great sinner Dosite" (165v).

A-I_4, p. 178-183.

Elizabeth, daughter of Duke Ioane Jandieri, spouse of Ramaz Rusishvili

Calligrapher, painter, 1853.

Elizabeth executed the collection "Lives of Fathers" H 286 (p. 421).

The manuscript contains 212 folios, 34 x 21 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with a head-piece (p. 193).

Colophon: "was written this Life of the Holy Fathers" by the daughter of Duke Ioane Jandierov, the spouse of Ramaz Rusi[e]v, Elizabeth (p. 421).

H-I, p.208-212.

Eptvime

Calligrapher, painter, 978-988.

Eptvime with Mikael executed one part of Michael Modrekil's "Collection of Hymns – Iadgari" S 425. In particular, pages 137r-171v are done by him. The manuscript contains 272 folios, 37.5 x 29.5 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The text copied by Eptvime is decorated with initial letters and head-pieces (41v, 56v, 167r). Eptvime's painting technique inferior to Michael's drawing. The text does not contain neums i.e. no musical notes are presented.

Colophon: "Lord, have mercy on Eptvime, bitterly sinner" (inscribed on the lower edge of the page 269r in Asomtavruli).

S-I, p. 544-567.

P. Ingorokva "Giorgi Merchule", Tbilisi, 1954.

Eptvime

Calligrapher, painter, 10th c.

Eptvime executed "The Gospel Lectionary" H 1704 (6v). The manuscript contains 183 folios, 15 x 12 cm., written on parchment in Asomtavruli.

The manuscript is decorated with initial letters and head-pieces (38v, 84v, 132v). One of the head-pieces (38v) is П-shaped, while the other surround the title texts in the form of a rectangular ornamental stripe, they are executed in gold ink capital letters. The drawing is created by circles filled with interconnected floral ornaments. The contour is blue and patchily colored with green paint. The background of cinnabar basis is colored with gold.

Colophon: "Christ, have mercy on Eptvime" (6v).

H-IV, p. 128-129.

Eptvime

Calligrapher, painter,18thc.

Eftvime executed the "Cycle of Life and Passion of St. Marine" A 543 (189r). The manuscript contains 195 folios, 6 x 7.8 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is illustrated with numerous miniatures:

9r, 13v, 14r, 17r, 24r, 26r, 28v, 29r, 34r, 35r, 39r, 43r, 45r, 51v, 53r, 56r, 59r, 66v, 82v, 83r-v, 84r, 87r, 90v, 93r, 96r, 99v, 100r, 101v, 102r, 108r,

118v, 121r, 122v, 123r, 131v, 132r, 168v, 177v. Miniatures are inserted in the text. The text and compositions are united by a red line frame. Images are placed on yellow or green background. Red predominates in color.

Colophon: "The scribe of this Epvtime asks to be forgiven" (189r).

A-II$_2$, p. 132-134.

Eprem

Calligrapher, painter, 13-14th cc.

Eprem executed the Gospels A 305 (38v). The manuscript contains 122 folios, 23 x 19 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with a head-piece (116v) that is linear in shape.

Colophon: "Grace of the Gospels, have mercy on the great sinner Eprem" (38v).

A-I$_4$, p. 15-16.

Eprem

Calligrapher, painter, 1300.

Eprem executed the Mokvi Gospels Q 902 (103r, 325v, 326v). The commissioner was the Archbishop of Mokvi Daniel (326r). The manuscript was executed at the Church of the Mother of God in Mokvi. The text was edited by George the Athonite. The manuscript contains 329 folios. 30 x 23.5 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with 10 canon tables (3r-7v), head-pieces (13r, 106r, 162r, 255r), images of the Evangelists (12v, 105v, 161v, 254v), more than five hundred large painted capital letters, and 156 miniatures inserted in the text depicting the life of Christ. Several miniatures occupy the entire page. It is noteworthy, that the image of the Mother of God, alongside the miniatures depicting the content of the text, is found fourfold in Codex (in the Genealogy, with Luke the Evangelist, in the scene of the Dormition, and in front of the commissioner, Archbishop Daniel).

This is explained by the fact that the Mokvi Church was named after the Mother of God. The painting technique is multi-layered. The color is pearly blue. The miniatures are painted on gold foil, what caused the paints being desquamated in many places.

Colophon: "Christ, the Son and the Word of God, bless the great sinner Eprem" (103r).

Q-II, p. 312-315.

Sh. Amiranashvili Georgian Miniatures, Moscow, 1966, p. 25.

V. Beridze, p. 85-86.

I. Chichinadze, "Artistic Principles of the Design of the Mokvi Gospels", Tbilisi, 2004.

THE GABASHVILIS

Representatives of the Gabashvili family are prominent figures of Georgian culture of the 18th c. We can name Zakaria and his sons: Ioane, Ioseb, Osse and Bessarion (Besiki – the poet), as well as Osse's son Ioane. Zakaria, Osse and Ioane are also skilled calligraphers and painters.

Gabashvili (Gabaoni) Zakaria, the Priest

Calligrapher, painter, 1707-1783.

Zakaria executed the Liturgy Q 331 (113v-114r). The manuscript contains 160 folios, 28 x 18 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with the images of the Bishops – John Chrysostom (15v), Basil the Great (70 v) and Gregory the Theologian (101 v). The figures are depicted on the entire pages. Their garments are decorated with embossed appliques of golden paper. The frame is bound with buttons cut in relief.

Colophon: "Zakaria much unworthy priest preacher... Gabaon... wrote this Holy Horologion..." (113v).

Q –I, p.349-350.

V. Beridze, p. 53.

Gabashvili (Gabaoni) Osse, the Archpriest, the son of priest Zakaria

Calligrapher, painter, 1822.

Osse executed the first part of "The Theological Sermons" A 301 (1r-104v). The commissioner was Queen Anna of Imereti, daughter of the Orbelianis (104v). The manuscript contains 239 folios, 20 x 16.5 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with the images of Saints Cosmas and Damian done by Osse (1v). The miniature takes up the entire page.

Colophon: "I, the son of father Zacharia, Archpriest Osse Gabaon wrote this" (104v).

A-I$_4$, p. 3-9.

V. Beridze, p. 53.

Osse executed Metaphrasis (1815) H 1425 (139v). The manuscript contains 140 folios, 32 x 22 cm., written on paper in Nuskhuri. Done in Sachkhere.

The decor of the manuscript is placed in the free area of the folio: images of a bird (13r) and animals (5v). They are executed graphically in black ink. The beginning of the paragraphs is marked with large capital letters, e.g.: at the beginning of the text in the loop of the letter "D"(ⴓ) human face is inserted.

Colophon: "I, Gabaon Osse, archpriest, the son of a priest Zakaria wrote this sacred Metaphrasis..." (139 v).

H-III, p. 362-364.

Gabashvili Ioane, son of Osse,
the Archpriest of the Jvari (Cross) Monastery

Calligrapher, painter, 1749.

Ioane executed one part 7r-76r (76r) of Typicon A 122. The commissioner was the Catholicos Anton I. The manuscript contains 418 sheets, 28.5 x 21 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with the head-pieces: 7v, 13v, 14r, 16r, etc.

Colophon: "was completed... under the order of the Patriarch of Georgia Anton, by the unskilled hand of the archpriest of the Monastery of Jvari, Ioane..." (76r).

A-I$_2$, p. 100-101.

Gabriel

Calligrapher, painter, 10th c.

Gabriel executed the Gospels S 405 (45v). The manuscript contains 162 folios, 28.5 x 23.2 cm, written on parchment in Asomtavruli.

The manuscript is decorated with head-pieces (46r, 116r) and initial letters. The head-pieces are П-shaped. The drawing is created by circles connected by floral spouts. The initial letters are decorated with leaf motifs. Similar motifs are used for abbreviation. The initial letter is sometimes placed on a pedestal (41v, 115v, 132v). The color gamma is composed of burgundy and blue dyes. The ornamental ground is covered with gold on cinnabar basis.

Colophon: "St. Mark the Evangelist, intercede me before Christ. Pray, servants of Christ, for Gabriel" (45v).

This Gospels was united with codex A 359, done also by Gabriel, with similar decorative initial letters.

S-I, p.507-508.

V. Beridze, p. 57.

Gabriel

Calligrapher, painter, 10th c.

Gabriel executed Tsqarostavi Gospels A 98 (67v). The manuscript contains 216 folios, 22 x 19 cm., written on parchment in Asomtavruli.

The manuscript is decorated with 8 canon tables (5r-8v) and the miniatures of the Evangelists (3v-4r). The architecture of the canon tables is two or three arched arcade based on columns. Vegetation with pomegranates is grown from the basis of the arches. The Evangelists are presented in pairs on two pages at the beginning of the manuscript. They are standing in frontal posture with books in their hands. The manner of execution is graphic in text ink and dispersedly highlighted with yellow, red and grayish-green colors. The background is colorless parchment.

Colophon: "Lord Jesus Christ, have mercy on your servant Gabriel" (67v).

A-I, p. 448-449.

V. Beridze, p.55.

Gabriel Patarai

Calligrapher, painter, 10th century.

Gabriel executed the Homiliary (Polycephalon) from Parkhali A 95 (590v-591r) at Parkhali Monastery. The manuscript contains 655 folios, 45.5 x33.5 cm., written on parchment in Nuskhuri. The manuscript contains the martyrdoms of Shushanik and Abo of Tbilisi. The original of the manuscript was found by Gabriel Patarai in the Monastery of Ishkhani.

The manuscript is decorated with large artistic capital letters.

Colophon: "Remember in your holy prayers the soul of Gabriel, Patarai" (590v-591r).

A-I_1, p. 361-393.

V. Beridze, p. 59-60.

Gabriel

Calligrapher, painter, 13th c.

Gabriel executed the Liturgy by John Chrysostom (the scroll) A 922. The text of the scroll is written on parchment in Nuskhuri on both sides (it is three-sheeted).

At the beginning of the text the scroll is decorated with the image of the author-John Chrysostom and initial letters. The miniature of John Chrysostom plays the role of a head-piece. He is standing with a scroll in his hand and is inserted into a decorative frame consisting of braided ornaments. Large initial letters are illuminated on free area to the left of the text. In the floral décor of the initial letters images of birds, animals and humans are included and only once the figure of an archer is inserted. The painting is done in text ink, filled with cinnabar.

Colophon: "God forgive the scribe of this Gabriel, Amen" (the colophon is placed at the beginning of the text of the scroll).

T. Jordania T. III, p. 195.

L. Osepashvili, Artistic Decoration of Liturgical scroll by St. Basil the Great, Tbilisi, 2017.

Gabriel

Calligrapher, painter 15th c.

Gabriel executed the Gospels A 580 (121v). The manuscript contains 427 folios, 9.5 x 6.5 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with the miniatures of the Evangelists (Mark 103v, Luke 185v, John 310v) and head-pieces (104v, 105r, 107r, 186r, 190r, 312r).

Colophon: "God, help Gabriel pitiful in soul, Amen" (121v)

A-II_2, p. 208-209.

Gabriel

Calligrapher, painter, 1639.

Gabriel executed the Gospels A 514 (162r); commissioned by the Archbishop of Tbilisi Elise Saginashvili (162r). The manuscript contains 163 folios, 28.5 x 20 cm., written on paper in Nuskhuri. The text on each folio is inserted in colored-linear frame. The manuscript is decorated with head-pieces (2r, 7r, 31r, 64r), while the miniatures are executed by another unknown master.

Colophon: "These Holy Gospels are described by the great sinner and unworthy of good deeds Gabriel" (162r).

A-II_2, p. 46-47.

Gabriel

Calligrapher, painter, 17-18thc.

Gabriel executed "The Liturgy" A 123 (96r). The manuscript contains 122 folios. 195 x 15 cm., written on paper in Nuskhuri.

Each column of the manuscript is inserted in a colored-linear frame. The manuscript is decorated with head-pieces (1r, 54r, 80r), end-pieces (12r, 107v) and miniatures. On the miniatures the figures of the bishops: John Chrysostom (12v), Basil the Great (53v) and Gregory the Theologian (79v) are depicted. They are standing against architectural background

holding unfolded books written in Asomtavruli. The upper part of the miniature is gilded, the lower part is in green. Mainly grayish and wine colors are used.

Colophon: "Christ, have mercy on the writer of this Gabriel" (96r).

A-I$_2$, p. 101-103.

Gabriel Saginashvili, Priest-Monk, Monk of the Monastery of St. John the Baptist in David Gareji

Calligrapher, painter, 1719.

Gabriel executed the Gospels Q 85 (171v). The manuscript contains 182 folios, 14 x 9.5 cm., written on paper in Nuskhuri. The manuscript was copied at the Monastery of John the Baptist in David Gareja (171v). Commissioners were father Khariton and Besarion Orbelisdze (171v).

The manuscript is decorated with the images of the Evangelists: Matthew (2v), Mark (40v), Luke (71v), John (120v).

Colophon: "I, Gabriel Saginashvili, the most sinful among the monks and unworthy priest among the priests... copied this Holy Gospels for enlightenment of the souls" (171v).

Q-I, p. 98.

V. Beridze, p.199.

Gabriel, the Hieromonk

Calligrapher, painter, 1793.

Gabriel executed "The Pearl" Q 725 at the Monastery of St. John the Baptist in David Gareji (158v). The manuscript contains 158 folios, 16.5 x 11 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with the image of a leaved cross on the title page (1v) and the initial letters. The cross with the lower elongated arm is executed graphically in text ink. The two initial letters at the beginning of the text are black with cinnabar accents.

Colophon: "God, have mercy on the unworthy hieromonk Gabriel" (158v).
Q-II, p. 184-185.

Gabriel, the Hieromonk

Calligrapher, painter, 18thc.

Gabriel executed "The Martyred Fathers from Gareji" A 770 (16v). The manuscript contains 15 folios, 20 x 18 cm., written on blue paper in Mkhedruli.

At the beginning of the manuscript, under the arched frames, there are the figures of the fathers from Gareji (1v) who were tortured by Shah Abbas. In the foreground there are three bearded monks with full bodies. Behind them – 11 monks with the top parts of their headwears and yellow nimbi. The figures are highlighted with brown and black paints.

Colophon: "that is the praise for the Holy worthy Martyrs from the Garesji desert... I, the hieromonk, the humble Gabriel ordered to write and donated it to the Monastery of the Baptist" (163v). The colophon seems to belong to the commissioner.

T. Jordania T. II, p. 217.

Gaspar Baghdasarashvili, Mushribi (scribe)

Calligrapher, painter, 1671.

Gaspar executed "The Knight in the Panter's Skin" by Shota Rustaveli A 737 (269r). In the colophon, Gaspar states that while coping, thanks to God, his son David was born.

The manuscript contains 269 folios., 34.2 x 23 cm., written on paper in Mkhedruli.

Each folio of text is inserted in a colored-linear frame. The first page of the manuscript is decorated. The text is crowned with a П-shaped head-piece, while the text itself is scattered with smallish colorful flowers. The head-piece is done in Persian style, that is indicated with the coloring (combination of ultramarine and gold), opaque paints and painting techniques.

T. Jordania T. II, p. 198-202.

Geronti

Calligrapher, painter, 18-19th cc.

Geronti executed "The Akathistos Hymn to the Mother of God" A 1083 (66r).

The manuscript contains 70 folios, 8.4 x 7.2 cm., written on paper in Mkhedruli. Each page of the manuscript is embedded in a floral ornamental margins. The Mother of God is depicted twice in the manuscript. On the frontispiece folio (2v) it is stretched on the entire page. The Mother of God is depicted with her whole body in a pose of a prayer against the architectural background. In the manuscript itself (22v) the Mother of God is represented at the beginning of the text. Images on the light blue background are marked with burgundy and brick-red paint.

The name of the copyist and artist Geronti is revealed on 66r with the inscription below the image of the Mother of God.

A-IV, p. 45-46.

Giorgi

Painter, 968.

The manuscript "Life of John Chrysostom" H 2124 copied by Iovane Safareli, in 968 at the Khariton Laura, was painted by Giorgi. The commissioner was priest Mikel of Panaskerti. The manuscript is donated to the Mount Sinai (255r, 256r). The initial letters on the first page of the manuscript are executed by the scribe Iovane Safareli.

A figure of John Chrysostom, as the author is presented on the frontispiece of the manuscript (1v). John Chrysostom is standing with a book in his left hand, while his right hand is blessing. The drawing is done in brown ink and here and there is highlighted with cinnabar.

Colophon – below the miniature of John Chrysostom there is the inscription by Iovane Safareli in Asomtavruli: "Saint Iovane, have mercy on Giorgi" (1v). Plausibly, the scribe is referring to John Chrysostom.

H-V, p. 77-79.

Giorgi Chikauri

Calligrapher, painter, 10th c.

Giorgi executed the so-called Lectionary from Kala (brought from Svaneti) Q 1653. The manuscript contains 236 folios, 32 x 29 cm., written on parchment in Asomtavruli. The commissioner was Mikael (94r).

The manuscript is decorated with a head-piece (94r) embedded in the right column of the text. The head-piece is divided into three strips. The upper two lines are made up of thin fractured ornamental motifs with images of birds, while the lower line depicts the clash of a lion and a wolf. The drawing is done graphically in text ink and colored with cinnabar. Images of birds adorn the initial letters. One of them is escribed in the loop of the letter "D"(ⴓ) in a circular outline.

Colophon: "Lord, have mercy on the scribbler Giorgi" (91r, same handwritten as text, in cinnabar);

"... the calendar has been completed by the hand of Chikauri" (94r).

Giorgi, the Hieromonk

Calligrapher, painter 1083.

Giorgi executed the Collection A 584 (229r). The manuscript contains 265 folios, 15 x 10 cm., written both on parchment and paper in Nuskhuri. Translated by Euthymius and George the Athonites.

On the edges of the manuscript 231v-233v crosses decorated with cinnabar and text ink are depicted.

The manuscript was donated to the library of Kvatakhevi Monastery of the Mother of God by the Archimandrite Tarasi (Meskhishvili) (249r).

Colophon: "... written by... me, the unworthy Giorgi hieromonk" (229v).

A-II$_2$, p.212-216.

Giorgi Dodisi, the Hieromonk

Calligrapher, painter, 1156.

Giorgi executed Synaxarion H 1661 (338v) at the Monastery of the Cross

in Jerusalem. The manuscript contains 340 folios, 25 x 18 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with the image of the cross (3v) and a head-piece (4v). The image of the cross occupies the entire page. It is erected on a pedestal and inserted into a frame. The cross is created by an ornamental braided drawing executed in brown ink of the text. In some places dots in cinnabar are seen. The head-piece is a linear stripe. It contains a floral drawing done with cinnabar on the background of parchment.

Colophon: "It was written... by the hand of an ignorant scribbler unworthy hieromonk Giorgi Dodisi" (338v).

H-IV, p.82-86.

V. Beridze, p.71-72.

Giorgi, the Monk

Calligrapher, painter, 1213-1216.

Giorgi executed the Gospels H 1791 (151v). Copied after the second conquest of Antioch by the Cilician Armenians in Syria in 1216.

The manuscript contains 153 folios, 21 x 15 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with two head-pieces (21r, 153r). One is П-shaped and takes up almost half a page. The drawing is created by a series of circles connected with a stylized floral motif. A cross is erected in the center. The second head-piece is placed on the left side of the text column. Coloring is done with burgundy, cinnabar and black paints. The capital letters are created with thin stems and stylized floral motifs. Sometimes images of birds are inserted in them.

Colophon: "Pray for Giorgi Monk" (151v).

H-IV, p. 218.

V. Beridze, p.69.

Giorgi Bukhisdze

Calligrapher, painter, 13thc.

The Gospels A 138 is executed by Giorgi. The manuscript contains a total of 257 folios, 24.5 x 19 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with head-pieces and initial letters. Head-pieces crown (3r, 63r, 105r, 175r) the texts of the Gospels, occupying almost the half of the pages. The drawing is created with plant curls pushed out into the text. The initial letters are at the beginning of the Gospel text. They are combined with the appropriate head-piece and are flowing down on the free area of the page. They are of compound structure. The drawing is done on the background of parchment and is tinted with cinnabar and blue paints.

Colophon: "Lord, forgive Bukhisdze Giorgi" (62v).

A-I_2, p. 162-163.

Giorgi Dvali

Calligrapher, painter, 13thc.

Giorgi executed the so-called Labechina Gospels (Lechkhumi) A 1563 (243v). The manuscript contains 275 folios, 22 x 18.5 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is illustrated with the images of the Evangelists: Matthew (3v), Mark (71v), Luke (117v) and John (191v),

The Evangelists Matthew, Mark and Luke are depicted seated in front of a desk working. John the Evangelist is presented with Prochorus on the landscape background.

Colophon: "Was written by the hand of Dvali Giorgi. God, forgive the poor and the sinner" (243v).

A-V, p. 77-79.

V. Beridze, p. 83-84.

Giorgi, the Priest

Calligrapher, painter, 13thc.

Two Gospels H 1870 (98v) and A 18 (185r) were copied by Giorgi. Gospels H 1870 contains 98 folios, 24.5 x 18.5 cm., written on the parchment in Nuskhuri. The manuscript is decorated with a head-piece done by Giorgi,

and a miniature of John the Evangelist (163r) – by an unknown professional master.

Gospels A 18 contains 211 folios, 22x16.2 cm, written on parchment in Nuskhuri. Miniatures of Matthew (1v), Mark (62v), Luke (94v) and head-pieces (2r, 63r, 95r, 186r) are executed by Giorgi, the priest. The miniatures of the Evangelists done by Giorgi with a compositional solution are very interesting. They imitate the miniatures from H 1870 executed by a professional master: they are placed on a background of parchment without a frame. In the miniatures, a chair and a desk are united by narrow wooden strips. Explanatory inscriptions are made with cinnabar in Asomtavruli.

The head-pieces painted by Giorgi adorn the left column of the text in both manuscripts. Rectangular head-pieces are designed with a grape-vine type motif. The images on the background of parchment are drawn in text ink and dispersedly are colored with cinnabar. The title and initial letters are done with cinnabar. 10 canon tables (207r-211v) executed by another master are attached to the end of the Gospel A18.

Colophons by Giorgi:

H 1870: "Giorgi the scriber of this Book" (98v).

H-IV, p.252.

A 18: "This Holy Gospel, the enlightener of all the World was written, by the hand of Giorgi, the priest"(185 r).

A-I_1, p. 58.

V. Beridze, p.74.

Giorgi, the Chanter

Calligrapher, painter, 15thc.

Giorgi executed Kondakion H 510. Kondakion is a scroll consisting of 6 sheets (pieces), 330 x 20.7 cm, written on the parchment in Nuskhuri.

The scroll is decorated at the beginning with a domed head-piece in which the images of Basil the Great and John Chrysostom are inserted in full length.

There is Giorgi's will above the title of the scroll: "God forgive the scriber of this... Giorgi, the Chanter."

H-II, p.7-8.

L. Osepashvili, Artistic Decoration of the Liturgical Scroll of St. Basil the Great, Tbilisi, 2017.

Giorgi, the Scribe

Calligrapher, painter, 15-16th cc.

Giorgi executed the Gospels A 1691 (51r). The manuscript contains 226 folios, 20 x 14.5 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with the images of the Evangelists (2v, 53v, 88v, 149v). John, the Evangelist is depicted with Prochorus on the landscape background, the other three Evangelists are sitting in front of the desk. In front of the Evangelist Matthew there is an angel pointing to a book on the desk. The illustrations are done in light blue, burgundy, yellow and orange colors. Contour outlines are thick. There are free spaces left for head-pieces at the beginning of the chapters.

Colophon: "God forgive Giorgi, the scribe, Amen" (51r).

A-V, p. 162-163.

V. Beridze, p. 72.

Giorgi

Calligrapher, painter, 16thc.

Giorgi executed Gulani A 1526 (209v). The manuscript contains 281 folios, 26x17 cm., written on paper in Nuskhuri. The commissioner was Giorgi Gurieli.

The manuscript is decorated with head-pieces: 1v, 166v, 175r, 209r). Three head-pieces are painted on restored folios: 142r, 265r, 270r.

Also can be found П-shaped head-piece (1r) and end-pieces (289r, 290r).

Colophon: "Christ, forgive the writer of this Giorgi" (209v).

A-V, p. 63.

Giorgi, the Archpriest

Calligrapher, painter, 17th c.

Giorgi, the Archpriest executed the Collection S 1163. Contains 167 folios, 15,4 x 10,4 cm., written on paper in Nuskhuri.

Head-pieces: 4v, 37r, 41r, 76r, 116r, 130r, 137r, 167v.

The head-pieces are linear, П-shaped or rectangular.

Colophon: "God, have mercy on Giorgi, Amen" (4 v).

S-II, p.61-63.

Giorgi

Calligrapher, painter, 18thc.

Giorgi executed Gulani H 1714 (286r). The commissioners were Mamia and Giorgi Gurieli (173v, 286r). The manuscript contains 719 folios, 18.5 x 15 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with head-piece (1v) and numerous miniatures of saints that are much damaged. Their edges are cut off when re-binding into the new cover. The miniatures are executed in text ink. Orange, red, gray predominate in coloring.

Colophon: "Christ God, have mercy on the sinful worker Giorgi" (286r).

H-IV, p. 145-148.

Giorgi, the son of Giorgi, Secretary

Calligrapher, painter, 18-19th cc.

Giorgi executed Parakletike Q 63 (134v). The commissioners were Grigol Dadiani and his spouse Nino (134v), the daughter of the King. Copied in Takveri (Lechkhumi). The manuscript contains 136 folios, 22.5 x 19 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with 8 head-pieces. Some head-pieces adorns both columns of the text (1r, 37v, 88r), some of them the right (20v, 52v, 70r, 104v) or left column (120r). The painting is done with floral motifs. The twisted titles are executed in Asomtavruli with cinnabar. Few

initial letters are embedded in a rectangular frame at the beginning of the chapters, some letters are artistically decorated (37v, 88r, 120r).

Colophon: "Written was the book... by the hand of the secretary Giorgi, son of the secretary Giorgi" (134v).

Q-I, p.82-83.

V. Beridze, p.70.

Giorgi also copied "The Travel of Timote Gabashvili" H 1014 in Odishi (110r). The commissioner was Grigol Dadiani (110r). The manuscript contains 110 folios, 23, 5 x 19 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript contains the figures of the kings and the philosophers. The kings (King Mirian (94v), Vakhtang Gorgasali (95r), Bagrat Curopalates (96r)) are standing with raised hands and crowns on their heads. The inscriptions are made in Mkhedruli and also in Russian capital letters. Among the philosophers Aristotle (105v) and Plato (106r) are represented. They are pictured above the waist. Plato is crowned with a laurel wreath.

Colophon: "Was written by the hand of secretary Giorgi son of secretary Giorgi" (110r).

H-III, p. 11-12.

Giorgi executed "The Collection of Law Books" Q 703 (193r) by Vakhtang VI. The manuscript contains 193 folios, 34 x 20.7 cm, written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with head-pieces (1r, 96v, 111v, 114r, 119v, etc.), end-pieces (8v, 132v, 165r) and initial letters. Head-pieces are made of leaf motifs. The letter "D"(ⴓ) stands out among the initial letters with the image of swans (127v).

Colophon: "Written by the hand of Secretary Giorgi's son, Secretary Giorgi Protonotary" (193r).

Q-II, p. 171-172.

Grigoli

Painter, 11thc.

Grigoli illuminated "The Commentaries on the Gospel by Matthew"

by John Chrysostom A 136 (1v); Scribe was the Hieromonk Egnati, who donated the manuscript to Tsqarostavi Church (392r). The manuscript contains 394 folios, 36 x 24 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with an image of a cross (1v) on the frontispiece cover and a head-piece at the beginning of the text (2r). The cross with the lower elongated arm is erected on a pedestal, the upper three arms are rectangular in shape. The cross is embedded in the frame. Rectangular entablature rest on the columns, which is arch-shaped from the inside.

The head-piece is П-shaped, spread over the entire width of the text. The frame and the head-piece consist of a grape-vine type ornament. It is done graphically in brown ink of the text against the parchment background, here and there colored with cinnabar.

Colophon: "Pray for the great sinner, poor Grigoli" (1v).

The colophon is written in text ink below the image of the cross.

A-I$_2$, p.159-160.

Grigoli

Calligrapher, painter, 15thc.

Grigoli executed the "The Lectures for the Feast" H 1760 (225v) at Petritson Monastery. The commissioner was Makharebeli, the son of Okroqma (225r). Grigoli copied 225 folios of the manuscript. The manuscript contains 365 folios, 29.5 x 20.5 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with a narrow ornamental stripe at the beginning of the chapters (7r, 11v, 18r, 134v, 147v, 158r, 183v, 192v). Some of them even serve as end-pieces. The grape-vine motif is developed on uncolored paper on a background of black and mostly of cinnabar.

Colophon: "Was written this Feast Lectures ... by the hand of poor Grigoli" (225r).

H-IV, p. 189-195.

V. Beridze, p. 76.

Grigoli

Calligrapher, painter, 1538.

Grigoli executed the Triodion H 1698 (131v) in Atsquri Monastery. The commissioner was Qaikhosro of Panaskerti-Tsitsishvili. The manuscript contains 193 folios, 40 x 27 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with a head-piece (1r) that is much damaged and with initial letters. The head-piece is П-shaped. Designed with symmetrically arranged rosettes. It is done graphically in black ink on the background of parchment and is highlighted with cinnabar and greenish-yellow paints. The rosettes are surrounded by stripes created with twisted or floral motifs. The initial letters are of compound structure. They are dismembered with cinnabar contours.

Colophon: "It was written by the hand of the great sinner Grigoli at Samtskhe, in the abode of the Mother of God of Atsquri" (131v).

H-IV, p. 122-123.

V. Beridze, p.76.

Iacob

Calligrapher, painter, 12-13th cc.

Iacob executed the Gospels A 516 (316r-v). The manuscript contains 316 folios, 24 x 17 cm., is written on parchment with Nuskhuri. The commissioner was Mana, the Queen of the Queens, the daughter of Ivane – son of Makhatli and the spouse of Sargis, son of Glonistavi (316v).

The manuscript is decorated with the images of the Evangelists (10v, 86v, 141v, 232v), eight canon tables (3r-6v), head-pieces (7r, 11r, 87r, 142r, 230r, 232r, 297r), ornaments (137v) and painted initial letters.

The rectangular top of the canon tables is filled with a stylized floral ornament, the coloring is distinguished by blue and brick-red paints. Painted initial letters are composed of stems and circles, highlighted with yellow, burgundy and purple paints. The head-pieces are П-shaped and they crown the texts on the left column. The Evangelists Matthew, Mark,

and Luke are depicted seated at their desks while working, John with Prochorus is represented on the landscape and golden background.

The colophon: "This Holy Gospels was completed by the hand of Iacob, the great sinner" (316v).

A-II$_2$, p. 85-87.

Iese Kargareteli

Calligrapher, painter, 17th c.

Iese executed the Feast Book H 1018 (p. 529).

The manuscript contains 367 folios, 28 x 20 cm., written on paper in Nuskhuri.

10 head-pieces decorating the manuscript are linear or П-shaped (see pages 12, 61, 91, 123, 159, 195, 230, 266, 271, 702). They crown the left column of the text. The drawing is created with twisted or braided ornamental motifs and is executed in red and black ink.

Colophon: "God, have mercy on great sinner, scribe of this Iese Kargareteli" (p. 529).

H-III, p. 16-17.

V. Beridze, p. 139.

Ivane Sapareli (of Sapara)

Calligrapher, painter, year of 968.

Ivan Sapareli compiled "The Life of John Crysostom" H 2124 (256r). Copied in Palestine at the Holy Khariton's Lavra, commissioned by Michael of Panaskerti and donated to the Mount Sinai (255r-256v). The manuscript contains 257 folios, 15 x 12 cm. written on parchment in Nuskhuri.

The decoration of the manuscript is the image of John Crysostom and decorated initial letters. Below the miniature there is an inscription made by Ivane: "Holy, have mercy on Giorgi." Miniature painting is different from initial letters. It seems that the miniature was done by Giorgi.

The initial letters by Ivane Sapareli are at the beginning of the chapters (2r, 5v). The initial letters of geometric character remind us of the capital

letters from the Synaxarion by Ioane Jibisdze and of the manuscript by Michael Modrekili.

Colophon: "completed this work by the hand of mine, the sinner... Ivane Sapareli" (255r).

H-V, p. 77-79.

V. Beridze, p. 117-119.

Ivane Jibisdze

Calligrapher, painter, 11th c.

Ivane executed the Synaxarion H 2211. Copied on the Black Mount. His uncle Davit Jibisdze was the commissioner. They had moved from the Monastery of Shatberdi, Georgia, to the Black Mount (450v, 452v). The manuscript contains 452 folios, 22 x 17 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with 12 head-pieces and initial letters. Head-pieces (30v, 59v, 88r, 132v, 173v, 186r, 211r, 231r, 268r, 296v, 326r, 357r) crown the beginning of the text chapters. Except the two head-pieces (211r and 326r), they all also serve as the end-pieces. Each head-piece is decorated with an extensive title in cinnabar in Asomtavruli, which in its turn begins with painted initial letter. The head-pieces are made of floral motifs, and the initial letters are geometric. The coloring consists of green, red, blue and colorless parchment. Ivane follows the artistic traditions developed in the literary centers of South Georgia.

Colophon: "God, have mercy on the sinful Ivane" (317r).

H-V, p. 151.

Ioane – Germane

Calligrapher, painter, 10thc.

Ioane executed Collection A 35 (26v). The manuscript contains 331 folios, 25.5 x 19.5 cm., written on parchment in Nuskhuri. The commissioner of the manuscript was Ilarion of Ishkhani (27v).

The manuscript is decorated with initial letters. The body of the letters is zigzagged. Circular outlines are made by drawing-compass. The coloring is in text ink and here and there highlighted with green and burgundy paints.

Colophon: "I, Ioane-Germane copied" (26v).

A –I_1, p.104-109.

Ioane

Calligrapher, painter, 12thc.

Ioane executed the Gospels A 27 (191v). The manuscript contains 210 folios, 21.5 x 16.5 cm.

The manuscript is decorated with head-pieces (1v, 81v), large initials and a miniature of Mark the Evangelist (47v). The head-piece is in the shape of the letter П, it is composed of a interlace motifs and is inserted in black contour. The second head-piece is carelessly executed with a cinnabar on the green background, compiled with stylized vegetation. The initial letters are accompanied by ornamental curls. The miniature of the Evangelist is damaged. He is presented working in front of the desk.

A –I_1, p.91-92.

Ioane Melaita

Calligrapher, painter, 12-13th cc.

Ioane executed the Gospels H 1782 (170v) from the settlement of Akhdila. The manuscript contains 261 folios, 22.5 x 17 cm., written on parchment in Nuskhuri. The repoussé book cover was made by Saba Samkauleli (175v).

The manuscript is decorated with the images of the Evangelists (3v, 58v, 104v, 174v). Matthew, Mark and Luke are depicted seated in front of the desk working, while John with Prochorus are presented on landscape background. At the beginning of the Gospels text, the head-pieces (4r, 59r, 105r, 174r) are linear ornamental stripes that adorn the left columns of

the Gospels. The head-piece also decors the letter of Eusebius (1r). The miniatures of the Evangelists are resolved in reddish colors. The manner of rendering is picturesque. Paints are thick, opaque.

Colophon: "Lord, God, mercy on the scribe of this, the very sinful Ioane Melaita" (170v).

H-IV, p. 211-212.

V. Beridze, p. 127-128.

Ioane

Calligrapher, painter, 13th c.

Ioane executed the Liturgy by John Crysostom A 194 (8v, 11v). The manuscript contains 194 folios, 31.5 x 21.5 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with a head-piece (3r) and a miniature (51v). The head-piece is П – shaped. It is composed of a interlace motif, which is expressed in the color of parchment against the background of the cinnabar.

On the miniature St. Basil the Great and St. John Crysostom are presented. They are standing with a scroll in their hands. Between the figures there is a cross on a pedestal, which is composed of a trefoilshaped, interlace ornament. The illustration is here and there highlighted with cinnabar.

Colophon: "John, the scribe of this, be forgiven by God" (8v).

A-I_2, p.331-333.

Ioane

Painter, 1560.

Ioane painted the Typicon A 1353 (120v, 237r). The manuscript contains 250 folios, 21.5 x 16 cm., written on a piece of paper in Nuskhuri. Copied by Zakaria (109r).

On the first page of the manuscript (1v) a hand holding a pen is

graphically expressed in red ink, a small ornament is executed on 53r, and two faces are depicted below at the edge of the page 76v.

Colophon: "Christ God, have mercy on the artist Ioane" (120v).

A-IV, p. 439-440.

Ioane Pataridze

Calligrapher, painter, 17thc.

Ioane executed Horologion-Gulani H 381 (85r, 108v). The commissioner was Piran Mkheidze (203v). The manuscript contains 559 folios, 21 x 14 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with numerous head-pieces: 4v, 55v, 61v, 64v, 85r, 99r, 135r, 154r, 161v, 199r, etc. Some include linear twisted ornaments, others – braided ornaments, the rest are П-shaped. Twisted and braided head-pieces are done with black paint and cinnabar on a paper background.

Colophon: "God, forgive the ignorant scribbler of this, Ioane Pataridze" (108v).

H-I, p. 280-281.

Ioane Avalishvili, the Father Superior of Kvatakhevi

Calligrapher, painter, 1609.

Ioane executed the "Upakoi the Mother of God" H 284 (137v-138r).

The manuscript contains 138 folios, 9x6.5 cm., written on paper in Nuskhuri. The commissioner was the Queen of the Queens Ketaon (137v-138r).

The text on each page of the manuscript is in a colored-linear frame. The lines at the end of the text are arranged in a wedge shape and the frames repeat their outlines (see 61v, 107v).

Colophon: "This Holy book was copied by the hand of the great sinner, the father superior of Kvatakhevi Ioane Avalishvili" (137r-138r).

H-I, p. 200-201.

Ioane

Calligrapher, painter, 17-18th cc.

Ioane executed the Gospels H 324 (362r). The manuscript contains 381 folios, 6.4 x 4.5cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with head-pieces (1r, 2r, 93r, 147r, 300r). Their painting is done in oriental style. Floral ornamental motifs are highlighted with delicate lines. A combination of gold and turquoise is used in the coloring. The paints are thick, opaque.

Colophon: "Christ, have mercy on sinful Ioane" (362r).

H-I, p. 235-236.

Ioane, the Archdeacon

Calligrapher, painter, 1733.

Ioane executed "The Life of Georgian Saints" A 170 (49r, 217v, 250v) at the Sioni Church in Tbilisi. The manuscript contains 251 folios. 29 x 20.5 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with a head-piece (1r). The frontispiece is inserted in a colored-linear frame.

Colophon: "God, have mercy on... Archdeacon Ioane" (250v).

A-I_2, p. 258-266.

V. Beridze, p. 129-130.

Ioane executed the Feast Book A 409 (423v) in 1739. The manuscript contains 427 folios, 20.5 x 15.5 cm, written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with a head-piece (1r) at the beginning of the text along the columns of text. The head-piece, with the text is included in a colored-linear frame. The painting is gilded. The capital letter "T"(ⴑ) at the beginning of the second paragraph crosses the borders of the frame and is moved to the left in the free area.

Colophon: "Completed ... by the hand of Archdeacon Ioane" (423v).

A-II_1, p. 20-28.

Ioane, the Monk

Calligrapher, painter, 1791.

Ioane executed "The Hymns" A 1363 (29v). The manuscript contains 31 folios, 21 x 16.5 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with a head-piece at the beginning of the text and an initial letter (1r). The head-piece is П-shaped. The title is written in the shape in twisted Asomtavruli with cinnabar. In the center of the head-piece stands a vase with flower branches, colored with green and burgundy paints. The text begins with Mkhedruli "A"(ა) accompanied with the biblical composition of "Jonah swallowed by a big fish"(a whale). The drawing is graphically expressed in brown ink.

Colophon: "God, have mercy on the inexperienced in writing, the scribe of this small book, the sinner... Ioane, the monk" (29v).

A-IV, p. 447-448.

Iovakime, the Archpriest of the royal court

Calligrapher, painter, 1691.

Iovakime executed the Gospels A 850 (p. 189). The manuscript contains 193 folios, 30 x 21 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with head-pieces at the beginning of the chapters. They crown the left column of the text. The texts of the Gospels of Mark (65r), Luke (97r) and John (144r) are painted with the head-pieces. The initial pages are inserted in a colored-linear frames. The head-pieces are done in Persian style. On dark green background the leaf ornament is drawn in gold. The images of the Evangelists are performed by another master.

Iovane Berai, the Deacon

Calligrapher, painter, 973.

Iovane executed the Gospels from Parkhali A 1453 (112v, 236r). The manuscript contains 259 folios, 23 x 20 cm., written on parchment in Asomtavruli. Copied at Shatberdi Monastery and donated to Parkhali Church (238r).

The manuscript is decorated with end-pieces (70v, 112v, 186r). The lines at the end of the text are triangular. They represent narrow ornamental stripes created with broken lines or floral motifs.

As it is known from the inscriptions made in the late Nuskhuri (see A-V, p. 1 and 3), the Gospels text was divided into verses and indices were attached in Nuskhuri by the archpriest of Sioni Nikoloz Mikadze in 1744 under the order of Vakhushti Abashidze (son-in-law of Vakhtang VI) (70v, 259v). Vakhushti Abashidze released the manuscript from captivity. Nikoloz also restored the seven pages of the manuscript in Nuskhuri and adorned the beginning of the text with ornaments in his characteristic artistic manner. The title is performed with a folded Asomtavruli with cinnabar.

Colophon: "Lord Jesus Christ, the Lord of the Life and the Dead, have mercy on Iovane the monk, the scribe of this" (236r).

A-V, p. 1-3.

V. Beridze, p. 120-121.

Iovane, Berai executed the Collection of Shatberdi S 1141 in 973-976 at Shatberdi Monastery (105v, 234r). The manuscript contains 287 folios, 28 x 22 cm. (1v-126r is written in Asomtavruli, and 126v-286v in Nuskhuri).

The titles are done with cinnabar.

Colophon: "Christ, have mercy on the Berai, the scribe" (234v).

S-II, p. 36-40.

V. Beridze, p. 121.

Iovane Meli

Calligrapher, painter, 11th c.

Iovane executed "The Hagiographic-Ascetic Collection" A 1104 (90v). The manuscript contains 341 folios, 24.3 x 18 cm., written on parchment in Nuskhuri, translated by Euthymius the Athonite (298v).

The manuscript is decorated with the head-pieces 4r, 28v, 91r, 155r, 233r. They are П-shaped. The ornament is done in very delicate burgundy lines. Floral-leaf ornament is inserted in the circles and ovals. The initial letters are also depicted in burgundy. The contour is broken by zigzags or decorated with leaf tendrils.

Colophon: "Holy ones of God,... pray for the poor Iovane Meli, who scribed the lives of these Saints" (90v).

A-IV, p. 84-86.

V. Beridze, p. 131-132.

Iovane Tataneli

Calligrapher, painter, 11th c.

Iovane executed the Gospels from Urbnisi A 28 (5r, 67v, 105v, 108v, 173v). The manuscript contains 222 folios, 19.5 x 14.5 cm., written on parchment in Asomtavruli and Nuskhuri, translated by Euthymius the Athonite.

The manuscript is decorated with 5 canon tables (1r-3r) and numerous artistic initials. Painting carries folk traditions. Details of wood cutting are used in the decor of canon tables. Many details of the decor are inserted in the initials: images of vases, birds, hand. The coloring is bright turquoise and burgundy.

Colophon: "Holy ones of God, commemorate the soul of Iovane Tataneli" (67v).

A-I_1, p. 92-96.

V. Beridze, p. 130.

Kvirike

Calligrapher, painter, 11th c.

Kvirike executed "The Commentaries on the Gospels of Matthew" A 89 (119r, 324v, 438v) by John Chrysostom. The manuscript contains 439 folios, 28 x16 cm., written on parchment (Palimpsest) in Nuskhuri, the lower layer in Asomtavruli.

The manuscript is illuminated with the 11th c. head-pieces (134v, 214r, 221r, 256r, 272r, etc.) and decorated capital letters.

Colophon: "Pray for Kvirike, fathers" (119r, with Cinnabar at the title).

A-I_1, p. 314-316.

Klementos

Calligrapher, painter, 12th c.

Klementos executed the Gospels H 325 (91r, 162v). The manuscript contains 238 folios, 20.5 x 18.5 cm., written on parchment in Nuskhuri. The commissioner was Antoni of Kutaisi (91r, 162v, 236v).

The manuscript is illuminated with head-pieces (52r, 94r, 163r). They are П-shaped and adorn the left column of the text. The head-pieces are created with floral-leaf or grape-vine type motifs, done in cinnabar. The titles are written in the head-pieces in cinnabar curled Asomtavruli, the capital letters are mottled on the first page of the Gospels.

Colophon: "Christ, my Lord,... Exalt Archbishop Anthoni of Kutaisi, under whose order this Holy Gospels was written by the hand of the great sinner Klementos" (162v).

H-I, p. 236.

Kaikhosro, the Prince

Calligrapher, painter, 1700-1708.

Kaikhosro executed the Collection copied in Iran S 4979 (90v).

The manuscript contains 244 folios, 11 x7 cm., written on paper in Mkhedruli.

Each page of the manuscript is inserted in a colored-linear frame and decorated with head-pieces (90r, 96r, 109r, 158r). Several pages of the manuscript margins are decorated with leaf ornaments (92v-93r, 95v-96r, 108v-109r, 157v-158v). The drawing of the head-pieces of the titles is done in gold ink, in Persian style. They are rectangular and crown the text along its entire width.

Colophon: "Christ God, have mercy on the sinful Prince Kaikhosro" (90v).

S-VI, p. 291-292.

Lazare

Calligrapher, painter, 16-17th cc.

Lazare executed "The Index of Yearly Lections"A 1341 (1r). The com-

missioner was "Mroveli, Patron Dionosi". The manuscript contains 390 folios, 29.5 x 19.5 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript at the beginning is decorated with a grape-vine type ornament, which is graphically drawn in red ink and runs along the text with a double stripe. The initial letters are also graphically done in red ink.

Colophon: "Christ, have mercy on Lazare, the scribe of this book" (1r, the colophon is inscribed between the double ornamental strips of the head-piece in Mkhedruli).

A-IV, p. 419.

Mate, the Artist

Calligrapher, painter, 13thc.

Mate's name is placed on the right side of the head-piece from Gospel of Matthew. It is written with a vertical set of capital letters: Mate, the artist. Manuscript A 496 contains 190 folios, 25.5 x 20 cm., written on parchment in Nuskhuri.

Mate executed canon tables, head-pieces and miniatures. There are two canon tables preserved in the Gospels (1v and 2r). The rectangular entablature rests on columns. The ornament is created by stylized flowers. The head-pieces (4r, 44r, 77r, 127r) are П-shaped and adorn the text along its entire width. The drawing is integrated with the frame by a unified outline, made with burgundy or brown colors on parchment background. The images of the Evangelists (3v, 43v, 76v, 126v) are inserted in an ornamented frame intercepted by a working desk and the Evangelist's footstool.

Colophon: "God, forgive Mate, the artist and his parents, Amen" (4r).

A-II$_1$, p. 239-241.

Mate

Calligrapher, painter, 16th c.

Mate executed the Gospels A 289 (188v).

The manuscript contains 234 folios, 31,5 x 20,8 cm, written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with head-pieces (1v) and large capital letters. The head-piece is a thin twisted stripe. On the black background here and there colored with cinnabar. The initial letters are decorated with cinnabar or text ink.

Colophon: "God and the sweet Gospels, have mercy on the great sinner scribe Mate" (188v).

A-I_3, p. 169-170.

Mamuka Tavakarashvili, the Secretary

Calligrapher, painter, 1646.

Mamuka executed Shota Rustaveli's "The Knight in the Panther's Skin" H 599 (252r). The commissioner was the Ruler of Odishi, Levan Dadiani. Mamuka was the secretary of Alexander, the King of Imereti, and he copied the manuscript during his captivity at Levan Dadiani's court (267v). Mamuka spent 23 years in captivity.

The manuscript contains 267 folios, 27 x 19 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is illustrated with 39 miniatures. Miniatures occupy the entire pages. The illustrations are interesting from a plot and ethnographic point of view. The manner of rendering is graphic. The painting is done with text ink and painted with watercolor-like paints. The background of the illustration is developed in yellowish-brown pallette. The colors used are mainly blue, orange paints. It should be noted that Mamuka's self-portrait is an exception in Georgian miniature art. He depicted self-portraits three times in the manuscript.

Colophon: "I copied it in captivity" (267 v).

The second testament Mamuka inscribed on his self-portrait: "Christ, God, forgive the sins... Here the scribe of this Mamuka, the secretary writes"(252r).

H-II, p. 51-52.

V. Beridze, p. 93-97.

By order of Levan II Mamuka versified "Utrutian-Zaakian" (Georgian compilation one of the episodes of Shah-Nameh by Ferdovsi) S1594 (148v) in 1647. The manuscript contains 148 folios, 31 x 20.5 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is illustrated with 69 miniatures. Most of them take up the entire pages, some are inserted in the text. The compositions are battle scenes or bout compositions. The miniatures are mostly painted in brown colors.

Colophon: "Christ. This book was completed here by the order of the Ruler Dadiani, Lord Levani, and by the hand of Mamuka Tavakalashvili "(148v).

S-III, p. 51.

Manoel Inanikishvili

Calligrapher, painter, 1575.

Manuel executed the Triodion Q 657 (379v). The commissioner was the High-Priest Ieremia of Atsquri (379v). The manuscript contains 390 folios, 28.2 x 19 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is illuminated with the image of the cross (355v) and the end-piece (77v). The cross is erected on a pedestal. Done in brown ink and highlighted with cinnabar. The end-piece is rectangular, decorated with floral branches.

Colophon: "It was written by the hand of a great sinner... Inanikishvili Manoeli" (379v).

Q-II, p. 114-115.

Manoel Charkviani

Calligrapher, painter, 1818.

Manoel executed Shota Rustaveli's "The Knight in the Panther's skin" H 403 (p. 449). He copied the manuscript from the printed book of Vakhtang VI's typography. The manuscript contains 226 folios, 38 x 20.3 cm, written on paper in Mkhedruli. The text is edited by Rector David.

The manuscript is decorated with miniatures, head-pieces (1r, 10r) and end-pieces (47r, 55r). The head-piece is П – shaped. They are filled with floral ornaments. The beginning of the text is enclosed in a colored-linear frame.

Miniatures occupy the entire pages: 1. Meeting of Asmat and Tariel (150r), 2. Meeting of Tariel and Pridon (150r). Miniatures are frameless.

The colophon is written by David, the Rector: "written by Manoel Charkviani, copied from the printed book of "the Knight in the Panther's Skin" (p. 449).

H-I, p. 303.

Mariam, the Princess – daughter of Erekle I,
spouse of Edisher Cholokashvili.

Painter, 1714-1716.

Three large size Gulani-type manuscripts – are illuminated by the Princess Mariam: A366, A 379, A 380; copied by different scribes.

Gulani A366, 1714.

The manuscript contains 219 folios, 44 x 32 cm., written in Nuskhuri. It is copied by Demetre, the secretary, son of the chanter (216v), the commissioners were Nikoloz of Alaverdi, Cholokashvili Edisher and his spouse, the Princess Mariam (216v).

Gulani is illustrated with head-pieces (1r, 54v, 107r, 155v). They are three-arched, in which the title is inscribed in cinnabar in Asomtavruli. The outline of the head-piece consists of a thin twisted ornament on uncolored parchment. If the head-piece is placed along the text, it occupies more than half of the page.

Colophon: "Magnificent Giorgi, intercede the toiler of this Asomtavruli the Princess Mariam" (54v).

A-I_4, p. 94-97.

Gulani A 379 1716. Copied by Zakaria Chalaishvili (198v). Contains 199 folios, 44 x 32 cm., written on paper in Nuskhuri. The Commissioners

were Nikoloz of Alaverdi and the Princess Mariam-Makrina (198v). The manuscript is decorated with head-pieces (1r, 75r, 115v, 155v).

Colophon: "Magnificent Giorgi, become an alley for the toiler of this Asomtavruli Mariam, the Princess" (75r).

A-I_4, p. 104-106.

Gulani A 380 contains 198 folios, 44 x 30 cm., written on paper in Nuskhuri. The copier is Makharebeli (61r, 71v). Decorated with head-pieces (1r, 40r, 101r, 146v).

Colophon: "St. George, have mercy on the toiler of this the Princess Mariam, called Makrina" (49r).

A-I_4, p. 106-108.

Markoz, the Monk

Calligrapher, painter, 15-16th cc.

Markoz executed the Eucologion A 504 (18v). The manuscript contains 211 folios, 20 x 14.5 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with end-pieces (91r, 102r) and initial letters (8r, 10r, 12r, 12v, etc.).

Colophon: "God, have mercy on Markoz, the monk, scribe, Amen" (18v).

A-II_2, p.8-10.

Maxime

Calligrapher, painter, 14th c.

Maxime executed the Collection A 146 (15v, 65r, 90r). The manuscript contains 112 folios, 8 x 13.5 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is illuminated with head-pieces (5v, 15v, 34v, 50v, 57r, 61r, 65r, 90r, 108v, 110v) and 4 miniatures.

The head-pieces represent a twisted ornamental stripe and adorn the left column of the text. Done in black ink and colored in cinnabar.

The miniatures are frameless. The painting is done graphically with text ink and here and there colored with cinnabar. The miniatures are: 1.

Father Dorotheus and John the Prophet (56v), 2. St. Euthymius, Maximus the Confessor with the Clergy (64v), 3. The Image of a monk with a book in his hand (72r), 4. The Prophets (104r).

Colophon: "Maxime, the sinner, be forgiven by God" (15v).

A-I_2, p.199-200.

Makharebeli

Calligrapher, painter, 12-13th cc.

Makharebeli executed the Minor Gulani A 304 (234r). The manuscript contains 267 folios, 20 x 15.7 cm., written on parchment on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with a head-piece (148r), which is presented in the form of a braided ornament.

Colophon: "God, have mercy on Makharebeli" (234r, in text ink, Nuskhuri).

A-I_4, p. 14-15.

Makharebeli

Calligrapher, painter, 15thc.

Makharebeli executed the Medical Book by Zaza of Panaskerti Q 877 (177r, 219v). The commissioner and the author-compiler was the physician Zaza of Panaskerti (177r). The manuscript contains 684 folios, 36.3 x 25 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with a head-piece (177r) in the shape of the letter П. It is composed of a braided ornament and executed in black and red ink. On the free area of the manuscript there are small details of a rectangular braided ornament (215r, 220r, 222v), in one fragment hand holds a cross (223r).

Colophon: "Christ, have mercy on the scriber of this, unworthy Makharebeli, Amen" (177r).

Q-II, p. 281-2.

Melkisedek Samsonisdze

Calligrapher, painter, 1520.

Melkisedek executed the Gospels H 1721 (4v). The commissioner was Merab Kalmakheli.

The manuscript contains 326 folios, 12 x 9 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is illuminated with canon tables, head-pieces (11r, 90r, 143r, 224r), images of the Evangelists (10v, 89v, 142v, 223v). The head-pieces adorn the left column of the text. They are filled with floral ornaments done with blue and green paints on a gold background. The titles and simple capital letters at the beginning of the Gospels texts are executed in gold ink.

Colophon: "Glory to God, the Creator... Who made me honored... to scribe, me unworthy Melkisedek" (4v.)

H-IV, p. 154-155.

THE MESKHISHVILIS

The calligraphic school was founded by the representatives of the Meskhishvili family in the 17th century. They were not only translators, writers, but also excellent calligraphers and painters. The Meskhishvilis were originally from Meskheti. Petre Meskhi and his family moved from Meskheti to Tbilisi. Domenti, the Catholicos appointed Peter the title of sacristan in the church of Anchiskhati. Peter's descendants were the Archpriests of Anchiskhati. Among the famous calligraphers and painters of the family: Grigoli, son of Peter, Alexi, son of Grigoli, sons of Alexi, Solomon, David, the Rector and Giorgi, son of Giorgi, Michael, son of Solomon, Tarasi can be named.

For the representatives of the Meskhishvili ancestral dynasty, see: V. Beridze, Old Georgian Masters, Tbilisi, 1967, p.154-166; I.Gachechiladze, Patrons of Georgian Manuscripts, Tbilisi, 2011; R. Kachakhidze, Painted Manuscript Books by Archpriest Alexi Meskhishvili, Mravaltavi, 26, Tbilisi, 2019, p. 297-310; L. Kutateladze, Miniature Portrait of Sulkhan-Saba Orbeliani and its Painter Alexi Meskhishvili, Sabchota Khelovneba N 10, Tbilisi, 1959, p.17-20; L. Kutateladze, Title Letters of the Bunch of the Words, Drosha, N 11, 1959, p.7-8; Old Anchiskhati Church in Tbilisi/ Historical Overview of the priest P. Karbelashvili, Tbilisi (Georgia), 1902.

Meskhishvili Grigoli, the Archpriest

Painter 18thc.

Grigoli is often mentioned in the colophons of his son Alexi Meskhishvili as "the son of Grigoli the Priest, an Archpriest, a skilled painter and a citizen of Tbilisi" (see Typicon A 899, 535 r).

Grigoli illuminated the manuscript of Horologion S 1096 copied by Alexi at the age of 17 (Alexi was then a deacon). The manuscript contains 344 folios, 3.8 x 9.2 cm, written on paper in Mkhedruli.

Grigoli's name was read by art historian Rostom Kachakhidze on the miniatures of "the Last Supper" (321r), abbreviated in black ink with Mkhedruli letters "g~i".

Grigoli performed zodiac signs and the scenes from the Gospels. The miniatures have been restored and blue paper has been used as their background.

Signs of the zodiac are: Libra (147r), Scorpio (170v), Sagittarius (193r), Capricorn (216v), Pisces (242v), Aries (257v), Taurus (263r), Gemini (267v), Cancer (277r), Leo (285r), Virgo (295r), Aquarius (231v).

Miniatures occupy the whole page or half of the page: The Nativity of the Mother of God (154r), The Epiphany (234v), The Presentation of Jesus at the Temple (249v), The Annunciation (261v), The Transfiguration (297v), The Dormition of the Mother of God (300v), The Rising of Lazarus (320v), The Entry into Jerusalem (321v), The Last Supper (323v), The Crucifixion (324r), The Deposition (324v), The Resurrection (325v), Christ before the Disciples (326v), The Synaxis of the Apostles (328r), The Ascension (329v), The Pentecost (330v), All Saints (331v).

The miniatures are presented on a gold background and are executed in colors. Brown, burgundy paints stand out. The signs of the zodiac are done graphically.

In colophon where Alexi mentions himself as a scribe, is noted: "God, forgive sinful Alexi, the son of a painter. I, Alexi, the deacon, at the age of seventeen, scribed this Horologion"(216r).

S –I, p. 641-642.

Meskhishvili Alexi, the Archpriest of Anchiskhati

An artist, writer-scribe, chanter, calligrapher, painter, 1730.

Alexi executed Dictionary S 4748 (214v) by Sulkhan-Saba Orbeliani. The manuscript contains 244 folios, 22 x 16.5 cm., written on paper in Mkhedruli.

Alexi painted the portrait of Sulkhan-Saba Orbeliani on the cover page and each Mkhedruli letter indicating the alphabetical order of the

dictionary. At the beginning of the manuscript, the title is presented in twisted Mkhedruli. Large letters and the letters of the alphabetical order are executed in cinnabar. Their configuration is presented in a combination of leafy ornaments and bird heads. Rarely are used the images of animals or humans. In the vertical loop of some letters (see S(ს) and Kh(ხ)) the name of Alexi is inscribed.

Sulkhan-Saba is portraited on the frontispiece the dictionary with his whole body. He is depicted in a monk's robe, with orarium decorated with crosses. In his left hand he holds a manuscript with an inscription, and in his right hand he holds a goose-quill pen. The upper right part of the picture depicts the Mother of the God with the Child as an icon. The painting is done mainly in tobacco, green colors. Black and red paints are used.

Colophon: "Written by the hand of Alexi, son of the artist. The servant of the Lord, artist, writer-scribe-chanter" (214v).

S-VI, p. 98-100.

Alexi Meskhishvili executed "Life of Saints" H 2077 in 1736 (334v). The manuscript contains 335 folios, 29.8 x 20.5 cm, written on paper in Nuskhuri. Titles and initial letters are done in Asomtavruli in cinnabar.

The manuscript is illuminated with 24 miniatures. The saints are placed on 6 pages. Each page contains images of 4 saints (226r-231r). They are inserted in the frames. On the first three pages there are 13 Assyrian fathers: John of Zedazeni, Shio of Mgvime, Jesse of Tsilkani, Stephen of Khirsa, Joseph of Alaverdi, Zenon of Ikalto, Anton of Martkopi, David of Gareja, Abibos of Nekresi, Thaddeus of Stepantsminda, Isidor of Samtavisi, Michael of Ulumbo. On the next page there are Ilarion the Georgian, Peter the Iberian, King Archil, King Luarsab, St. Elizbar, St. Shalva, St. Bidzina, St. Abo of Tbilisi, St. Constantine, St. David, St. Shushanik, St. Ketevan.

The images are accompanied by inscriptions in Mkhedruliin black ink. Each figure is standing in a frontal posture, on a green stripe with robe. The paints are transparent.

Colophon: "Holy Martyrs, mercy on me, the sinner writer, the son of the artist, the archpriest Alexi" (213r).

Colophon: "Sinful and almost poor servant of the Lord of Heaven, the son of the artist priest, archpriest Alexi,... Described the life and deeds of the saints and the luminaries of Georgians" (334v).

H-V, p. 44-47.

Alexi executed the Gospels H 1666 in 1743 (145r). The manuscript contains 170 folios, 25 x 17.5 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with images of the Evangelists (4v, 41r, 68v, 116v) and head-pieces (5r, 42r, 69r, 117r). The Evangelists are depicted seated in front of their desks, in process of working. The head-pieces have a domed shape. In the middle carved section, the titles are written in Asomtavruli. The head-pieces are illuminated with an ornamental drawing on the right side, on the free space of the page, along its entire length. Each written column is inserted in a colored-linear frame.

Colophon: "Sweet Jesus, care for the soul of mine, the most sinful scribe of this, the son of the artist, Alexi" (145r).

H-IV, p. 93-94.

Alex executed the Typikon A 399 in 1756 (534r). The manuscript contains 537 folios, 21 x 16 cm., written on paper in Nuskhuri.

Alexi executed the head-pieces, painted in gold ink (337r, 339r, 340r, 342r, 343r-350v, 363v-400r, 402v, 406r, 408v-485r).

Colophon: "I have written this... the son of the citizen of Tbilisi, an artist, archpriest of Grigoli, the archpriest of Anchiskhati, the unworthy priest Alexi" (534r).

A-I_4, p. 185-191.

The Holorogion S 1096 is copied by Alex Meskhishvili at the age of 17 (he was then a deacon), painted by his father Grigoli. He points to this in the colophon: "God, have mercy on sinful Alexi, the son of an artist. I, Alexi, the Deaconn, at the age of seventeen, scribed this Holorogion"(216r).

Alexi Meskhishvili also worked with Nikoloz Mikadze, the archpriest of Sioni. Alexi copied the large Feast Book (A1454) illuminated by Nikoloz Mikadze.

Alexi paid great attention to the compositional arrangement of the text from an artistic point of view: he placed the written columns of the text in

a colored-linear frame, placing the last lines of the text in a wedge form. Alexi was also a copyist of historical documents. He illuminated the letter K(ჟ) fat the beginning of the text.

Gachechiladze I., Patrons of Georgian Manuscripts: Scribe-Calligrapher Alexi Meskhishvilis, Tbilisi, 2011, p. 41-51.

Meskhishvili David, the Rector

Calligrapher, painter 1745-1824.

David, the Rector is the son of Alexi Meskhishvili, Solomon's brother. He was a literator, commentator, teacher, disciple of Catholicos Anton I. He worked in the last decades of the reign of Erekle II. In 1770, Erekle appointed David as the rector of the Telavi seminary. David turned the seminary into an important cultural center. He supplemented Saba's Dictionary Q 404 with commentaries. David is known for his signatures done a twisted Mkhedruli hand.

David, the Rector executed "Royal Sections" H 156 by Agapit Deacon. The manuscript contains 42 folios, 15.3 x 10 cm, written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with a miniature, depicting Agapit Deacon kneeling before the Byzantine Emperor Justinian (1r). Deacon Agapit presents a royal book to Justinian as an offering. The manuscript was translated from Russian into Georgian in Moscow by Archimandrite Gaioz in 1776.

H –I, p. 109-110.

David, the Rector executed the Collection S 954 d (p. 43). The manuscript contains 37 folios, 8.7 x 5.5 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with illustrations of virtues and sins, as well as the beginning of each chapter is marked with the sign of the zodiac.

The colophon is written on page 43. Decorated loop of the letter D(ღ) occupies the entire page, accompanied by an image of aspreading hand. David's will is inscribed in Asomtavrulion the palm of the hand: "God, have mercy on sinful David".

S-I, p. 626.

David, the Rector, was known as the artist of the currently lost painting "the Ladder of Life". Ia Gachechiladze in her book "the Patrons of Georgian Manuscripts" refers to the letter of Iovane Meskhishvili published in "Droeba". Presumably he was acquainted with this painting.

The drawing "the Ladder of life" (it contained 10 sheets to be hung on the wall) showed two types of stairs with 80 steps. The staircase was decorated with intertwined grape-vine leaves. At the bottom of the ladder, the remark revealed the characters and inclination of the man according to his age, which were added or subtracted when ascending or descending the stairs.

Gachechiladze I., Patrons of Georgian Manuscripts: Scribe-Calligrapher Alexi Meskhishvilis, Tbilisi, 2011, p. 70-85.

Meskhishvili Solomon, the Archpriest of Anchiskhati

Calligrapher, painter, 18th c.

Solomon was the son of Alexi Meskhishvili, the brother of David the Rector.

Solomon executed the Minor Prayer Book H 319 in Tbilisi (100r). The manuscript contains 100 folios, 10 x 7 cm., written on paper in Nuskhuri.

The titles of the manuscript are executed in a twisted Asomtavruli with cinnabar. Columns of text and colophon are inserted in a colored-linear frame. The manuscript is decorated with a head-pieces (54v) drawn in text ink. The head-piece is spread over the entire width of the text. Green predominates in color.

The manuscript is opened with a schematic image of the Savior (1v). The Mother of God with a Child is depicted on the page 53v and the Severed Head of John the Baptist on a Platter on the page 70v. The miniatures are followed with inscriptions in Mkhedruli.

Colophon: "Was written this minor prayer...by the hand of mine the sinner Solomon from Sioni" (100r).

H-I, p. 233-234.

V. Beridze, p.160-162.

Solomon completed the Gospels Q 268 in 1770 (182r). The manuscript contains 182 folios, 29.5 x 20 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with head-pieces (2r, 44r, 150v).

Colophon: "I, much unworthy deacon Solomon, the son of the Archpriest of Anchiskhati, labored" (182r).

Q-I p. 277-278.

Gachechiladze I., Patrons of Georgian Manuscripts: Scribe-Calligrapher Alexi Meskhishvilis, Tbilisi, 2011, p. 53-69.

Meskhishvili Giorgi, the Archpriest of Anchiskhati
(the son of Alexi Meskhishvili)

Calligrapher, painter, 1773.

Giorgi executed "Grdemli" (Anvil) A 298 (170v) by Besarion Orbelishvili. The manuscript contains 173 folios, 22 x 16 cm, written on paper in Nuskhuri.

The title and initial letters in the manuscript are capitalized (1r, 13v, 16r, 19r, 22v, 24v, 25r, 29r, 40v, 43r, 45r, 50v, 55r, 58v, 69r, 71v, etc.). The title is presented in several lines.

Colophon: "I much unworthy archpriest of Anchiskhati Giorgi wrote the book" (170v).

A-I_3. p. 198-200.

Meskhishvili Mikheil, the grandson of Alexi Meskhishvili

Calligrapher, painter, died in 1786.

Mikheil executed the Dictionary of Sulkhan-Saba Orbeliani S 4618 (p. 827).

The manuscript contains 830 folios, 19.5 x 14.5 cm., written on paper in Mkhedruli.

The initial letters of the dictionary are painted with images of humans, birds, animals and flowers. The colors are light green, burgundy and orange.

Colophon: "labored to write the dictionary, Mikheil" (p. 827).

S-VI, p. 52-53.

Meskhishvili Aron (Aaron), the Archdpriest

Calligrapher, painter, 18thc.

"The Life of Georgian Saints" H 1672 (201r, 490 v) was executed by Aron. The manuscript contains 492 folios, 20 x 14 cm., written on paper in Nuskhuri in Tbilisi (490 v) in 1740.

The manuscript is decorated with a rectangular shaped head-piece (3r) filled with floral ornament. A cross is painted in the center. The painting is tinted with burgundy and with greenish paint mixed in white. The paints are transparent as watercolors.

Colophon: "Father St. George, intercede me and patron me before Christs, the sinner Aaron" (201r).

In the second colophon he is mentioned as Aron (490 v).

H-IV, p.101-105.

Meskhishvili Tarasi, the son of Solomon (grandson of Alexi), the Archimandrite of Kvatakhevi Monastery, writer, bibliophile, translator, excellent reciter of the Gospels

Calligrapher, painter, 19th c.

Tarasi Meskhishvili-son of Solomon (grandson of Alexi), writer, bibliophile, translator, excellent reciter of the Gospels, calligrapher, painter. He was the Archimandrite of Kvatakhevi Monastery; died in 1876. He is buried in Kvatakhevi Church.

Archimandrite Tarasi paid great attention to the artistic decoration of the letters of the Georgian alphabet. He has done Mkhedruli capital letters in Sulkhan-Saba Orbeliani's Dictionary in alphabetical order. He imitated the letters executed by his grandfather, Alexi.

Information about Tarasi and the list of the manuscripts executed by him, can be found in the works of Vakhtang Beridze and Ia Gachechiladze. As for artistic letters done by Tarasi – in the album "Mkedruli letters by Archimandrite Tarasi", published in 1883, as well as in the works of L. Kutateladze, B. Gordeziani, M. Urushadze.

Archimandrite Tarasi has worked out an abbreviation for the Society for the Promotion of Literacy among the Georgians in colored Mkhedruli letters, printed on postcards.

Tarasi executed Sulkhan-Saba Orbeliani's "The Bunch of the Words" A 288 in 1816 (3v-4r). The manuscript contains 303 folios, 34.5 x 22 cm., written on light blue paper in Mkhedruli. The manuscript is copied from the list of Saba's Dictionary by David, the Rector (Tarasi's uncle) (Q 401).

Tarasi decorated the capital letters of the Dictionary in alphabetical order. The initial letters are large, they are executed in Mkedruli hand with cinnabar. Their outlines are often ended with animal or bird heads and enriched with floral plant tangles. The initial letters are executed after his grandfather Alexi's works. At the same time, in the imitation of Alex; in the vertical part of the letter "M"(მ) and "Kh"(ხ), he inscribed in Mkedruli with black ink: "Taras", "by the hand of Tarasi".

Colophon: "Mary,... intercede for me before your Son in the Day of the Last Judgment, the great sinner Tarasi" (291r-v). The colophon is executed artistically, in twisted letters.

A-I_3, p. 167-169.

Archimandrite Tarasi executed the "Crown" A 341 (11r) in 1809. The manuscript contains 178 folios, 16.5 x 10 cm, written on blue paper in Mkhedruli.

The crown and cross (1v) are presented on the frontispiece of the manuscript. The painting is bepainted with burgundy and yellow paints.

Colophon: "I wrote this book and in my old age I donated it to the monastery of the Mother of God of Kvatakhevi and no one will take it away. In 1860, Archimandrite Tarasi" (11r).

A-I_4, p.51-52.

Archimandrite Tarasi composed the writing samples – S 3398 and S 5127, on the covers there are pencil inscriptions that were drawn by Archimandrite Tarasi. Both manuscripts contain the same text. The rules of coupling of letters are very similar to the patterns made by Tarasi's father, Solomon.

S 3398, S – V, p. 48 and S 5127 S-VII, p. 91-92.

Mikael Modrekil, the figure from Shatberdi Monastery

Calligrapher, painter, 978-988.

Mikael composed and partially copied the "Collection of Hymns – Iadgari" S 425. The commissioner was David Curopalates. The manuscript contains 272 folios, 37,5 x 29.5 cm., written on parchment in Nuskhuri. The collector of the hymns is Ioane Mtbevari, Bishop of Tbeti (24v, 25r, 38v, 39r). Most of the text has been copied by Mikael Modrekill, he is often mentioned in the manuscript (23r, 24r, 49r, 56r, 84v, 262v). He copied 1r-136v pages, that were attributed to an anonymous copyist, as well as the last section of the text 172r-262v. 137r-171v are copied by Euthymius.

The last lines of the text copied from Mikael's calligraphic Nuskhuri hand often end in the so-called claws of a crow (elongated outline of letters). The text is followed by musical notations done with cinnabar. The beginning of the paragraphs is decorated with large capital letters and executed in the same style with head- and end-pieces (p. 44, 48, 112, 245, 263, 285, 408). Miniatures of Basil of Caesarea and Ioane Mtbevari (of Tbeti) (60r) on the free area of the page belongs to Mikael. His exquisite painting is colored with watercolor-like transparent paints. The colors are bright. Cinnabar, yellow, light blue colors are distinguished in the color.

Colophon: "Jesus Christ, praise for the soul of father Mikael" (23r).

S-I, p. 544-567.

Mikael, the Wanderer (mtsiri)

Calligrapher, painter, 1048.

Mikael executed the Gospels H 1741 (80v). Copied in Jerusalem at St. Gethsemane, the commissioner was Stephen, the priest from Palavra (296v). Mikael was originally from Mtskheta. The manuscript contains 243 folios, 22x16.5 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The cross is represented at the beginning of the manuscript (1v). The miniature of the Evangelist (2r), done on paper, is of later date and

of another master. The image of a trefoil-shaped cross is erected on a pedestal with elongated lower arm. The miniature is done with text ink and cinnabar. The cross is inserted in the frame. The upper part is trefoil shaped. Blue and red paints are ensambled with gold. The initial letters are of compound structure. Their configuration is developed with circles, trefoil details and double lines.

Colophon: "I, poor wanderer Mikael, imploring to pray" (80v).

H-IV, p.173-174.

V. Beridze, p. 166.

Mikael

Calligrapher, painter, 12thc.

Mikael is a scribe and one of the best masters among the illustrators of 12thc. Jruchi II Gospels H 1667. Jruchi II Gospels contains 278 folios, 24.5 x 18.6., written on parchment in Nuskhuri.

Decorated with canon tables, head-pieces, initial letters the manuscript is illuminated with 334 miniatures. R. Schmerling distinguishes 4 main artistic hands in the manuscript. S. Barnaveli attributes the following miniatures to Mikael: the Healing of the Man with Dropsy (168v), the Parable of the Prodigal Son (172r-v), the Healing of 10 Lepers (176r), the conversation of Christ with the Pharisees (176v), the Blessing the Infants (179r), the Healing of the Blind Bartimaeus (180). She also considers Mikael to be a master of colorless initials. Mikael's paintings are characterized by bright colors, miniatures are on the golden background. In coloring cinnabar, blue is distinguished, the background is dotted with small bushes and red flowers.

Colophon: "Christ, have mercy on Mikael and protect him" (in one of the miniatures, in particular, in the composition "The Conversion of the Wealthy Customs Officer Zacchaeus" (180v) the colophon is written in text ink in the ornamental decoration of the Christ's armchair. Read by S. Barnaveli).

H-IV, p.94-95.

S. Barnaveli, Two Inscriptions of the Second Codex of Jruchi, Moambe

of the Academy of Sciences of the Georgian SSR. – Tbilisi, 1958. Vol.21. – p.635-639.

V. Beridze, p. 167-168.

Mikael of Koresi

Painter, 12-13th cc.

Mikael is a Greek painter, who illuminated the Vani Gospels (A1335), copied by Ioane by the order of Queen Tamar in the Romana Monastery, near Constantinople. The manuscript contains 274 folios, 29 x 21., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is richly decorated with images of the Evangelists (9v, 81v, 131v, 210v), head-pieces (10r, 82r, 131r, 211r), canon tables (3r-v, 4r-v) and artistic initial letters, with miniatures at the beginning of the Gospels text. Among the miniatures St. Eusebius and St. Carpianus (1v), Christ among the Evangelists (8v) on the frontispiece and 4 compositions from the life of Christ, each of which is placed in the second tier of the miniature of the Evangelist. The manuscript painting is done by a Greek master in a typical manner of Byzantine book art.

A-IV, p. 407-410.

V. Beridze, p. 123-125.

El. Machavariani, Decorative Adorment of Vani Gospels, Moambe of the Institute of Manuscripts, Tbilisi, 1960, p. 135-144.

THE MIKADZES

The archpriestship of the Sioni Church in Tbilisi has been inherited by the Mikadze family since the 17th century. Representatives of the Mikadze family were famous calligraphers and painters. They inherited this craft. Gabriel (born 1687) and Osse (1698-1758) were the sons of Iesse, the archpriest. Gabriel's sons were Nikoloz (1720-1760) and Zacharias-Ambrose known as of Nekresi (1728-1812) and Ioane (1750-1801).

For a list of the manuscripts by Nikoloz and Ambrose of Nekresi, see: V. Beridze, p. 174-186.

Mikadze Gabriel, the son of Iesse – the son of the archpriest of the Sioni Church in Tbilisi, Archdeacon (born in 1687)

Calligrapher, painter, 17th c.

Gabriel executed "The Liturgical Book" A 866. The manuscript contains 121 folios, 30 x 22 cm., written on paper in Nuskhuri. The manuscript is edited by Bishop Nikoloz Orbelishvili of Ruisi, who donated the manuscript to the Church of the Mother of God of Ruisi.

Each page of the manuscript is enclosed in a colored-linear frame. The manuscript is decorated with head-piece and artistic initial letters. A cherub holding a flower branch (1r) is depicted at the beginning of the text. The head-piece is a recti-linear stripe. It is filled with a row of circles connected with floral ornaments, drawn in circles. The capital letters are composed of images of birds.

Colophon: "Gabriel the Archdeacon, son of the archpriest of Sioni, the working with great respect and scribe of this book" (121r).

A-III, forthcoming.

Mikadze Ambrose of Nekresi (Zakaria in secular life), the son of Gabriel, the Archpriest of Sioni and younger brother of Nikoloz, 1728-1812.

Many manuscripts have been executed by Ambrose. He was also proficient in the illumination of the manuscript book.

Ambrose executed the Hirmologion and Hymns to the Theotokos A 338 (p. 189). The manuscript contains 250 folios, 133.5 x 9.5 cm, written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with a miniature of John of Damascus (p. 2).

Colophon: "Lord, have mercy on the sinful Ambrose" (p. 189).

A-I_4, p.49-50.

Ambrose executed "The Commentaries to the Gospel of Matthew" by John Chrysostom A 280 (404v).

The manuscript contains 404 folios, 32.8 x 21.5 cm., written on paper in Nuskhuri (1r-46v) and Mkhedruli (47r-404v).

The text copied in Nuskhuri is decorated with a head-piece. The text begins with the letter "J"(χ), the configuration of which is created by the image of St. George, slaying a dragon with a spear. On the left side of the initial letter there is the blessing hand of the Lord. The head-piece is done with colorful paints.

On the verso side of the protective page the cross is erected on the pedestal.

Colophon: "Sinful monk Amvrosi of Tsilkani" (404v).

A-I_3, p. 157.

V. Beridze, p. 185.

Mikadze Nikoloz, the Archpriest of Sioni Church

Calligrapher, painter, 18th c.

Nikoloz executed numerous manuscripts (for a list of his works, see V. Beridze, p. 175-182). Nikoloz received the archpriest title in 1753-1755. He lived in Moscow in 1748-1753.

Nikoloz illustrated The Feast Book copied by Alexi Meskhishvili A 1454 (465v). The commissioner was Vakhushti Abashidze (son-in-law of King Vakhtang, the husband of Princess Anna). He is mentioned everywhere in the miniatures created by Nikoloz. Below the frame there is an inscription in black ink: "Have mercy on Abashidze Vakhushti".

The Feast Book A 1454 contains 467 folios, 32x22 cm., written on paper in Nuskhuri.

Nikoloz executed the head-pieces and 93 miniatures containing images of saints and Gospels compositions. The text is inserted in a colored-linear frame.

The head-pieces occupy almost half of the page. They are richly decorated with floral ornaments. In the blank area of the dome carved in the middle of the head-piece, the title is inscribed in twisted Asomtavruli. The zodiac signs are inserted in the circle above the title in the head-pieces: Libra (3r), Cancer (32 r), Sagittarius raising from the mouth (jaws) of the fish (55r), Capricorn (83v), Virgo (129r), Pisces (177v). At the beginning of each chapter there is a bepainted initial letter.

Miniatures with images of the Saints and compositions from the New Testament are presented in the free area of the page on the right. The miniatures are very small in size. Images on a gold background are executed in colors. The compositions from the New Testament are the following: The Rising of Lazarus, The Entry into Jerusalem, Christ Among the Apostles, The Washing of the Feet, Christ in the Garden of Gethsemane, The Passions of the Christ, The Descent into Hell.

Colophon: "Was written this sacred and abridged Feast Book... by Nikoloz, the son of the archpriest of Sioni" (465v).

A-V, p.3-4.

V. Beridze, p.178.

R. Kachakhidze, The Manuscripts copied and painted by the Archpriest of Sioni Nikoloz Mikadze (diploma thesis for the degree of Master of Arts, with the right of manuscript), Tbilisi, 2017.

Nikoloz executed the liturgical Collection A 347 (76r) in 1743. The commissioner was Catholicos Anton. The manuscript contains 105 folios, 15.5 x 10.5 cm, written on paper in Nuskhuri.

Each column of text is inserted in a colored-linear frame. The manuscript is decorated with head-pieces (3r, 10r, 39r, 56v, 68v, 77r, 82r, 90r). They adorn both columns of text and join colored-linear frame. In the middle of the head-pieces there is a triangular-shaped free area in which the title is written with capital letters. The head-pieces are filled with floral ornaments. Some head-pieces are linear in shape. In the middle of one of the head-pieces (56v) a cross is erected, from the bottom of which there are monsters. Blue and burgundy colors are used.

In the manuscript executed by Nikoloz, the artistic order of the text is noteworthy: the arrangement of lines into rhombuses, triangles, circles. Interestingly, on one of the pages there is a signature by Nikoloz. (76r).

After Nikoloz's Death, Archimandrite Tarasi (Alexei Meskhishvili's grandson) wrote an inscription on the page 2r, in which Tarasi mentioned himself as "a poor monk".

Nikoloz's colophon: "Holy Mother of God, help me the scribe of this, Nicholaoz on the Day of Judgement" (76r).

A-I$_4$, p.64-66.

V. Beridze, p. 180.

Nikoloz executed the "Dogmaticon" H 601 (p. 76). The manuscript contains 267 folios, 30.2 x 20.5 cm, written on paper in Nuskhuri.

The commissioner wasthe King of Kings Teimuraz (76v). The manuscript was done by three scribes: Nikoloz (p.3-76), Ioane the Priest (p.77-214) and Osse (p.215-531).

The painting of the manuscript belongs to Nikoloz. The composition of the Crucifixion (67r) is done in text ink graphically. At the base of the cross Adam's skull is placed. Nikoloz artistically adorned the end of the text. The counter rows of two columns of text are arranged in a wedge form (66v).

Colophon: "May the Lord glorify in both lives our divinely crowned king Teimuraz, by whose order wrote I, Nikoloz, the son of the archpriest of Sioni, from the beginning to the end" (p. 76).

H-II, p. 54-59

V. Beridze. P. 178

Nikoloz executed "The Prayer" H 1061 in 1742 (244v). The manuscript contains 245 folios, 9 x 5.5 cm., written on paper in Nuskhuri.

Each page of the manuscript is inserted in a colored-linear frame. The manuscript is decorated with the head-pieces (2r, 50r, 58r, 80r, 88r, 214r, 227r) and head- and end-pieces (216r, 244r). The titles are done in twisted capital letters in cinnabar. The drawing is done with green and gold paints. Gold scaled off over times. The head-pieces are П-shaped. The Mother of God with a Child is glued in (213r).

Colophon: "Queen of all giving Birth! When your son will judge all humans, then have mercy on me, the Archdeacon, Nikoloz" (244v).

H-III, p. 56-57.

Nikoloz executed "The Pearl" H 1246 in Moscow (103r). The manuscript contains 225 folios, 15 x 10 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is painted with several head-pieces: 1r, 9r, 114r, 165r, 190r, 204r. They are made in imitation of printed books. The head-pieces are composed of floral motifs. The last lines of the text are arranged in a wedge form.

Colophon: "I, the unworthy archpriest of Sioni, Nikoloz, wrote it in the city to Moscow" (103r).

H-III, p. 188-190.

The creative relationship of the archpriest of Sioni Nikoloz with the archpriest of Anchiskhati Alexi is noteworthy. The Feast Book H 1454 copied by Alexi is illuminated by Nikoloz. In addition, Nikoloz took part in the instauration of the Parkhali Gospels (A 1453) copied by Ioane Berai in 973. From the late inscriptions of the Parkhli Gospels, it is known that, he renewed the first page of the Gospels with the head-pieces. Index was compiled in 1747 by the order of Vakhushti Abashidze (70v, 259v).

Nikoloz Mikadze, as it is known, created the architectonics of the texts of the books and prepared them for printing, thus making the work easier for the typographers.

Mikeli

Calligrapher, painter, 1054.

Mikeli executed the Gospels S 962 (264r). The manuscript contains 266 folios, 14.5 x 11.4 cm, written on parchment in two columns in Asomtavruli.

The manuscript is decorated with 6 canon tables (1r-3v), a decorative frame of the Eusebius' letter (4r-v), a head-piece (133r), end-pieces (82r, 130v, 204r, 265r), images of the cross (84v, 131v), initial letters and the figures of two Evangelists (85v, 132r). Miniatures of Matthew and John are missing. The ornamental painting is created with floral motifs. The image of the cross at the end of the left column of the text of the Gospels of Matthew (84v) is a twisted ornament, while in the beginning of the Gospels of Luke (131v) it is made of braided stripes. The images of the Evangelists are badly damaged, they are depicted in the work process in front of the desks. The color is mainly white-mixed light blue paint. Green and red opaque paints are ensembled with gold.

Colophon: "Pray for Mikel" (264r).

S-I, p. 626-627.

V. Beridze, p. 173-174.

N. Kavtaria, Decoration of S 962 Gospels, The Questions of History of Cultural, N 5, Tbilisi, 1998, p.72-78.

Mikael

Calligrapher and painter, 12thc.

Mikael executed Collection A87 (112v) by Gregory the Theologian. The manuscript is copied by two copyists. Each copyist illuminates his text with initial letters. The name of Mikael, who executed the first part of the manuscript (112v), is known. The manuscript contains 416 folios, 36 x 24.5 cm., written on parchment in Nuskhuri. The commissioner was Mariam (1r, 228r, 356r), the daughter of King Bagrat of Abkhazia.

The manuscript is decorated with a head-piece at the beginning of the text (1r) and initial letters. Mikael uses thick, opaque paints. The capital letters are complex in structure. Their configuration is made up of circles, trefoil details and double lines. The name of Mariam (228r, 358r) of the commissioner is inscribed in the capital letter T(ⴑ).

Colophon: "Lord, forgive Mikael" (112v).

A-I$_1$, p. 300-309.

Mikeli

Calligrapher, painter, 17thc.

Mikeli executed the Akathistos H 98 (61r) in 1681. The commissioner was Catholicos Nikoloz (Amilakhvari).

The manuscript contains 87 folios, 20 x 14 cm., written on paper in Nuskhuri.

Each page of the text is enclosed in a colored-linear frame. Decorated with head-pieces (2r, 53r) and 72 miniatures.

Some of the miniatures occupy the entire page, some are inserted in the text. The manner of rendering is picturesque.

The colophon from the commissioner: "Adorned and painted I, the son of Amilakhori the Catholicos Lord Nikoloz,... by the hand of Mikel" (61r).

H-I, p. 72-73.

V. Beridze, p. 186.

N. Giorgobiani, To the History of Illustrations the Akathistos Hymn in Late Medieval Georgia, Georgian Antiquities, N 4-5, Tbilisi, 2003, p. 237-252.

Mikeli also copied one part of Gulani A 30 of Anchiskhati in 1681. The manuscript was copied with Saba and Abel. Mikeli copied pages 153v inclusive. The manuscript contains 345 folios, 35 x 24 cm. The full text of Gulani itself is bound in three parts in the form of manuscripts A 30, A31 and A 32. The commissioner of Gulani was the Catholicos Nikoloz, the son of Amilakhvari (250v). The manuscript is written on paper in Nuskhuri.

The text written by Mikeli is decorated with 8 miniatures:

1. Seated Hodegetria (2r)
2. Exaltation of the Cross (30r)
3. John the Theologian (55r)
4. St. Cosmas and Damian (125r)
5. Three Youths in the Fiery Furnace (214 r)
6. Adoration of the Magi (236v)
7. St. Basil (251r)
8. Epiphany (274r)

The miniatures are distinguished by a drastic and laconic compositional

set with characteristic form-modeling. They reveal connection with monumental painting.

All colophons belong to the commissioner.

A-I$_1$, p. 97-99.

V. Beridze, p. 186.

F. Devdariani, Miniatures of Anchiskhati Gulani, Tbilisi, 1990.

F. Devdariani, Gulani of Anchiskhati – Illustrated Codex o the 17th century (To the question of the relationship between the monumental and miniature painting of the late Middle Ages), IV International Symposium of Georgian Art., G.Chubinashvili Institute of Georgian Art History of the Academy of Science of Georgian SSR, Tbilisi, 1983.

Navkratios Tsimtsadze

Calligrapher, painter, 16-17th cc.

Navkratios executed the Gospels H 1031 (246r). The manuscript contains 270 folios, 9.5 x 6.6 cm., written on paper in Nuskhuri.

The beginning of the text the Gospel of Matthew is decorated with a head-piece that adorns the two written columns. The head-piece is П-shaped, filled with twisted ornament. The twisted stripe on the red background is left uncolored. It seems that free spaces are left for painting. On the miniatures insciptions are written with the scribe's hand: "The Deposition" (69v), "The Resurrection" (70v).

Colophon: "Lord, forgive the sins to the scribe of this Navkratios" (246r).

H-III, p. 31.

V. Beridze, p. 230.

Nikipore, the Monk

Calligrapher, painter, 1854.

The sermons of Anton Chkondideli (of Chkondidi) H 77 (123v) were executed by Nikipore in the monastery of Nakharebo. The manuscript contains 123 folios, 34.5 x 21 cm., written on paper in refined Mkhedruli.

The manuscript is artistically decorated with initial letters (i(ი), a(ა), o(ო), b(ბ), m(მ) letters are of compound structure). They are executed in text ink and are dismembered with floral ornaments, images of eagles. The outline is penetrated into the text.

Colophon: "Was written ... by the hand ... inferior hieromonk Nikipore, the Monk" (123v).

H-I, p. 62.

Nikolozi

Calligrapher, painter, 13thc..

Nikolozi executed the Gospels 1459 (140v). The manuscript contains 194 folios, 24X20 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with head-pieces: 1r, 55r, 88r, 142r and initial letters.

Each Gospel is separated by a П-shaped head-piece that adorns the left column of the text. The painting is a twisted ornamental motif. It is conveyed in colorless parchment on a black background. There are floral branches on both sides of the head-pieces. The text often contains initial letters and monograms executed in cinnabar or text ink. The beginning of the text is accentuated with the initial of compound structure, that consists of circles and stems. There is a monogram consisting of three letters on page 150.

Colophons: "Lord, God... the scribe of this is Nikoloz" (54v).

A-V, p. 6-7.

V. Beridze, p.191.

Nikoloz Chachikashvili, the Priest

Calligrapher, painter, 1763.

Nikoloz executed the Horologion S 4549 (p. 1116). The manuscript contains 1181 folios, 16, 1 x 10, 2 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with the illustrations: The Nativity (p. 126),

The presentation of Jesus at the Temple (p. 289), Inexhaustible Chalica (p. 956).

Colophon: "Christ God, salve the soul of the sinful priest Nikoloz, to glorify your name" (p. 1149).

S-VI, p.13-23.

Nomocanon is also executed by Nikoloz S 4963 (p. 421) in 1757. The manuscript contains 258 folios, 10, 5 x 7,5 cm., written on paper in Nuskhuri. Written during the reign of King Teimuraz and his son King Erekle of Kakheti (p. 421). The manuscript is decorated with a head-piece (p. 445).

Colophon: "The Nomocanon was written by the hand of sinner Chachikashvili Nikoloz, the priest" (p. 421).

S-VI, p. 269-271.

Nikoloz, the Hierodeacon

Calligrapher, painter, 1799.

Nikoloz executed "Flower of Paradise" A 414 (195v) by Gabriel, the Less (Mtsire).

The manuscript contains 198 folios, 17 x 10.5 cm., written on light blue paper in Mkhedruli. Nikoloz donated the manuscript to the Monastery of the Mother of God of Khakhuli in Shuamta (195v).

On the other side of the front page a floral ornament grows from a heart-shaped vase. The flowers are colored with burgundy, light blue and yellow watercolor-like paints. The contours are marked with text ink. The titles are done with cinnabar in twisted capital letters. The vase is surrounded by a circular stripe made in Asomtavruli with cinnabar.

Colophon: "is written by my hand to intercede for my soul... the donor, monk Nikoloz" (195v).

A-II$_1$, p. 33-34.

Nikoloz, the Son of Disposer of Eniseli

Copist, artist, 18thc.

Nikoloz executed the Kontakion A 398 (116v). The commissioner –

Amba Nikoloz of Alaverdi (116v). Copied at St. Dodo Monastery in Gareji Desert (116v). The manuscript contains 116 folios, 28 x 20 cm., written on paper in Nuskhuri.

From the page 30v each column of text is inserted in a colored-linear frame. The titles are executed in large capital letters (1r, 23r, 37r). The letters written in cinnabar are painted in gold.

Colophon: "Nikoloz, son of disposer of Eniseli,... wrote this Kontakion" (116v).

A-I_4, p. 183-185.

Nikoloz, the Monk

Calligrapher, painter, 1801.

Nikoloz executed "Natsvalsitkvaoba" (versified Catechism) by Solaghashvili Geronti H 296 (94v). The manuscript contains 99 folios, 20 x 17 cm., written on light blue paper in Mkhedruli.

Nikoloz executed head- and end-pieces (3r, 5r, 8r, 9r, 43v, 59r, 61r). The painting is of poor quality. A twisted ornament is drawn in black ink on a light blue or yellowish background. The titles are executed in twisted Asomtavruli. The last lines of the text are arranged in a wedge form.

Colophon: "I, much unworthy the monk Nikoloz completed by the power of God" (94v).

H-I, p.216-218.

Nikoloz

Calligrapher, painter, 19thc.

Nikoloz executed "The Knight in Panther's Skin" by Shota Rustaveli H 2055 (4r). The manuscript contains 197 folios, 31 x 19; written on paper in Mkhedruli (watermark is from 1820).

The human face is inscribed in an ornamented frame on the first page.

There are images of three humans on the frame with the inscriptions: Faith, Love, Hope. The text is preceded by an acrostic poem by the author (4v) dedicated to Princess Elena.

Each page of text is inserted in a colored-linear frame. Here and there are images of humans, animals, monsters, page 13v – sleeping Venus, page 6v – Adam and Eve. From the text illustrations of "The Knight in the Panther's Skin" Tariel with sword in his handis presented on page 7v, Shota Rustaveli's portrait is depicted on page 8v, holding a book with the inscription: "I, Rustaveli, have composed this work by my art". On the page 89v Avtandil is depicted on horseback. Execution of the images are of low quality, mostly done in black ink and drawn with different watercolor-like paints.

The texts composed by the copyist are placed on 3v-4r.

H-V, p. 31-32.

Nikrai

Calligrapher, painter, 12-13thc.

Nikrai executed "Climacus" H 1669 (171v) by John Sinaites, translated by Euthymius the Athonite. The manuscript contains 223 folios, 36.5 x 29. written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with large capital letters, their outline is done graphically, enriched with ornaments. Nikrai also executed comments with refined Nuskhuri on the free area of the text. Comments are inscribed in the graphical images of humans, eagles, roosters, dragons.

Colophon: "Lord, God, forgive the soul of Nikrai" (171v).

H-IV, p. 96-97.

V. Beridze, p. 193-194.

T.Jojua, Garejian Calligrapher of the 12th century Nicholas Nikrai and two manuscripts copied by him (Ven.4 and H 1669), Proceedings of the First Republican Scientific Conference of Young Scientists, Tbilisi, 2003, p.202-206.

Pavle, the Priest of Sioni

Calligrapher, painter, 1733.

Pavle executed the Gospels A 728. The manuscript contains 218 folios, 7 x 5 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with a head-piece and images of the Evangelists: Matthew (2v), Mark (58v), Luke (93v) and John (152v). The head-piece is in Persian style. The figures of the Evangelists Matthew, Mark and Luke are depicted seated in front of a desk and John with Prochorus, on the landscape background.

T. Jordania T. II, p. 189-190.

Pavle, the Son of Ioseph

Calligrapher, painter, 19th c.

Pavle executed "Sirinoziani" H 281 in the village Akhmeta (70v) in 1837. The manuscript contains 169 folios, 32 x 19 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with head – and end-pieces (38v, 43r, 43v, 56v, 102r, 104v, etc.). Rectangular head-pieces sometimes are curved oval in the middle. Floral and geometric ornaments also can be found. The drawing is done in text ink and colored in green and dark burgundy.

Colophon: "Written by Pavle, the son of Osep" (70v).

H-I, p. 197.

Peter, the Chanter

Calligrapher, painter, 17-18thc.

Gulani A104 (150r) is executed by Peter the chanter. The manuscript contains 608 folios,17.5 x 12 cm., written on paper in Nuskhuri. Manuscript A 125 was part of the Gulani.

The manuscript is decorated with head-pieces (46r, 55r, 64r, 72r, 81r, 88v, 96v, 104v, 441r). Each page is inserted in a colored-linear frame. The

Resurrection composition is presented on page 45v. The head-pieces are done of gold and colorful paints.

Colophon: "Christ, have mercy on the unworthy Peter the chanter and scribe" (150 r).

A – I_2, p. 12-23.

Gulani A 125 (393v) is executed by Peter. The manuscript contains 437 folios, 17.5 x 11.5 cm., written on paper in Nuskhuri. Each page of the manuscript is enclosed in a colored-linear frame. The text is written in fine calligraphic Nuskhuri.

The manuscript is decorated with head-pieces: 1r, 78r, 90r, 107r, 111r, 115r, 120r, 125r, 130r, 135r, 140r. The head-pieces are in A104 Gulani style. The following compositions are found in the manuscript: The Annunciation (77v), The Last Supper (89v), Christ on the Throne (110v), the image of the infant Christ in the medallion, with the images of angels on both sides (114v), the Mother of God with the Child, the figures of John the Baptist and John the Theologous (124v), St. Peter and St. Paul with the model of church (129v), The Crucifixion (134v).

Colophon: "Christ, bless the chanter Peter, the scribe of this" (393v).

A – I_2, p. 109-117.

Pilipe, the Priest

Calligrapher, painter, 13-14th cc.

Pilipe executed the Synaxarion H 1367 (227v). The manuscript contains 227 folios, 29 x 23.5 cm., written on parchment in Nuskhuri. The commissioner was Sevdaoz (227v), the daughter of Charmauli.

The manuscript at the beginning is decorated with a head-piece that adorns the left column of the text. It is a wide stripe, created with a braided ornament. The contour is done in text ink and highlighted with green, yellow and brown paints. In the center there are leaf branches grown up in cross-shaped forms.

Colophon: "Was completed this sacred Synaxarion ... by the hand ... the priest Pilipe" (227v).

H-III, p.326-327.

Popa

Calligrapher, painter, 13thc.

Popa executed "Commentaries on the Gospel of John" A 101 (131r) by John Chrysostom. The manuscript contains 311 folios, 32 x 25 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with end-pieces (290r, 291r) and artistically decorated capital letters (69v, 147r, 154v, etc.). The end-pieces are expressed in dots.

Colophon: "St. John the Evangelist. Intercede for Popa" (131r).

A-I$_2$, p. 5-10.

Porpiri, the Monk

Calligrapher, painter, 1796.

Porpiri executed the Collection H 211 (250v). The manuscript contains 252 folios, 20.3 x 15 cm., written on paper in Mkhedruli.

At the beginning of the manuscript a mitre (1v) is depicted in black and burgundy paints. The titles are twisted in Asomtavruli. The endings of the text on some pages are formed in a wedge shape (200r, 202r, 232v). The lines written in Asomtavruli frame the text.

At the end of the text the scribe's (Porpiri, the monk) Epistle to the parents is attached (249v-250v).

H-I, p. 148-149.

Romanoz, the son of Duke (Eristavi) of Aragvi Giorgi, Metropolitan of the 18th c.

Calligrapher, painter, 18thc.

Romanoz executed the "Climacus" A149 (p. 643). The manuscript contains 363 folios, 19 x 14.2 cm., written on paper in Nuskhuri.

There is a miniature of John Sinaitus. The drawing is graphic, executed in text ink. A Ladder of Divine Ascen (p. 6 and p. 644) is depicted twice, one of which is graphically expressed in text ink. In the second case the ladder of virtues is painted with green paint.

Colophon: "Christ, bless the sinful priest-monk Romanoz, the son of the Duke (Eristavi)" (p. 643).

A-I_2, p. 204-206.

Romanoz executed "Cymbal of Herald" in 1745 in Moscow A 150 (p. 22, 24). The manuscript contains 540 folios, 18.8 x 15 cm., written on paper in Nuskhuri. Romanoz is also the compiler of the collection.

A self-portrait of Romanoz is attached to the manuscript. It occupies the entire page. Romanoz sits in an armchair at a desk. The painting is done in dark colors: black, brown and blue.

Colophon: "I, Romanoz, the sinful Metropolitan of Kartli, a monk and unworthy brother, the son of Giorgi, the Duke (Eristavi) of Aragvi, compiled this book and done it" (p. 22).

A-I_2, p. 206-211.

Rostom Ioseliani

Calligrapher, painter, 1822

Rostom copied "The History of Kartli" (The Georgian Chronicles) S 5316 of King Vakhtang in Ryazan (p. 698). The manuscript contains 712 folios, 34 x 21.5 cm., written on paper in Mkhedruli.

The first page presents a miniature depicting Targamos and his sons: Movakan, Bardos, Kartlos, Haos and others. On the page 52 the miniatures of St. Nino and King Mirian are presented, on page 674 – a head-piece, on page 703 – a map of Georgia.

Colophon: "Copied by the hand of Rostom Ioseliani" (p. 698).

S-VII, p.240-241.

Saba, the Cripple (Kuti)

Calligrapher, painter; 978.

Saba executed the Collection H 1346 (208r), bound by Ioane (208r). Translated by Euthymius; copied at Crania Abode on Mount Olympus (209r). The manuscript contains 210 folios, 17.5x12.5 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is illuminated with miniature of John, the Theologian (1v), head-pieces (2r, 60r), end-piece (208r) and initial letters.

The image of John the Theologian occupies the entire page. He is standing with his praying hands upwards to God. The clothes are reddish brick, while the garment is colorless parchment.

The head-pieces are rectangular in shape, spread all over the page. The titles are written in the head-pieces in gold ink on cinnabar basis. The end-piece is a narrow ornamental stripe, created with a leaf motif.

Colophon: "Christ, have mercy on Saba, the scribe of this" (208r).

H-III, p. 292-293.

Saba, Mikael, Gabriel, Ivane 1035.

Basil the Great's "Commentaries on the Psalter" A 135 is completed by several scribes. The manuscript is copied at Shatberdi Monastery. The commissioner was David Jibisdze (255r-256v). The manuscript contains 257 folios, 20x13 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with numerous illuminated capitals and initials of geometric character. Their stem is gridded with parallel or diagonal lines.

Colophon: "Wrote by the hands of spiritual brothers of mine Saba, Mikael and Gabriel and I completed by the hands of my son Ivane" (255r-256v).

A-I$_2$, p. 154-157.

Saba

Calligrapher, painter, 14thc.

Saba executed the Gospels A 505a (167r). The manuscript contains 199 folios, 23x18.4 cm. written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with an end-piece of cross form (78v), which is presented on the right side of the text written in two columns with a middle arm extended. The arms with double contours are divided into triangles and highlighted with altered cinnabar and yellow paints.

Colophon: "Holy ones of God, those who worship this Holy Gospels, pray for the sinner Saba" (167r).

A-II$_2$, p.10-11.

Saba, the Archpriest

Calligrapher, painter, 16-17th cc.

Saba executed the Gospels H 1275 (31r, 77r). The manuscript contains 106 folios, 28.7 x 20.5 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with head-pieces (31r, 80r). They are П-shaped, adorned with images of birds. The drawing is done on the background of the cinnabar in green and cinnabar. Initial letters are of a geometric character.

The first testament is inscribed in the head-piece of the Gospel from Mark: "St. Mark, have mercy on Saba" (31r, the testament is executed in green ink).

The second testament is presented at the end of the text of the Gospel from Mark: "St. Mark, have mercy on the writer of this, the archpriest Saba" (71r).

H-III, p. 209.

Saba, the Priest

Calligrapher, painter, 17th c.

Saba executed the Psalter H 1112 (149v). The commissioner was the Bishop of Tbilisi Ioseb Saakadze (150v). The manuscript contains 159 folios, 11.5 x 8 cm., written on paper in Nuskhuri.

Each page of the text is inserted in a gilded frame. The title page (7v) presents the prophet David seated on a throne. He is crowned and holds a scroll with a text in Nuskhuri. Rectangular head-piece is placed at the beginning of the text (8r) and is stretched across the entire width of the text. The geometric ornament is developed in gold and blue colors, surrounded

with a brick-red stripe. David's miniature inserted in the frame, is much damaged. The backdrop is blue.

Colophon: "I, great sinner called priest and not a worthy Saba have written this sacred Psalter"(149v).

H-III, p.99-100.

V. Beridze, p.198.

Sakvarel Nashidze

Painter, 15th c.

Sakvarel Nashidze illuminated the Gospels Q 5 (123v). The manuscript contains 293 folios, 12.2 x 9.5cm., written on parchment in Mkhedruli. V. Beridze considers Sakvarel Nashidze to be a copyist as well.

The image of Mark the Evangelist (123v) is executed by Sakvarel Nashidze. The drawing is sketched with a pen. Green, cinnabar, brown paints are used. The frame is also done in cinnabar.

The colophon is written below the miniature of Mark the Evangelist: "Mark, the Evangelist, intercede for Sakvarel Nashidze" (123v).

Q-I, p.10.

V. Beridze, p.189-190.

Serapion Sanikidze, the Priest

Calligrapher, painter, 16-17th cc.

Serapion executed Kontakion H 1448 (18v). The manuscript contains 18 folios, 20.5x14 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with the head-piece (1r) at the beginning of the text, that is representing in a braided ornament. The drawing is done on a black background with cinnabar and developed on the background of a colorless paper. The head-piece is decorated with a cross in the center, with the images of birds on both sides.

H-III, p. 380.

Svimeon Groghashvili

Calligrapher, painter, 15thc.

Svimeon executed the Gospels S 5313 (236v), the commissioner was the priest of priests Iovakime (236v). The manuscript contains 259 folios, 14 x 10.5 cm, written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with a head-piece and an initial letter at the beginning of the Gospel of Matthew (1r). The head-piece has the shape of the letter П, the painting is done with thick, opaque paints. The initial letter "ts"(ⴖ) is configured with a female figure on a pedestal.

An extensive colophon is written in the form of Iambic and mentions the scribe and the commissioner (236v).

S-VII, p. 238.

Svimon, the son of a priest

Calligrapher, painter, 15-16th cc.

Svimon executed Kontakion H 1438 (35r). The manuscript contains 45 folios, 12 x 8.5 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The text at the beginning is decorated with a П-shaped head-piece(1v). It is created with a twisted motif and done in text ink. The text is decorated with large capital letters executed in cinnabar.

Colophons: "God forgives the priest's son" (35r) and "God forgives Svimon" (36r).

H-III, p.374.

Sidonia, "the Maid of God"

Calligrapher, painter, 19th c.

Sidonia executed Avgarozi (amulet) H 2061 (21r). The manuscript contains 21 (round cut) folios (8.5 x 7 cm., written on paper in Mkhedruli. The text is inserted in a circular frame.

The text of Abgar's Epistle is adorned with an image of a leaved cross on the first page and an image of a not by human hand-made icon (11r). The drawing is done in text ink.

Colophon: "By the grace of this sacred Epistle of the Holy One, protect and bless yours hopeful "maid of God" Sidonia" (21r).

H-V, p. 36.

Spiridon

Painter, 1816.

Manuscript A 181, "Ethics" by Basil the Great, was copied by Iostos Andronikashvili (239v). This manuscript contains 289 folios, 20.5 x 33 cm., written on light blue paper in Mkhedruli.

Spiridon executed the miniature of Basil the Great (1v).

Inscription on the portrait of Basil the Great: "Basil the Great [painted] by novitiate Spyridon. Be blessed by the Lord"(1v).

A-I$_2$, p. 291-292.

Tevdore, the Writer of the canon tables

Painter, 936.

The Gospels (from Jruchi I) H 1660 was copied in 936 by the priest Gabriel at the monastery of Shatberdi (291 r-v), commissioned by Grigol, son of Mirdati (227v, 291v). The manuscript was illuminated four years later by Tevdore. In the colophon he calls himself as a "writer of canon tables" (1v). The manuscript contains 297 folios, 26 x 21 cm., written on parchment in Asomtavruli.

The manuscript is decorated with a quadrifolium (cross with four rounded arms (1v)), canon tables (2r-5v), images of the Evangelists (6v, 92v, 144v, 227r) and 4 compositions depicted on the frontispiece. On the counter page of the Gospel of Matthew the Virgin with the Child (7r) is depicted, with Mark – the Healing of the Blind (93r), with Luke – the Healing of the Devil-possessed (143r) and with John – the Healing of the Paralytic (228v). The manner of rendering is graphic. The ground is colorless parchment, gold and brown dominate in the coloring. The nimbi of Christ are gilded. The paints are watercolor-like.

Colophon: "Christ, have mercy on Tevdore, the writer of these canon tables" (1 v, written in Asomtavruli above of an image of a quadrifoliumon the left side of the frontispiece);

"Christ, have mercy on Tevdore" (the inscription on the front page is read in the mirror from right to left).

H-IV, p. 81-82.

V. Beridze, p. 101-103.

E. Machavariani, To the Issue of Allocation of the Work between the Scribe and the Artist in the Process of the Creation of illuminated Manuscripts, Georgian Manuscripts. (Issues of Script and Adornment), Tbilisi, 2012, p.155-175.

Teodore

Calligrapher, painter, 11th c.

Teodore completed Collection A 142 (42r, 102r). The commissioner was Grigol the Duck of the Dukes (Eristavt-Eristavi) (102r). Copied at St. Symeon's Abode on the Wonderous Mountain (53r-v). The manuscript contains 266 folios, 19 x 12 cm., written on parchment in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with head-piece (102 r). It is a linear stripe, developed with a grape-vine type ornament, on the ground of the parchment in the ink of the text with cinnabar, while the thorny tendrils are inserted in a green frame.

Colophon: "Lord, have mercy on the soul of Teodore" (102r).

A-I_2, p. 175-177.

THE TUMANISHVILIS

Representatives of the Tumanishvili family were royal chancellors and scribes at the court of Georgian kings. Famous calligraphers and artists were Egnati, the son of Bainduri and his sons Iesse and David.

Tumanishvili Egnati, the son of Bainduri,
the Royal Chancellor at the Court of Erekle II and George

Calligrapher and painter. 1770

Egnati executed the Gospels H 395 (6v). The manuscript contains 235 folios, 27.5 x 19 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with head and end-pieces (72v, 115r, 180v, 228v).

Colophon: "I have completed this book... to describe the Holy Gospels commanded by Jesus Christ, I, the unworthy and the best of men... Tumanishvili Egnati" (6v).

H-I, p. 297-298.

V. Beridze, p. 111.

Tumanishvili Iesse, the son of Egnati, Secretary

Calligrapher, painter, 19th c.

"Kalila and Dimna" H 387 (2r) is executed by Iesse. The manuscript contains 280 folios, 33 x 21 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with an end-piece (182v).

Colophon; "I have done a lot of work to do this book... the most obedient servant and officier Duke Iesse Tumanov" (2r).

H-I, p. 286.

V. Beridze, p.111.

Tumanishvili David, the son of Egnati, Secretary

Calligrapher, painter, 1807.

David has copied and painted numerous manuscripts. He has copied several manuscripts together with David the Rector (Alexi Meskhishvili's son). We will consider some of David's manuscripts.

"The Books of Law" H 382 (295r) is executed by David in Tbilisi. The manuscript contains 295 folios, 33.5 x 21 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with initial letters consisting of images of animals, birds and humans.

Colophon: "has been completed ... by the hand... of the son of the royal chancellor Ignati, Duke David Tumanov" (295r).

H-I, p.281-283.

V. Beridze, p.111.

David executed the "Tkobilsitkvaoba" H 383 (103r) by the Catholicos Anton I. The manuscript contains 125 folios, 32 x 19, 6 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with many head and end-pieces.

On the frontispiece of the manuscript there is an image of Anton I (4v), who is presented on a brick-red color background, half body, with the blessing right hand.

Colophon: "I, the scribe of this book, Duke David, the son of royal chancellor Egnati, drew as much as I could" (4v).

H-I, p. 283-284.

David completed the Collection H 392 (27r) in 1820. The manuscript contains 60 folios, 27.5 x 20.6 cm, written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is illuminated with the depiction of 7 deadly sins:

1. Pride (peacock) 29v
2. Lust 31r
3. Gluttony 33r
4. Sloth (laziness) 35r
5. Wrath (Leo) 37r
6. Envy 39r
7. Greed (wolf) 41v

See head-pieces 10r, 43v.Signature 43v.

Colophon: "was completed the selected theology ... by the hand of the son of the royal chancellor Egnati, Duke David Tumanov" (27r).

H-I, p.292.

David executed "Amirandarejaniani" (the Story of Amiran, son of Darejan) H 384 (4v) by Mose Khoneli in 1824 in Tbilisi. The manuscript contains 113 folios, 32.5 x 20 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with images of thirty-three pieces of military ammunition at the beginning of the text on one page (2r). Each piece has its own name. They are graphically executed.

The manuscript is decorated with a head-piece (5r) composed of floral ornaments. The contours are executed graphically in the text ink. End-pieces (53v, 66r, 85r, 105r, 113r) are also presented with floral ornaments.

The manuscript is attached with miniatures depicting the episodes of the story. Each composition occupies the entire page. The background of the miniatures is painted with green paint, the coloring is mostly brick-red.

Miniatures are: 1) King Abesalom saw the portrait of the daughter of Amiran-Darejaniani (6r) depicted on the wall, 2) killing of a young black man by Badri Iamanisdze (14r), 3) the penetration of the castle by Amiran-Darejaniani (15r).

Colophon: "was completed... in the city of Tiflis (Tbilisi) by the hand... of Duke David, the son of the royal chancellor Egnati." (4r-v).

H-I, p.284.

V. Beridze, p.111.

David executed "The Story of Layla and Majnun" H 397 (57v) in Tbilisi. The manuscript contains 60 folios, 22 x 18 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is decorated with head and end-pieces (1r, 5r, 7v, 13r, 57r, 59r) and illuminated with miniatures.

Signature of David See. 1v.

Colophon: "I drew, myself... for painting as much as I could, by the hand ... of the Duke David Tumanov" (57v).

H-I, p.300.

Zakaria, the Monk

Calligrapher, painter, 1696.

Zakaria executed the Gospels H 1030 (303v). The manuscript contains 336 folios, 9.5 x 7 cm., written on paper in Nuskhuri. Done at the Monastery of St. John the Baptist in the Desert of David Gareji (303v). Translated by George the Athonite.

The manuscript is illustrated with images of the Evangelists: Matthew (13v), Mark (94v), Luke (150v), John (240v).

Colophon: "Was written this Holy Gospels the enlightener of souls... by the hand of the great sinner and almost unworthy monk Zakaria" (303r-304r).

H-III, p. 29-30.

V. Beridze, p.89-90.

Zakaria Gagunov

Calligrapher, painter, 1829.

Zakaria executed "the Knight in the Panther's Skin" H 288 (104v). The manuscript contains 106 folios, 31,6 x 20,4 cm., written on paper in Mkhedruli.

The manuscript is painted with numerous head-pieces. They are rectilinear in shape. Leaf motifs (3r, 28r, 31r, 33v, 34r, 39v, 41v, 48v, 51r), braided (13r, 14r, 60r, 64r, 69v, 73v, 75r), geometric elements (27r) or floral ornaments (52r, 79v, 89v, 91v, 104r) are used. The drawing is done in text ink and cinnabar.

Colophon: "The glory unto God! Completed this story of these three kings, who are the Knights in the Panther's Skin, written by the hand of Zakaria Gagunovi, the deacon" (104r).

H-I, p.213.

Zosime of Vale

Calligrapher, painter, 1514.

Zosime executed the Vale Gospels A 401 (171v). The commissioners

were Spiridon and his son Ioram (271v). The manuscript contains 295 folios, 21.2 x 16 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with canon tables (4v-7v), head-pieces (13r, 82r, 132r, 214r), initial letters. The images of the Evangelists are executed by another master. The head-pieces are stretched across the entire width of the text and are done in gold with a thin floral ornament on a blue background. The initial letters adorn the text of the Gospels at the beginning. They are made up of human figures and repeat the configuration of the letters from Jruchi II, Vani, H1707, Gelati Gospels; e.g.: the letter "P"(ვ) at the beginning of the Gospels of John from the Gelati Gospels (12th c.) is representing the mast overrun by the figures.

Colophon: "May God forgive Zosime of Vale and his deceased" (271v).

A II_1, p. 3-4.

Zosime Kochobaisdze

Calligrapher, painter, 16thc.

Zosime executed Parakletike A 1522 (167r). The manuscript contains 375 folios, 30.5 x 21 cm., written on paper in Nuskhuri. The commissioner was the Princess Ketevan (167r).

The manuscript is decorated with two head-pieces. They are expressed in ribbon braids. The first is painted in brown, the second in red and brown (in the inscription of the manuscript a paper-cutter Peter (167r) is mentioned).

Colophon: "God forgive the scribe of this Kochobaisdze Zosime" (167r).

A-V, p.57-58.

V. Beridze, p. 51.

Zosime

Calligrapher, painter, 16-17th cc.

Zosime executed the Parakletike H 617 (34v). The manuscript contains 92 folios, 27 x 20 cm., written on paper in Nuskhuri.

The manuscript is decorated with the head-pieces. The twisted ornament is drawn in cinnabar and black ink on a paper background.

Colophon in text hand: "Worthless Zosime, be diligent in doing this" (34v).

H-II, p. 93-94.

Zosime Orbelisdze

Calligrapher, painter, 1727.

Zosime (Sulkhan-Saba's brother) compiled Dictionary H1035 (272r) by Sulkhan-Saba Orbelian in Moscow (267r, 272r). The manuscript lacks pages; was restored. The manuscript contains 273 folios, 33 x 22 cm., written on paper in Mkhedruli.

The beginning letter of each chapter of the dictionary is artistically arranged in alphabetical order. The letters are executed with a Mkhedruli name. The letters are large and graphically done in black ink.

Colophon: "Was written... Dictionary this by the hand of Orbeliszde Zosime" (272r).

H-III, p.33-34.

Zosime Orbeliani also executed Dictionary Q 953 (272v) by Sulkhan-Saba Orbeliani in Moscow in 1728 (272v). The commissioner was the royal chief steward Dimitri Orbeliani (Saba's brother).

The manuscript contains 282 folios, 30 x 20 cm., written on paper in Mkhedruli. The text is missing. Each letter at the beginning of the Dictionary is graphically designed with cinnabar in alphabetical order, for example, with the heads of birds: "G"(გ), "Z"(ზ), with floral-leaf ornaments: "D"(დ), "E-merve"(ვ), "T"(თ), "I"(ი), with a compositional content (a snake lapping around the cross) "E"(ე). some of the letters are not decorated at all.

Colophon: "Was completed this book the Bunch of the Words, that is a dictionary ... by the hand of Zosime Orbeliani" (272 v).

Q-II, p. 360-361.

ბიბლიოგრაფია
BIBLIOGRAPHY

1. ალიბეგაშვილი 1973: Алибегашвили Г., Художественный принцип иллюстрирования грузинской рукописной книги XI – начала XIII веков, Тбилиси, 1973;

Alibegashvili 1973: Alibegashvili G., Artistic Principles of the Illustration of the Georgian Manuscripts of the 11th-beginning of 13th cc., Tbilisi, 1973;

2. ამირანაშვილი 1966: ამირანაშვილი შ., „ვეფხისტყაოსნის" დასურათება. მინიატიურები შესრულებული XVI-XVIII საუკუნეებში, თბილისი, 1966;

Amiranashvili 1966: Amiranashvili Sh., Illustrations of „the Knight in the Panter's Skin." Miniatures of the 16th-18th cc., Tbilisi, 1966;

3. ამირანაშვილი 1966: Амиранашвили Ш., Грузинская миниатюра, Москва, 1966;

Amiranashvili 1966: Amiranashvili Sh., Georgian Miniatures, Moscow, 1966;

4. ბარნაველი 1958: ბარნაველი ს., ჯრუჭის მეორე კოდექსის ორი წარწერა, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე, ტ. 21, თბილისი, 1958, გვ.635-639;

Barnaveli 1958: Barnaveli S., Two inscriptions of Jruchi II Codex, Bulletin of the Academy of Science of Georgian SSR, v.21, Tbilisi, 1958, p.635-639;

5. ბერიძე 1967: ბერიძე ვ., ძველი ქართველი ოსტატები, თბილისი, 1967;

Beridze 1967: Beridze V., Old Georgian Masters, Tbilisi, 1967;

6. გაჩეჩილაძე 2011: გაჩეჩილაძე ი., ქართულ ხელნაწერთა ამაგდარნი: მწიგნობარ-კალიგრაფი ალექსი მესხიშვილები, თბილისი, 2011;

Gachechiladze 2011: Gachechiladze I., Patrons of Georgian Manuscripts: Scribe-Calligrapher Alexi Meskhishvilis, Tbilisi, 2011;

7.გიორგობიანი 2003: გიორგობიანი ნ., ღვთისმშობლის დაუჯდომელის დასურათების ისტორიისათვის შუა საუკუნეების საქართველოში, საქართველოს სიძველენი, N 4-5, თბილისი, 2003, გვ. 237-252;

Giorgobiani 2003: Giorgobiani N., To the History of Illustrating Akathistos Hymn in Late Medieval Georgia, Georgian Antiquites, N4-5, Tbilisi, 2003, p.237-252;

8. დევდარიანი 1983: Девдариани Ф., Анчисхатский Гулани-иллюстрированный кодекс XVII века: (К вопросу о связи памятников монументальной и миниатюрной живописи позднего средневековья) IV междунар. симпозиум по груз. искусству; АН Груз. СССР. Ин-т ист. груз. искусства им. Г. Н. Чубинашвилми, Тбилиси,1983;

Devdariani 1983: Devdariani F., Gulani of Anchiskhati – Illustrated Codex of the 17th century (To the question of the relationship between the monumental and miniature painting of the late Middle Ages), IV International Symposium of Georgian Art., G.Chubinashvili Institute of Georgian Art History of the Academy of Science of Georgian SSR, Tbilisi, 1983;

9. Девдариани Ф., Миниатюры Анчисхатского Гулани, Тбилиси, 1990;

Devdariani F., Miniatures of Anchiskhati Gulani, Tbilisi, 1990;

9. ვეფხისტყაოსანი 2013: ვეფხისტყაოსანი. ხელნაწერი მემკვიდრეობა, ბ. კუდავას რედაქტორობით, თბილისი, 2013;

Man in the Panter's Skin 2013: Man in the Panter's Skin. Heritage of Manuscripts, ed.by B.Kudava, Tbilisi, 2013;

10. ინგოროყვა 1954: ინგოროყვა პ., გიორგი მერჩულე, თბილისი, 1954;

Ingoroqva 1954: Ingoroqva P., Giorgi Merchule, Tbilisi, 1954;

11. კარბელაშვილი 1902: ძველი ანჩისხატის ტაძარი ქ. ტფილისში/ისტორიული მიმოხილვა მღ. პ. კარბელაშვილისა, ტფილისი, 1902;

Karbelashvili 1902: The Old Anchiskhati Church in Tbilisi/Historical Review of Priest P.Karbelashvili, Tbilisi, 1902;

12. კაჭახიძე 2017: კაჭახიძე რ., სიონის დეკანოზ ნიკოლოზ მიქაძის გადაწერილი და მოხატული ხელნაწერები (სადიპლომო ნაშ-

რომი ხელოვნებათმცოდნეობის მაგისტრის ხარისხის მოსაპოვებლად, ხელნაწერის უფლებით), თბილისი, 2017;

Kachakhidze 2017: Kachakhidze R., Manuscripts Copied and Painted by the Archpriest of Sioni Nikoloz Mikadze (Diploma thesis for the degree of Masters of Art, with the right of manuscript), Tbilisi, 2017;

13. კაჭახიძე 2019: კაჭახიძე რ., დეკანოზ ალექსი მესხიშვილის მოხატული ხელნაწერი წიგნები, მრავალთავი, ისტორიულ-ფილოლოგიური ძიებანი, N 26, თბილისი, 2019, გვ. 297-310;

Kachakhidze 2019: Kachakhidze R., Painted Manuscript Books by the Archpriest Alexi Meskhishvili, Mravaltavi, Historical-Philological Researches, N26, Tbilisi, 2019, p.297-310;

14. კლდიაშვილი 2010: კლდიაშვილი დ., ჯაყელთა კიდევ ერთი საგვარეულო მატიანე ქუთაისის ისტორიული მუზეუმიდან, საერთაშორისო კონფერენციის „ტაო-კლარჯეთი" მასალები, თბილისი, 2010, გვ. 216-233;

Kldiashvili 2010: Kldiashvili D., The Commemorative Chronicle of the Atabags of Samtskhe from Kutaisi Museum, Materials of the International Conference "Tao-Klarjeti", Tbilisi, 2010, p.216-233;

15. მაჭავარიანი 1960: მაჭავარიანი ელ., ვანის ოთხთავის დეკორაციული მორთულობა, ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, თბილისი, 1960, გვ. 135-144;

Machavariani 1960: Machavariani El., Decorative Adornment of the Vani Gospels., Bulletin of the Institute of Manuscripts, Tbilisi, 1960, p.135-144;

16. მაჭავარიანი 1974: მაჭავარიანი ელ., იონა გადამწერი-იენაშის ოთხთავის ორნამენტული მხატვრობის შემსრულებელი, ძეგლის მეგობარი 36, თბილისი, 1974, გვ. 10-17;

Machavariani 1974: Machavariani El., Scribe Iona – Executor of the Ornamental Painting of Yenashi Gospels, Friend of the Monument, 36, Tbilisi, 1974, p.10-17;

17. მაჭავარიანი 1992: Matchavariani El., DIE ROLLE DES SCHREIBERS IN DEN ILLUMINIERTEN GEORGISCHE HANDSCHRIFTEN DES MITTELALTERS, BYZANTINISTICA N 42, VIENNA, 1992, P. 229 – 232;

18. მაჭავარიანი 2007: მაჭავარიანი ელ., მხატვრულად გაფორმებული ქართული ხელნაწერი: შრომის ორგანიზაციის ზოგიერთი საკითხისათვის, მრავალთავი, ისტორიულ-ფილოლოგიური ძიებანი, XXII, თბილისი, 2007, გვ. 352-364;

Machavariani 2007: Machavariani El., Illuminated Georgian Manuscript: for some issues of the organization of labor, Mravaltavi, Historical-Philological Researches, 22, 2007, p.352-364;

19. მაჭავარიანი 2012: მაჭავარიანი ელ., ძველ ქართულ ხელნაწერ წიგნთა შემკულობის აღმნიშვნელი ზოგიერთი ტერმინის შესახებ, ქართული ხელნაწერები (დამწერლობისა და შემკულობის საკითხები), თბილისი, 2012, გვ. 105-113;

Machavariani 2012: Machavariani El., On Some Terms Referring to the Embellishment of Old Georgian Manuscripts, Georgian Manuscripts (Issues of Script and Adornment), Tbilisi, 2012, p.105-113;

20. მაჭავარიანი 2012: მაჭავარიანი ელ., გადამწერსა და მხატვარს შორის შრომის განაწილების საკითხისათვის მოხატული ხელნაწერის შექმნის დროს, ქართული ხელნაწერები (დამწერლობისა და შემკულობის საკითხები), თბილისი, 2012, გვ. 155-175;

Machavariani 2012: Machavariani El., To the Issue of Allocation of the Work Between the Scribe and the Artist in the Process of the Creation of Illuminated Manuscripts, Georgian Manuscripts (Issues of Script and Adornment), Tbilisi, 2012, p.155-175;

21. ოსეფაშვილი 2017: ოსეფაშვილი ლ., წმიდა ბასილი დიდის ჟამისწირვის გრაგნილის მხატვრულ-დეკორატიული გაფორმება, თბილისი, 2017;

Osepashvili 2017: Osepashvili L., Artistic Decoration of the Liturgical Scroll of St. Basil the Great, Tbilisi, 2017;

22. ჟორდანია 1903: Описание рукописей Тифлисского церковного музея карталино-кахетинского духовенства, составленное Ф. Д. Жордания: Кн. 1-3/Ф. Жорданиа, М. Джанашвили,Тифлис: Типография „Гутенбергъ", 1903;

Jordania 1903: Description of the Manuscripts of the Church Museum of Kartl-Kakhetian Clergy in Tbilisi, compiled by T.D.Jordania: v.1-3/T. Jordania, M.Janashvili, Tiflis: typography Gutenberg, 1903;

23. ქავთარია 1998: ქავთარია ნ., S 962 ოთხთავის გაფორმება, კულტურის ისტორიის საკითხები, N 5, თბილისი, 1998, გვ.72-78;

Kavtaria 1998: Kavtaria N., Decoration of S 962 Gospels, Questions of the History of Culture, N5, Tbilisi, 1998, p.72-78;

24. ქავთარია 2012: Kavtaria N., The Atabag Court and the Georgian Miniature Painting of the 15th – 16th centuries, in Le Sympozium International Le Livre. La Romanie. L'Europe, Bucharest, 2012, p.178-190;

25. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1973: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტ. I_1, შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ და ლ. ქუთათელაძემ ელ. მეტრეველის რედაქციით, თბილისი, 1973;

Description of Georgian Manuscripts 1973: Description of the Georgian Manuscripts of the Collection of Former Church Museum (A), v.I_1, compiled and prepared for publication by T.Bregadze, M.Kavtaria and L.Kutateladze, ed.by El. Metreveli, Tbilisi, 1973;

26. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1976: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტ. I_2, შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს თ. ბრეგაძემ, ც. კახაბრიშვილმა, თ. მგალობლიშვილმა, მ. ქავთარიამ, ლ. ქუთათელაძემ და ც. ჯღამაიამ ელ მეტრეველის რედაქციით, თბილისი, 1976;

Description of Georgian Manuscripts 1976: Description of the Georgian Manuscripts of the Collection of Former Church Museum (A), v.1_2, compiled and prepared for publication by T.Bregadze, Ts.Kakhabrishvili, T.Mgaloblishvili, M.Kavtaria, L.Kutateladzeand Ts.Jgamaia, ed.by El. Metreveli, Tbilisi, 1976;

27. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1980: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტ. I_3, შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ და ლ. ქუთათელაძემ ელ მეტრეველის რედაქციით, თბილისი, 1980;

Description of Georgian Manuscripts 1980: Description of the Georgian Manuscripts of the Collection of Former Church Museum (A), v. I_3, compiled

and prepared for publication by T.Bregadze, M.Kavtaria and L.Kutateladze, ed.by El. Metreveli, Tbilisi, 1980;

28. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1985: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტ. I_4, შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ და ლ. ქუთათელაძემ ელ. მეტრეველის რედაქციით, თბილისი, 1985;

Description of Georgian Manuscripts 1985: Description of the Georgian Manuscripts of the Collection of Former Church Museum (A), v.I_4, compiled and prepared for publication by T.Bregadze, M.Kavtaria and L.Kutateladze, ed.by El. Metreveli, Tbilisi, 1985;

29. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1986: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტ. II_1, შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს თ. ბრეგაძემ, ც. კახაბრიშვილმა, მ. ქავთარიამ, ლ. ქუთათელაძემ, ც. ჭანკიევმა და ლ. ხევსურიანმა ელ მეტრეველის რედაქციით, თბილისი, 1986;

Description of Georgian Manuscripts 1986: Description of the Georgian Manuscripts of the Collection of Former Church Museum (A), v.II_1, compiled and prepared for publication by T.Bregadze, Ts.Kakhabrishvili, M.Kavtaria, L.Kutateladze, Ts.Tchankiev and L.Khevsuriani, ed.by El. Metreveli, Tbilisi, 1980;

30. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 2004: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტ. II_2, შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს თ. ბრეგაძემ, ც. კახაბრიშვილმა, ელ. მეტრეველმა, მ. ქავთარიამ, ც. ჭანკიევმა ელ მეტრეველის რედაქციით, თბილისი, 2004;

Description of Georgian Manuscripts 1986: Description of the Georgian Manuscripts of the Collection of Former Church Museum (A), v.II_2, compiled and prepared for publication by T.Bregadze, Ts.Kakhabrishvili, El.Metreveli, M.Kavtaria, Ts.Tchankiev, ed.by El. Metreveli, Tbilisi, 1980;

31. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1954: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის ხელნაწერები (A კოლექცია), ტ. IV, შეადგინა ქრისტინე შარაშიძემ კორნელი კეკელიძის რედაქციით, თბილისი, 1954;

Description of Georgian Manuscripts 1954: Description of the Georgian Manuscripts of the Collection of Former Church Museum (A), v.IV, compiled by Kristine Sharashidze, ed.by Korneli Kekelidze, Tbilisi, 1954;

32. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1955: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის ხელნაწერები (A კოლექცია), ტ. V, შეადგინა ლილი ქუთათელაძემ ალექსანდრე ბარამიძის რედაქციით, თბილისი, 1955;

Description of Georgian Manuscripts 1955: Description of the Georgian Manuscripts of the Collection of Former Church Museum (A), v.V, compiled by Lili Kutateladze, ed.by Alexandre Baramidze, Tbilisi, 1955;

33. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1946: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია) აკად. ს. ჯანაშიას საერთო რედაქციით, ტ. I, დასაბეჭდად მომზადებულია ხელნაწერთა განყოფილების თანამშრომლების ლ. ქუთათელაძისა და ნ. კასრაძის მიერ ილია აბულაძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, თბილისი, 1946;

Description of Georgian Manuscripts 1946: Manuscripts of the Former Museum of the Historical and Ethnographic Society of Georgia (H collection), ed. by acad. S.Janashia, v.I, prepared for publication by the member of manuscript department L.Kutateladze and N.Kasradze, supervised and edited by Ilia Abuladze Tbilisi, 1946;

34.ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1951: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია), ტ. II, შედგენილია და დასაბეჭდად დამზადებული ლილი ქუთათელაძის მიერ ილია აბულაძის რედაქციით, თბილისი, 1951;

Description of Georgian Manuscripts 1951: Manuscripts of the Former Museum of the Historical and Ethnographic Society of Georgia (H collection), v.II, compiled and prepared for publication by Lili Kutateladze, ed.by Ilia Abuladze, Tbilisi, 1951;

35. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1948: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია) კორნელი კეკელიძის საერთო რედაქ-

ციით, ტ. III, შედგენილია და დასაბეჭდად დამზადებული ქრისტინე შარაშიძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, თბილისი, 1948;

Description of Georgian Manuscripts 1948: Manuscripts of the Former Museum of the Historical and Ethnographic Society of Georgia (H collection), v.III, ed. by Korneli Kekelidze, compiled and prepared for publication, supervised and edited by Kristine Sharashidze, Tbilisi, 1948;

36. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1950: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია) კორნელი კეკელიძის საერთო რედაქციით, ტ. IV, შედგენილია და დასაბეჭდად დამზადებული ელენე მეტრეველის მიერ, თბილისი, 1950;

Description of Georgian Manuscripts 1950: Manuscripts of the Former Museum of the Historical and Ethnographic Society of Georgia (H collection), v.IV, ed. by Korneli Kekelidze, compiled and prepared for publication by Elene Metreveli, Tbilisi, 1950;

37. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1949: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია), ტ. V, შედგენილია და დასაბეჭდად მომზადებული ლუბა მეფარიშვილის მიერ ალ. ბარამიძის რედაქციით, თბილისი, 1949;

Description of Georgian Manuscripts 1949: Manuscripts of the Former Museum of the Historical and Ethnographic Society of Georgia (H collection), v.V, compiled and prepared for publication by Luba Meparishvili, ed.by Al.Baramidze, Tbilisi, 1949;

38. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1953: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია), ტ. VI, შედგენილია და დასაბეჭდად მომზადებული ნ. კასრაძის, ე. მეტრეველის, ლ. მეფარიშვილის, ლ. ქუთათელაძისა და ქ. შარაშიძის მიერ ალ. ბარამიძის რედაქციით, თბილისი, 1953;

Description of Georgian Manuscripts 1953: Manuscripts of the Former Museum of the Historical and Ethnographic Society of Georgia (H collection),v. VI, compiled and prepared for publication N.Kasradze, E.Metreveli,

L.Meparishvili, L.Kutateladze and K.Sharasidze, ed.by Al.Baramidze, Tbilisi, 1953;

39. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1957: საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა მუზეუმის ხელნაწერთა ახალი (Q) კოლექცია, ტ. I, შედგენილი ელ. მეტრეველის და ქრ. შარაშიძის მიერ ილია აბულაძის რედაქციით, თბილისი, 1957;

Description of Georgian Manuscripts 1957: Description of the Georgian Manuscripts of the State Museum of Georgia. New Collection (Q) of Museum Manuscripts v.I, compiled by El.Metreveli and Kr. Sharashidze, ed.by Ilia Abuladze, Tbilisi, 1957;

40.ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1958: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ახალი (Q) კოლექციისა, ტ. II, შედგენილია და დასაბეჭდად დამზადებული თ. ბრეგაძის, თ. ენუქიძის, ნ. კასრაძის, ელ. მეტრეველის. ლ. ქუთათელაძისა და ქრ. შარაშიძის მიერ ილია აბულაძის რედაქციით, თბილისი, 1958;

Description of Georgian Manuscripts 1958: Description of the New Collection (Q) of the Georgian Manuscripts v.II, compiled and prepared for publication by T.Bregadze, T.Enikidze, N.Kasradze El.Metreveli, L.Kutateladze and Kr.Sharashidze, ed.by Ilia Abuladze, Tbilisi, 1958;

41. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1959: ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექციისა, ტ. I, შედგენილია და დასაბეჭდად დამზადებული თ. ბრეგაძის, თ. ენუქიძის, ნ. კასრაძის, ლ. ქუთათელაძისა და ქრ. შარაშიძის მიერ ე. მეტრეველის რედაქციით, თბილისი, 1959;

Description of Georgian Manuscripts 1959: Collection (S) of the Former Society of the Promotion of the Literacy among Georgian, v.I, compiled and prepared for publication by T.Bregadze T.Enukidze, N.Kasradze, L.Kutateladze and Kr.Sharashidze, ed. by E.Metreveli, Tbilisi, 1959;

42. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1961: ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექციისა, ტ. II, შედგენილია და დასაბეჭდად დამზადებული ა. ბაქრაძის, თ. ბრეგაძის, ე. მეტრეველისა და მზ. შანიძის მიერ ე. მეტრეველის რედაქციით, თბილისი, 1961;

Description of Georgian Manuscripts 1961: Collection (S) of the Former Society of the Promotion of the Literacy among Georgian, v.II, compiled and prepared for publication by A.Bakradze, T.Bregadze, E.Metreveli and Mz.Shanidze, ed. by E.Metreveli, Tbilisi, 1961;

43. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1963: ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია, ტ. III, შედგენილია და დასაბეჭდად დამზადებული თ. ენუქიძის, ე. მეტრეველის, მ. ქავთარიას, ლ. ქუთათელაძის, მ. შანიძისა და ქრ. შარაშიძის მიერ ე. მეტრეველის რედაქციით, თბილისი, 1963;

Description of Georgian Manuscripts 1963: Collection (S) of the Former Society of the Promotion of the Literacy among Georgian, v.III, compiled and prepared for publication by T.Enukidze, E.Metreveli, M.Kavtaria, L.Kutateladze, M.Shanidze and Kr.Sharashidze, ed. by E.Metreveli, Tbilisi, 1963;

44. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1965: ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია, ტ. IV, შედგენილია და დასაბეჭდად დამზადებული თ. ბრეგაძის, ლ. კიკნაძის, მ. ქავთარიას, ლ. ქაჯაიას, მ. შანიძის, ქრ. შარაშიძის და ც. ჭანკიევის მიერ ე. მეტრეველის რედაქციით, თბილისი, 1965;

Description of Georgian Manuscripts 1965: Collection (S) of the Former Society of the Promotion of the Literacy among Georgian, v. IV, compiled and prepared for publication by T.Bregadze, L.Kiknadze, M.Kavtaria, L.Sajaia, M.Shanidze, Kr.Sharashidze and Ts.Tchankiev, ed. by E.Metreveli, Tbilisi, 1965;

45. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1967: ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია, ტ. V, შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს თ. ბრეგაძემ, თ. ენუქიძემ, ლ. კიკნაძემ, მ. შანიძემ და ც. ჭანკიევმა ე. მეტრეველის რედაქციით, თბილისი, 1967;

Description of Georgian Manuscripts 1967: Collection (S) of the Former Society of the Promotion of the Literacy among Georgian, v.V, compiled

and prepared for publication by T.Bregadze, T.Enukidze, L.Kiknadze, M.Shanidze and Ts.Tchankiev, ed. by E.Metreveli, Tbilisi, 1967;

46.ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1969: ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია, ტ. VI, შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს თ. ბრეგაძემ, ლ. ქაჯაიამ, ლ. ქუთათელაძემ, მ. შანიძემ და ც. ჭანკიევმა ე. მეტრეველის რედაქციით, თბილისი, 1969;

Description of Georgian Manuscripts 1969: Collection (S) of the Former Society of the Promotion of the Literacy among Georgian, v.VI, compiled and prepared for publication by T.Bregadze, L.Kajaia, L.Kutateladze, M.Shanidze and Ts.Tchankiev, ed. by E.Metreveli, Tbilisi, 1969;

47. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა 1973: ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია, ტ. VII, შეადგინეს და დასაბეჭდად მოამზადეს თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ, ლ. ქაჯაიამ, ლ. ქუთათელაძემ და ც. ჭანკიევმა ე. მეტრეველის რედაქციით, თბილისი, 1973;

Description of Georgian Manuscripts 1973: Collection (S) of the Former Society of the Promotion of the Literacy among Georgian, v.VII, compiled and prepared for publication by T.Bregadze, M.Kavtaria, L.Kajaia, L.Kutateladze and Ts.Tchankiev, ed. by E.Metreveli, Tbilisi 1973;

48. ქუთათელაძე 1959: ქუთათელაძე ლ., სულხან-საბა ორბელიანის მინიატიურული პორტრეტი და მისი შემსრულებელი ალექსი მესხიშვილი, საბჭოთა ხელოვნება N 10, თბილისი, 1959 წ., გვ.17-20;

Kutateladze 1959: Kutateladze L., Miniature Portrait of Sulkhan-Saba Orbelini and its painter Alexi Meskhishvili, Sabchota Khelovneba, N 10, Tbilisi, 1959, p.17-20;

49. ქუთათელაძე 1959: ქუთათელაძე ლ., სიტყვის კონის სათაური ასოები, დროშა, N 11, 1959 წ., გვ.7-8;

Kutateladze 1959: Kutateladze L., Title Letters of the Bunch of the Word, Drosha, N11, 1959, p.7-8;

50. შმერლინგი 1958: შმერლინგი რ., ჯრუჭის მეორე კოდექსის (H 1667) ოსტატები, თეზისები ქართული ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტის XIII სამეცნიერო სესიისა, თბილისი, 1958, გვ.9;

Shmerling 1958: Shmerling R., Masters of the Jruchi II Codex (H-1667), Abstracts of the XIII Scientific Session of the Institute of Georgian Art History, Tbilisi, 1958, p.9;

51. შმერლინგი 1967: Шмерлинг Р., Художественное оформление грузинской рукописной книги IX-XI вв., Тбилиси, 1967;

Shmerling 1967: Shmerling R., Artistic Decoration of the Georgian Manuscript Books of the 9th-11th cc., Tbilisi, 1967;

52. ჭიჭინაძე 2004: ჭიჭინაძე ი., მოქვის ოთხთავის გაფორმების მხატვრული პრინციპები, თბილისი, 2004;

Chichinadze 2004: Chichinadze I., Artistic Principles of the Design of the Mokvi Gospel, Tbilisi, 2004;

53. ჭიჭინაძე 2018: ჭიჭინაძე ი., ლარგვისის ზატიკის მხატვრული გაფორმება, თბილისი, 2018;

Chichinadze 2018: Cichinadze I. Artistic Decoration of Largvisi Pentecostarion, Tbilisi, 2018;

54. ხახვიაშვილი 2015: ხახვიაშვილი ც., ლარგვისის ზატიკში ასახული ნიკეის მსოფლიო საეკლესიო კრება, მრავალთავი, ისტორიულ-ფილოლოგიური ძიებანი N 24, თბილისი, 2015, გვ.187-205;

Khakhviashvili 2015: Khakviashvili Ts., Ecumenical Council of Necaea Reflected in Largvisi Pentecostarion, Mravaltavi, Historical-Philological Research, N24, Tbilisi, 2015, p.187-205;

55. ხევსურიანი 2008: ხევსურიანი ლ., ზატიკის ორი ძველი ქართული რედაქცია, ქრისტიანული არქეოლოგიური ძიებანი, I, თბილისი, 2008, გვ.223-348;

Khevsuriani 2008: Khevsuriani L., Two Old Georgian Redaction of Pentecostarion, Christian Archaeological Researches, I, Tbilisi, 2008, p.223-348;

56. ჯოჯუა 2003: თ. ჯოჯუა, XII საუკუნის გარეჯელი კალიგრაფი ნიკოლოზ ნიკრაი და მის მიერ გადაწერილი ორი ხელნაწერი (Ven.4 და H 1669), ახალგაზრდა მეცნიერთა I რესპუბლიკური სამეცნიერო კონფერენციის შრომები, თბილისი, 2003, გვ.202-206;

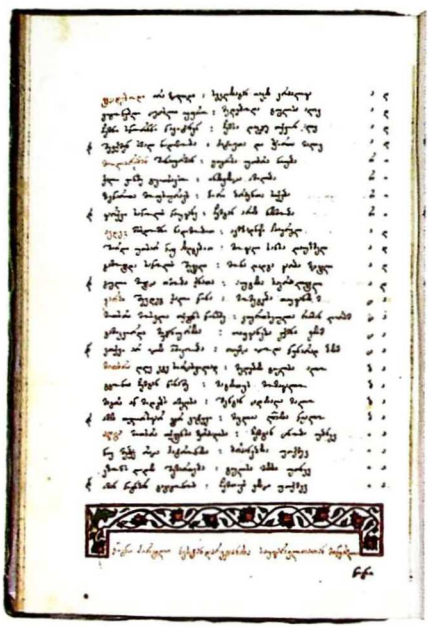
Jojua 2003: T.Jojua, Garejian Calligrapher of the 12th century Nicholas Nikrai and two manuscripts copied by him (Ven.4 and H 1669), Proceedings of the First Republican Scientific Conference of Young Scientists, Tbilisi, 2003, p.202-206.

1. წმ. ლუკა მახარებელი – მხატვარი ავგაროზ ბანდაისძე. 1348-1365
St. Luke the Evangelist – painter Avgaroz Bandaisdze. 1348-1365
ოთხთავი/Gospels
H 2125, 84v

2. თავსამკაული – მხატვარი
აკაკი.1504
Head-piece – painter Akaki. 1504
ოთხთავი/Gospels
Q 920, 195r

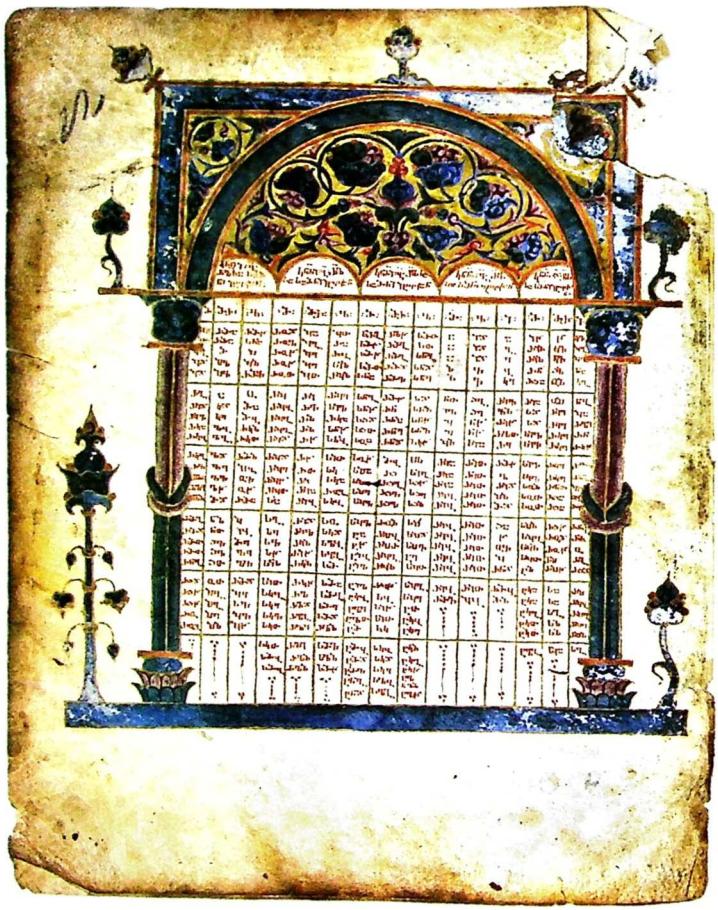
3. თავსამკაული – მხატვარი ანნა,
თავად ავთანდილ ამილახვრის მეუღლე. 1825
Head-piece – painter Anna, the spouse
of Prince Avtandil Amilakhvari. 1825
„ვეფხისტყაოსანი“/“The Knight in the Panther's Skin“
S 1727, 27v

4. ტექსტის დეკორაციული გაფორმება – მხატვარი ბარბარა მაჭავარიანი. XIX ს.
Artistic decoration of the text – painter Barbara Machavariani. 19th c.
კრებული/Collection
H 500,56 r

5. ტექსტის დეკორაციული გაფორმება – მხატვარი ანტონ ხუციევი. 1822-1824
Artistic decoration of the text – painter Anton Khutsiev. 1822-1824
შაჰყულიანი დავითის „ეკლესიის ცხოვრება“/“Church Life“ by Shahqulian David
H 776, 1r

6. კამარა – მხატვარი არსენი. XIIს.
Canon table – painter Arsen. 12th c.
ოთხთავი/Gospels
H 1707, 1v

7. წმ. მათე მახარებელი-მხატვარი არსენი. XIIს.
St. Matthew the Evangelist – painter Arsen. 12th c.
ოთხთავი/Gospels
H 1707, 6v

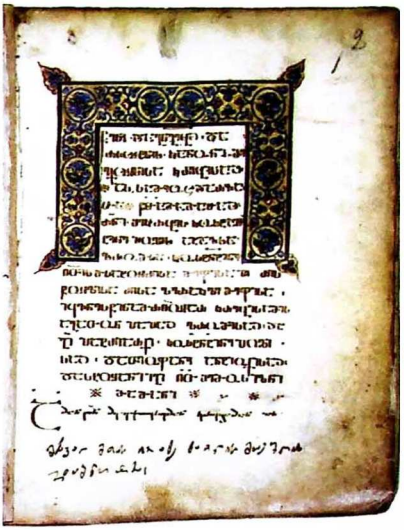
8. განრღვეულის განკურნება –
მხატვარი ბარნაბა. XV ს.
The Healing of the Paralytic –
painter Barnaba. 15th c.
ზატიკი/Pentecostarion
A 25, 59v

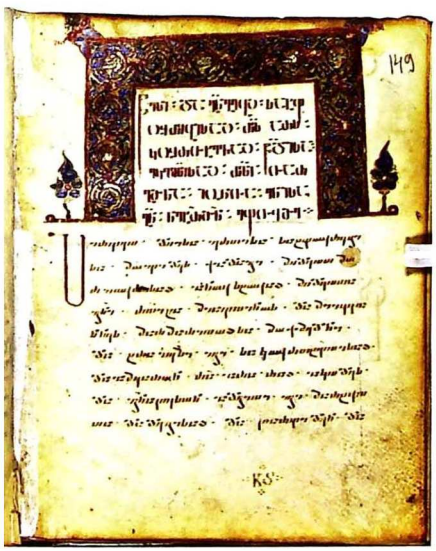

9. თავსამკაული-მხატვარი ბასილი მალუშისძე,
ეტრატაი. 1028-1031
Head-piece – painter Basili Malushisdze,
Etratai (Parchment maker). 1028-1031
გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებანი/
Works of Gregory the Theologian
A 1, 1r

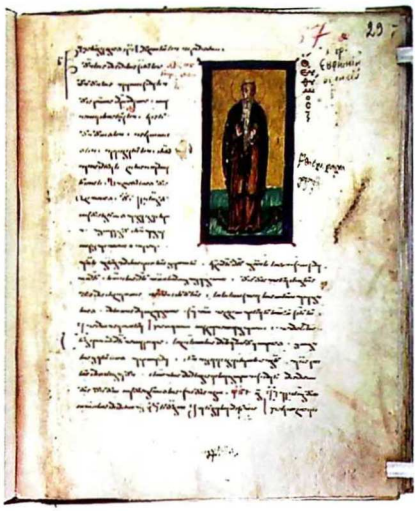
10. თავსამკაული –
მხატვარი ბასილი მალუშისძე, ეტრატაო.
1028-1031
Head-piece –
painter Basili Malushisdze,
Etratai (Parchment maker).
1028-1031
მცირე სჯულისკანონი/Minor Nomocanon
A 96, 2r

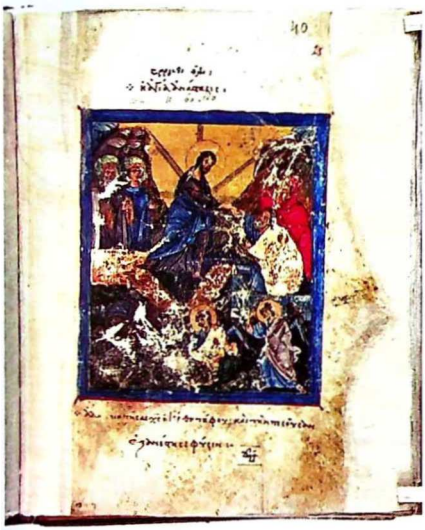

11. თავსამკაული – მხატვარი ბასილი მალუშისძე, ეტრატაო. 1028-1031
Head-piece – painter Basili Malushisdze, Etratai (Parchment maker). 1028-1031
მცირე სჯულისკანონი/Minor Nomocanon
S 143, 149r

12. ეფთვიმე ათონელი – მხატვარი ბასილი მალუშისძე, ეტრატაი. 1028 – 1031
Euthymius the Athonite – painter Basili Malushisdze, Etratai (Parchment maker). 1028-1031
მცირე სვინაქსარი/Minor Synaxarion
A 648, 29r

13. აღდგომა – ჯოჯოხეთის წარმოტყუევნა – მხატვარი ბასილი მალუშისძე,
ეტრატაი. 1028-1031
The Resurrection – Descent into Hell – Anastasis – painter Basili Malushisdze,
Etratai (Parchment maker). 1028-1031
მცირე სვინაქსარი/Minor Synaxarion
A 648, 40r

14. ტექსტის დეკორაციული გაფორმება –
მხატვარი ბეგთაბეგი.1680
Artistic decoration of the text –
painter Begtabeg.1680
„ვეფხისტყაოსანი“/“The Knight in the Panther’s Skin“
H 54, 103r

15. თავსამკაული –
მხატვარი ბედისმწერლიშვილი იესე,
მთავარდიაკონი.1669-1673
Head-piece –
painter Bedismtserlishvili Iesse,
the Archdeacon. 1669-1673
ოთხთავი/Gospels
A 517, 35r

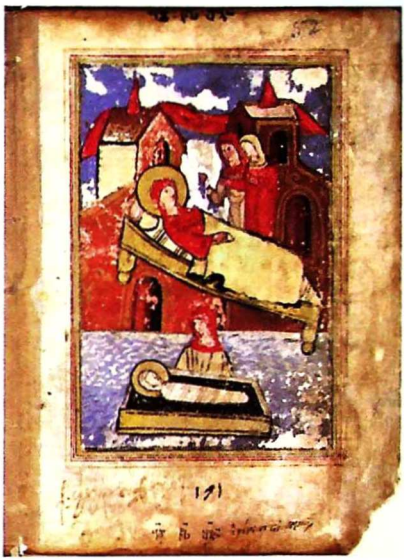
16. თავსამკაული –
მხატვარი ბედისმწერლიშვილი იესე,
მთავარდიაკონი. 1669-1673
Head-piece –
painter Bedismtserlishvili Iesse,
the Archdeacon. 1669-1673
ოთხთავი/Gospels
S 1247, 71r

17. წმინდანები: ბარბარე, საბა, ნიკოლოზი –
მხატვარი ბედისმწერლიშვილი ნათანაელ.
1674 – 1691
Saints: Barbara, Sabbas, Nicholas –
painter Bedismtserlishvili Nathanael.
1674 – 1691
ჟამნი/Horologion
H 1755, 57v

18. ღვთისმშობლის შობა –
მხატვარი ბედისმწერლიშვილი ნათანაელ.
1674 – 1691
Nativity of the Theotokos –
painter Bedismtserlishvili Nathanael.
1674-1691
ჟამნი/Horologion
H 1755, 52r

19. თავსამკაული –
მხატვარი ბედისმწერლიშვილი ნათანაელ.
1674 – 1691
Head-piece –
painter Bedismtserlishvili Nathanael.
1674-1691
ფსალმუნი/Psalter
H 16, 4r

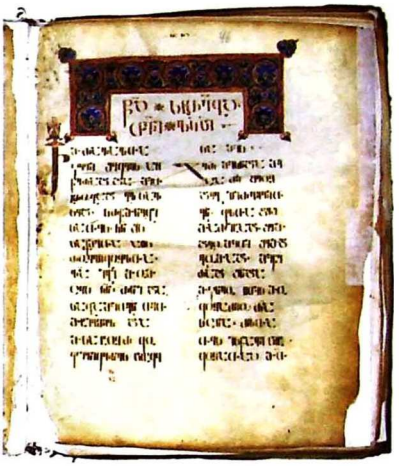
20. იოანე ოქროპირი –
მხატვარი გაბაშვილი (გაბაონი) ზაქარია.
1707-1783
John Chrysostom –
painter Gabashvili (Gabaoni) Zakaria.
1707-1783
ჟამთა წირვა/The Liturgy
Q 331, 15v

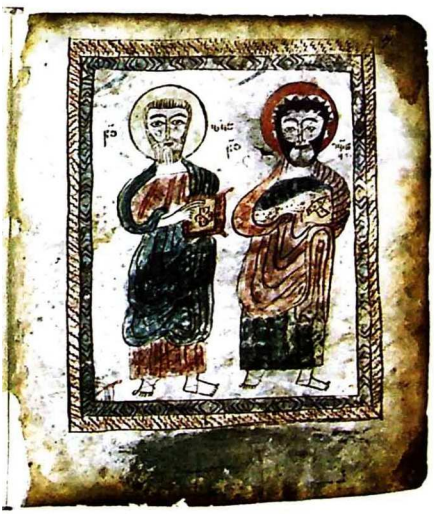

21. კოზმან და დამიანეს გამოსახულებანი –
მხატვარი გაბაშვილი (გაბაონი) ოსე,
მოძღვრის ზაქარიას ძე, დეკანოზი.
1822
The images of Saints Cosmas and Damian –
painter Gabashvili (Gabaoni) Osse, Archpriest,
the son of priest Zakaria.
1822
„სწავლანი კეთილმსახურებანი“/
“The Theological Sermons“
A 301, 1v

22. თავსამკაული – მხატვარი გაბრიელი. X ს.
Head-piece – painter Gabriel. 10th c.
ოთხთავი/Gospels
S 405, 49r

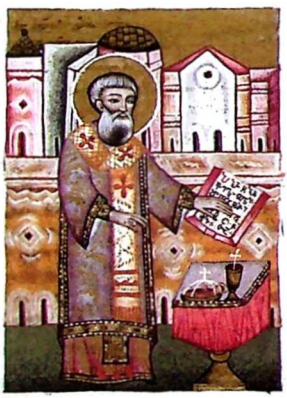

23. წმ. ლუკა და წმ. იოანე მახარებლები – მხატვარი გაბრიელი. X ს.
St. Luke and St. John the Evangelists – painter Gabriel. 10th c.
წყაროსთავის ოთხთავი/Tsqarostavi Gospels
A 98, 4r

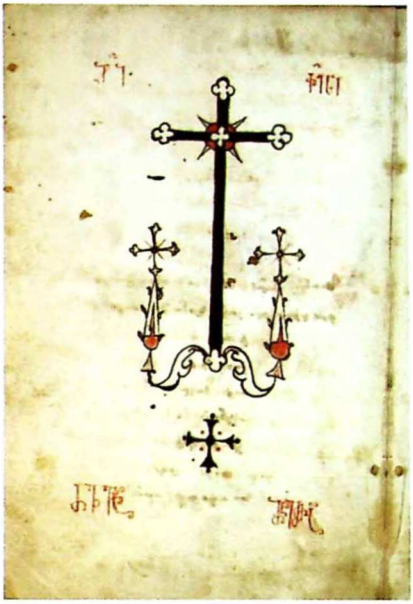
24. იოანე ოქროპირი –
მხატვარი გაბრიელი.
XIII ს.
John Chrysostom –
painter Gabriel.
13th c.
იოანე ოქროპირის ჟამისწირვა (გრაგნილი)/
Liturgy by John Chrysostom (the scroll)
A 922, 1r

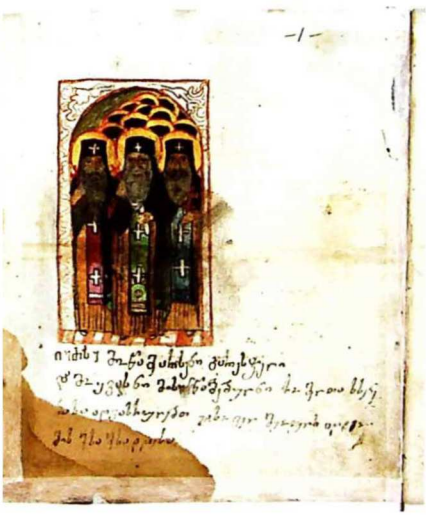

25. გრიგოლ ღვთისმეტყველის მინიატიურა –
მხატვარი გაბრიელი. XVII-XVIII სს.
The miniature of Gregory the Theologian –
painter Gabriel. 17-18th cc.
ჟამისწირვა/The Liturgy
A 123, 79v

26. ჯვარი –
მხატვარი გაბრიელ ხუცეს-მონაზონი. 1793
Cross –
painter Gabriel, Hieromonk. 1793
„მარგალიტი“/“Pearl“
Q 725, 1v

27. გარეჯელი მამები – მხატვარი გაბრიელი,
მღვდელ-მონაზონი. XVIII ს.
Fathers from Gareji – painter Gabriel,
Hieromonk. 18th c.
„წამებული გარეჯელი მამები“/
“The Martyred Fathers from Gareji“
A 770, 1v

. ღვთისმშობელი – მხატვარი გერონტი. XVIII-XIX სს.
Holy Virgin Mary – painter Geronti. 18-19th cc.
დაუჯდომელი/The Akathistos Hymn to the Mother of God
A 1083, 2v

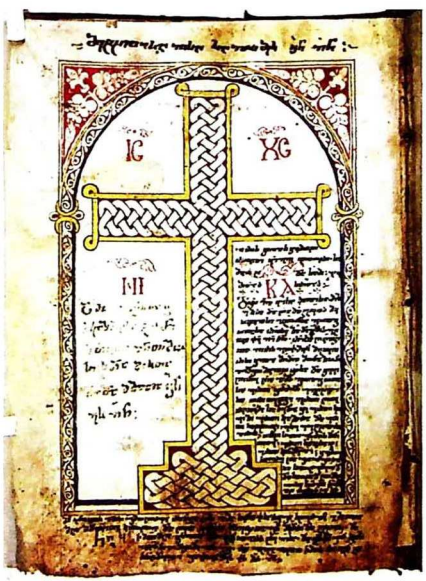

29. იოანე ოქროპირი – მხატვარი გიორგი. 968
John Chrysostom – painter Giorgi. 968
„იოანე ოქროპირის ცხოვრება“/
“Life of John Chrysostom“
H 2124, 1v

30. თავსამკაული – მხატვარი გიორგი ჩიკაური. X ს.
Head-piece – painter Giorgi Chikauri. 10th c.
კალის ლექციონარი/Lectionary from Kala
Q 1653, 94r

31. ჯვარი –
მხატვარი გიორგი დოდისი,
ხუცეს-მონაზონი. 1156
Cross –
Giorgi Dodisi, the Hieromonk. 1156
სვინაქსარი/Synaxarion
H 1661, 3v

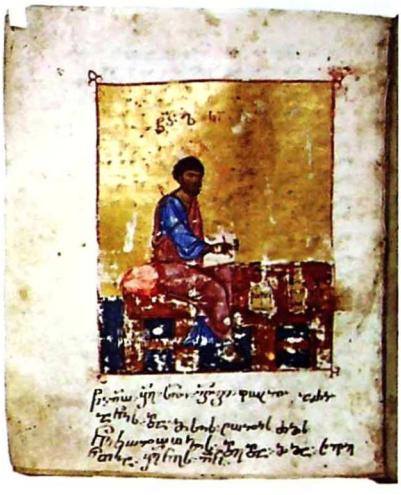
32. თავსამკაული –
მხატვარი გიორგი ბერი. 1213-1216
Head-piece –
painter Giorgi, the Monk. 1213-1216
ოთხთავი/Gospels
H 1791, 21r

33. თავსამკაული –
მხატვარი გიორგი ბუხისძე. XIII ს.
Head-piece –
painter Giorgi Bukhisdze. 13th c.
ოთხთავი/Gospels
A 138, 3r

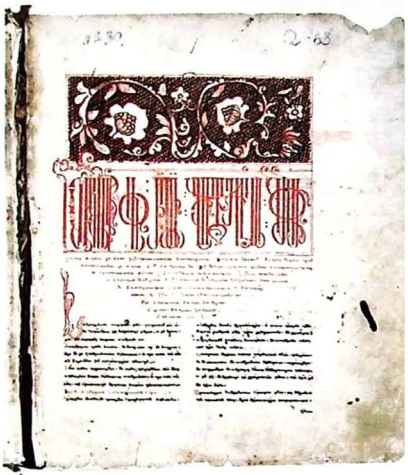
34. წმ. ლუკა მახარებელი –
მხატვარი გიორგი დვალი. XIII ს.
St. Luke the Evangelist –
painter Giorgi Dvali 13th c.
ლაბეჭინის ოთხთავი/Labechina Gospels
A 1563, 117v

35. ჯვრის ამაღლება –
მხატვარი გიორგი. XVIII ს.
The Exaltation of the Cross –
painter Giorgi. 18th c.
გულანი/Gulani
H 1714, 194r

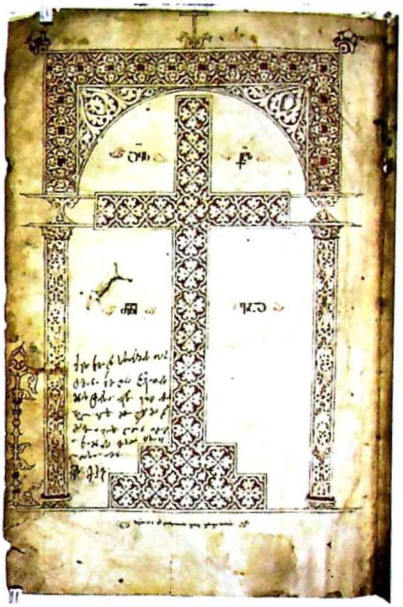
36. თავსამკაული –
მხატვარი გიორგი გიორგის ძე, მდივანი. XVIII-XIX სს.
Head-piece –
painter Giorgi, the son of Giorgi, Secretary. 18-19th cc.
პარაკლიტონი/Parakletike
Q 63, 1r

37. თავსამკაული –
მხატვარი გიორგი გიორგის ძე, მდივანი. XVIII-XIX სს
Head-piece –
painter Giorgi, the son of Giorgi, Secretary. 18-19th cc.
ვახტანგ VI-ის „სამართლის წიგნთა კრებული“/
“The Collection of Law Books“ by Vakhtang VI
Q 703, 1r

38. ჯვარი –
მხატვარი გრიგოლი. XI ს.
Cross –
painter Grigoli. 11th c.
იოანე ოქროპირის „მათეს სახარების თარგმანება“/
“Commentaries on the Gospel by Matthew“ by John Chrysostom
A 136, 1v

39. მარიამის და ელისაბედის შეხვედრა –
მხატვარი დავით აბაშიძე. 1810
Visitation of The Virgin Mary to Elizabeth –
painter David Abashidze. 1810
„იბაკონი ღმრთისმშობლისანი“/
“Upakoi – Hymn to the Mother of God“
A 907, 7v

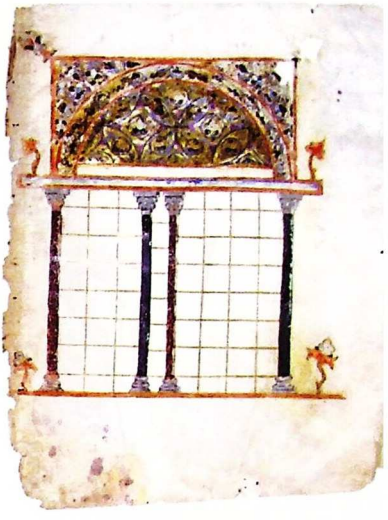
40. ტექსტის დეკორაციული გაფორმება –
მხატვარი ეფთვიმე. X ს.
Artistic decoration of the text –
painter Eptvime. 10th c.
„საწელიწდო სახარება“/“Gospel Lectionary“
H 1704, 132v

41. წმინდა მარინეს გამოსახულება –
მხატვარი ეფთვიმე. XVIII ს.
The image of St. Marine –
painter Eptvime 18th c.
„წმინდა მარინეს ცხოვრებისა და ვამების ციკლი“/
“Cycle of Life and Passion of St. Marine“
A 543,13v

42. კამარა – მხატვარი ეფრემი. 1300
Canon table – painter Eprem. 1300
მოქვის ოთხთავი/Mokvi Gospels
Q 902, 7r

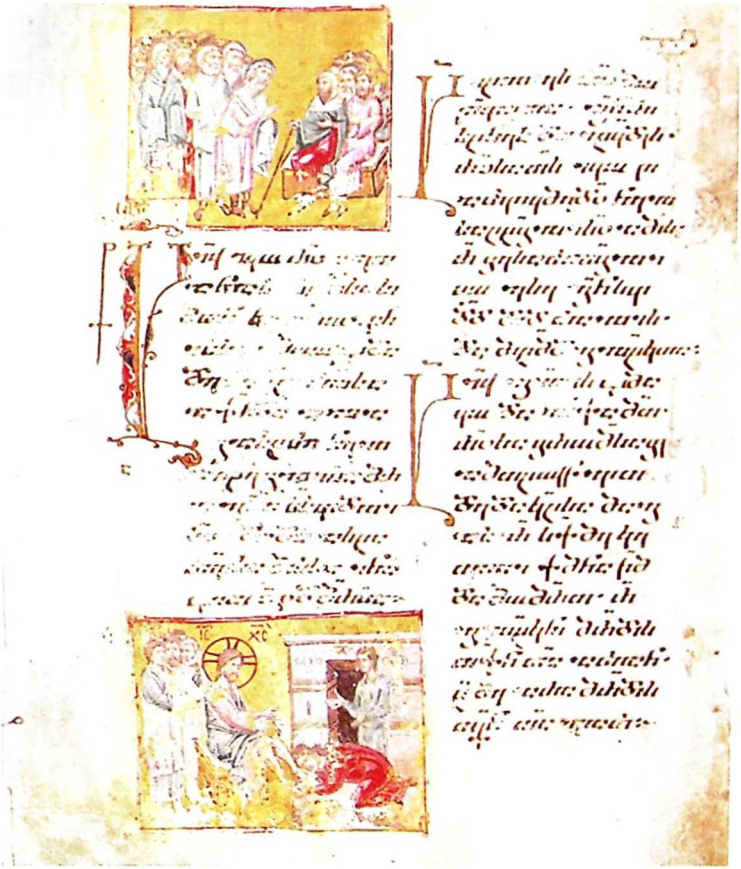

43. თავსამკაული –
მხატვარი ეფრემი. 1300
Head-piece –
painter Eprem. 1300
მოქვის ოთხთავი/Mokvi Gospels
Q 902, 106r

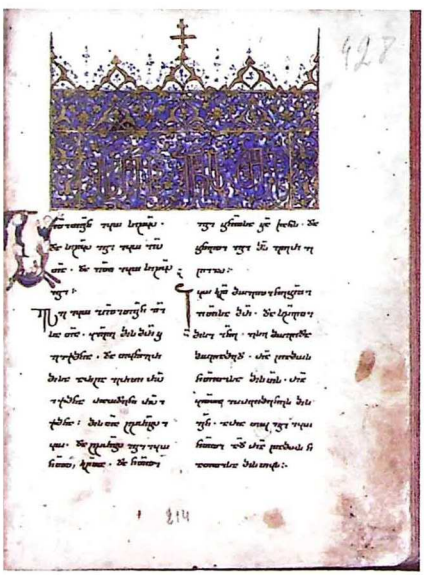
44. ქრისტეს გენეალოგია – მხატვარი ეფრემი. 1300
Genealogy of Jesus Christ – painter Eprem. 1300
მოქვის ოთხთავი/Mokvi Gospels
Q 902, 14r

45. მღვდელთმთავარნი კაიაფასთან – მხატვარი ეფრემი. 1300
The High Priests at the Palace of Caiaphas – painter Eprem. 1300
მოქვის ოთხთავი/Mokvi Gospels
Q 902, 88v$_1$
46. მაცხოვარი სვიმონ კეთროვანის სახლში – მხატვარი ეფრემი. 1300
Jesus at the House of Simon the Leper – painter Eprem. 1300
მოქვის ოთხთავი/Mokvi Gospels
Q 902, 88v$_2$

47. წმ. იოანე მახარებელი –
მხატვარი ზაქარია მონაზონი. 1696
St. John the Evangelist –
painter Zakaria, the Monk. 1696
ოთხთავი/Gospels
H 1030, 240v

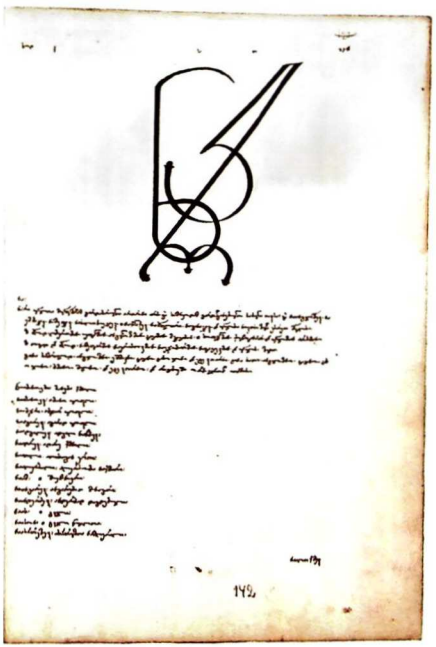

48. თავსამკაული –
მხატვარი ზოსიმე ვალელი. 1514
Head-piece – painter Zosime of Vale. 1514
ვალეს ოთხთავი/Vale Gospels
A 401, 214r

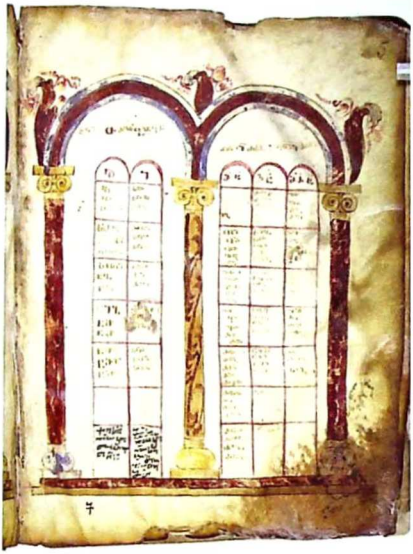
49. თავსამკაული –
მხატვარი ზოსიმე კოჭობაისძე. XVI ს.
Head-piece – painter Zosime Kochobaisdze. 16th c.
პარაკლიტონი/Parakletike
A 1522, 174r

50. მხატვრული მხედრული ასოები –
მხატვარი ზოსიმე ორბელისძე. 1727
Decorated Mkhedruli letters –
painter Zosime Orbelisdze. 1727
სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონი/
Dictionary by Sulkhan-Saba Orbeliani
H 1035, 142r

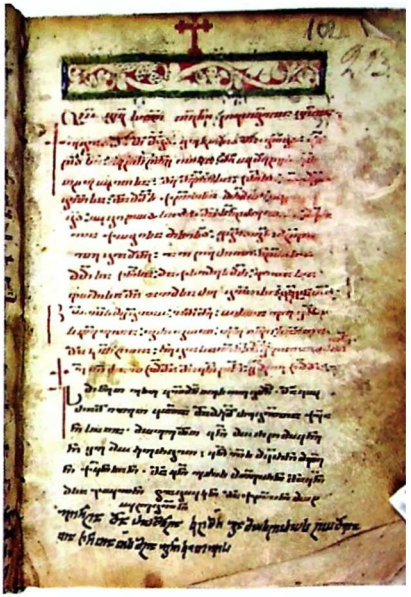
51. კამარა
– მხატვარი თევდორე კამარათამწერალი. 936
Canon table –
painter Tevdore, the Writer of the canon tables. 936
ოთხთავი (ხრუჭი I)/Gospels (Jruchi I)
H 1660, 5r

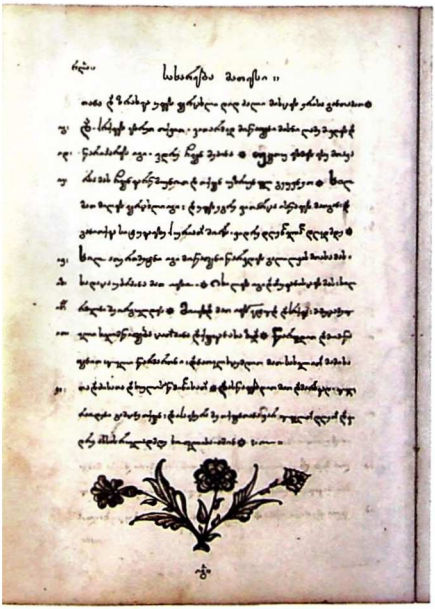

52. თევდორე კამარათამწერლის ანდერძი –
მხატვარი თევდორე კამარათამწერალი. 936
The colophon of Tevdore, the Writer of the canon tables
– painter Tevdore, the Writer of the canon tables. 936
ოთხთავი (ხრუჭი I)/Gospels (Jruchi I)
H 1660, 1v

53. თავსამკაული –
მხატვარი თეოდორე. XI ს.
Head-piece –
painter Teodore. 11th c.
კრებული/Collection
A 142, 102r

54. ბოლოსართი –
მხატვარი თუმანიშვილი ეგნატი ბაინდურის ძე, ერეკლე II-ისა და გიორგი XII-ის კარის მდივანი. 1770
End-piece –
painter Tumanishvili Egnati, the son of Bainduri, the Royal Chancellor at the Court of Erekle II and George XII. 1770
ოთხთავი/Gospels
H 395, 72v

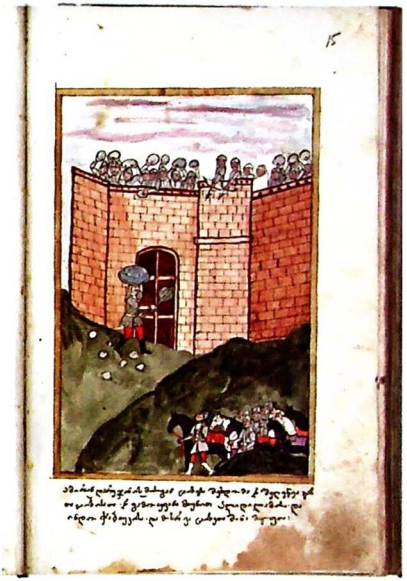
55. ამპარტავნება (ფარშევანგი) –
მხატვარი თუმანიშვილი დავით ეგნატის ძე,
მდივანი. XIXს.
Pride (peacock) –
painter Tumanishvili David, son of Egnati,
Secretary. 19th c.
კრებული/Collection
H 392, 29r

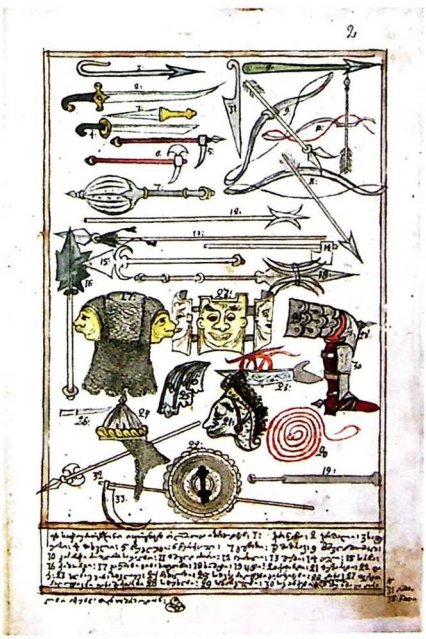

56. მრისხანება (ლომი) –
მხატვარი თუმანიშვილი დავით ეგნატის ძე,
მდივანი. XIXს.
Wrath (Leo) – painter Tumanishvili David, son of Egnati,
Secretary. 19th c.
კრებული/Collection
H 392, 37r

57. ამირან დარეჯანის ძის მიერ ციხის აღება – მხატვარი თუმანიშვილი დავით ეგნატის ძე, მდივანი. XIXს.
Penetration of the castle – painter Tumanishvili David, son of Egnati, Secretary. 19th c.
მოსე ხონელის „ამირანდარეჯანიანი“/ “Amirandarejaniani“ (the Story of Amiran, son of Darejan) by Mose Khoneli
H 384, 15r

58. საბრძოლო და სამუშაო იარაღები – მხატვარი თუმანიშვილი დავით ეგნატის ძე, მდივანი. XIXს.
Military ammunition and implements – painter Tumanishvili David, son of Egnati, Secretary. 19th c.
მოსე ხონელის „ამირანდარეჯანიანი“/ “Amirandarejaniani“ (the Story of Amiran, son of Darejan) by Mose Khoneli
H 384, 2r

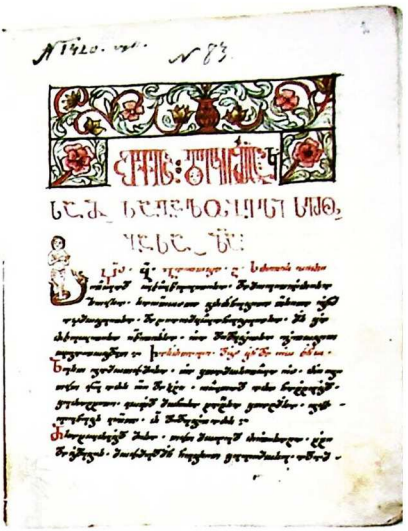
59. წმ. მათე მახარებელი –
მხატვარი იაკობი. XII-XIII სს.
St. Matthew the Evangelist –
painter Iacob. 12-13th cc.
ოთხთავი/Gospels
A 516, 10v

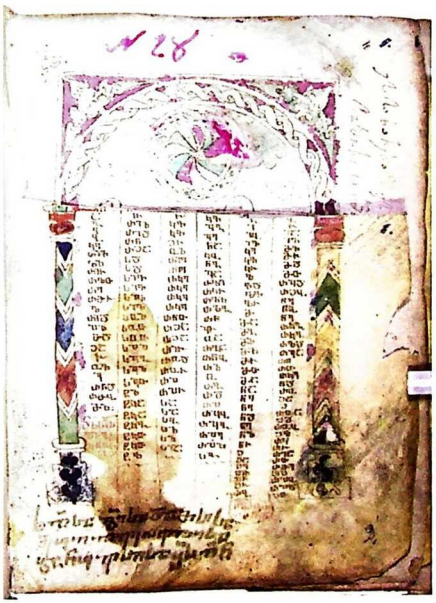

60. თავსამკაული –
მხატვარი იოანე. XVII – XVIII სს.
Head-piece –
painter Teodore. 17-18th cc.
ოთხთავი/Gospels
H 324, 93r

61. თავსამკაული –
მხატვარი იოანე ბერი. 1791
Head-piece –
painter Ioane, the Monk. 1791
„საგალობლები“/“The Hymns“
A 1363, 2r

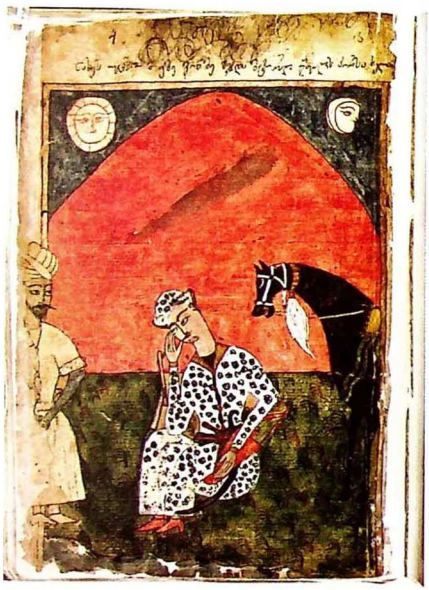

62. კამარა –
მხატვარი იოვანე ტატანელი, XI ს.
Canon table –
painter Iovane Tataneli. 11th c.
ურბნისის ოთხთავი/Gospels from Urbnisi
A 28, 2r

63. თავსამკაული –
მხატვარი მათე მხატვარი. XIII ს.
Head-piece –
painter Mate, the Artist. 13th c.
ოთხთავი/Gospels
A 496, 4r

64. წყლის პირას მჯდომი მტირალი „უცხო მოყმე“
მხატვარი მამუკა თავაქარაშვილი, მდივანი. 1646
„Stranger knight“ sits on the bank of the stream –
painter Mamuka Tavakarashvili, the Secretary. 1646
შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“/
Shota Rustaveli's “The Knight in the Panther's Skin“
H 599, 15v

65. მამუკა თავაქარაშვილის, შოთა რუსთაველის, ლევან დადიანის პორტრეტი – მხატვარი მამუკა თავაქარაშვილი, მდივანი. 1646
The portraits of Mamuka Tavakarashvili, Levan Dadiani and Shota Rustaveli – painter Mamuka Tavakarashvili, the Secretary. 1646
შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“/
Shota Rustaveli's "The Knight in the Panther's Skin"
H 599, 2r

66. თავსამკაული –
მხატვარი მარიამ ბატონიშვილი –
ერეკლე I-ის ასული, ედიშერ ჩოლოყაშვილის მეუღლე.
1714-1716
Head-piece –
painter Mariam, the Princess –
daughter of Erekle I, spouse of Edisher Cholokashvili.
1714-1716
გულანი/Gulani
A366, 1r

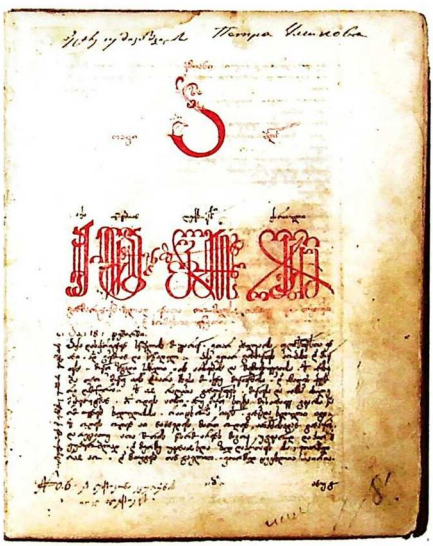

67. წმ. ლუკა მახარებელი –
მხატვარი მელქისედეგ სამსონისძე. 1520
St. Luke the Evangelist –
painter Melkisedek Samsonisdze. 1520
ოთხთავი/Gospels
H 1721, 142v

68. სულხან-საბა ორბელიანის პორტრეტი –
მხატვარი მესხიშვილი ალექსი,
ანჩისხატის დეკანოზი. XVIII ს.
The portrait of Sulkhan-Saba Orbeliani –
painter Meskhishvili Alexi,
Archpriest of Anchiskhati. 18th c.
სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონი/
Dictionary by Sulkhan-Saba Orbeliani
S 4748, 7v

69. ლექსიკონის გვერდი –
მხატვარი მესხიშვილი ალექსი,
ანჩისხატის დეკანოზი. XVIII ს.
The page of dictionary –
painter Meskhishvili Alexi,
Archpriest of Anchiskhati. 18th c.
სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონი/
Dictionary by Sulkhan-Saba Orbeliani
S 4748, 8r

70. ილარიონ ქართველი,
პეტრე იბერიელი, არჩილ მეფე,
ლუარსაბ მეფე –
მხატვარი მესხიშვილი ალექსი,
ანჩისხატის დეკანოზი. XVIII ს.
Ilarion the Georgian,
Peter the Iberian, King Archil,
King Luarsab –
painter Meskhishvili Alexi,
Archpriest of Anchiskhati. 18th c.
„წმიდათა ცხოვრება“/“Life of Saints“
H 2077, 229r

71. თავსამკაული –
მხატვარი მესხიშვილი ალექსი,
ანჩისხატის დეკანოზი. XVIII ს.
Head-piece –
painter Meskhishvili Alexi,
Archpriest of Anchiskhati. 18th c.
ოთხთავი/Gospels
H 1666, 69r

72. წმ. იოანე მახარებელი –
მხატვარი მესხიშვილი ალექსი,
ანჩისხატის დეკანოზი. XVIII ს.
St. John the Evangelist –
painter Meskhishvili Alexi,
Archpriest of Anchiskhati. 18th c.
ოთხთავი/Gospels
H1666, 116v

73. დავით მესხიშვილის ანდერძი –
მხატვარი მესხიშვილი დავით,
რექტორი. 1745-1824
The colophon of David Meskhishvili –
painter Meskhishvili David,
the Rector. 1745-1824
კრებული/Collection
S 954 დ, გვ.43

74. აღაპიტ დიაკონი ბერძენთა იმპერატორის იუსტინიანეს წინაშე მუხლმოდრეკილი – მხატვარი მესხიშვილი დავით, რექტორი. 1745-1824
Agapit Deacon kneeling before the Byzantine Emperor Justinian – painter Meskhishvili David, the Rector. 1745-1824
„სამეფო ტომარი"/"Royal Sections"
H 156, 1v

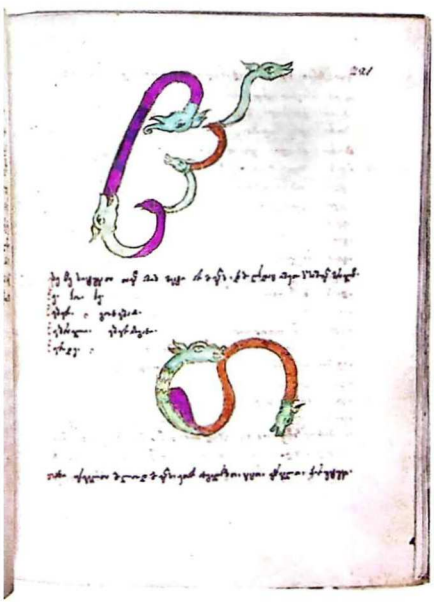

75. იოანე ნათლისმცემლის მოკვეთილი თავი ლანგარზე – მხატვარი მესხიშვილი სოლომონ, ანჩისხატის დეკანოზი. XVIII ს.
The Severed Head of John the Baptist on a Platter – painter Meskhishvili Solomon, Archpriest of Anchiskhati. 18th c.
მცირე ლოცვანი/Minor Prayer Book
H 319, 70v

76. თავსამკაული –
მხატვარი მესხიშვილი სოლომონ,
ანჩისხატის დეკანოზი. XVIII ს.
Head-piece –
painter Meskhishvili Solomon,
Archpriest of Anchiskhati. 18th c.
ოთხთავი/Gospels
Q 268, 2r

77. მხატვრულად გაფორმებული
მხედრული ასოები –
მხატვარი მესხიშვილი მიხეილ,
ალექსი მესხიშვილის შვილიშვილი.
გარდაიცვალა 1786 წელს.
Artistic decoration of Mkhedruli letters –
Meskhishvili Mikheil,
grandson of Alexi Meskhishvili.
Died in 1786.
სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონი/
Dictionary by Sulkhan-Saba Orbeliani
S 4618, გვ. 221

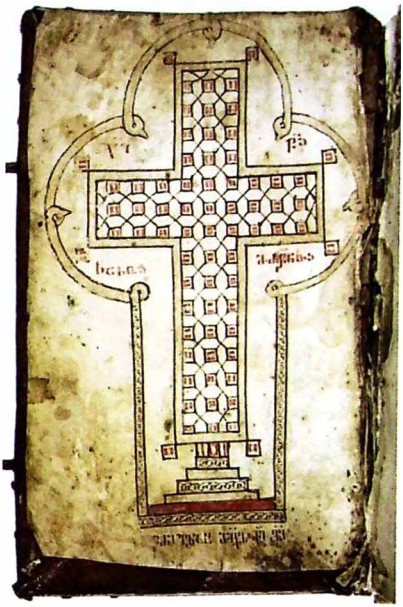
78. ბასილი კესარიელი და იოანე მტბევარი –
მხატვარი მიქაელ მოდრეკილი. 978-988
Basil of Caesarea and Ioane Mtbevari –
painter Mikael Modrekili. 978-988
საგალობელთა კრებული (იადგარი)/
Collection of Hymns (Iadgari)
S 425, 60r

79. ტექსტი ნევმებით –
მხატვარი მიქაელ მოდრეკილი. 978-988
Text with neums –
painter Mikael Modrekili. 978-988
საგალობელთა კრებული (იადგარი)/
Collection of Hymns (Iadgari)
S 425, 24v

80. ჯვარი – მხატვარი მიქაელი, მწირი. 1048
Cross – painter Mikael, the Wanderer (mtsiri). 1048
ოთხთავი/Gospels
H 1741, 1v

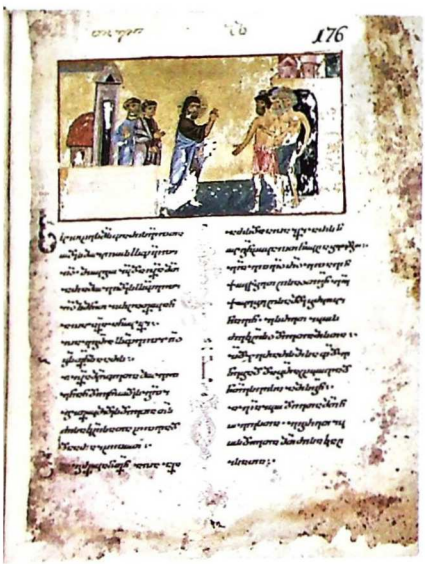

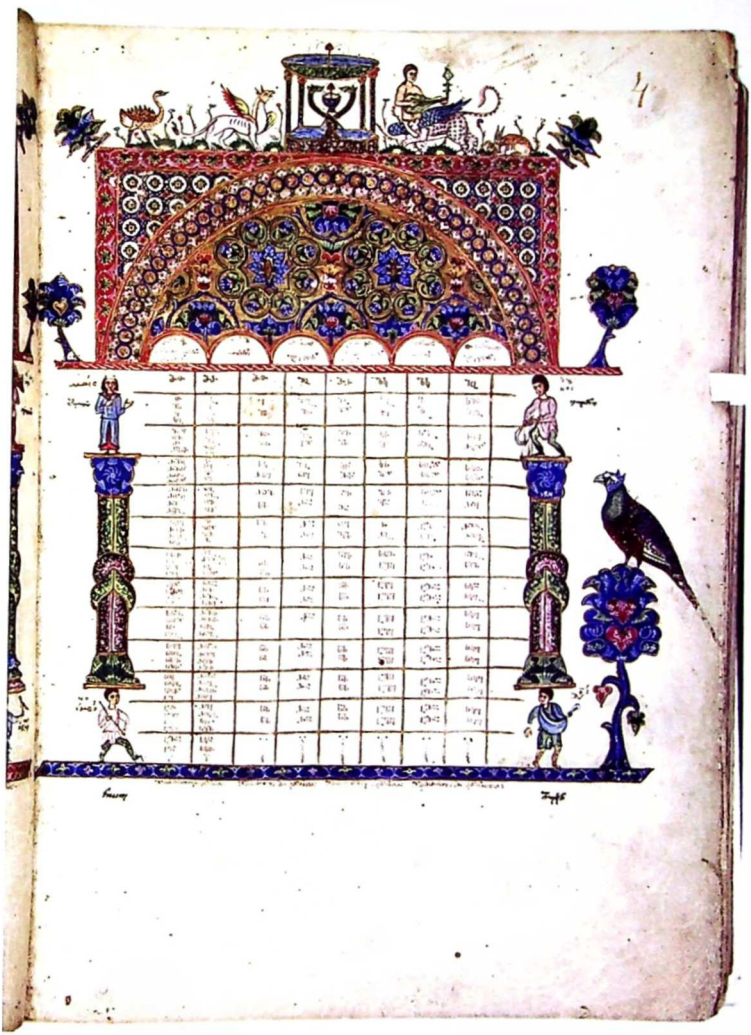
81. მხატვრის ანდერძი და მინიატურა
„მებაჟეთა უფროსის მდიდარი ზაქეს მოქცევა“ –
მხატვარი მიქაელი. XII ს.
Colophon of painter and the miniature:
“The Conversion of the Wealthy Customs
Officer Zacchaeus“ –
painter Mikael. 12th c.
ჯრუჭის II ოთხთავი/Jruchi II Gospels
H 1667, 180v

82. წყლით მანკიერის განკურნება –
მხატვარი მიქაელი. XII ს.
The healing of the man with Dropsy –
painter Mikael. 12th c.
ჯრუჭის II ოთხთავი/Jruchi II Gospels
H 1667, 168v

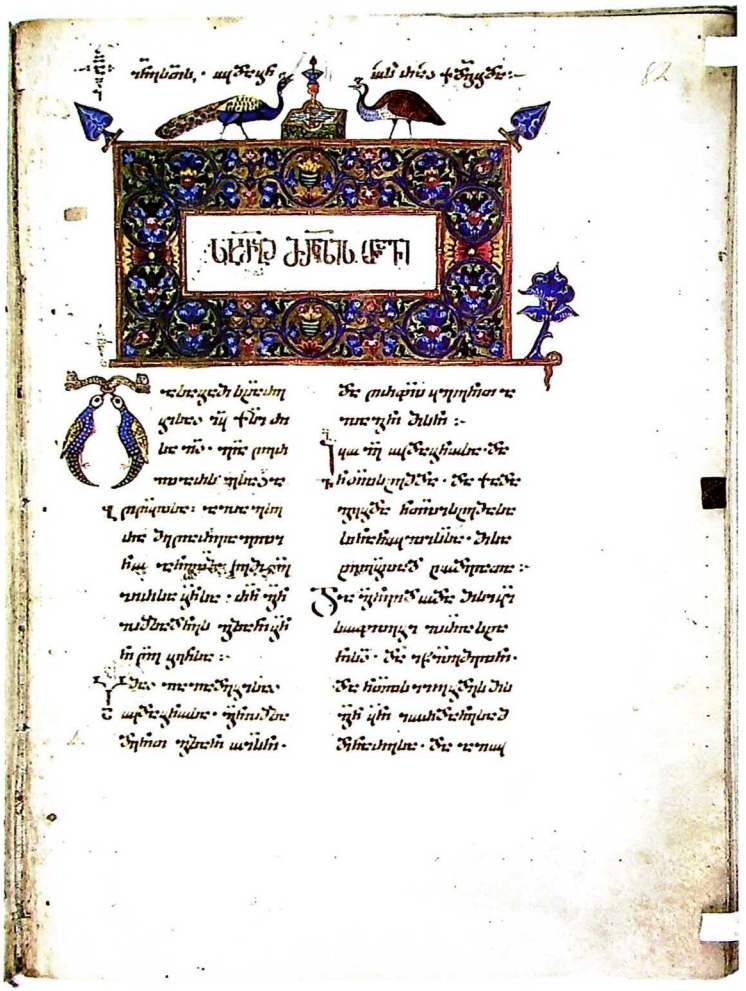

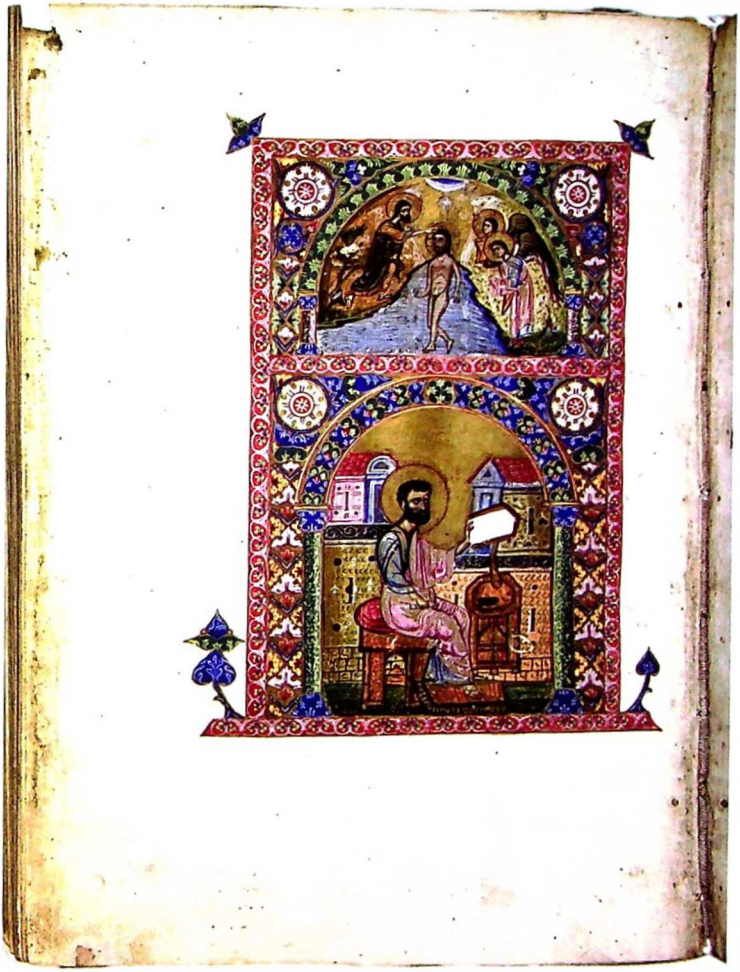
83. კეთროვანთა განკურნება –
მხატვარი მიქაელი. XII ს.
The healing of ten lepers –
painter Mikael. 12th c.
ჯრუჭის II ოთხთავი/Jruchi II Gospels
H 1667, 176r

84. კამარა – მხატვარი მიქაელ კორესელი. XII-XIII სს.
Canon table – painter Mikael of Coresi. 12-13th cc.
ვანის ოთხთავი/Vani Gospels
A 1335, 4r

85. თავსამკაული – მხატვარი მიქაელ კორესელი. XII-XIII სს.
Head-piece – painter Mikael of Coresi. 12-13th cc.
ვანის ოთხთავი/Vani Gospels
A 1335, 82r

86. წმ. მარკოზ მახარებელი – მხატვარი მიქაელ კორესელი. XII-XIII სს.
St. Mark the Evangelist – painter Mikael of Coresi. 12-13th cc.
ვანის ოთხთავი/Vani Gospels
A 1335, 81v

87. ტექსტის დეკორაციული გაფორმება –
მხატვარი მიქაძე გაბრიელ იესეს ძე –
თბილისის სიონის ტაძრის დეკანოზის შვილი,
მთავარდიაკონი. XVII ს.
Artistic decoration of the text –
painter Mikadze Gabriel, son of Iesse –
the son of the archpriest of the Sioni Church in Tbilisi,
Archdeacon. 17th c.
„საღვთისმსახურო წიგნი"/"Liturgical Book"
A 866, 1r

88. იოანე დამასკელი –
მხატვარი მიქაძე ამბროსი ნეკრესელი
(ერისკაცობაში ზაქარია),
სიონის დეკანოზის გაბრიელის შვილი
და ნიკოლოზის უმცროსი ძმა, 1728-1812
John of Damascus –
Mikadze Ambrose of Nekresi (Zakaria in secular life),
son of Gabriel, the archpriest of Sioni and
younger brother of Nikoloz, 1728-1812
ძლისპირნი და ღვთისმშობლისანი/The Hirmologion
and Hymns to the Theotokos
A 338, 1v

89. ქეთევან დედოფალი –
მხატვარი მიქაძე ნიკოლოზ,
სიონის ტაძრის დეკანოზი. XVIII ს.
Queen Ketevan –
painter Mikadze Nikoloz,
Archpriest of Sioni Church. 18th c.
სადღესასწაულო/The Feast Book
A 1454, 16r

90. ტექსტის დეკორაციული გაფორმება –
მხატვარი მიქაძე ნიკოლოზ,
სიონის ტაძრის დეკანოზი. XVIII ს.
Artistic decoration of the text –
painter Mikadze Nikoloz,
Archpriest of Sioni Church. 18th c.
ლიტურგიკული კრებული/Liturgical collection
A 347, 76r

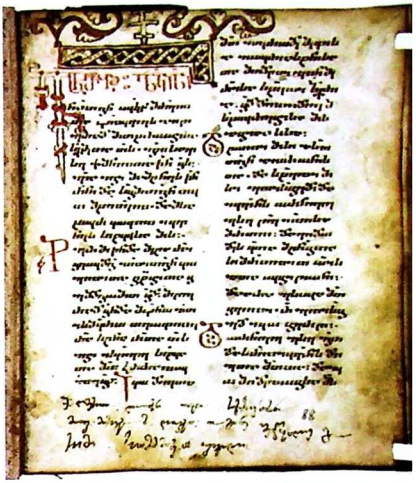
91. ჯვარი –
მხატვარი მიქელი. 1054
Cross –
Mikeli. 1054
ოთხთავი/Gospels
S 962, 84v

92. თავსამკაული –
მხატვარი მიქელი. XVII ს.
Head-piece –
painter Mikeli. 17th c.
დაუჯდომელი/Akathistos
H 98, 53r

93. თავსამკაული –
მხატვარი ნიკოლოზი. XIII ს.
Head-piece –
painter Nikoloz. 13th c.
ოთხთავი/Gospels
A 1459, 88r

94. იესო ქრისტე –
მხატვარი ნიკოლოზ ჩაჩიკაშვილი,
მღვდელი. XVIII ს.
Jesus Christ –
painter Nikoloz Chachikashvili,
the Priest. 18th c.
ჟამნი/Horologion
S 4549, გვ. 856

95. ტექსტის დეკორაციული გაფორმება – მხატვარი ნიკოლოზ იეროდიაკონი. 1799
Artistic decoration of the text – painter Nikoloz, the Hierodeacon. 1799
„სამოთხის ყვავილი“/“Flower of Paradise“
A 414, 1v-2r

96. ტექსტის დეკორაციული გაფორმება (დრაკონის გამოსახულება) – მხატვარი ნიკრაი. XII-XIII სს.
Artistic decoration of the text (the image of Dragon) – painter Nikrai. 12-13th cc.
„კლემაქსი“/“Climacus“
H 1669, 49v

97. წმ. იოანე მახარებელი პროხორესთან ერთად –
მხატვარი პავლე, სიონის მღვდელი. 1733
St. John the Evangelist with Prochorus –
painter Pavle, the Priest of Sioni. 1733
ოთხთავი/Gospels
A 728, 152v

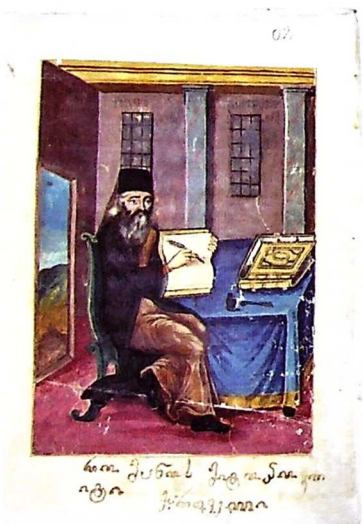

98. თავსამკაული –
მხატვარი პეტრე მგალობელი. XVII-XVIII სს.
Head-piece –
painter Peter, the Chanter. 17-18th cc.
გულანი/Gulani
A 104, 55r

99. მიტრა –
მხატვარი პორფირი ბერი. 1796
Mitre –
painter Porpiri, the Monk. 1796
კრებული – Collection
H 211, 1v

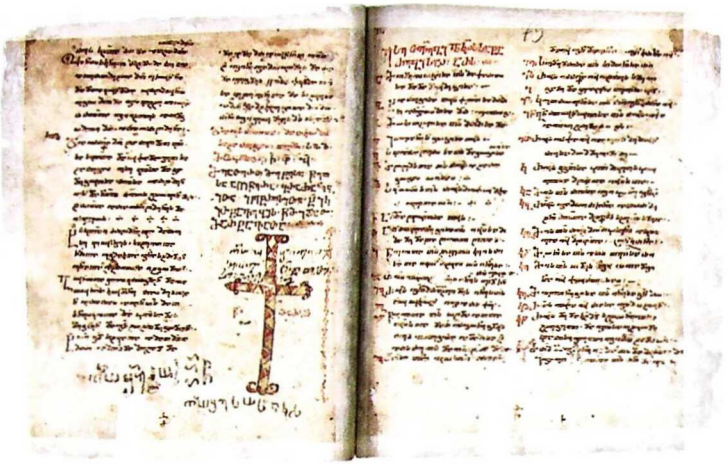

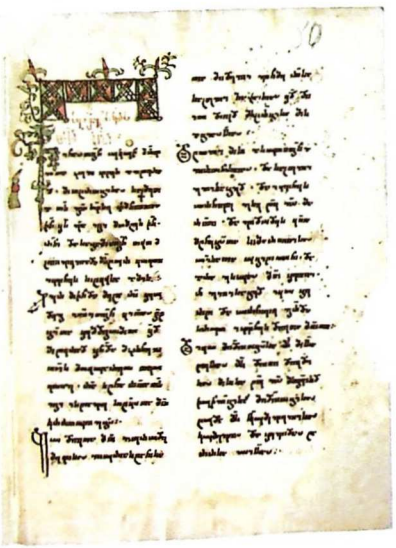
100. რომანოზ მიტროპოლიტი,
ავტოპორტრეტი – მხატვარი რომანოზ არაგვის
ერისთავის გიორგის ძე, მიტროპოლიტი. XVIII ს.
Romanoz Metropolitan,
self-portrait – painter Romanoz, the son of Duke
(Eristavi) of Aragvi Giorgi, Metropolitan 18th c.
„წინწილი ღაღადებისა“/“Cymbal of Herald“
A 150, 2r

101. წმ. იოანე ღვთისმეტყველი და ტექსტის დეკორაციული გაფორმება –
მხატვარი საბა კუტი. 978
St. John the Theologian and artistic decoration of the text –
painter Saba the Cripple (Kuti). 978
კრებული/Collection
H 1346, 1v-2r

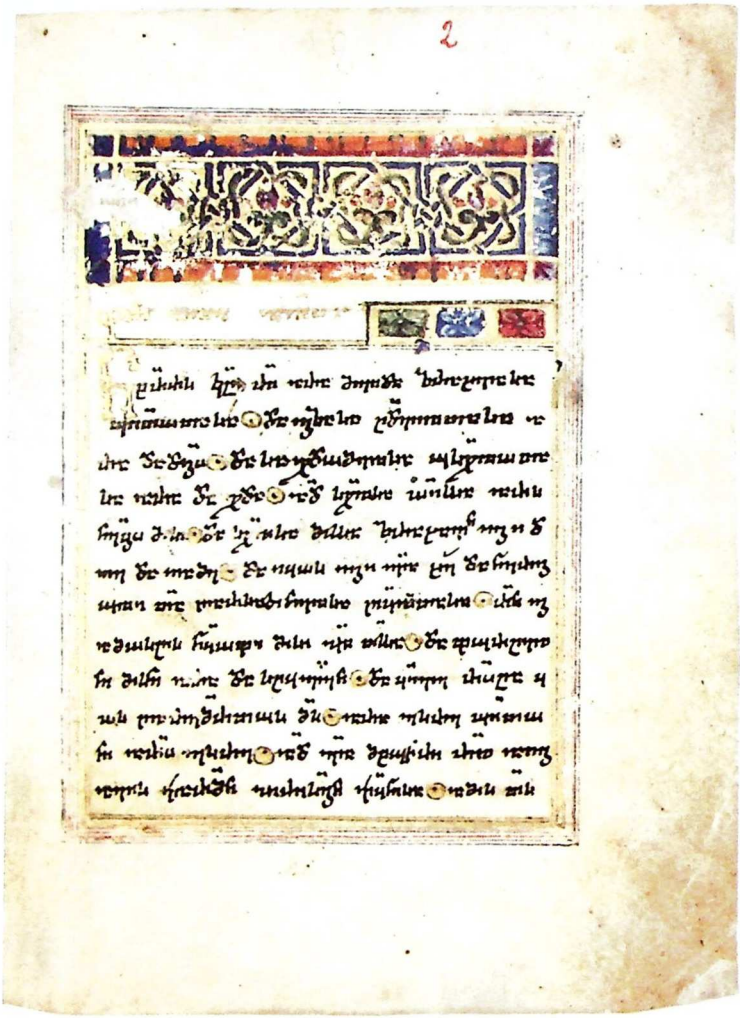
102. ჯვრის ფორმის ბოლოსამკაული და ტექსტი – მხატვარი საბა. XIV ს.
End-piece of cross form and text – painter Saba. 14th c.
ოთხთავი/Gospels
A 505 a, 78v-79r

103. თავსამკაული –
მხატვარი საბა დეკანოზი.
XVI-XVII სს.
Head-piece –
painter Saba Archpriest.
16-17th cc.
ოთხთავი-Gospels
H 1275, 80r

104. დავით წინასწარმეტყველი – მხატვარი საბა მღვდელი. XVII ს.
Prophet David – painter Saba, the Priest. 17th c.
ფსალმუნი/Psalter
H 1112, 7v

105. თავსამკაული – მხატვარი საბა მღვდელი. XVII ს.
Head-piece – painter Saba, the Priest. 17th c.
ფსალმუნი/Psalter
H 1112, 8r

106. წმ. მარკოზ მახარებელი – მხატვარი საყვარელ ნაშიძე. XV ს.
St. Mark the Evangelist – painter Sakvarel Nashidze. 15th c.
ოთხთავი/Gospels
Q 5, 123v

107. თავსამკაული –
მხატვარი სვიმეონ გროღაშვილი.
XVს.
Head-piece –
painter Svimeon Groghashvili.
15th c.
ოთხთავი/Gospels
S 5313, 1r

108. ჯვარი – მხატვარი სიდონია. XIX ს.
Cross – painter Sidonia. 19th c.
ავგაროზი/Avgarozi
H 2061, 1r

ქართული ხელნაწერი წიგნის მომხატველ ოსტატთა ნუსხა

1. **ავგაროზ ბანდაისძე 1348-1365 წწ.**
პარაკლიტონი A 575
ოთხთავი H 2125
2. **აზარია სუმბატიძე XVI ს.**
ოთხთავი H 86
3. **ათანასე X ს.**
სვინაქსარი A 840
4. **აკაკი 1504 წ.**
ოთხთავი Q 920
5. **ამბროსი XVIII ს.**
ძლისპირნი და ღვთისმშობლისანი A 338
6. **ანანია XV ს.**
ოთხთავი A 845
7. **ანდრია XVI-XVII სს.**
კრებული S 4930
8. **ანნა, თავად ავთანდილ ამილახვრის ქნეინა 1825 წ.**
„ვეფხისტყაოსანი“ S 1727
9. **ანტონ ხუციევი 1822-1824 წწ.**
შაჰყულიანი დავითის „ეკლესიის ცხოვრება“ H 776
10. **არსენი 1050 წ.**
მარტვილის ოთხთავი S 391
11. **არსენი XI ს.**
იოანე სინელის „კლემაქსი“ A 285
12. **არსენი XII ს.**
ოთხთავი H 1707
13. **აღათონ ბერი 1791 წ.**
მცირე სჯულისკანონი A 12

14. ბარბარა მაჭავარიანი XIX ს.
კრებული H 500
15. ბარნაბა XV ს.
ზატიკი A 25
16. ბასილი მალუშისძე 1030 წ.
გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებანი A 1
ორი მცირე სჯულისკანონი A 96 და S143
სვინაქსარი A 648
17. ბეგთაბეგი 1680 წ.
„ვეფხისტყაოსანი" H 54.
18. ბედისმწერლიშვილი იესე 1669-1673 წწ.
კრებული A 179
ქვეშის სახარება A 517
ოთხთავი S 1247
კურთხევანი H 1742
19. ბედისმწერლიშვილი ნათანაელი 1674 – 1691 წწ.
ჟამნი H 1755
დავითნი H 16
20. გაბაშვილი (გაბაონი) ზაქარია, მოძღვარი 1707-1783 წწ.
ჟამთა წირვა Q 331
21. გაბაშვილი (გაბაონი) ოსე,
მოძღვრის ზაქარიას ძე, დეკანოზი 1822 წ.
სწავლანი კეთილმსახურებანი A 301
22. გაბაშვილი (გაბაონი) იოანე ოსეს ძე,
ჯვრის მონასტრის დეკანოზი 1749 წ.
ტიბიკონი A 122
23. გაბრიელი X ს.
ოთხთავი S 405
ხელნაწერს შეუერთდა ოთხთავი A 359
24. გაბრიელი X ს.
წყაროსთავის ოთხთავი A 98
25. გაბრიელ პატარაძე XIს.
მრავალთავი A 95

26. გაბრიელი XIII ს.
იოანე ოქროპირის ჟამისწირვის გრაგნილი A 922.
27. გაბრიელი XV ს.
ოთხთავი A 580
28. გაბრიელი 1639 წ.
ოთხთავი A 514
29. გაბრიელი XVII-XVIII სს.
ჟამისწირვა A 123
30. გაბრიელ საგინაშვილი მღვდელ-მონაზონი 1719 წ.
ოთხთავი Q 85
31. გაბრიელ ხუცეს-მონაზონი 1793 წ.
„მარგალიტი" Q 725
32. გაბრიელი XVIII ს.
„წამებული გარეჯელი მამები" A 770
33. გასპარ ბაღდასარაშვილი 1671 წ.
„ვეფხისტყაოსანი" A 737
34. გერონტი XVIII-XIX სს.
ღვთისმშობლის დაუჯდომელი A 1083
35. გიორგი 968 წ.
იოანე საფარელის მიერ გადაწერილი ხელნაწერი
„იოვანე ოქროპირის ცხოვრება" H 2124
36. გიორგი ჩიკაური X ს.
კალის ლექციონარი Q 1653
37. გიორგი ხუცესმონაზონი 1083 წ.
კრებული A 584
38. გიორგი დოდისი, ხუცეს-მონაზონი 1156 წ.
სვინაქსარი H 1661
39. გიორგი ბერი 1213-1216 წწ.
ოთხთავი H 1791.
40. გიორგი ბუხისძე XIII ს.
ოთხთავი A 138
41. გიორგი დვალი XIII ს.
ლაბეჭინის ოთხთავი (ლეჩხუმი) A 1563

42. გიორგი ხუცი XIII ს.
ოთხთავი H 1870
ოთხთავი A 18
43. გიორგი მგალობელი XV ს.
კონდაკი H 510
44. გიორგი მწერალი XV-XVI სს.
ოთხთავი A 1691
45. გიორგი XVI ს.
გულანი A 1526
46. გიორგი დეკანოზი XVII ს.
კრებული S 1163
47. გიორგი XVIII ს.
გულანი H 1714
48. გიორგი გიორგის ძე XVIII-XIX სს.
პარაკლიტონი Q 63
„ტიმოთე გაბაშვილის მიმოსვლა“ H1014
ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნთა კრებული Q 703
49. გრიგოლი XI ს.
იოანე ოქროპირის „მათეს სახარების თარგმანება“ A 136
50. გრიგოლი XV ს.
საკითხავნი დღესასწაულთანი H 1760
51. გრიგოლი 1538 წ.
მარხვანი H 1698
52. დავითი XI ს.
იოანე ოქროპირის „მათეს სახარების თარგმანება“ A 88
53. დავით აბაშიძე 1810 წ.
აკათისტო A 907
54. დიმიტრი XV ს.
ოთხთავი H 2903
55. დოსითე X-XI სს.
კრებული A 397
56. ელისაბედი, თავად იოანე ჯანდიერის ასული, რამაზ რუსიშვილის ცნეინა 1853 წ.
კრებული „მამათა ცხოვრებანი“ H 286

57. **ეფთვიმე 978-988 წწ.**
მიქაელ მოდრეკილის იადგარი S 425
ეფთვიმეს შესრულებულია 137r-171v გვერდები.
58. **ეფთვიმე X ს.**
საწელიწდო სახარება H 1704
59. **ეფთვიმე XVIII ს.**
წმინდა მარინეს „ცხოვრებისა და ნამების ციკლი“ A 543
60. **ეფრემი XIII-XIV სს.**
ოთხთავი A 305
61. **ეფრემი 1300 წ.**
მოქვის ოთხთავი Q 902
62. **ზაქარია მონაზონი 1696 წ.**
ოთხთავი H 1030
63. **ზაქარია გაგუნოვი 1829 წ.**
„ვეფხისტყაოსანი“ H 288
64. **ზოსიმე ვალელი 1514 წ.**
ოთხთავი A 401
65. **ზოსიმე კოჭობაისძე XVI ს.**
პარაკლიტონი A 1522
66. **ზოსიმე XVI-XVII სს.**
პარაკლიტონი H 617
67. **ზოსიმე ორბელისძე 1727 წ.**
სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონი H 1035
68. **თევდორე კამარათამწერალი 936 წ.**
ჯრუჭი I ოთხთავი H 1660
69. **თეოდორე XI ს.**
კრებული A 142
70. **თუმანიშვილი ეგნატი ბაინდურის ძე 1770 წ.**
ოთხთავი H395
71. **თუმანიშვილი იესე ეგნატის ძე, მდივანი XIX ს.**
„ქილილა და დამანა“ H 387
72. **თუმანიშვილი დავით ეგნატის ძე, მდივანი XIX ს.**
სამართლის წიგნები H 382, „წყობილსიტყვაობა“ H 383, კრებული H 392, „ამირანდარეჯანიანი“ H 384, „ლეილმაჯნუნიანი“ H 397

73. იაკობი XII-XIII ს.
ოთხთავი A 516
74. იესე კარგარეთელი XVII სს.
პარაკლიტონი H 1018
75. ივანე საფარელი 968 წ.
იოვანე ოქროპირის ცხოვრება H 2124.
76. ივანე ჯიბისძე XI ს.
სვინაქსარი H 2211
77. იოანე გერმანე X ს.
კრებული A 35
78. იოანე XII ს.
ოთხთავი A 27
79. იოანე მელაძთა XII –XIII სს.
ოთხთავი H 1782
80. იოანე XIII ს.
იოანე ოქროპირის ჟამისწირვა A 194
81. იოანე 1560 წ.
ტიპიკონი A 1353
82. იოანე პატარიძე XVII ს.
ჟამნ-გულანი H 381
83. იოანე ავალიშვილი, ქვათახევის წინამძღვარი 1609 წ.
იბაკონი ღვთისმშობლისანი H 284
84. იოანე XVII – XVIII სს.
ოთხთავი H 324
85. იოანე მთავარდიაკონი 1733, 1739 წწ.
ქართველ წმინდანთა ცხოვრება A 170
სადღესასწაულო A 409
86. იოანე ბერი, 1791
საგალობლები A 1363
87. იოვაკიმე 1691წ.
ოთხთავი A 850
88. იოვანე ბერაი დიაკონი 973 წ.
პარხლის ოთხთავი A 1453

89. იოვანე მელი XI ს.
აგიოგრაფიულ-ასკეტიკური კრებული A 1104
90. იოვანე ტატანელი XI ს.
ურბნისის ოთხთავი A 28
91. კვირიკე XI ს.
იოანე ოქროპირის"მათეს სახარების თარგმანება" A 89
92. კლემენტოსი XII ს.
ოთხთავი H 325
93. ლაზარე XVI-XVII სს.
„საწელიწდო საკითხავები" A 1341
94. მათე მხატვარი XIII ს.
ოთხთავი A 496
95. მათე XVI ს.
რიგის სახარება A 289
96.. მამუკა თავაქარაშვილი 1646 წ.
„ვეფხისტყაოსანი" H 599
97. მანოელ ინანიკაშვილი 1575 წ.
მარხვანი Q 657
98. მანოელ ჩარკვიანი 1818 წ.
„ვეფხისტყაოსანი" H 403
99. მარიამ ბატონიშვილი, ერეკლე I-ის ასული, ედიმერ ჩოლოყაშვილის მეუღლე 1714-1716 წწ.
სამი დიდი ზომის გულანი A 366, A 379, A 380
100. მარკოზ ბერი XV-XVI სს.
კურთხევანი A 504
101. მაქსიმე XIV ს.
კრებული A 146
102. მახარებელი XII-XIII სს.
მცირე გულანი A 304
103. მახარებელი XV ს.
ზაზა ფანასკერტელის სამკურნალო წიგნი Q 877
104. მელქისედეგ სამსონისძე 1520 წ.
ოთხთავი H 1721

105. მესხიშვილი გრიგოლ ანჩისხატის დეკანოზი XVIII ს.
ჟამნი S 1096
106. მესხიშვილი ალექსი გრიგოლის ძე, ანჩისხატის დეკანოზი ჯელოანი, მწერალ-მწიგნობარი, მგალობელი XVIII ს.
სულხან საბა ორბელიანის ლექსიკონი S 4748
წმიდათა ცხოვრება H 2077
ოთხთავი H 1666
ტიბიკონი A 399
107. მესხიშვილი დავით ალექსის ძე რექტორი 1745-1824 წწ.
„სამეფო ტომარი“ H 156
კრებული S 954 დ
108. მესხიშვილი სოლომონ ალექსის ძე, ანჩისხატის დეკანოზი XVIII ს.
მცირე ლოცვანი H 319
სახარება Q 268
109. მესხიშვილი გიორგი ალექსის ძე, ანჩისხატის დეკანოზი 1773 წ.
„გრდემლი“ A 298
110. მესხიშვილი მიხეილ ალექსი მესხიშვილის შვილიშვილი, გიორგის ძე, მღვდელი XVIII ს.
სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონი S 4618
111. მესხიშვილი აჰრონ 1740 წ.
ქართველ წმინდათა ცხოვრება H 1672
112. მესხიშვილი ტარასი, სოლომონის ძე (ალექსის შვილიშვილი), ქვათახევის არქიმანდრიტი, მწერალი, ბიბლიოფილი, მთარგმნელი, სახარების შესანიშნავი მკითხველი XIX ს.
სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონი A 288
„გვირგვინი“ A 341
113. მიქაელ მოდრეკილი X ს. 978-988 წწ.
იადგარი S 425
114. მიქაელ მწირი 1048 წ.
ოთხთავი H 1741
115. მიქაელი XII ს.
გრიგოლ ღვთისმეტყველის კრებული A 87.

116. მიქაელი XII ს.
ჯრუჭის II ოთხთავი H 1667
117. მიქაელ კორესელი XII-XIII სს.
ვანის ოთხთავი A 1335
118. მიქაძე გაბრიელ იესეს ძე სიონის დეკანოზის შვილი, მთავარდიაკონი XVII ს.
საღვთისმსახურო წიგნი A 866
119. მიქაძე ამბროსი ნეკრესელი (ერისკაცობაში ზაქარია), სიონის დეკანოზის გაბრიელის ძე და ნიკოლოზის უმცროსი ძმა 1728-1812 წწ.
ძლისპირნი და ღვთისმშობლისანი A 338
იოანე ოქროპირის „თარგმანება მათეს თავის სახარებისა“ A 280
120. მიქაძე ნიკოლოზ გაბრიელის ძე, სიონის დეკანოზი XVIII ს.
სადღესასწაულო A 1454
კრებული A 347
დოგმატიკონი H 601
ლოცვანი H 1061
„მარგალიტი“ H 1246
121. მიქელი 1054 წ.
ოთხთავი S 962
122. მიქელი XVII ს.
დაუჯდომელი A 98
ანჩისხატის გულანი A 30
123. ნავკრატიოზ ციმცაძე XVI-XVII სს.
ოთხთავი H 1031
124. ნიკიფორე ბერი 1854 წ.
ანტონ ჭყონდიდელის ქადაგებანი H 77
125. ნიკოლოზი XIII ს.
ოთხთავი A 1459
126. ნიკოლოზ ჩაჩიკაშვილი მღვდელი 1763 წ.
ჟამნი S 4549
სჯულისკანონი S 4963
127. ნიკოლოზ იეროდიაკონი 1799 წ.
გაბრიელ მცირის „სამოთხის ყვავილი“ A 414.

128. **ნიკოლოზ ენისელთ მოურავის ძე XVIII ს.**
კონდაკი A 398
129. **ნიკოლოზ ბერი 1801 წ.**
სოლაღაშვილი გერონტის „ნაცვალსიტყვაობა (სიმეტნე)“ H 296
130. **ნიკოლოზი XIX ს.**
„ვეფხისტყაოსანი“ H 2055
131. **ნიკრაძ XII-XIII სს.**
იოანე სინელის „კლემაქსი“ H 1669
132. **პავლე სიონის მღვდელი 1733 წ.**
ოთხთავი A 728
133. **პავლე ოსეფის ძე XIX ს.**
„სირინოზიანი“ H 281
134. **პეტრე მგალობელი XVII-XVIII სს.**
გულანი A104
135. **პორფირი ბერი 1796 წ.**
კრებული H 211.
136. **რომანოზ არაგვის ერისთავის გიორგის ძე, მიტროპოლიტი XVIII ს.**
„კლემაქსი“ A149
„წინწილი ღაღადებისა“ A 150
137. **როსტომ იოსელიანი 1822 წ.**
ვახტანგისეული „ქართლის ცხოვრება“ S 5316
138. **საბა კუტი 978 წ.**
კრებული H 1346
139. **საბა, მიქაელ, გაბრიელ, ივანე 1035 წ.**
ბასილი დიდი „თარგმანებაი ფსალმუნთა“ A 135
140. **საბა XIV ს.**
ოთხთავი A 505 ა
141. **საბა დეკანოზი XVI-XVII სს.**
სახარება H 1275
142. **საბა მღვდელი XVII ს.**
ფსალმუნი H 1112
143. **საყვარელ ნაშიძე XV ს.**
ოთხთავი Q 5

144. სერაპიონ სანიკიძე, მღვდელი XVI-XVII სს.
კონდაკი H 1448
145. სვიმეონ გროღაშვილი XV ს.
ოთხთავი S 5313
146. სვიმონ, მოძღვრის შვილი XV-XVI სს.
კონდაკი H 1438
147. სიდონია, „მხევალი ღმრთისა“ XIX ს.
„ავგაროზი“ H 2061
148. სფირიდონი 1816 წ.
ბასილი დიდის „ითიკა“ A 181
149. ფილიპე მღვდელი XIII-XIV სს.
სვინაქსარი H 1367
150. ფოფა XIII ს.
იოანე ოქროპირის „თარგმანება იოანეს სახარებისა“ A 101
151. ქაიხოსრო ბატონიშვილი 1700-1708 წწ.
კრებული S 4979

AN INDEX OF PAINTERS OF THE GEORGIAN MANUSCRIPT BOOK

1. Avgaroz Bandaisdze, 1348-1365
Parakletike A 575
Gospels H 2125
2. Azaria Sumbatidze, 16th c.
Gospels H 86
3. Atanase, 10th c.
Synaxarion A 840
4. Akaki, 1504
Gospels Q 920
5. Ambrose, 18th c.
The Hirmologion and the Hymns to the Mother of God A 338
6. Anania, 15th c.
Gospels A 845
7. Andria, 16-17th cc.
Collection S 4930
8. Anna, the spouse of Prince Avtandil Amilakhvari, 1825
"The Knight in the Panther's Skin" by Shota Rustaveli S 1727
9. Anton Khutsiev, 1822-1824
"Church Life" by Shahqulian David
10. Arsen, 1050
Martvili Gospels S 391
11. Arsen, 11th c.
"Climacus" by John of Sinaites A 285
12. Arsen, 12th c.
Gospels H 1707
13. Aghaton, the Monk, 1791
Minor Nomocanon A 12

14. Barbara Machavariani, 19th century
Collection H 500
15. Barnaba, 15th c.
Pentecostarion A 25
16. Basili Malushisdze, Etratai (Parchment maker), 1028-1031
The works of Gregory the Theologian A 1
Two Minor Nomocanons A 96, S143
Synaxarion A 648
17. Begtabeg, the Secretary, 1680
"The Knight in the Panther's Skin" H 54
18. Bedismtserlishvili Iesse, 1669-1673
Collection A 179
Gospels A517
Gospels S 1247
Euchologion H 1742
19. Bedismtserlishvili Nathanael, 1674-1691
Horologion H 1755
Psalter H 16
20. David, 11th c.
"The Commentaries on the Gospel of Matthew" by John Chrysostom A 88
21. David Abashidze, 1810
"Upakoi – Hymn to the Mother of God" A 907
22. Dimitri, 15th c.
Gospels H 2903
23. Dosite, 10-11th cc.
Collection A 397
24. Elizabeth, daughter of Duke Ioane Jandieri,
spouse of Ramaz Rusishvili, 1853
Collection "Lives of Fathers" H 286
25. Eptvime, 978-988
Eptvime with Mikael executed one part of Michael Modrekil's
"Collection of Hymns-Iadgari" S425
26. Eptvime, 10th c.
"Gospel Lectionary" H 1704

27. Eptvime, 18th c.
"Cycle of Life and Passion of St. Marine" A 543
28. Eprem, 13-14th cc.
Gospels A 305
29. Eprem,1300
Mokvi Gospels Q 902
30. Gabashvili (Gabaoni) Zakaria, the Priest, 1707-1783
The Liturgy Q 331
31. Gabashvili (Gabaoni) Osse, Archpriest, the son of priest Zakaria, 1822
"The Theological Sermons" A 301
32. Gabashvili Ioane, son of Osse, Archpriest of the Jvari (Cross) Monastery 1749
Typicon A 122
33. Gabriel, 10th c.
Gospels S 405
34. Gabriel, 10th c.
Tsqarostavi Gospels A 98
35. Gabriel Patarai, 10th c.
Homiliary (Polycephalon) from Parkhali A 95
36. Gabriel, 13th c.
Liturgy by John Chrysostom (the scroll) A 922
37. Gabriel, 15th c.
Gospels A 580
38. Gabriel, 1639
Gospels A 514
39. Gabriel, 17-18th cc.
The Liturgy A 123
40. Gabriel Saginashvili, Priest-Monk, Monk of the Monastery of St. John the Baptist in David Gareji, 1719
Gospels Q 85
41. Gabriel Hieromonk, 1793
"Pearl" Q 725
42. Gabriel Hieromonk, 18th c.
"The Martyred Fathers from Gareji" A770

43. Gaspar Baghdasarashvili, Mushribi (scribe), 1671
"The Knight in the Panter's Skin" A 737
44. Geronti, 18-19th cc.
The Akathistos Hymn to the Mother of God A 1083
45. Giorgi, Painter, 968
"Life of John Chrysostom" H 2124
46. Giorgi Chikauri, 10th c.
Lectionary from Kala (brought from Svaneti) Q 1653
47. Giorgi Hieromonk, 1083
Collection A 584
48. Giorgi Dodisi, Hieromonk, 1156
Synaxarion H 1661
49. Giorgi Beri (Monk), 1213-1216
Gospels H 1791
50. Giorgi Bukhisdze, 13th c.
Gospels A 138
51. Giorgi Dvali, 13th c.
Labechina Gospels A 1563
52. Giorgi, the Priest, 13th c.
Two Gospels H 1870 and A 18
53. Giorgi, the Chanter, 15th c.
Kondakion H 510
54. Giorgi, the Scribe, 15-16th cc.
Gospels A 1691
55. Giorgi, 16th c.
Gulani A 1526
56. Giorgi Archpriest, 17th c.
Collection S 1163
57. Giorgi, 18th c.
Gulani H 1714
58. Giorgi, the son of Giorgi, Secretary, 18-19th cc.
Parakletike Q 63
" Voyage by Timote Gabashvili" H1014
"The Collection of Law Books" Q 703

59. Grigoli, 11th c.

"Commentaries on the Gospel by Matthew" by John Chrysostom A 136

60. Grigoli, 15th c.

"The Lectures for the Feast" H 1760

61. Grigoli, 1538

Triodion H 1698

62. Iacob, 12-13th cc.

Gospels A 516

63. Iese Kargareteli, 17th c.

Feast Book H 1018

64. Ivane Sapareli (of Sapara), 968

"The Life of John Crysostom" H 2124

65. Ivane Jibisdze, 11th c.

Synaxarion H 2211

66. Ioane – Germane, 10th c.

Collection A 35

67. Ioane, 12th c.

Gospels A 27

68. Ioane Melaita, 12-13th cc.

Gospels H 1782

69. Ioane, 13th c.

The Liturgy by John Crysostom A 194

70. Ioane, 1560

Typicon A 1353

71. Ioane Pataridze, 17th c.

Horologion-Gulani H 381

72. Ioane Avalishvili, Father superior of Kvatakhevi, 1609

"Upakoi the Mother of God" H 284

73. Ioane, 17-18th cc.

Gospels H 324

74. Ioane, the Archdeacon, 1733, 1739

"Life of Georgian Saints" A 170

Feast Book A 409

75. Ioane, the Monk, 1791
"The Hymns" A 1363
76. Iovakime, Archpriest of the royal court, 1691
Gospels A 850
77. Iovane Berai, Deacon, 973
Gospels from Parkhali A 1453
78. Iovane Meli, 11th c.
The Hagiographic-Ascetic Collection A 1104
79. Iovane Tataneli, 11th c.
Gospels from Urbnisi A 28
80. Kvirike, 11th c.
"Commentaries on the Gospels of Matthew" A 89
81. Klementosi, 12th c.
Gospels H 325
82. Kaikhosro the Prince, 1700-1708
Collection S 4979
83. Lazare, 16-17th cc.
"The Index of Yearly Lections" A 1341
84. Mate, the Artist, 13th c.
Gospels A 496
85. Mate, 16th c.
Gospels A 289
86. Mamuka Tavakarashvili, the Secretary, 1646
"The Knight in the Panther's Skin" H 599
87. Manoel Inanikishvili, 1575
Triodion Q 657
88. Manoel Charkviani, 1818
"The Knight in the Panther's skin" H 403
89. Mariam, the Princess – daughter of Erekle I,
spouse of Edisher Cholokashvili, 1714-1716
Three large size Gulani-type manuscripts – are illuminated by the Princess Mariam: A366, A 379, A 380
90. Markoz, the Monk, 15-16th cc.
Eucologion A 504

91. Maxime, 14th c.
Collection A 146
92. Makharebeli, 12-13th cc.
Minor Gulani A 304
93. Makharebeli, 15th c.
Medical Book by Zaza of Panaskerti Q 877
94. Melkisedek Samsonisdze, 1520
Gospels H 1721
95. Meskhishvili Grigoli, Archpriest, 18th c.
Horologion S 1096
96. Meskhishvili Alexi, Archpriest of Anchiskhati, 18th c.
Dictionary by Sulkhan-Saba Orbeliani S 4748
"Life of Saints" H 2077
Gospels H 1666
Typikon A 399
97. Meskhishvili David, the Rector, 1745-1824
"Royal Sections" H 156
Collection S 954 d
98. Meskhishvili Solomon, Archpriest of Anchiskhati, 18th c.
Minor Prayer Book H 319
Gospels Q 268
99. Meskhishvili Giorgi, Archpriest of Anchiskhati (the son of Alexi Meskhishvili), 1773
"Grdemli" (Anvil) A 298
100. Meskhishvili Mikheil, grandson of Alexi Meskhishvili, 1786
Dictionary of Sulkhan-Saba Orbeliani S 4618
101. Meskhishvili Aron (Aaron), Archpriest, 18th c.
"The Life of Georgian Saints" H 1672
102. Meskhishvili Tarasi, son of Solomon (grandson of Alexi), Archimandrite of Kvatakhevi Monastery, writer, bibliophile, translator, excellent reciter of the Gospels, 19th c.
Sulkhan-Saba Orbeliani's "The Bunch of the Words" A 288
"Crown" A 341

103. Mikael Modrekili, 978-988
Iadgari S 425
104. Mikael, the Wanderer (mtsiri), 1048
Gospels H 1741
105. Mikael, 12th c.
Collection by Gregory the Theologian A87
106. Mikael, 12th c.
Jruchi II Gospels H 1667
107. Mikael of Coresi, 12-13th cc.
Vani Gospels A1335
108. Mikadze Gabriel, son of Iesse – the son of the archpriest of the Sioni Church in Tbilisi, Archdeacon, 17th c.
Liturgical Book A 866
109. Mikadze Ambrose of Nekresi (Zakaria in secular life), son of Gabriel, the archpriest of Sioni and younger brother of Nikoloz, 1728-1812
The Hirmologion and Hymns to the Theotokos A 338
"Commentaries to the Gospel of Matthew" by John Chrysostom A 280
110. Mikadze Nikoloz, Archpriest of Sioni Church, 18th c.
Feast Book A 1454
Collection A 347
"Dogmaticon" H 601
Prayer H 1061
"Pearl" H 1246
111. Mikeli, 1054
Gospels S 962
112. Mikeli, 17th c.
Akathistos H 98
Gulani of Anchiskhati A 30
113. Navkratios Tsimtsadze, 16-17th cc.
Gospels H 1031
114. Nikipore, the Monk, 1854
The sermons of Anton Chkondideli (of Chkondidi) H 77

115. Nikoloz, 13th c.

Gospels A 1459

116. Nikoloz Chachikashvili, the Priest, 1763

Horologion S 4549

Nomocanon S 4963

117. Nikoloz the Hierodeacon, 1799

"Flower of Paradise" by Gabriel, the Less (Mtsire), A 414

118. Nikoloz Son of disposer of Eniseli, 18th c.

Kontakion A 398

119. Nikoloz, the Monk, 1801

"Natsvalsitkvaoba" (versified Catechism) by Solaghashvili Geronti H 296

120. Nikoloz, 19th c.

"The Knight in Panther's Skin" by Shota Rustaveli H 2055

121. Nikrai, 12-13th c.

"Climacus" by John of Sinaites, H 1669

122. Pavle, the Priest of Sioni, 1733

Gospels A 728

123. Pavle, son of Ioseph, 19th c.

"Sirinoziani" H 281

124. Peter, the Chanter, 17-18th c.

Gulani A 104

125. Pilipe the Priest, 13-14th cc.

Synaxarion H 1367

126. Popa, 13th c.

"Commentaries to the Gospel of John" by John Chrysostom A 101

127. Porpiri, the Monk, 1796

Collection H 211

128. Romanoz, the son of Duke (Eristavi) of Aragvi Giorgi, Metropolitan, 18th c.

"Climacus" A149

"Cymbal of Herald" A 150

129. Rostom Ioseliani, 1822

"History of Kartli" (The Georgian Chronicles) by King Vakhtang S 5316

130. Saba, the Cripple (Kuti), 978
Collection H 1346
131. Saba, Mikael, Gabriel, Ivane, 1035
Basil the Great's "Commentaries on the Psalter" A 135
132. Saba, 14th c.
Gospels A 505 a
133. Saba Archpriest, 16-17th cc.
Gospels H 1275
134. Saba, the Priest, 17th c.
Psalter H 1112
135. Sakvarel Nashidze, 15th c.
Gospels Q 5
136. Serapion Sanikidze, the Priest, 16-17th cc.
Kontakion H 1448
137. Svimeon Groghashvili, 15th c.
Gospels S 5313
138. Svimon, son of a priest, 15-16th cc.
Kontakion H 1438
139. Sidonia, "the Maid of God", 19th c.
"Avgarozi" (amulet) H 2061
140. Spiridon, 1816
"Ethics" by Basil the Great A 181
141. Tevdore, the Writer of the canon tables, 936
Gospels (Jruchi I) H 1660
142. Teodore, 11th c.
Collection A 142
143. Tumanishvili Egnati, the son of Bainduri,
the Royal Chancellor at the Court of Erekle II and George XII, 1770
Gospels H 395
144. Tumanishvili Iesse, the son of Egnati, Secretary, 19th c.
"Kalila and Dimna" H 387
145. Tumanishvili David, son of Egnati, Secretary, 19th c.
"The Books of Law" H 382

"Tskobilsitkvaoba" H 383

Collection H 392

"Amirandarejaniani" (the Story of Amiran, son of Darejan) H 384

"The Story of Layla and Majnun" H 397

146. **Zakaria, the Monk, 1696**

Gospels H 1030

147. Zakaria Gagunov,1829

"The Knight in the Panther's Skin" H 288

148. Zosime of Vale, 1514

Vale Gospels A 401

149. Zosime Kochobaisdze, 16th c.

Parakletike A 1522

150. Zosime, 16-17th cc.

Parakletike H 617

151. Zosime Orbelisdze, 1727

Zosime (Sulkhan-Saba's brother) compiled Dictionary by Sulkhan-Saba Orbelian H1035

მოხატული ხელნაწერები საუკუნეების მიხედვით

A Chronological Index of Illuminated Manuscripts

X ს. 10th c.	X-XI სს. 10-11th cc.	XI ს. 11th c.	XII ს. 12th c.	XII-XIII სს. 12-13th cc.	XIII ს. 13th c.	XIII-XIV სს. 13-14th cc.	XIV ს. 14th c.	XV ს. 15th c.
A 840 S405 A98 A95 H2124 Q1653 S425 H1704 H1660 A35 A1453 H1346	A397	S391 A 285 A1 A96 S143 A648 A584 A136 A88 A142 H2211 A1104 A28 A89 H1741 S962 A135	H1707 H1661 A27 H325 A87 H1667	A516 H1782 A304 A1335 H1669	A922 H1791 A138 A1563 H1870 A18 A194 A496 A1459 A101	A305 H1367	A 575 H 2125 Q902 A146 A505ა	A 845 A 25 A580 H510 H1760 H2903 Q877 Q5 S5313

მოხატული ხელნაწერები საუკუნეების მიხედვით

A Chronological Index of Illuminated Manuscripts

XV-XVI სს. 15-16th cc.	XVI ს. 16th c.	XVI-XVII სს. 16-17th cc.	XVII ს. 17th c.	XVII-XVIII სს. 17-18th cc.	XVIII ს. 18th c.	XVIII-XIX სს. 18-19th cc.	XIX ს. 19th c.
A1691	H 86	S4930	H54	A123	A338	A1083	S1727
A504	Q 920	H617	A179	H324	A12	Q63	H 776
H1438	A1526	A1341	A517	A104	S1096 Q331	H1014	H 500
	H1698	H1031	S1247		A122	Q703	A301
	A401	H1275	H1742		Q85	H156	A907
	A1522	H1448	H1755		Q725 A770	S954ღ	H286
	A1353		H16		H1714 A543	A338	H288
	A289		A514		H1035	A280	H387
	Q657		A737		H395		H382
	H1721		S1163		A170 A409		H383
			H1030		A1363 A366		H384
			H1018		A379 A380		H392
			H381		S4748 H2077		H397
			H284		H1666 A399		H403
			A850		H319 Q268		A288
			H599		A298 S4618		A341
			A866		H1672 A1454		H77
			A98		A347 H601		H296
			A30		H1061		H2055
			H1112		H1246 S4549		H281
					S4963 A414		S5316
					A398 A728		H2061
					H211 A149		A181
					A150		
					S4979		

სარჩევი

Content

ქართული ხელნაწერი წიგნის მომხატველ
ოსტატთა შემოქმედება (X-XIXსს.)..... 3
The Work of Painters of
the Georgian Manuscript Book (X-XIX CC.)..... 113
ბიბლიოგრაფია/Bibliography..... 213
ილუსტრაციები/Illustrations..... 225
ქართული ხელნაწერი წიგნის მომხატველ ოსტატთა ნუსხა 285
An Index of Painters of the Georgian Manuscript Book 296
მოხატული ხელნაწერები საუკუნეების მიხედვით/
A Chronological Index of Illuminated Manuscripts..... 307

კორნელი კეკელიძის სახელობის

საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი

0193 თბილისი, მერაბ ალექსიძის ქ. #1/3. ტელ.: 995 (32) 247 42 42

www.manuscript.ge info@manuscript.ac.ge

1/3 M. Alexidze str., Tbilisi 0193, Georgia. Tel.: +995 (32) 247 42 42

KORNELI KEKELIDZE GEORGIAN NATIONAL CENTRE OF MANUSCRIPTS